

ALFONZ RODRIGUEZ S. J.

KREŠŤANSKÁ DOKONALOSŤ

c. 116.

Hošice O.S.U.

41 a

172 R

KREŠŤANSKÁ DOKONALOSŤ

ALFONS RODRIGUEZ S. J.

KREŠŤANSKÁ DOKONALOSŤ

PRELOŽIL

VIKTOR ŠICHTA S. J.

ČASŤ DRUHÁ

SVÄZOK PRVÝ

POSOL BOŽSKÉHO SRDCA JEŽIŠOVHO

TRNAVA

Knižnica
Komunity sestier
Uršulínok Košice

Imprimi potest (Smie sa tlačiť)
Pragae, 9. novemb. 1928

M. Rihák S. J.
praep. prov.

Nihil obstat (Niet námietky)

R. Mikuš S. J.
cens. dioec.

Nr. 9362/928.

Imprimatur (Vytlačiť dovoľujem)
Tyrnavie, 13. Novemb. 1928.

Dr. Paulus Jantausch
Eppus, adm. apostolicus.

Knihtlačiareň Spolku Sv. Vojtecha v Trnave

ODDIEL PRVÝ
UMŔTVOVANIE

h
i

HLAVA I

UMŤTVOVANIE A MODLITBA

„Dobrá je modlitba s pôstom“¹ povedal Rafael archanjel Tobiašovi, keď mu dal vedieť, kto je on. Pod pôstom svätí všeobecne rozumejú všelijaké kajúcne skutky a umŕtvovanie tela. Tie dve veci, umŕtvovanie a modlitba sú najhlavnejšie prostriedky nášho pokroku, ktoré nám treba spojiť. Sv. Bonaventura vykladá slová Piesne: „Kto je to tá, čo vystupuje z púšti ako stĺp dymu z voňavého korenia, myrhy a kadidla?“² Hovorí, že tie veci: myrha a kadidlo, čo značia umŕtvovanie a modlitbu, majú nás stále sprevádzať, pomáhať vyjsť na vrchol dokonalosti, a stať sa dobrou vôňou P. Bohu. Jedna bez druhej nič alebo málo osoží. Kto iba telo umŕtvuje, a modlitbu zanedbáva, ten spýšnie. Takému možno privolať: „Či ja mám jesť mäso býkov? Alebo či piť krv kozlov?“³ Bohu sa nelúbia obety, čo pozostávajú iba z mäsa a krvi. A zas keď sa kto len modlieva, a zabúda sa umŕtvovať, ten by raz musel počuť slová Krista Pána: „Čo ma voláte: Pane, Pane, a nečinite, čo hovorím?“⁴ A Mudrca: „Kto odvracia svoje uši, aby neslyšal, toho modlitba bude ohavnou.“⁵

Sv. Augustín hovorí, že ako boli v chráme Šalamonovom dva oltáre, jeden vonku, na ktorom sa zvieratá obetné zabíjali, druhý dnu v svätyni,

¹ Tob 12, 8 — ² Pies 3, 6 — ³ Žlm 4, 9, 13 — ⁴ Luk 6, 46 — ⁵ Prísl 28, 9

na ktorom sa zas páľilo kadidlo zo všelijakých voňavôk; tak treba i nám mať dva oltáre. Jeden v srdci, na ktorom by sme obetovali kadidlo modlitby dľa slov Spasiteľových: „*Ale ty, keď sa budeš modliť, vojdí do svojej izby, zatvor dvere, a modli sa k svojmu Otcovi v skrytosti.*“⁶ Druhý zas v tele, ktoré máme umŕtvovať. Tie dve veci majú byť stále spojené, aby jedna druhej pomáhala. Umŕtvovanie je totiž potrebnou prípravou pre modlitbu, a modlitba je zas prostriedkom nadobudnúť si dokonalosti v umŕtvovaní.

Čo sa týka prvého, že umŕtvované je prípravou a potrebným prostriedkom modlitby, to učia svätí a učitelia duchovného života. Hovoria, že jako nemožno na pergamente písať, ak nie je celkom čistý od mäsa a vyhladený, podobne ani naša duša nie je súca, aby Pán na ňu napísal svoju múdrosť a vliat do nej svoje Božské dary, ak nie je očistená a oslobodená od telesných žiadostí. „*Kohože bude učiť múdrosti? A komu vysvetľovať naučenia? Odlúčených od mlieka, odtrhnutých od prsú.*“⁷ Tým, čo sa z lásky k nemu zrieknu a odtrhnú od rozkoší a radovánok svetských, od náchylností a žiadostí telesných. Boh vyžaduje pokoj a ticho, aby mohol nám vojsť do srdca a uspokojiť dušu. „*V pokoji je jeho miesto pripravené.*“⁸

Vedeli to už pohanskí mudrci. Všetci vyznali, že duša zmudrie, keď je spokojná a tichá, t. j. keď umŕtvi a utíši smyselné náruživosti a žiadosti. Takto nenarastú náruživosti, ktoré sa vzpínajú, znepokojujú dušu a zatemňujú rozum. Lebo to ro-

⁶ Mat 6, 6 — ⁷ Iz 28, 9 — ⁸ Žlm 75, 3

bievajú náruživosti: zaslepujú rozum a zmenšujú v nás slobodnú vôľu, ako to badáme na rozhnevanom človeku, ktorý zdá sa, ako by bol ztratil rozum, tak zúri a skáče. Keď sa ho spýtaš, ako mohol to hovoriť alebo robiť, odpovie ti: Nevládal som sebou. Keď sú však náruživosti umŕtvené a utíšene, rozum jasne vidí, čo je dobré, a vôľa má slobody ísť za tým, takto stane sa človek múdрым a čnostným. Tento pokoj chce i P. Boh, aby mohol k nám vkročiť a vliať nám do duše svoju múdrosť a nebeské dary. Prostriedok nadobudnúť si tento pokoj je umŕtvovať nesriadené náruživosti a žiadosti. Preto hovorí prorok: „*A účinkom spravodlivosti bude pokoj.*“⁹

„*Spravodlivosť a pokoj sa bozkajú.*“¹⁰ Tieto slová prorokove takto vykladá sv. Augustin: Rob spravodlivosť a budeš mať pokoj, aby sa spravodlivosť a pokoj bozkaly. Ak nebudeš milovať spravodlivosť, nebudeš mať pokoja, lebo dve priateľky sú spravodlivosť a pokoj, ktoré sa bozkajú. Keď priateľku spravodlivosť nebudeš milovať, nebude ňu milovať pokoj, ani nezavíta k tebe. Bojom sa vydobýja pokoj; keď nechceš bojovať so sebou, umŕtvovať sa, protivíť sa a premáhať sám seba, nenadobudneš si pokoja, ktorý je pre modlitbu tak potrebný. Čo ňu hatí a trápi viac, ako neumŕtvená žiadosť tvojho srdca, hovorí Kempíš. Tvoje náruživosti, zlé žiadosti a náchylnosti nedajú ti pokoja, aby si sa mohol modliť. Tie ňu znepokojujú a narobia ti duši toľko hluku, že sa zobudíš zo sladkého sna, alebo skorej nemôžeš usnúť a odpočinúť si.

⁹ Iz 32, 17 — ¹⁰ Žlm 84, 11

Kto na večeru veľa jedol, ten nemôže v noci spať ani odpočívať. Nestrovené jedlo a ťažké povie, čo z toho povstáva, ho natoľko znepokojujú, že sa celú noc s boka na bok prevracia bez toho, žeby si mohol odpočinúť. To isté sa stáva i pri modlitbe. Srdce je nám obťažené. Nesriadená samoláska, túžba vyplniť svoje žiadosti, byť váženým a cteným, veľká radosť z toho, že sa naša vôľa splní, tak nám zaujíma srdce, urobí v nás toľko pary, vyvoláva v nás toľké a také obrazy, že sa nemôžeme v duchu sobrať a srdce k Bohu obrátiť. Takto vysvetľujú i slová Krista Pána v evanjeliume: „*Dajte si pozor, aby vaše srdcia neboly snád obťažené obžerstvom a opilstvom a starostami o tento život.*“¹¹ Toto treba rozumieť nielen o opilstve od vína, ale od všetkých iných vecí tohto sveta dľa slov Izaiáša: „*Preto slyš toto, utrápený a opilý, ale nie od vína.*“¹² Z neumŕtveného srdca dvíha sa čierna chmára, ktorá zahalí prítomnosť Pánovu v našej duši. To hovorí i sv. Pavel: „*Smyselný človek nechápe toho, čo je Ducha Božieho.*“¹³ Duchovné veci sú jemné, kým smyselné veľmi hrubé, preto majú sa umŕtvovaním zjemniť a zošľachtit.

Tým sa rozlúšti jedna hlavná pochybnosť. Modlitba je s jednej stránky tak milá a príjemná, lebo pri modlitbe človek sa shovára s Bohom, s ktorým obcovať nie je horkosť ani farcha, ale veľká radosť a potecha, a s druhej stránky je tak užitočná a potrebná. Pýtam sa: Prečo je nám predsa tak ťažká, a tak neradi sa jej venujeme a tak málo ľudí sa jej celkom oddáva? Sv. Bona-

¹¹ Luk 21, 34 — ¹² Iz 51, 21 — ¹³ I Kor 2, 14

ventura hovorí: Ako priviazaní psi nútení bývame oddať sa Božským veciam, kým srdce sa nám vzpiera. Príčina je nasledujúca. Modlitba samá v sebe nie je ťažká, ale veľmi ťažké je umŕtvovanie, čo je potrebnou prípravou na ňu. A že nemáme tejto prípravy, preto je nám modlitba tak ťažká.

Podobne býva to i v prirodzených veciach. Nie je ťažko zaviesť nejakú premenu, ale pripraviť vec na ňu. Pozeraj na zelený konár. Kofko sa musí s ním oheň natrápiť, kým mu odoberie zeleň, aký dym sa dvíha z neho, a jak dlho to trvá. Ale keď už je konár vysušený, za chvíľku vojde doň oheň ako do svojho domu bez všetkej ťažkosti. Celkom tak je i s našou vecou. Ťažko je zanechať zeleň svojich náruživostí, premáhať nesriadené žiadosti, vykoreniť a vyhubiť zo srdca zemské veci. Ak je to hotové, duša sa nám ľahko a rada priblíži k Bohu, a najde radosť v obcovaní s ním.

Každý sa rád shovára a stýka s jemu podobnými. Tak i umŕtvený človek, ktorý sa premáha, čím sa stane duchovným a podobným Bohu, rád sa shovára a obcuje s Bohom, a Boh tiež rád sa shovára s ním: „*Moja rozkoš je bývať so synami ľudskými.*“¹⁴ Ale kto je plný náruživostí a nesriadených žiadostí, a v tom hľadá svoju česť, radosť, zábavu a rozkoš, tomu veľmi ťažko bude prichodiť shovárať sa s Bohom, lebo je mu ešte veľmi nepodobný a rád obcuje s vecmi sebe podobnými: zemskými i nízkymi: „*Stali sa ohavnými, ako tie veci, ktoré milovali.*“¹⁵

Ktorýsi zo starých otcov povedal: Jako v mŕt-

¹⁴ Prísľ 8. 31 — ¹⁵ Oz 9. 10

nej vode nemožno vidieť svojej tvári ani ničoho iného, tak nemožno ani v modlitbe vidieť tvári Božej, dokedy srdce naše nie je očistené a oslobodené od zemských žiadostí, ktoré nás znepokojujú, a nie je zbavené márných a zbytočných starostí. „*Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha.*“¹⁶ Modliť sa znamená duchovne vidieť Božské tajomstvá a Božské veci.

A jako je potrebné mať čisté oči, keď chceme vidieť, tak treba nám mať čisté srdce, ak chceme pozeráť na Božské veci očami duchovnými. Sv. Augustin hovorí: Chceš vidieť Boha? Najprv hľad si očistiť srdce a vyhoď z neho, čo sa Bohu nepáči. Izák opát dľa Cassiana vysvetľuje to nasledujúcim podobenstvom. Naša duša je ako perie. Keď perie nie je mokré ani k ničomu neprilepené, ale je čisté, bez každej špiny, ako zaduje vetrík, čo aký slabý, hneď sa zdvihne so zeme, vyletí do výšky a lieta v povetří sem-tam. Ale keď je mokré alebo k niečomu prilepené, nepodvihne sa ani nevyletí do hora, ale ostane na zemi a padne do blata. Podobne je to i s našou dušou. Keď je čistá, hneď sa zdvihne a vyjde k Bohu, ako zaduje slabý a malý vetrík rozmýšľania a rozjímania. Ale keď sa kloní ku zemským veciam a je obťažaná náruživosťami a nesriadnými žiadosťami, tie ju tak zavalia, že sa nevládze pozdvihnúť ku nebeským veciam, ani dobre sa modliť. Sv. opát Nil hovorí: Keď Mojžišovi nebolo slobodno približovať sa ku kríku, až keď si vyzul obuv, akože chceš vidieť Boha a shová-

¹⁶ Mat 5, 8

rať sa a obcovat s ním, keď si plný náruživostí a žiadostí takých vecí, čo smrť prinášajú?

Vo štvrtej knihe kráľov čítame príklad, ktorý nám objasní, jak potrebný je pokoj od svojich žiadostí a náruživostí, aby sme sa mohli modliť a shovárať s Bohom. Keď Joram, kráľ izraelský a Jozafat, kráľ judský a kráľ edomský išli do boja proti kráľovi moabskému, v ceste cez púšť nenašli vody a celé vojsko sa zdalo, že od smädu zahynie. Išli sa poradiť proroka Elizeusa. Kráľ izraelský, ktorý bol zlý a modlám sa klaňal, povedal: „*Ach, troch nás shromaždil Pán, aby nás vydal do ruky Moabovi.*“ Elizeus však odpovedal: „*Čo mňa do teba? Id k prorokom tvojho otca a tvojej matky! . . . Jako žije Pán zástupov, pred ktorého tvárou stojím, keby som nehľadel na tvár Jozafáta, kráľa judského, teba by som zaiste ani neopozoroval ani neobzrel. Ale teraz privedte mi jedného harfeníka!*“¹⁷ So svätým hnevom a smelostou karmal prorok kráľa a vyčítaval mu hriechy a modlárstva. Na konci však pre kráľa Jozafáta, ktorý bol dobrý a svätý, vyjavil im milosti, ktoré im Pán tento deň preukáže, dajúc im hojne vody a víťazstvo nad ich nepriateľmi. Tá horlivosť však, čo i svätá, znepokojila ho trochu. A preto dal si zavolať harfeníka, aby sa uspokojil a dostal od Boha odpoveď. Až keď ten prišiel a ho uspokojil hudbou, začal rozprávať o zázrakoch, ktoré Pán urobí s nimi. Keď svätý po dobrom a svätom rozhorčení musel sa napred uspokojiť a utíšiť, aby mohol s Bohom hovoriť a dostať od neho odpoveď, čo treba robiť v rozhorčení a v nepokoji.

¹⁷ IV Kráľ 3, 13-15

ktorý nie je svätý a dobrý, ale nedokonalý a zlý?

Čo sa týka toho, že modlitba je prostriedkom umŕtšovania, o tom sme už hovorili, keď bola reč o modlitbe. Umŕtšovanie má byť ovocím modlitby. Modlitba, ktorú nesprievádza umŕtšovanie, ako nejaká sestra, dla svätých je podozrivá. A to právom. Keď totiž chceme zo železa niečo urobiť, nestačí v ohni ho len rozpáliť, ale treba naň i kladivom udrieť a dať mu podobu, akú chceme.

Práve tak nestačí obmäkčiť srdce modlitbou a pobožnosťou, ale treba udrieť naň i kladivom umŕtšovania. Len tak možno premeniť dušu, aby zanechala svoje zlé zvyky a prijala čnosti, ktoré potrebuje. Sladkosť modlitby a lásky Božej má nám obľahčiť umŕtšovať sa a tiež má nás i povzbudiť a posilňovať, aby sme zapreli svoju vôľu a zvíťazili v svojom zlom položení. Preto nesmieme prestať sa modliť, dokiaľ milosťou Božou úplne neumŕtvime svoje žiadosti. Toho potrebujeme najviac; to odporúčajú i svätí a celé sväté Písmo.

Sv. Augustín rozoberá slová: „*A chlapec rásol a bol odstavený: a Abrahám učinil v deň jeho odstavenia veľkú hostinu.*“¹⁸ A pýta sa: Prečo rozpráva sv. Písmo, že nebola hostina, keď sa Izák narodil, ktorý bol prisľúbený a očakávaný a v ktorom mali byť požehnané všetky národy, ani v ôsmom deň, keď ho obrezali, ktorý bol slávnostný ako u nás krstenie, ale až keď ho odstavili, keď matke prsia horkosťou natreli, a chlapček plakal, že mu odobrali mlieko, prečo vtedy spravil jeho otec veľkú hostinu? Čo to znamená? Svätý hovorí, že tú udalosť ináč nerozlúštíme, iba ak jej dáme du-

¹⁸ Gen 21, 8

chovný smysel. Duch svätý totižto chce nám dať tým porozumieť, že až vtedy máme duchovnú slávnosť a radosť spraviť, keď sme vyrástli a stali sa dokonalými ľuďmi a nie sme takí, o ktorých apoštol hovorí: „*Jako malučkým v Kristu dal som vám piť mlieko nie pokrm.*“¹⁹ Obráťme to na seba. Rehoľa a predstavení nemajú sa tešiť a radosť, keď sa narodíš pre rehoľu a vstupuješ do nej, ani keď na konci noviciátu prijímajú Ťa, ale až keď vidia, že si už odstavený a nie si viac dieťaťom, že sa netešíš detským hračkám a zábavám, ale že už vládzeš jesť chlieb s kôrkou a môžu s tebou zachádzať, ako s duchovne umŕtveným človekom.

Modlitba okrem toho ešte ináč súvisí s umŕtvením. Nie je totiž iba prostriedkom, ale samá v sebe je už veľkým umŕtvením tela. Duch svätý skrze Mudrca hovorí: „*Časté premýšľanie, je trápenie tela.*“²⁰

Na to isté naráža i sväté Písmo v boji, ktorý mal Jakub celú noc s anjelom a v ktorom ochromel. Aj zkúsenosť ukazuje, že tí, čo sa venujú týmto duchovným cvičeniam, bývajú slabí, bledí a chorľaví. Tě cvičenia oslabujú a umŕtvujú telo a sožierajú sily a zdravie. Modlitba v každom ohľade veľmi napomáha umŕtveniu.

¹⁹ 1 Kor 3, 1-2 — ²⁰ Kaz 12, 12

HLAVA II

V ČOM POZOSTÁVA UMŔTVOVANIE

Ak chceme dôkladne postupovať, musíme podotknúť, že naša duša pozostáva z dvoch hlavných častok. Teologi volajú ich nižšou a vyššou čiastkou. Jasnejšími slovami: duša pozostáva z rozumu a zo smyselnej bažnosti. Pred hriechom v stave nevinnosti a pôvodnej spravodlivosti, v ktorom Boh stvoril človeka tá nižšia čiastka bola úplne poddaná vyššej. Bažnosť rozumu. Ako vec menej šlachetná šlachetnejšej, ako sluha pánovi. „Boh učinil človeka dobrého.“¹ Pán Boh nestvoril človeka v neporiadku v akom sme teraz. Bažnosť poslúchala rozum ľahko a chytro bez každej ťažkosti a protivenia, a človek miloval svojho Stvoriteľa a oddal sa jeho službe, bez toho, že by ho bolo niečo hatilo alebo mýlilo. Smyselná bažnosť vtedy tak bola poddaná rozumu, že nijaké telesné pokušenie nemohlo povstať v človeku, iba ak to sám dobrovoľne chcel. Vtedy nepokúšal človeka ani hnev, ani závisť, ani pažravosť, ani nečistota, ani iná zlá žiadosť, iba keď to sám človek zo slohodnej vôle chcel.

Skrz hriech však rozum povstal oproti Bohu a smyselná bažnosť zas proti rozumu. „*Nerobim to dobré, čo chcem, ale robim to zlé, čo nechcem.*“² Proti tvojej vôli, čo jak ti to ťažko padne, povstávajú v smyselnej bažnosti protivné hnutia a túžby. Ba viac. Keby človek nebol zhrešil,

¹ Kaz 7, 30 — ² Rim 7, 19

telo by bolo hotové na každú vec, čo by duša chcela, a nič by jej v tom neprekážalo. Ale teraz „telo, ktoré je porušiteľné, obťažuje dušu“.³ Duša by rada mnohé veci, ale telo ju hatí. To je ako so zlým koňom, ktorý jazdca sem-tam hádže, stále sa potkýňa, hneď ustane, nedá sa viesť, každého tieňa sa zľakne a keď najlepšie ide, svalí sa. To je trest a spravodlivý súd Boží, hovorí sv. Augustín: To je trest pre neposlušnosť človeka, že on zas sám seba neposlúchne. Človek nechce poslúchať svojho Stvoriteľa a Pána, teraz jeho neposlúcha telo a bažnosť a ustavične bojuje a búri sa proti nemu.

Teologi hovoria, že človek skrze hriech je pripravený nielen o prvotnú spravodlivosť a milosť a iné nadprirodzené dary, ale že je i čo do prirodzených darov ranený a okaličený. Rozum je zatemnený pre Božské veci. Sloboda vôle slabá, náklonnosť k dobrému tiež, kým bažnosť po zlom silná a rozuzdená, obrazotvornosť tak nespokojná, že ledva vládžeme otčenáš sa pomodliť bez toho, že by sme nemysleli okrem Boha na niečo iného, čo nás nebadane povodí kade-tade po celom svete a nezastaví sa. Smysly sú zvedavé, telo nečisté a k zlému náchylné. Slovom naša prirodzenosť je skrze hriech tak poranená a vyčerpaná, že nekráča tak, ako kráčala predtým, ani nevláda to, čo vládala kedysi. Kým predtým viac milovala Boha, ako seba, po hriechu viac miluje seba, ako Boha. Teraz je zaľúbená do seba a chce iba svoju vôľu a žiadosti plniť, dáva sa unášať svojim naruživosťami a túžbam, hoci sa protivia rozumu a Bohu.

³ Múd 9, 15

Treba nám podotknúť, že hoci krstom oslobodíme sa od dedičného hriechu, ktorý bol príčinou tohto neporiadku, predsa bažnosť neprestane v nás protivíť sa a bojovať proti rozumu a Bohu, prečo ju teológii a svätii volajú „zapáľidlom hriechu“. P. Boh svojím spravodlivým a hlbokým súdom a rozhodnutím chce, aby v nás ostal tento boj a protivenie. Tým chce zlomiť a potrestať našu pýchu, aby sme vždy boli ponížení vidiac svoju biedu a nízkosť. „Človek, keď je v cti, to nenahliada: prirovná sa zvieratám nerozumným a býva im podobný.“⁴ Boh stvoril človeka vo veľkej cti a hodnosti. Okrášlil a vystrojil ho mnohými darmi a milosťami nadprirodzenými, ale človek nechcel to uznať, ani ďakovať za to. Preto zaslúžil, aby mu Boh vzal to všetko a dal sa mu stať podobným zvieratám. Teraz cíti v sebe zvieracie túžby a žiadosti, aby videl, aký je, a uponížil sa, aby nemal viac príčiny spyšnieť. Lebo ozaj nemáme nijakej príčiny, ak sa známe, ale o veľa viac príčin je, aby sme sa zahanbili a uponížili.

Druhá hlavná vec je, ktorá nasleduje z predošlého, že tá naša rozúdená a nesriadená bažnosť, to naše telo a smyselnosť s tým „zapáľidlom hriechu“ ako sme povedali, je najväčšou prekážkou a farchou na ceste čnosti. Všeobecne sa hovorí, že telo je naším najväčším nepriateľom, že z neho pochádzajú pokušenia a chyby. „*Odkiaľ sú vojny a rozbroje medzi vami? Či nie odtiaľ: z vašich náruživostí, ktoré bojujú vo vašich údoch?*“⁵ Tak píše sv. Jakub apoštol. Naša smyselnosť a žiadostivosť a nesriadená samoláska je príčinou vše-

⁴ Žlm 48, 21 — ⁵ Jak 4, 1

tkých bojov a hriechov v nás, všetkých chýb a nedokonalostí, ktorých sa dopúšťame, tiež je i najväčšou farchou na ceste čnosti.

Znali to už pohanskí mudrci pri svetle rozumu. Aristoteles hovorí, že celá ťažkosť stať sa dobrým a čnostným človekom je v úzdení a v miernení radosti a smútku. Epiktet vyjadril celú múdrosť svoju týmito dvoma slovami: Trp a zriekaj sa. Všetka ťažkosť čnosti je v týchto dvoch veciach: podujat sa a znášať trápenia, zdržovať sa rozkoše a radosti. Vieme to všetci zo skúsenosti. Nikto nehreší iba preto, aby vyhol nejakej ťažkosti a námahe, ale aby mal nejakú rozkoš alebo nemusel sa jej zrieknuť. Jeden hreší z lásky a z túžby po majetku, druhý z dychtivosti po úcte. Jeden preto, že chce mať telesnú a smyselnú rozkoš, druhý zas preto, že chce vyhnúť ťažkosti a námahe, ktorú cíti v plnení príkazov Božích a cirkevných. Príťažko je mu totiž milovať svojho nepriateľa alebo vyznať a vyspovedať sa zo škaredých a tajných hriechov. Všetky hriechy ztadiaľ pochádzajú, a nielen hriechy, ale i všetky chyby a nedokonalosti, ktorých sa dopúšťame na ceste čnosti, ako to neskoršie povieme.

Z toho ľahko porozumieme, v čom pozostáva umŕtvovanie: mierniť a panovať na svojimi náruživosťami a zlými náklonnosťami a nad nesriadenu samoláskou. Kristus Pán povedal: „*Jestli kto chce za mnou ísť, nech zapre sám seba a každý deň vezme svoj kríž, a nech ma nasleduje.*“⁶ Sv. Hieronym takto vykladá tieto slová: Ten zapiera sám seba a berie svoj kríž, ktorý predtým nebol po-

⁶ Lúk 9, 23

riadny, a stane sa čistým a poctivým; predtým neznal miery, a teraz je mierny; ktorý predtým bol bojzlivý a slabý, a stane sa silným a vytrvanlivým. To značí zaprieť sám seba, stať sa iným, ako doteraz; z toho tiež vidno, jak potrebné je umŕtvovanie. Sv. Bazil dodáva: Všimni si, že najprv sa hovorí: Nech zapre sám seba; až potom: Nech ma nasleduje. Lebo keď neurobiš to prvé; keď nezapreš, nepremôžeš svoju vôľu, a nezlomíš svoje zlé náchylnosti a žiadosti, najdeš veľa príležitosti a prekážok, ktoré ťa budú hatiť nasledovať Krista Pána. Musíš si najprv pripraviť cestu umŕtvovaním. Preto kladie Pán umŕtvovanie za základ nielen dokonalosti, ale i kresťanského života. To je ten kríž, ktorý máme ustavične niesť na pleciach, ak chceme nasledovať Krista Pána. „Vždy nosíme usmrtenie Ježišovo na svojom tele.“⁷ To hovorí i Job, keď nazýva život človeka ustavičným bojom. A sv. Pavel píše: „Telo žiada proti duchu, a duch proti telu; tieto totižto vzájomne sa protivia: aby ste nečinily to, čo by ste chceli.“⁸ To je ten boj, čo stále máme proti sebe. Čím viac kto premôže svoje telo a zlé žiadosti, tým lepším a smelším, hrdinskejším vojakom Kristovým sa stane. Preto volajú i slávni otcovia a učenci cirkevní, Gregor a Ambróz to opravdivou hrdinskosťou sluhov Božích, ktorá nepozostáva v silných rukách, ale v sile duchovnej: protivíť sa svojim žiadostiam a túžbam, opovrhovať rozkošami a výhodami tohto života, a znášať kríže a protivenstvá, čo sa nám prihodia. Panovať nad sebou, byť pánom svojich náruživostí a citov je

⁷ II Kor 4, 10 — ⁸ Gal 5, 17

o veľa viac, ako panovať a spravovať druhých dľa slov Mudrcových: „*Lepší je trpezlivý, ako muž silný: a kto panuje nad svojim srdcom (lepší) než ten, čo dobýva miest.*“⁹

Sv. Ambróz udáva príčinu: Väčší nepriatelia sú zlé zvyky, ako vonkajší nepriatelia. A keď spomína moc, ku ktorej prišiel Jozef, hovorí, že viac urobil, keď panoval nad sebou a neprivilil k cudzoložstvu, ako keď neskoršie spravoval a panoval nad celou krajinou egyptskou. A sv. Chrysostom hovorí, že Dávid viac urobil, keď sa premohol a nevypomstil sa na Saulovi, ktorého v jaskyni mohol zabiť, ako keď premohol obra Goliata. Korisť z toho víťazstva nezavesil v zemskom Jeruzaleme, ale v nebeskom. Tu ho nevíťali izraelské ženy so spevom, ako keď premohol Goliata, ale tešily sa zástupy anjelov a obdivovali jeho čnosť a silu.

⁹ Prísť 16, 32

HLAVA III

NAJVÄČŠÍ TREST BOŽÍ

Aby sme lepšie videli, jak potrebné je umŕtvo-
vať telo a jeho žiadosti, a tiež aby sme sa povzbu-
dili chytiť zbraň proti tomu nepriateľovi, dobre
bude, keď pozremo, jak veľký je tento náš pro-
tívník a nepriateľ. Svätí hovoria, že najväčší trest
Boží je, v čom najviac dáva na javo svoj hnev,
keď dá hriešnika do rúk tomu nepriateľovi, keď
ho prepustí chůtkam a žiadostiam jeho ako ukrut-
ným katom. A spomínajú mnohé miesta zo sv.
Písma: „*Ale môj ľud neslyšal hlasu môjho: a Izra-
eľ nedával pozor na mňa. I prepustil som ich chůt-
kam ich srdca, i chodili za svojimi výmyslami.*“¹
A sv. Pavel apoštol hovorí, že tým trestal Boh
pyšných pohanských mudrcov pre ich vysokomy-
selnosť a pýchu: „*Hoci Boha poznali, neoslavo-
vali ho jako Boha, ani mu neďakovali, lež zmlkve-
li vo svojich rozumovaniach. Preto ich Boh od-
dal žiadostiam ich srdca, nečistote, aby zhanobili
svoje telá na sebe samých.*“² Boh ich potrestal, že
ich prepustil vlastným chůtkam a žiadostiam, ako
nejakým ukrutným katom. Sv. Ambróz podotýka,
že pod tým prepustením, o ktorom je reč tu a na
iných miestach Písma sv., nesmieme rozumieť, ako
by ich Boh bol povzbudzoval na niečo zlé alebo
do hriechu ich uvalil, ale že dopustil, aby ich zlé
žiadosti, čo mali v srdci, vyšly na javo a pomo-
cou a povzbudením zlého ducha uskutočnily sa.

¹ Žlm 50 12-13 — ² Rim 1, 21-24

Lahko pochopíme, aký veľký trest je to, z toho, čo tu nasleduje. Slávny apoštol sv. Pavel uvažuje, aký to bol trest na tých pyšných mudrcov, a jako ich naučil ten strašný nepriateľ, ktorému ich Boh prepustil. Slovamí sa to ani vypovedať nedá, do akých ohavností ich uvalil: vrhal ich do všelijakých hriechov, a neuspokojil sa, dokiaľ ich nepovláčil po najošklivejších, najhnusnejších a najhorších hriechoch: „Boh ich oddal hanebným žiadostiam.“³

Beda, čo ti spraví ten nepriateľ, tá divá a neúzdna beštia, keď sa dostaneš do jej rúk. Sv. Ambróz hovorí: Kto nevie panovať nad svojimi naruživosťami, s tým naruživosti ako kôň bez úzdy poletia, shodia ho, postúpajú ho a potrápia. Vieš ako sa ti povodí? Ako jazdcovi, ktorého divý kôň nesie z jednej močiari do druhej, z jednej priekopy do druhej, kým s ním nepadne do priepasti. Tak urobí s tebou táto bažnosť, ak nebudeš ju vedieť opanovať a premôcť: budeš upadúvať z hriechu do hriechu, vždycky do horších, a neuspokojí sa, dokiaľ neupadneš do najväčších hriechov a nedostaneš sa do priepasti peknej. Preto napomína nás sv. Písmo: „Po svojich žiadostiach nechod, a od svojej vôle sa odvracaj. Jestli budeš dávať svojej duši, čo si žiada, obráti ňa na posmech pred tvojimi nepriateľmi.“⁴ Zlí duchovia, tí naši nepriatelia, nemajú väčšej slávnosti, ako keď vidia, že bežíme za svojimi žadosťami a chůtkami, lebo tie nám také škody narobia, aké by celé peklo nevládalo. Preto prosil Mudrc Boha zo srdca, aby ho nešľahal tým prútom a trestom. „O Pane, Otče

³ Rim 1, 26 — ⁴ Sir 18, 30-31

a Bože života môjho . . . Odnim odo mňa žiadosť brucha, a smilné žiadostivosti nech ma neopanjú, a myslí nestydatej a nezdržanlivej nevydávajú ma."⁵ Právom hovoria svätí, že niet istejšieho znaku hnevu Božieho, ako keď Boh nechá hriešnika chodiť dľa svojej ľubovôle a dľa svojej chuti nasledujúc svoje žiadosti. Keď už lekár dovoľuje chorému jesť, piť, čo sa mu páči, to je už znak, že sa už zrieka, aby vyzdravel. To robieva i Boh s hriešnikom, keď sa na neho veľmi nahnevá: dovoľí mu robiť, čo chce. A čože iné chce človek chorý a na zlo náchylný, ak nie to, čo mu škodí a smrť priniesie? Z toho jasné je nešťastie a nebezpečenstvo tých, ktorí sa tešia a sa pýšia tým, že vo všetkom svoju vôľu plnia.

⁵ Sir 23, 4-6

HLAVA IV

NENÁVISŤ SAMÉHO SEBA

Keď si dobre povážime, čo sme posiaľ povedali, istotne sa v nás vzbudí tá svätá nenávisť a odpor proti sebe, ktorý Kristus Pán odporúča vo svätom evanjeliu. Bez toho nemôžeme byť jeho učeníci. Veď, či treba viac, ako keď vieme, že naše telo je naším najväčším protivníkom a nepriateľom? Je smrteľným nepriateľom, najväčším zradcom, jakého sme nikdy nevideli, ktorý hľadá na smrť, a to na večnú, toho, čo mu dáva jesť. Pre maličkú rozkoš nedbá Boha obrazit' a dušu na veky do pekla sotit'.

Keby sme niekomu povedali: Vezd, že jeden z tých, čo bývajú v tvojom dome a s tebou jedia a pijú, chce ťa zradiť a zabiť; jak by sa zľakol! A keby sme ešte dodali: Ba vezd, že ten človek natoľko ťa nenávidí a takým je ti nepriateľom, že dá i svoj život, aby ťa len mohol zabiť. On vie, že hneď ho chytia a zabijú, predsa položí svoj život, aby len tvoj mohol vziať. Ako by sa taký bál, keď je pri stole, keď ide spať a každú chvíľu, a nazdával by sa, že teraz príde vrah, aby ho dýkou prebodol. — Ale keby ho tak vynašiel, jakou nenávisťou by zahorel oproti nemu a ako by sa vypomstil na ňom! — Tým zradcom je naše telo, čo s nami jie a spáva, ktoré dobre vie, že čo zlého urobí duši, to isté robí i sebe: pôjde za ňou

sám do pekla, ak ju ta vrhne. Na to všetko však nedbá, ak len svoju chuťku vyplní.

Pozri, či máme príčiny nenávidieť tohto nepriateľa? Koľko razy ťa už vydal peklu? Koľko razy ťa už zvedol, že si obrazil nekonečnú Velebnosť? Koľkých duchovných darov ťa pozbavil? Koľko razy priviedol tvoje spasenia do nebezpečenstva? Nuž, ktože by sa nerozhneval a nezahorel svätou nenávisťou proti tomu, čo mu toľko zlého narobil, o toľko ho pripravil a každú chvíľu do toľkých nebezpečenstiev ho vrhal? Ak nenávidíme zlého ducha a pokladáme ho za najväčšieho nepriateľa, lebo bojuje proti nám a škodu nám robí, naše telo je ešte väčším nepriateľom, lebo vzbudzuje v nás strašnejší a trvalší boj. Zlí duchovia by málo mohli, keby na ich stránku nestaly naše telo a smyselnosť, a nenapomáhaly by ich v boji proti nám.

To je to, čo svätých takou nenávisťou a odporom proti sebe naplnilo. Odtiaľto zrodil sa v nich ten ohnivý duch premáhať sa a kajať, vypomstíť sa na tomto nepriateľovi a držať ho na úzde. Iba s najväčšou obavou dovolili svojmu telu nejakú radosť, lebo boli tej mienky, že to by znamenalo zbraň dať nepriateľovi, ktorou by len nové sily získal zle nám robiť. Sv. Augustín hovorí: *Nedávajme svojmu telu nedovolených síl, aby nezačal boj proti nášmu duchu. Usilujme sa ho trýzniť a umŕtvovať, aby nesesilnel a nepovstal oproti nám. Preto nás napomína Mudrc: „Kto od detinstva rozkošne chová svojho sluhu, potom zkusí, že je vzdorovitý.“¹*

¹ Prisl 29, 21

Dávni mnísi usilovní boli v tomto cvičení a hľadeli umŕtvovať a umenšovať sily tohto nepriateľa. Keď už iné prostriedky nestačily, dali sa do ťažkej ručnej roboty, aby zkontrolovali a zoslabili svoje telo. Paladius rozpráva o akomsi mníchovi. Toho vraj veľmi trápily pyšné a marné myšlienky, a nijako nemohol sa ich striasť. Vzal teda koš, nakládol do neho zeme, a prenášal ho s miesta na miesto. Pýtali sa ho: Čo robíš? Odpovedal: Trápim toho, čo mňa trápi. Pomstím sa na svojom nepriateľovi. To isté čítame o sv. Makariusovi v jeho živote a o sv. Doroteusovi, ktorý robil veľké pokánie a veľmi mučil svoje telo. Raz to videl ktosi a spýtal sa ho: Čo tak trýzniš svoje telo? Odpovedal: Lebo ono ma zabíja. Sv. Bernard až horel nenávisťou a hnevom oproti telu, ako oproti svojmu najväčšiemu neprateľovi. Povedal: Poď nám, Bože, na pomoc, aby padol ten ozbrojený, padol a bol rozšliapaný ten nepriateľ, opovrhač Boha, milovník seba, priateľ sveta, sluha diablov. Čo sa ti vidí? Ozaj, keď správne smýšľaš, so mnou povieš: Hoden je smrti, na kríž ho pribiť, na kríž!

Takým ohňom a mečom treba i nám umŕtvovať telo a do svojej moci ho dostať, aby sa nespínalo veľmi a nestrhol sebou ducha a rozum, a hlavne preto, lebo keď toho nepriateľa premôžeme, i diabol je premôžený. Zlý duch bojuje proti nám a chce nad nami zvíťaziť pomocou nášho tela. Podobne treba i nám bojovať proti zlému duchu a premôcť ho umŕtvujúc svoje telo a odporujúc mu. Sv. Augustin vykladá slová sv. Pavla: „*Ja teda tak bežim, nie jakoby na neisté, tak bojujem,*

nie jakoby do vetra máchal; ale trýznim svoje telo a do služby podrobujem."² Hovorí: Trýzni svoje telo a premôžeš diabla; tak nás učil sv. Pavel bojovať proti nemu.

Keď nejaký veliteľ vojska ide do boja a chyťí na hranici nejakého Turka, toho dá sviazať a do väzenia posadiť, aby nemohol proti nemu povstať a napomáhať nepriateľa. Toto treba i nám robiť: podrobovať a umŕtvovať svoje telo, aby sa nepričdalo k našim nepriateľom.

² I Kor 9, 26-27

HLAVA V

NÁŠ POKROK A DOKONALOSŤ JE V UMŤTVOVANÍ

Pre tieto príčiny hovoria svätí a učitelia duchovného života, že všetok náš pokrok a dokonalosť pozostáva v umŤtvovaní. Kempiš hovorí: Natoľko pokročíš, nakoľko sám sebe násilie urobíš. Pri slovách zas Jobových: „*Ani sa nenachodí v zemi rozkošne žijúcich*“,¹ píše sv. Hieronym, že dokonalá múdrosť a opravdivá bohobojnosť nebýva v zemi tých, čo žijú v rozkošiach, t. j. dľa svojej vôle. O zemi sa hovorí, keď sa nechá úhorom a rodí bodľač a tŕne, že odpočívajú, a zas keď zasejú do nej pšenicu, vraví sa, že pracuje. Podobne sa hovorí o tom, čo žije, ako sa mu chce a páči, že žije rozkošne. V takejto zemi, hovorí sv. Hieronym, nieto opravdivej múdrosti, ale iba v zemi tých, čo robia a umŤtvujú sa a zapierajú svoje žiadosti.

Toto je pravidlo a miera, dľa ktorej merávajú svätí čnosť a duchovný pokrok každého. Keď chceš vedieť, jak ďaleko si v čnosti, pozri, ako si sa umŤtvoval, či si premohol a skrotil svoje náruživosti a zlé náklonnosti; ako je s poníženosťou a s trpezlivosťou, či už umrela v tebe láska ku svedu a ku telu a krvi. Pozri, či v tom si pokročil a nie, či máš veľa potechy v modlitbe.

O sv. Ignácovi čítame, že si viac cenil umŤtvovanie, ako modlitbu, a dľa neho súdil o prokro-

¹ Job 28, 13

ku každého. A sv. František Borgias hovorieval, keď niekoho chválili, aký svätý a dokonalý je ten a ten: Bude to pravda, ak je i umŕtvený. Ludevít Blozius prirovnáva umŕtveného sluhu Božieho peknému, zrelému, sladkému a chutnému hroznu, kým neumŕtveného tvrdému, kyslému a protivnému egrešovi podľa slov Izaiášových: „*Očakával som, že bude rodiť hrozno a rodilo kyselky.*“² To je rozdiel medzi synmi Božími a synmi tohto sveta, že títo sa spravujú dľa svojich smyselných žiadostí, že sa neumŕtvujú. „*Ktorí sú Kristovi, tí ukrižovali svoje telo s hriechmi a s naruživosťami.*“³ Títo sa spravujú dľa ducha a dľa rozumu.

Je síce pravda, že naša dokonalosť podstatne nepozostáva v umŕtvovaní, ale v láske Božej, a čím užšie je kto spojený s Bohom skrze lásku, tým je dokonalejší. Ale ako kameň, ktorý je vo výške niečim zdržaný, hneď letí, ako sa mu prekážka uhne s cesty, dolu na zem, kde je jeho miesto, podobne je to s našou dušou, ktorá je duchovná podstata, stvorená od Boha: ako sa vyslobodí z prekážok a pút nesriadených žiadostí a zlých náklonností, čo ju k zemi viažu, hneď letí pomocou milosti Božej k Bohu, k svojmu stredobodu a cieľu a spojí sa s ním skrze lásku.

Sv. Augustín hovorí: Všetké veci sa hýbu dľa svojej váhy a hľadajú svoje miesto: ľahké hore a ťažké dolu. Čo je váha v telesách, to je láska v rozumných stvoreníach. Jako sa telesá hýbu podľa váhy, čo majú, tak sa spravujú rozumné stvorenia dľa lásky, čo v nich panuje a kraľuje, lebo to je ich váhou. Keď v nás preváži láska k zem-

² Iz 5, 4 — ³ Gal 5, 24

ským veciam, túžba po úcte a sláve, žiadosť svoju vôľu robiť a hľadať pohodlnosť, naše hnutia a túžby budú smyselné a zemské. Keď však umŕtvovaním udusíme v sebe lásku k týmto smyselným veciam, preváži v nás láska ku Spasiteľovi, a to bude našou váhou: srdce nám o veľa ľahšie pozdvihne sa k Bohu, k svojmu cieľu. Pre seba si nás stvoril Bože, — píše sv. Augustín — a srdce je nám nespokojné, kým neodpočívá v tebe. Preto merajú svätí náš pokrok a dokonalosť mierou umŕtšovania, lebo kto sa pilne umŕtvuje, ten veľmi miluje Pána Boha a je dokonalý.

„Ako jeleň dychti po prameňoch vodných: tak po tebe túži moja duša, Bože!”⁴ Pri týchto slovách hovorí sv. Augustín: Jeleň zabíja hadov, a keď ich pozabíjal, nadíde ho väčší smäd a chytrejšie beží k vode. Potom obracia to na náš predmet. Vieš — pýta sa — prečo nemáš veľký smäd a túžbu po dokonalosti a veľkej láske k Bohu? Lebo nezabíjaš hadov ako jeleň. Hadmi sú tvoje hriechy, pozabíjaj hadov svojej nepravosti, a budeš viac dychtiť po žriedle pravdy, po čnosti a po dokonalosti, budeš viac milovať Boha. Umŕtvovanie a dokonalosť i láska Božia ruka v ruke idú. A inde hovorí: Ako sa zväčšuje láska, tak sa znižuje žiadostivosť; dokonalosť je, keď nieto nijakej žiadostivosti. Zlato tým čistejším a drahším sa stane, čím viac sa spáli blato, ktoré je v ňom. Podobne sa zdokonaľuje a rastie tým viacej v nás láska k Bohu, čím viacej sa v nás znižuje a ubúda nesriadená láska k sebe a k ostatným veciam

⁴ Žlm 41, 2

zemským. A keď sa táto spáli a znivočí, láska k Bohu stane sa čistou a dokonalou.

Cassian rozpráva o opátovi Jánovi, že keď išiel umrieť, obklúčili ho učenici ako synovia otca svojho a prosili ho, aby im niečo povedal na potechu a úžitok duchovný. „Aby im zanechal nejakú pamätnú radu ako dedictvo, ktorá — byť stručným poučením — by ich ľahšie viedla na vrchol dokonalosti.“ Umierajúci hlboko si vzdychol a povedal: Nikdy som nerobil svoju vôľu, ani ničomu som neučil nikoho, čo som najprv sám neurobil.

HLAVA VI

NAJMÄ REHOĽNÍKOM TREBA SA UMŔTVOVAŤ

Všetkým, čo slúžia Bohu, treba sa umŕtvovať, aby sa vždy viac odovzdali do vôle Božej, ale najmä rehoľníkom je treba, lebo preto sme opustili svet a vstúpili do rehole. Preto hovorí sv. Benedik, že rehoľníkom byť znamená napraviť a zmeniť svoje mravy. Jeho synovia pri skladaní slávnostných sľubov riekajú: Sľubujem, že svoje mravy premením. To sľubujeme v reholi a to dosiahneme umŕtvovaním: „*Složiac so seba starého človeka s jeho skutkami a oblečúc sa do nového.*“¹ ako apoštol píše. Preto vravieval sv. Bernard tým, čo vstupovali do rehole: Hľaďte, aby len duch vošiel, a telo vonku ostalo. Tým chcel im dať porozumieť, že v reholi nesmú dbať veľa o telo, a žiť dľa jeho chýtok a náklonností, ale všetka ich starosť má byť o dušu a ducha, ako to apoštol káže: „*Duchom choďte, a nebudete konať žiadosti telesné.*“² Toto chodenie duchom, čo sa tak odporúča sluhom Božím a po čom oni tak túžia, je život podľa lepšej čiastky v nás, t. j. podľa ducha a rozumu, a nie dľa nižšej, t. j. dľa tela a smyselnosti. Cassian píše, že dávní otcovia boli presvedčení, čo i zkusenosť dokázala, že nerobí pokroku, ani v reholi nevytrvá ten, čo ozaj neumŕtvuje svoju vôľu a žiadosti, lebo to sú najväčší protivníci všetkého, čo je v reholi.

¹ Kol 3, 9 — ² Gal 5, 16

Týka sa to síce všetkých rehoľníkov, ale najmä tých, čo dľa svojho inštitutu majú sa zaoberať s bližným. Sv. Chrysostom pekne dokazuje, že umŕtvovať náruživosti najviac tým treba, čo pomáhajú bližným a obracujú sa medzi ľudom, lebo tieto beštie — tak volá náruživosti — veľa pokrmu najdú vo svete. Vojak, kým je doma, zakryje svoju slabosť, ale keď ide do boja, hneď ukáže, aký je. Tak i ten, čo sedí v kúte, môže skryť svoje chyby, ale ten, čo má vystúpiť a pustiť sa do boja so svetom, aby stal sa mu divadlom, musí sa vyznačiť v čnosti a v umŕtvovaní. Ba, keď chceme získať tých, s ktorými sa zaoberáme, musíme sa k nim prispôbiť, nakoľko sa to dá, dľa slov sv. Pavla: „*Pre všetkých stal som sa všetkým, aby som všetkých spasil.*“³ Z toho vidno, jak potrebné je umŕtvovať sa. Učenci hovoria, že sietnica v oku, na ktorú padajú obrazy vonkajších vecí, nemá nijakej farvy. A to je potrebné, aby mohla prijať obrazy rozličnej farby, a žeby sme mohli veci vidieť, ako sú. Keby totižto bola nejakej farby, inej by nemohla prijať. Keby bola zelená, všetko by sme videli zeleno, ako to badáme, keď cez zelené sklo pozeráme. Keby bola červená, všetko by nám bolo červené. Tak treba i tebe složiť svoje zvláštnosti, umŕtviť svoje náruživosti a stať sa pánom nad sebou, aby každý našiel v tebe seba, aby si mohol sa prispôbiť každému a získať ho, ako to robil sv. Pavel.

Nebolo by to v duchu ani rehole, ani dokonalosti, keby sa kto len takými chcel zaoberať, čo sú tej istej povahy ako on; keď si na pr. kolerikom,

³ I Kor 9, 22

žeby ti zodpovedal iba kolerik; alebo keď si flegmatikom, žeby sa ti protivil kolerik. Tým horšie by bolo dbať iba o krajanov. Či by si sa necítil nešťastným, keby si mal oči, ktorými by si iba jednu farbu videl? Tým väčšie nešťastie by bolo pre teba, keby si mal takú úzku a zlú vôľu, ktorá by sa chýlila iba ku svojim krajanom alebo k tým, čo sú tej istej povahy. Láska objíma všetko, lebo miluje bližného pre Boha a v Bohu, a nerobí rozdiel medzi Barbarom a Scytom, medzi sluhom a slobodným, ale „všetko a vo všetkom Kristus“.⁴ Láska by každého rada uzavrela do srdca, lebo na každého pozerá ako na syna Božieho a na brata Kristovho. Z toho vidno, jak potrebné je umŕtvovať sa.

Okrem toho treba sa nám umŕtvovať i preto, aby sme zachovali medzi sebou jednotu a lásku, ktorú nám tak veľmi odporúča Kristus Pán a po ktorej chce, aby nás poznali, že sme jeho učeníci. Tejto jednote a bratskej láske najviac sa protiví, keď kto hľadá svoje chůfky a výhody, svoju slávu a úctu. Nech vstúpi každý do seba a uvidí, že keď sa previnil proti láske, to bolo preto, že niečo takého hľadal a mal na mysli, alebo že nechcel sa zrieknuť a neustúpil. Umŕtvovanie však odstraňuje to všetko a pripravuje cestu láske, ktorá „nehľadá svoje vlastné“.⁵ A sv. Ambróz hovorí: Kto sa chce páčiť všetkým vo všetkom, ten nech nie to hľadá, čo je jemu užitočné, ale čo mnohým osoží, ako to robieval Pavel, a jako nás na to i sám napomínal: „Aby ani jeden nehľadel na to, čo je jeho, ale na to, čo je iných.“⁶

⁴ 4 Kol 3, 11 — ⁵ I Kor 13, 5 — ⁶ Fil 2, 4

HLAVA VII

DVOJAKÉ UMŔTVOVANIE

• „*Odo dni Jána Krstiteľa až posaváď kráľovstvo nebeské násilne sa dobýva, a násilní ho uchvacujú.*“¹ Pri týchto slovách hovorí sv. Augustín: Dvojaké je umŕtvovanie a dvojaký je kríž: tela a ducha. Prvé voláme vonkajším. Toto tresce a trýzni telo bičovaním, pôstom, ciliciumom, zlou postelou, chudobným jedlom, drsným oblekom a inými podobnými vecami, čo trápia a trýznia telo a odoberajú mu pohodlnosť a rozkoš. Druhé umŕtvovanie, duchovné, je o veľa vzácnejšie. Ním, hovorí sv. Augustín, spravujeme svoje žiadosti, bojujeme každý deň proti hriechom a zlým náklonnostiam, zapierame svoju vôľu, svoj úsudok, pre-máhame hnev, netrpezlivosť, úzdime chuť, oči, jazyk, slovom všetké city a hnutia. Kto toto robieva, ten rúca múry svojich náruživostí a násilne dobýva kráľovstvo nebeské. To sú tí, čo sa napínajú a násilie si robia, a tým dobývajú nebo. Preto je duchovné umŕtvovanie vážnejšie, ako prvé, lebo panovať nad duchom a vyhybovať úcte a sláve je viac, ako trápiť telo, bičovať sa a cilicium nosiť. A jako je táto pokuta vážnejšia a vzácnejšia, tak je i ťažšia a viac nás stojí, lebo to čo je drahšie, to stojí i viac námahy. Toto učí sv. Gregor na mnohých miestach, sv. Doroteus a iní svätí.

¹ Mat 11, 12

Spoločnosť prijala a užíva toto dvojaké umŕtvovanie. Čo sa týka prvého, sv. Ignác nechcel síce predpísať riadne, určité pokuty, ktoré by sme mali povinnosť odbavovať, lebo spôsob života vo Spoločnosti pre dostatočné príčiny je obyčajný, ale i o to sa dobre postaral, ako to hneď uvidíme. Sv. Ignác mal veľa vážnych príčin, aby život vo Spoločnosti na vonok bol obyčajný, lebo prostriedky musia byť zodpovedné cieľu. Cieľ však Spoločnosti je nielen o svoj pokrok dbať, ale i o spasenie a pomoc bližného sa starať; preto bolo treba taký oblek si voľiť, aký poriadni kňazi nosia, aby sme sa ku všetkým ľuďom ľahšie mohli dostať. Takto sme pred rehoľníkmi rehoľníci, pred kňazmi kňazi, pred svetskými neodchyľujeme sa v obleku od svetských kňazov. Okrem toho Spoločnosť povstala za časov Lutherových, kedy kacíri nenávideli rehoľníkov a ich oblek. Keď teda chceme s nimi do potyku prísť, dohadovať sa s nimi a presvedčiť ich — to patrí tiež medzi naše povinnosti, — nesmeli sme prijať zvláštny oblek, odchýlny od iných kňazov, aby sa od nás neodstrašili kacíri skôr, ako by sme boli sa s nimi do reči dali. Takto by sa však prekázala jedna z najhlavnejších vecí, pre ktoré Boh založil Spoločnosť.

Potom keby sme nosili drsný odev, niektorý hriešnik by sa hádam obával k nám približovať: myslel by si, že i s ním ostro budeme zachádzať. Všetci nosíme teda obyčajný oblek, aby sme mali ku každému ľahký prístup a nikto sa nás nezľakol. Sv. Ignác chcel, aby sme i v obleku všetkým boli všetkým, a takto ľahšie mohli získať iných. V tom máme nasledovať príklad Krista Pána, o ktorom

sv. Augustin hovorí, že si skôr volil strednú cestu straniva vonkajška, ako ostrosť a prísnosť Krstiteľovu, aby sa viac prispôbil ľuďom a viac im mohol pomáhať.

Čo sa zas týka iných vonkajších pokút, hoci ich nemáme určené pravidlom, predsa máme živé pravidlo, a to je predstavený, ktorý každému yznačí, čo potrebuje. Sv. Ignác hovorí, že „tie sú dvojaké, také, ktoré s dovolením predstaveného každý si môže voliť pre svoj duchovný pokrok, a ktoré predstavený naloží pre ten istý cieľ“. Toto sa mu zdalo zodpovednejším pre Spoločnosť, ako určité pokuty predpisovať. Najprv preto, lebo mŕtve pravidlo nemôže sa každého rovnako týkať, lebo nie všetci sú jednako silní na takéto pokuty. Keby mali všetci niečo spoločného v tom ohľade, ten, čo by to nevládal, zarmútil by sa, že nestačí kráčať za druhými. Ako nezodpovie všetkým chorým jedna medicína a jednaké opatrovanie a liečenie, práve tak nemôžu zodpovedať všetkým jednaké pokuty. Jedné sú pre mladého, iné pre starého, jedné pre chorého, druhé pre zdravého, jedné sú pre takého, čo vstúpil nevinný, druhé pre toho, čo mal veľa rán, ako sa hovorí. Preto káže sv. Augustin a sv. Bazil, aby sa nikto nedivil, keď v reholi nezachovávajú všetci jednaký spôsob života, keď jedni viac pokánia robia, ako iní, lebo rovnakosť v tejto veci bola by veľká nerovnakosť. Ba tá rozličnosť a rozdiel nielen rozličným osobám zodpovedá, ale i tomu istému človeku vo všelijakých potrebách a časoch. Jedna pokuta je dobrá počas pokušenia a suchoty, druhá na čas pokoja a pobožnosti, jedna dobrá na to,

aby sme si zachovali pobožnosť, druhá, aby sme si ju nadobudli, keď sme ju ztratili.

Preto nechcel sv. Ignác istú a určitú mieru vonkajších pokút predpísať pre všetkých. On poveril predstaveného — duchovného to lekára, — aby každému podľa síl a potreby naložil a dovolil; jednému viac, druhému menej. Je to dľa pravidla, ktorý vraj anjel dal Pachomiusovi. V tom Boh káže predstavenému vyznačiť pokuty pre každého mnícha. Vo Spoločnosti teda niet pravidlom predpísaných spoločných pokút, ako to obyčajne po iných reholiach býva, ale nie preto, ako by telesných mŕtvení u nás nebolo alebo ako by sme ich menej cenili a ctili od iných rehól, ktoré ich dľa svojho inštitutu sväto zachovávajú a ktoré svojou rozmanitosťou sú okrasou Cirkvi, ale len preto, že to viac zodpovie nášmu inštitutu, jeho cieľom a úmyslom, viac sa shoduje s učením svätých. Dľa týchto múdrosti a láske predstaveného je ponechaný spôsob a miera pokút.

Zato u nás niet menej pokút, ale skorej viac, a prijímajú ich vďačnejšie a väčšou pobožnosťou. Vidíme totiž — za čo chvála dobrote a milosrdenstvu Božiemu, — že vo Spoločnosti viac sa umŕtvujú, ako by to pravidlom možno bolo predpísať. Dal by Boh, aby táto horlivosť a tento dobrý, v Cirkvi žijúci duch vždycky rástol, aby nás treba bolo viac zdržovať a úzdiť, ako povzbudzovať, ako sme to posiaľ z milosti Božej zkusili.

O druhý spôsob pokánia, o umŕtvovanie naruživosti a nezriadenej samolásky Spoločnosť najviac dbá. A to bola druhá vážna príčina, pre ktorú sv. Ignác nechcel pravidlom predpísať a ur-

čif obyčajné pokuty. Chcel totiž, aby sme sa starali o umŕtvovanie svojich náruživostí a žiadostí, a žeby to bola naša hlavná pokuta, lebo, ako sme povedali, je vzácnejšia a vznešenejšia. Sv. Ignác predpisuje nám v Konštituciách a pravidlách vecí veľkej dokonalosti, ktoré vyžadujú od nás neobyčajné umŕtvovanie a samozaprenie. Chce, aby našou hlavnou starosťou bolo ustavične sa premáhať a umŕtvovať, rásť v opravdivých a v pevných čnostiach a v každej dokonalosti.

Sv. Ignác mohol sa právom obávať: Keď im pravidlom určím niektoré obyčajné pokuty, ostatní mi pri tom, uspokojia sa tým a povedia: Ja z pravidla toľkoto sa pôstim, bičujem a trýznim, to mi stačí. A zanedbali by, čo je hlavné, čo je najväčšie: umŕtvovať svoje náruživosti a cvičiť sa v pravdivých a v pevných čnostiach. Preto chcel nám dať na ochranu čnosť a vnútorné umŕtvovanie. Naš život má byť obyčajný na vonok, ale zdnuhá neobyčajný a vyvýšený, opretý o pevné čnosti a veľké samomŕtvenie, a to v takej miere, aby sa javil aj na našom vonkajšku, aby svedčil o nás, že sme rehoľníci.

Toho my potrebujeme viac, ako iní rehoľníci. Tých už oblek delí od ostatných, a ich prostý a ostrý život budí u ľudu dôveru k nim. V Spoločnosti, kde toho niet, lebo nezodpovedá nášmu inštitútu, musí to nahradiť duch. My potrebujeme takej poníženosti a skromnosti, takej lásky a horlivosti za duše, takého spojenia s Bohom, žeby hockto, čo nás vidí a s nami sa shovára, mohol povedať: Ozaj, tento rehoľník je zo Spoločnosti

Ježišovej. „*Sú semeno, ktorému požehnal Pán.*“²

O to vnútorné umŤtvovanie máme sa starať a v ňom sa najviac cvičiť, a buďme presvedčení, že v ten deň, keď to zanedbáme, prestaneme žiť ako rehoľníci Spoločnosti. To druhé vonkajšie umŤtvovanie má byť iba prostriedkom nadobudnúť si toho, ako to povedal a učil veľký apoštol sv. František Xaver. To isté učí i sv. Bonaventura.

V tom je príčina toho, čo často počujeme a čo sami zkusujeme z dobroty Pánovej, že Spoločnosť má v sebe čosi veľmi milého. To nepochádza odtiaľ, akoby vo Spoločnosti nebolo Ťažkých vecí alebo žeby predstavení vo všetkom podľa nášho zdania postupovali, lebo to by nebola rehoľa. Vo Spoločnosti sú Ťažké, veľmi Ťažké veci, ako to hneď uvidíme. Tá milota je odtiaľ, že vo Spoločnosti všetci sa majú umŤtvovať, naozaj premáhať, majú byť v rovnováhe a hotoví na všetko, čo im predstavení rozkážu. Tá pripravenosť, rovnováha a hotovosť je príčina, že v Spoločnosti je čosi milého čo sa týka spravovania a rozkazovania so stránky predstavených a poslušnosti so stránky poddaných. Všetci sa odovzdávajú do rúk predstavených, ako je kus hliny v rukách hrnčiarových, aby s nimi robil, čo chce.

To bol ten predivný, od Ducha svätého vnuknutý plán, dľa ktorého sv. Ignác takú váhu kládol na toto umŤtvovanie a na premáhanie samého seba. Možno teda povedať: V Spoločnosti sú tvrdé a Ťažké veci, preto, aby všetci boli hotoví a pripravení na ne a predstavení nebáli sa ich roz-

² Iz 61, 9

kázať, kladieme tento základ umŕtšovania a samozapierania: nech všetci vedia, že majú byť takí hotoví a odvzdaní v rukách predstaveného, aby robil s nimi, čo chce, ako je hlina v rukách hrnčiara, alebo kus súkna v rukách krajčira, ktorý odstrihne z neho, ako chce a načo chce, tento kúsok na rukávy, tamten na golier, iný zas na okrajok. Ten je tak dobrý jako druhý, lebo všetky kúsky sú z jedného súkna. Tá hlina, z ktorej sa spraví kuchyňská nádoba, je práve tak dobrá, jako tá, z ktorej sa robí stolová, lebo všetko je „z toho istého miesiva“,³ hovorí sv. Pavel. Ten istý čas boli všetci spolužiaci vo Spoločnosti, a možno ten, čo teraz vyučuje základné veci z gramatiky je tak nadaný, ako čo vyučuje filozofiu alebo teológiu. Už len hlina a súkno nebudú sa ponosovať: „Prečo si ma tak spravil?“⁴

Príčina a koreň tejto milej stránky vo Spoločnosti musí byť v tebe, v tvojej umŕtvenosti, rovnováhe a hotovosti na všetko, aby si sa neprotivil ani neprotirečil ani slovom ani myšlienkou ničomu, čo predstavení žiadajú od teba. Ak teda nemáš tej ľahkosti a poslušnosti a vo veciach, čo sa prihodia, neprípisuj to predstavenému, ani sa nestážuj na neho, ale na seba, že nie si hotový a umŕtvený, aký máš byť. Predstavený plní svoju povinnosť, a predpokladá, že si rehoľník a jako taký umŕtvený a pripravený na všetko. Nazdá sa, že netreba sa ňa napred pýtať, čo by si ty chcel a čo ty myslíš, lebo ty máš byť odhodlaný a hotový na všetko, čo ti poslušnosť káže. Predstavený ňa tým uctí, keď ňa za takého považuje a

³ Rim 9. 21 — ⁴ Tam 20

jako s takým zachádza a rozkazuje ti. Keď je kameň dobre okresaný, murár ho ľahko vloží. Netreba ho iba na miesto položiť. Ale keď nie je okresaný, koľko sa treba s ním natrápiť, kladivom naň biť, kým pristane!

Z toho nasleduje druhá pozoruhodná vec, ktorú i sv. Bonaventura spomína. Hoci vnútorne umŕtvovanie, ako sme povedali, je o veľa ťažšie, ako vonkajšie pokuty, predsa ľahšie by sa mohol kto vyhovárať z vonkajšieho umŕtšovania, ako z vnútorného. Niektorí by právom povedali: Ja nemám sily toľko sa pôstiť, ani cilicium nosiť, ani toľko sa bičovať, ani boso chodiť, ani o polnoci vstávať. Ale nikto nemôže povedať: Ja nemám zdravia a sily byť ponížený, alebo trpezlivý, alebo poslušný a úctivý. Mohol by si síce povedať, že nemáš odvahy na takú poníženosť alebo na takú poslušnosť a odhodlanosť, aká je v Spoločnosti potrebná. To však nesmieš hovoriť, že nemáš na to zdravia, lebo na to nie sú potrebné telesné sily, ale duševné. Silný a slabý, zdravý a chorý, veľký a malý — všetci vládzu to pomocou Božou, keď len chcú.

To je veľká potecha pre tých, ktorých malomyseľnosť a neschopnosť pokúša, a nazdajú sa, že nemajú dosť sily pre cieľ a inštitút Spoločnosti. V prvej knihe Kráľov rozpráva sv. Písmo, že Saul kráľ dal na vedomie Dávidovi, že mu dá dcéru za ženu. Odpovedal David: „Či sa vám to zdá byť malou vecou, stať sa zaťom kráľovým? Ja som muž chudobný a nepatrný.“ Ale kráľ mu odkázal: „Takto hovorte Dávidovi: Kráľ nepotrebuje vena, ale len sto obriezok fílištinských, aby sa stala po-

msta nad nepriateľmi kráľovými."⁵ To isté i my môžeme odpovedať. Boh nepotrebuje tvojich darov, ani tvojej súcosti, ako si myslíš: „*Môj Boh si ty, lebo mojich dobrôt ti netreba.*“⁶ On iba to chce, aby si premohol tých Filištinských, svoje žiadosti a zlé náchylnosti.

To je, čo od nás Spoločnosť žiada a chce, ak sám tiež chceš to, vtedy si pre ňu súci. Usiluj sa byť veľmi ponížený, byť v rovnováhe a hotový na všetko, čo od teba budú vyžadovať, a to stačí. Nech ňa Boh chráni od márnosti a pýchy. Nech ňa Boh chráni, aby si miloval zábavy a pohodlnosť, aby si hľadal veselé chvíle si spraviť, aby si niečo zatajoval a nebol úprimný voči predstavenému, lebo ináč nebolo by pre teba ťažšej rehole. Poníženému však, umŤtvenému, ozaj chudobnému v duchu, a tomu, čo je hotový nepridržavať sa svojej vôle, stane sa veľmi ľahkým a milým všetko, čo je vo Spoločnosti.

Preto máme ďakovať Bohu a uznať jeho veľkú milosť a dobrodenie, ktoré nám preukázal, že týmto urobil nám tie ťažké a namáhavé veci, čo sú v Spoločnosti, milými, príjemnými a ľahkými. Lebo čo sa týka vonkajších pokút, tých je u nás — chvála Bohu — viac, ako možno pravidlom predpísať. Čo sa zas týka vnútorného pokánia a umŤtšovania, ktoré je dľa sv. Augustína vážnejšie a cennejšie, v pravidlách a konštituciách máme veci takej dokonalosti a také ťažké, že presahujú všetky vonkajšie pokuty a prísnosti.

Pozrime si však to zblízka. V Spoločnosti povinnovať sme počet dávať predstavenému ale-

⁵ I Kráf 18, 23-25 — ⁶ Žlm 15, 2

bo duchovnému zo všetkého, čo sa nám v duši prihodí, zo všetkých hnutí, pokušení a zlých náklonností, zo všetkých chýb a nedokonalostí. To sa žiada a robieva u nás, a to jedna z najpodstatnejších vecí našej rehole. Každý uzná, že je to o veľa ťažšie, ako sa pôstiť, bičovať a cilicium nosiť. Iné pravidlo zas nám káže: „Pre väčší duchovný pokrok, a zvlášte pre väčšie sebahodnotenia a uponíženia každý nech je spokojný, aby sa všetky jeho chyby a poklesky, i všetko, čo by sa na ňom spozorovalo a zočilo, vyjavilo predstavenému, od kohokolvek, kto by sa o tom okrem spovedi dozvedel.“ K tomu treba veľkej poníženia a umŕtvenia, lebo sa nesmieš ponosovať, že ťa napred upozornili alebo že tvoju chybu zväčšujú. Ba máš byť hotový, aby ťa verejne karhali, a to aj bez príčiny. A čo by kto aj krivé svedectvá proti nám prinášal, sv. Ignác chce, aby sme ich nielen trpeli, ale i tešili sa im, keď sme nedali nijakej príčiny na to. Ako svetskí ľudia sa tešia, keď ich iní ctia a vážia si, tak sa máme my zas tešiť, keď nás iní neuctia, krivdia nám a opovrhujú nami. Každý vidí, aká čnosť je k tomu potrebná.

Ďalej máme byť v rovnováhe čo sa týka úradu, povinnosti a zamestnania, ktoré nám poslušnosť vyznačí, straniva stupňa, na ktorom nás chce Spoločnosť prijať. A že v Spoločnosti sú rozličné úrady a stupne, jedné vyššie od druhých, preto je to veľká dokonalosť, ktorá predpokladá prísne umŕtvovanie, keď je kto hotový i na nižší úrad a uspokojí sa ním, ako keby bol dostal vyšší.

Zavše treba, aby si bol v rovnováhe, hotový a pripravený ísť do hocktorej čiastky sveta a plniť svoje povinnosti, a to nielen do iného domu, ale i do druhej provincie, alebo do druhej krajiny, do východnej alebo západnej Indie, do Ríma alebo do Nemecka, do Anglicka alebo do Sedmohradska, kde nikdy neuvidíš svojich rodičov a priateľov, ani oni nebudú mať nádej, že Ťa uvidia.

Straniva chudoby Spoločnosť je tak presná a ostrá, že nikto nesmie ani prijať ani u seba držať nijaký dar, a to nielen pokrm, ale ani knižku. V knihách neslobodno nijaký znak robiť, ani so sebou ich brať, keď kto ide do druhého domu. Zo všetkých vecí tak máme byť vyzlečení, že ako, o tom prehovoríme pri chudobe, nesmieme mať zavretú ani skriňu ani stolík a v ňom niečo ukrývať, ale všetko má byť otvoreno, slobodne položené, ako keby sme povedali: Vezmi, keď chceš, veď to nie je moje.

Tieto a iné podobné veci, ktoré sa zachovávajú v Spoločnosti, sú dokonalšie a ťažšie, ako všetky vonkajšie pokuty a ostrosti. Kto chce byť prísny proti sebe, silne sa umŕtvovať a veľké pokánie robiť, čo je znakom dobrého ducha, ten má došť príležitosti v Spoločnosti na to. Boli síce takí, čo mali pokušenie proti povolaniu. Zakrývali a okrášľovali ho tým, že v inej reholi chcú väčšiu dokonalosť dosiahnuť a väčšie pokánie robiť. To však nebola ozajstná príčina a cieľ, čo ich pohýňal, ale že nemohli zniesť umŕtvovanie a dokonalosť, ktorú má pred očami Spoločnosť.

To isté vyriekla i sv. Stolica. Jeho Svätosť Pius V., ktorý bol členom rehole sv. Dominika, výslovne to povedal v bule, ktorú dal Spoločnosti proti apostatom, čo vystupujú z nej a idú do sveta alebo do inej rehole okrem Kartuzianov. Najprv hovorí o dokonalosti, o ťažkosti a o robote, čo je v Spoločnosti. Potom vysvetľuje, prečo zamýšľajú niektorí vystúpiť z nej alebo prejsť do iných rehôl: „Niektorí však vedení ľahkosťou ducha báli sa roboty, ktorej sa ozaj ustavične venujú rehoľníci tejto Spoločnosti na utvrdenie a rozšírenie kresťanskej viery, a nerozumne prednosť dávali svojim výhodám pred úžitkom i spomenutej Spoločnosti i kresťanstva. Vystatovali sa, že oni môžu prestúpiť do iných rehôl, aj do rehole Bratov, čo z almužny žijú. Vymýšľali všetlíjaké príčiny, vraj robia to preto, aby mohli svätejšie a ostrejšie žiť...“ Teda ozajstná príčina nie je túžba po väčšej dokonalosti a po prísnejšom pokáňi, ale obava pred robotou a ťažkosťami. Necítia v sebe sily na takú dokonalosť a umŕtvovanie, na takú rovnováhu a hotovosť, aká je v Spoločnosti potrebná. Preto kladie veľkú váhu sv. Ignác na toto umŕtvovanie, a chce, aby sme sa v ňom cvičili a upevnili, a ustavične sa oň starali.

HLAVA VIII

UMŤTVOVANIE NIE JE NENÁVISTOU, ALE LÁSKOU

Povedali sme, že máme nenávidieť sami seba. To je náuka svätých, čerpaná zo svätého evanjeliumu. Zdá sa to veľmi tvrdým a protivným našej prírode. Preto, aby sa nikto nezľakol týchto slov a nezarmútil sa a neprestal sa umŕtvovať, vysvetlíme, že je to nie nenávisť, z ktorej by sme zlého chceli, ale opravdivá láska, a to nielen k duši, ale i k samému telu; neumŕtvovať sa zas je ozajstná nenávisť, a to nielen proti duši, ale i proti telu. „*Telo žiada proti duchu.*“¹ Tieto slová vykladá sv. Augustín: Nemyslíte si, bratia, že duch žiadajúc proti telu nenávidí ho. Čo je to, čo nenávidí? Hriechy tela, jeho prešľanosť a zlé náklonnosti, nadutosť a nepriateľstvo, ktorým sa stavia proti rozumu; to nenávidí. Duša tým skôr miluje telo, že ho premáha a protiví sa mu. Lekár tiež nie chorého má v nenávisti, ale chorobu, proti ktorej bojuje, kým chorého rád má.

Dokazuje to takto: Milovať niekoho znamená dľa Aristotelesa chcieť a žičiť mu dobré, nenávidieť zas, chcieť, aby čo zlého sa mu prihodilo. Nuž kto umŕtvuje svoje telo a bojuje proti svojim nezriadeným žiadostiam a náklonnostiam, ten chce a zabezpečuje telu to najväčšie dobro, t. j. pokoj a večnú slávu, a ten ho aj opravdive miluje. Kto

¹ Gal 5, 17

však neumŕtvuje svoje telo, ale ide za jeho zlými náklonnosťami a žiadosťami, ten mu chce a pripravuje to najväčšie zlo, čo len možno chcieť a pripraviť, t. j. večné peklo; taký ozaj nenávidí svoje telo. I prorok hovorí: „*Kto miluje nepravosť, nenávidí svoju dušu.*“² Kto rád má hriech a podlosť, ten nenávidí svoju dušu, lebo tým jej pripravuje peklo na veky. Pre tú istú príčinu, hovorí sv. Augustin, môžeme povedať, že taký nenávidí i telo svoje, lebo mu pripravuje to isté zlo. Preto dľa teologov spravodliví a dobrí milujú sami seba viac, jako hriešnici a zlí, nielen čo sa týka duše, ale i tela, lebo mu žičia a starajú sa o pravdivé dobro, o blahoslavenstvo, ktorého účastným stane sa i telo svojím spôsobom. Pre tú istú príčinu dodáva sv. Tomáš, že spravodlivý miluje svoje telo nie hocijakou láskou, ale najväčšou a najvznešenejšou láskou.

Vysvetlím vec príkladom dvoch chorých. Jeden jje a pije, čo mu len chutí, a nechce si dať ani krv pustiť, ani žalúdok prečistiť, ani nijakého lieku prijať. Druhý zas sa premáha, nejie nič, hoci je smädný a hladný, berie liek na prečistenie, čo je i horký, dá si vypustiť trošku krvi, hoci ho to bolí. Jasné je, že tento viac miluje svoj život, svoje telo i zdravie, za ktoré hotový je i trpieť zachovávaním diety a užívaním liekov, aby si ho nadobudol a zachránil. O prvom však hovoríme, že sa sám zabíja, lebo nechce trpieť trochu smädu a nepríjemnosti. Práve tak sa má vec aj s umŕtvovaním. Akísi svetskí ľudia zľakli sa mníchov sv. Bernarda, lebo vraj strašne nenávidia svoje telo

² Žlm 10, 6

a zle zachádzajú s ním. Svätý im odpovedal, že práve oni nenávidia svoje telo, keď pre malú radosť a smyselnú rozkoš hádžu ho do večného ohňa, kým mnisi ho naozaj milujú, lebo za krátky čas trápia ho, aby mu zaslúžili trvalý pokoj.

Kristus Pán jasne to učí v sv. evanjeliume. Povedal totižto: „*Jestli kto chce za mnou ísť, nech zapre sám seba a vezme svoj križ a nasleduje ma*“, a hneď dodáva i príčinu: „*Lebo kto bude chcieť zachrániť svoju dušu, ztratí ju; kdežto kto ztratí svoju dušu pre mňa, nájde ju.*“³ Kto nezriadené miluje svoj život, ten ho ztratí, kto však ho nenávidí pre mňa, ten ho nájde pre život večný. Sv. Augustín hovorí: Veľké a divné slová. V človeku je láska, od ktorej zahynie, a nenávisť, od ktorej nezahynie. Keď miluješ, jako netreba to je ozajstná nenávisť; keď nenávidíš, ako treba, to je pravdivá láska, lebo zachrániš dušu pre život večný, jako to Pán vraví: „*Kto nenávidí svoj život na tomto svete, na život večný zachová si ho.*“⁴ Šťastlivý, volá svätý, čo nenávisťou zachovávajú svoj život pre večnosť a neztratia ho láskou. Nemiluj v tomto živote, aby si ho neztratil v druhom.

Sv. Augustín potvrdzuje toto iným dobrým dôvodom. Človek neprestáva milovať niečo tým, že iné viac miluje. Vysvetľuje to dvoma príkladmi. Jasné je, že chorý neprestane milovať svoju nohu alebo ruku, keď si ju dá odrezat, lebo je to potrebné, aby si zachránil život. Ba má veľkú lásku k nim, ale ešte väčšiu má k životu, preto radšej utratí menej, ako by mal utratit viac. Isté je tiež,

³ Mat 16, 24, 25 — ⁴ Ján 12, 25

že skúpi veľmi rád má groše a chcel by ich veľmi odkladať, ale zato zriekne sa ich a vydá ich na chlieb a na iné veci, čo sú potrebné pre život. Hoci miluje groše, ešte viac miluje život, preto radšej utratí to, čo je chatrnejšie, aby zachránil, čo je drahšie. Práve tak neprestáva človek milovať svoje telo, keď ho umŕtvuje; len viac miluje svoju dušu a život večný. Že pre dušu a pre dosiahnutie dokonalosti a života večného potrebné je umŕtvovať telo a zle s ním zachádzať, preto ho umŕtvuje a trýzni. To je však nie nenávisť ani nie nedostatok lásky, ale iba väčšia láska k Bohu, k duši a k dokonalosti.

HLAVA IX

KTO SA NEUMŔTVUJE, TEN NEŽIJE DUCHOVNE ANI ROZUMNE

Sv. Augustin hovorí: Iný je život zvierat, iný život anjelov a iný život ľudský. Zviera iba na zemské veci pozerá a svoje žiadosti vyplňuje, anjel myslí na Boha a na nebeské veci, človek stojí medzi tými dvoma, lebo má i jednu i druhú prírodu. Keď žije podľa ducha, stane sa podobným anjelom a ich priateľom, keď žije dľa tela, bude sa podobat zvieratám a pripojí sa k nim. Sv. Ambróz tiež hovorí: Kto dľa žiadostí tela žije, telo je, kto zas dľa príkazov Božích, duch je.

Ten, čo ide za žiadosťami telesnými, nielen nežije duchovne, ale ani rozumne nie, ale ako zvieratá. To by nám malo stačiť, aby sme sa oduševňovali za umŕtvovanie. Veď čo sa protiví viac dôstojnosti a spanilosti človekovej, ktorý je stvorený na obraz a podobu Božiu a na večné blahoslavenstvo, ako stať sa podobným zvieratám, stať sa sluhom a otrokom zvieracieho tela a smyselnosti, poddať sa im, spravovať sa dľa nich, a dať sa strhnúť zúrivosti svojej zverskej žiadosti. Sv. Bernard hovorí: Veľká prevrátenosť a neporiadok je to, keď slúžka je paňou a rozkazuje, a rozum, tá pani, čo má rozkazovať, slúžkou musí byť. O tom neporiadku a zmätku hovorí Šalamon: „*Videl som sluhov na koňoch: a kniežatá chodíť po zemi pešky ako sluhovia.*“¹

¹ Kaz 10, 7

P. Avila píše: Či by sa ti nezdal strašným a tým, čo by to videli, čudným, keby nejaké zviera sviazalo človeka a viedlo by ho, kde chce, a vládlo by nad tým, ktorý nad ním má vládnuť? A predsa koľko je takých — i pánov i prostých ľudí — ktorých zverské žiadosti za zubadlo vedú. Len preto, že je ich toľko, nebadáme to, a nezdá sa nám strašným a divným, a to je veľká škoda. O Diogenesovi sa rozpráva, že vo dne chodil po námestí Athenskóm s lampášom v ruke a hľadal čosi. Pýtali sa ho, čo hľadá. Odpovedal: človeka. Či nevidíš celé námestie plné ľudí? To sú, hovorí, nie ľudia, ale zvieratá, lebo tí nežijú ako ľudia, ale ako zvery: spravujú ich a vedú zvieracie žiadosti.

Sv. Augustín má iné pekné a veľmi dobré podobnenstvo, ktoré výborne vysvetľuje vec. Píše: Aký je v očiach ľudských ten, čo hore nohami chodí, taký je v očiach anjelov ten, nad ktorým telo vládne. Akože pozerajú ľudia na takého, čo na hlave chodí? Ako na šelmu, komedianta, blázna. Tak pozerá Boh a anjeli na toho, u ktorého telo je pánom a rozum otrokom; taký chodí nie na nohách, ale na hlave. Nuž, kto by sa nehanbil za to? Už Seneka uznal to a povedal slová: Väčší som a na väčšie veci som sa narodil, ako žeby som bol sluhom svojho tela. Sú to slová, ktoré by si mal každý rehoľník a každý kresťan do srdca zaštepíť. Keď to pohan prirodzeným svetlom uzná a hanbí sa za to, o čo viac má to urobiť kresťan osvietený svetlom viery, rehoľník, obsypaný toľkými milosťami a darmi Božími! Preto hovorí sv. Augustín, že kto sa za to nehanbí a to neu-

znáva, ten má prevrátený rozum, a to je ešte strašnejšia potvora, ako to zviera, lebo necíti a nevidí ten neporiadok.

Ktorýsi filozof rozpráva, že ako chlapec videl človeka, ktorý chcel chytrou otvorit dvere kľúčom. To sa mu však akosi nedarilo. Čo sa jak usiloval a jak ponáhlal, nemohol otvorit. Tu sa tak rozhneval a rozzúrnil, že začal hrýzť kľúč a kopať do dvier. Ba nielen to, ale začal kliat a hrešiť, že sa mu ústa penily, ako zúrivému a oči mu skoro vyskočily od jedu. Mudrc povedá, že keď to videl, tak sa mu znepáčil a zošklivil hriech hnevu, že odvtedy ho nikto nevidel rozhnevaného, aby sa nepodobal tomuto. — Toto má nás povzbudzovať žiť ako rozumní ľudia a nedať sa viesť telesným žiadostiam. Sv. Hieronym píše k slovam: „*Bol muž v zemi Hus, menom Job*“,² to bol ozaj človek, nad ktorého dušou nevládla zem tela, ale ktorého duša rozkazovala a všetko spravovala, ako Písmo hovorí: „*Smluvu som učinil so svojimi očami, aby som ani nemyslel na pannu.*“³

² Job 1, 1 — ³ Job 31, 1

HLAVA X

TAŽŠIE JE NEUMŔTVOVAŤ SA, AKO UMŔTVOVAŤ

Mohol by niekto povedať: Vidím, že umŕtvovanie je užitočné a potrebné, ale je ono aj ťažké a namáhavé, a to ma odstrašuje. Na to odpoviem najprv so sv. Bazilom: K vôli zdraviu vďačne prijímame horké lieky a pristaneme, aby nás lekár rezal a pálil hockde. Pre peniaze ľudia berú na seba ohromné farchy a vystavia sa nebezpečenstvám na mori a na zemi. Pre duševné spasenie a pre večné blahoslavenstvo hodno bude tiež vziať na seba nejakú farchu, podobrať sa na čosi namáhavého.

Preto však, že od prirodzenosti vyhybujeme ťažkostiam, a keď už násilu musíme niečo trpieť, hľadáme čím menej, povedám po druhé: ťažšie je vyhybovať umŕtvovaníu, ako sa umŕtvovať. Sv. Augustín hovorí: Kázal si, Pane, a tak je to, aby každý nesriadený duch sám sebe bol trestom. Ten neporiadok, v ktorom je bažnosť proti rozumu a rozum zas proti Bohu, býva príčinou v človeku veľkého trápenia a nepokoja, a to v každom ohľade. Veď čo je na svete v neporiadku, čo by nevyvolávalo ďalší nepokoj a smútok? Keď niektorý živel prekročí hranice, koľko nešťastia narobí! Vlastnosť a prirodzenosť rozumného človeka je žiť podľa rozumu. Keď potom žije nepo-

riadne a nerozumne, akože sa nebude protivit jeho vlastná príroda a nebude sa ozývať vlastné svedomie? Dobre hovorí Job: „*Ktože sa mu (Bohu) sprotivil, a mal pokoj?*“¹ Nikto, čo tak žije, nemôže mať pokoj. I sv. Ján píše v Zjaveniach: „*Nebudú mať odpočinku ani vo dne, ani v noci ti, ktorí sa klaňali zveri a jej obrazu.*“² Ak budeš slúžiť zveri svojho tela a smyselnosti, nebudeš mať nikdy pokoja a odpočinku.

Dávni lekári tvrdili, že zdravie a dobrá nálada tela pozostáva v pomere a rozdelení štiav. Keď šťavy nie sú v prirodzenom pomere rozdelené, ako majú byť, prinášajú chorobu a boľasti, keď však sú v dobrom pomere, telo je zdravé, na vonok veselé a živé. Podobne pozostáva zdravie a dobrá nálada duše našej v pomere a miernení náruživostí, ktoré sú jej šťavou. Keď náruživosti nie sú miernené a umŕtvované, vyvolávajú duševné choroby, keď však sú, duša je zdravá a dobrej nálady, veselá a veľmi spokojná.

Ešte lepšie porovnávajú náruživosti srdca nášho vetrom na mori. Ako vetry rozbúria a znepokojujú more, tak znepokojujú aj náruživosti naše srdce svojimi nesriadenými náruživosťami a hnutiami. Tu sa dvihne náruživosť hnevu, ktorá nás rozbúri a o pokoj pripraví. Tam zas duje vietor pýchy a ctibažnosti; teraz nás strhne netrpezlivosť, potom závisť. Preto hovorí prorok Izaiáš: „*Bezbožní sú ako rozbúrené more, ktoré sa nemôže uspokojiť.*“³ Ako sa však vetry uspokoja, hneď je ticho na mori. „*Rozkázal vetrom i moru, a nastalo veľké utíšenie.*“⁴ Ak vieš rozkázať ve-

¹ Job 9, 4 — ² Zjav 14, 11 — ³ Iz 57, 20 — ⁴ Mat 8, 26

trom svojich náruživostí a žiadostí a utíšiť ich umŕtvovaním a miernením, budeš mať pokoj a ticho, ak však nebudeš o to dbať, budeš mať trápenie.

Prizrieme sa niektorým prípadom, ktoré sa každý deň prichodia, a uvidíme jasne, že ten, čo vyhybuje umŕtvovaniu, má väčšie trápenie a kríž, ako ten, čo sa umŕtvuje. Pomysli si len, ako si sa cítil, keď si sa dal strhnúť náruživosti hnevu alebo netrepezlivosti a povedal si bratovi tvrdé slovo alebo si urobil nemúdreho a nepovzbudzujúceho. Aký si zarmútený, nespokojný, namrzený! Povedz mi, či je to nie väčšie trápenie a farcha, ako keby si sa bol premohol? V tom niet pochybnosti. Ďalej pozri, ako sa bojí a ľaká neumŕtvený rehoľník, ktorý nie je odhodlaný a hotový na všetko, čokoľvek poslušnosť bude od neho žiadať. Jedna jediná vec stačí, proti ktorej má odpor, aby bol ustavične nespokojný a nešťastlivý, lebo tú má neprestajne pred očami a na prvom mieste. Čo aj predstavení nemyslia poveriť ho ňou, predsa možné je, že mu to rozkážu. Nevie, čo bude, preto zavše sa obáva a trasie, že mu tú vec rozkážu. To je práve tak, ako keď kto má ranu na nohe. Nazdá sa, že každý ide mu stúpiť na ňu. Podobne sa nazdáva i neumŕtvený, že mu idú dať čosi, čo je pre neho nemilé. Umŕtvený rehoľník je zas hotový na všetko, preto je ustavične spokojný a veselý a ničoho sa nebojí.

Pozri, ako sa trápi a znepokojuje pyšný, keď vidí, že o neho nedbajú a zabúdajú na neho, nevážia si ho a nesverujú mu peknú a ctenú robotu, ako by si žičil. A znovu jako sa obáva a ľaká, keď

ho niečím poveria, keď mu treba verejne vystúpiť. Ako to len pôjde? Či mi azda nedonesie hanbu, od čoho som očakával slávu? Takými a všeliakými inými vecmi trápi ho a trýzni pýcha. Je to biedne polozenie. Tvoje náruživosti sú tvojimi trýzniteľmi a katmi, čo ťa budú trápiť, dokiaľ sa nezačneš umŕtvovať. Jedno je, či sa splní, čo chceš, či nie. Lebo dokiaľ sa túžba nesplní, mučí a trýzni dušu: „*Nádej, ktorá sa odkladá, trápi dušu.*“⁵ Keď sa zas splní, po čom si túžil a čo si chcel, znovu ťa trápi myšlienka: Ty iba to robíš, čo sám chceš, čo sa tebe páči, lenže za to nebudeš mať nijakej zásluhy, lebo svoje chůfky a svoju vôľu nasleduješ. Všetko sa ti obráti na trpkosť.

K tomu príde hryzenie svedomia, že sa človek neumŕtvoje, nerobí svoju povinnosť. Veď akože by mohol byť rehoľník spokojný, ktorý pre nič iné nevstúpil do rehole, iba aby sa staral o pokrok a hľadal dokonalosť, keď o toto nedbá? Jasný je, že sa bude trápiť a zarmucovať. To isté možno povedať o každom inom človekovi, ktorý neplní povinnosti svojho stavu. Červ svedomia bude nám hrýzť a vŕtať srdce, keď nebudeme robiť, čo je našou povinnosťou. P. Avila hovorí: Polož na jednu vážku trápenia usilovného a horlivého človeka, ktorý dbá o umŕtvovanie, a na druhú trápenie lenivého a neumŕtveného, a uvidíš, že tento má viac trápení, ako prvý.

Divná vec: ten čo horlivo slúži Bohu, nachádza viac radosti a pokoja v bdení a v modlitbe, v znášaní tiarch a umŕtvovaní, ako nedbalý v rozhovoroch, a mrhaní času a v plnení svojej vôle.

⁵ Prísl 15, 12

Lenivý hádam na vonok sa smeje, ale dnuká plače, kým spravodlivý na vonok plače, ale v srdci sa raduje. „*Cesta lenivých je ako plot z trňa.*“⁶ A skrze proroka Ozeáša povedal Pán: „*Ja opletiem cestu tvoju trnmi.*“⁷ Do radostí vlieva Boh smutné hryzenie svedomia, do mrhania času trpkosť, do plnenia svojej vôle boľasť a trápenie. Tu najde nedbalý a lenivý trne, ktoré ho pichajú a do srdca mu vojdú. Ale „*cesta spravodlivých je bez úrazu.*“⁸

Jaký pokoj a radosť má dobrý, umŕtvený rehoľník, ktorý dbá a svoj pokrok a robí to, čo je povinovatý dobrý rehoľník robiť. Jeho radosti sa nič nevyrovná. Každý deň zkusujeme to sami. Keď sme usilovní v službe Božej, radujeme sa a tešíme, keď sme však nedbalí, sme smutní a zárútení. To býva často príčinou nášho smútku, ako to neskoršie vysvetlíme. Kto vyhybuje menším trápeniam, ten hneď ťpadá do väčších. „*Kto ri sa boja mrazu, padne na nich sneh*“⁹ hovorí Job. Povedal si, že chcel si farche vyhnúť, preto si sa neumŕtvoval, ja ti zas vravím, že už pre to samo mal si sa premáhať, aby si žil v pokoji, čo by si iného nebol aj dosiahol. Ale čo všetko možno umŕtvovaním dosiahnuť!

⁶ Prísľ 15, 19 — ⁷ Oz 2, 6 — ⁸ Prísľ 15, 19 — ⁹ Job 6, 16

HLAVA XI

ZAČINA SA NAUKA O UMŔTVOVANÍ

Hlavný prostriedok s našej stránky ľahko sa premôcť a zvíťaziť nad sebou je často sa cvičiť v zapieraní svojej vôle a svojich žiadostí, nedáť telu, z čoho by rozkoš malo a neprísť na to, čo by chcelo. Takto pomaly premôžeme prirodzenosť, vykoreníme hriech a náruživosť, a zasadíme, vychováme čnosť. Sv. Doroteus užitočnú radu nám dáva: Keď ťa pokúša niektorá náruživosť alebo zlá náchylnosť a v slabosti svojej povolíš jej a urobíš to, na čo ťa vábi, vedz a buď istý, hovorí svätý, že tým tvoja náruživosť a nedobrá náchylnosť lepšie sa zakorení a soslilnie, a bude ešte viac bojovať proti tebe a trápiť ťa, ako doteraz. Ale keď sa budeš jej mužsky protivíť, tým sa jej sila so dňa na deň zmenší a ztratí, že ťa nebude tak napádať a znepokojovať, až napokon celá sa zlomí, a viac ťa nebude trápiť. Dobrá je to rada aj čo sa týka pokúšenia pre tú istú príčinu. Vážne jej hneď na začiatku odporovať, lebo zlý zvyk pomaly nám väčšiu a väčšiu ťažkosť robí.

Svätí hovoria, že s telom máme zachádzať ako jazdec so zúrivým, nespokojným koňom, ktorého iba obratnosťou a smelosťou udrží v svojej moci, a povedie ho cestou a krokom, akým chce. Preto musíš zubadlo zavše silne držať a nezabudnúť na ostrohy, iba takto staneš sa pánom nad svojim telom, že ti urobí, čo budeš chcieť, pôjde po ceste,

po ktorej ty chceš, krokom, aký sa tebe páči. Ak ty ho nebudeš smele a zručne spravovať a v svojej moci držať, vtedy ono ťa dostane do moci a shodí ťa do priepasti. Keď kôň má zlú vlastnosť, tým ho odvykajú, že mu nepovoľujú. To isté treba i nám robiť s telom, aby odvyklo od zlých a prevrátených náklonností. Nepovoľuj mu, čo by ono chcelo, ale postav sa proti nemu a rob proti jeho žiadostiam.

Veľmi nám pomôže oduševňovať sa za toto cvičenie hlavná myšlienka, ktorú sme na začiatku podotkli. Vonkajší človek totižto, naše telo a smyselnosť, je naším najväčším nepriateľom a protivníkom, ktorý ustavične chce nám zle a žiada proti duchu, proti rozumu a proti Bohu. Svätí hovoria, že najlepším prostriedkom je premôcť pokušenia znať seba. Kto sa cvičí v tom a zná svoju slabosť a núdzu, ako mu príde na um zlá myšlienka alebo žiadosť, hneď zbadá, že je to pokušenie zlého ducha, ktorý ho chce chytiť, a preto sa ho chráni a neverí mu, ani nepočúva na neho. Ten však, čo nezná sám seba, necvičí sa v tom, ten ani nezbadá pokušenie, keď príde, ani ho nepovažuje za také, najmä keď ono zodpovedá jeho náklonnosti a chútkam. To, čo je pokušenie, zdá sa mu rozumným, čo je smyselnosť, zdá sa mu potrebným, a tak ľahko sa dá premôcť pokušeniu. Naš najväčší nepriateľ je v nás. Všetké žiadosti a pokušenia, čo mávaš, povstávajú z tvojho tela a smyselnosti. Tento hlavný nepriateľ hľadá a chce tvoju zkažu. Myslievaj na to, a ľahko sa premôžeš, a odvrátiš sa od neho, lebo kto by dôveroval svojmu nepriateľovi?

Sv. Bernard spomína inú dobrú myšlienku. Tak máme zachádzať sami so sebou a so svojím telom, ako s nejakým chorým, ktorého nám sverili. Čo mu škodí, to mu musíme odoprieť, čo by jak prosil. Čo mu zas osoží, to mu musíme dať, hoci mu to nechutí, a starať sa aj, aby to prijal. Keby sme sa považovali za chorých, a zavše pamätali na to, že všetky naše žiadosti a túžby sú vrtochy chorých a podvody nášho nepriateľa, ktorý nám zle chce, jak ľahko by sme nimi pohrdli a premohli. Ale keď sa nepovažuješ za chorého, ale za zdravého, telo nie za nepriateľa, ale za priateľa, vtedy si vo veľkom nebezpečnosti. Lebo akože sa budeš protivíť tomu, o čom myslíš, že je to nie zlé, ale dobré, o čom sa nazdáš, že je to nie klam, ale pravda?

Sv. Doroteus mal na starosti duchovné veci kláštora. K nemu chodievali mníši s pokušeniami. Raz prišiel k nemu, ako sám rozpráva, mních, ktorého trápilo pokušenie nemiernosti. A jak to býva, že jeden hriech fahá druhý za sebou, tak ďaleko zašiel, že začal kradnúť potravu. Doroteus sa ho láskavo spýtal, prečo to robieva. Mních odpovedal, že od hladu, lebo čo mu pri stole dajú, to mu nestačí. Doroteus mu radil ísť k opátovi a povedať mu, čo potrebuje. Mníchovi sa však to zdalo ťažkým, povedal, že sa hanbí ísť v tejto veci k opátovi. Tedy počkaj, povedal Doroteus, ja ti pomôžem. Šiel sám k opátovi a porozprával, čo potrebuje mních. Opát mu dal dovolenie urobiť všetko, čo považuje za dobré. Doroteus dal zavolať kuchára a rozkázal mu, aby tomu istému

mníchovi, kedykoľvek príde, dal či raňajky či olivrant, a to toľko, koľko sa mu bude páčiť.

Kuchár posluchol a dával mu vďačne. Niekoľko dní bolo dobre: mních nekradol. Ale pomaly upadol do zlej obyčaje. Šiel s plačom ku Doroteusovi, vyznal mu svoju vinu a prosil o pokutu. Doroteus pokladal za dobrý znak, že hneď oznámil chybu, lebo takto sa dá najskôr zlý zvyk vykoreniť. Pýtal sa ho: Či ti kuchár nedal, čo si chceš? Hádam ti odoprel niečo? Kuchár mi vďačne dá všetko, povedal, čo len chcem, ale sa hanbím toľko razy ísť k nemu. A mňa by si sa tiež hanbil? pýtal sa ho. Ja znám tvoje pokušenie, lebo si mi ho prezradil. Odpovedal: Nie. Kázal mu teda, aby k nemu chodil, on mu dá, čo bude potrebovať, len nech viac nekradne. Doroteus, ktorý spolu aj chorých opatroval, dával mu hojne. Na niekoľko dní znovu prestal kraďnúť, ale onedlho zasa sa vrátil k zlej obyčaji. S veľkým plačom a hanbou šiel k Doroteusovi prosiť ho o prepáčenie a o pokutu. Oslovil ho sv. Doroteus: Akože je to, veď nikto ti nebráni ku mne prísť a ja ti všetko dám, čo potrebuješ, načože kraďneš? Odpovedal: Otče, ja neviem, ako je to a prečo kraďnem, zlý zvyk ma tahá. Ja nepotrebujem toho, ani nezjiem, čo ukradnem, ale dávam oslu.

A tak to aj bolo. Šli mu do cely. Tam našli figy, hrozno, jablká a kúsky chleba skryté pod posteľou, kde ich nechal, kým sa nepokazily. Až keď už nevedel s tým čo robiť, zanesol to do stajne a dal oslu. Z tohoto vidno, hovorí sv. Doroteus, do jakého strašného a nevyliciteľného stavu privedie človeka náruživosť a zlý zvyk, a koľko príčin má-

me, aby sme seba za chorých a za nepriateľov považovali. Ten mních uznal, že zle robil, oplakával a hanbil sa za to, a predsa zdá sa, nemohol sa toho zdržať. Preto právom hovorí opät Nischyron, že kto sa dá viesť náruživosti a zlej obyčaji, ten sa stane jej sluhom a otrokom.

HLAVA XII

AKO SA TREBA CVIČIŤ V UMŔTVOVANÍ

Umŕtvovanie je najhlavnejší prostriedok, aby sme mohli zvíťaziť a panovať nad sebou, nad svojimi náruživosťami a žiadosťami, preto dobre bude, keď sa pustíme do podrobností a rozpovieme, ako sa treba v ňom cvičiť. Hlavné pravidlo, čo dávame v podobných veciach, je dbať o to, čo najviac potrebujeme a najsamprv o to sa starať. Začni teda najprv umŕtvovať sa v príležitostiach, ktoré sa nadhodia, bez toho, žeby si ich hľadal, či sa ony poslušnosti týkajú, či spolubratov alebo niečo iného. Prijímaj dobrou vôľou všetky tieto príležitosti a použi ich, lebo to je potrebné i pre tvoj pokoj i pre dobrý príklad a povzbudenie. V umŕtvovaní máme byť tak horliví, že máme prosiť a naliehať na predstavených, aby nás umŕtvovali v jednom-druhom, aby nám kázali, čo sa nám viac protiví, trestali a karhali osobitne a verejne pred všetkými.

Ak nie si ešte tak horlivý, prijímaj trpezlivo a dobrou vôľou príležitosti umŕtvovať sa, ktoré sa nadhodia, a ktoré ti Boh posielal, aby si sa v nich cvičil a pokrok robil. Veľa príležitostí je, čo sa každý deň nadhodia. Kto dáva na seba pozor a chce sa umŕtvovať, ten vždy najde, v čom sa premôcť. Raz sa ti zdá pri poslušnosti, že ti rozkazujú, čo je ťažšie, že všetko na teba uvalujú, hoci

by i druhí mohli niečo urobiť. Okrem toho každý najde v svojom úrade dosť vecí, ktoré ho stoja námahy a umŕtvenia. Použi teda tieto príležitosti, ktoré máš v rukách, priprav sa na ne, a pomysli, že to ťažké je tvoj kríž, s ktorým na pleciach máš nasledovať Spasiteľa.

Inokedy zas najdeš príležitosť umŕtvovať sa v jedle, v šatách a v bývaní. Teš sa, keď ti vždy to pripadne, čo je horšie, dľa pravidla. Druhý raz zas dajú ti pokutu a pokarhajú ťa; a tebe sa zdá, že nie si vinovatý alebo aspoň nie natoľko, že vec sa ináč stala alebo ju zväčšujú. Tomu všetkému sa teš, nevyhovárať sa ani neponosuj, nechci vinu so seba striasť a ospravedlňovať sa tu pred tým, tu pred druhým.

Tiež dosť príležitosti umŕtvovať sa dávajú nám blížni a spolubratia, s ktorými sa stykáme a žijeme: raz bez toho, žeby to chceli alebo zbadali, teda bez vlastnej viny; druhý raz zas pre nejakú nedbalosť a nepozornosť, tiež nie zlým úmyslom. Inokedy sa ti zas nadhodí príležitosť a zdá sa ti, že ťa iní málo vážia a nič si z teba nerobia. A čo sa týka týchto príležitostí, ktoré nám Pán bezprostredne posielal chorobami, pokušeniami a trápeniami, ktoré na nás prichodia, nerovnakým rozdávaním svojich darov i prírodných i nadprírodných, tie sa zjavujú každý deň bez počtu a bez konca: netreba nám ich ani hľadať.

V týchto sa nám teba najprv cvičiť. Tieto umŕtovania často musia prísť a sme nútení ich pretrpieť, hoci by sme to nechceli, preto treba si nám z nútenosti čnosť vyrobiť, aby sme ich s úžitkom pretrpeli. Veľmi pokročíme duchovne a

vyhneme mnohým trápeniam, keď ich budeme prijímať dobrou vôľou. Často je totiž trápenie a ťažkosť, čo cítime, nie tak vo veciach, jako v odpore a v protivení vôle. Ak ich vďačne prijmeme, veľa trápení si obľahčíme.

Sú iné umŕtšovania, v ktorých sa nám treba z vlastnej vôle cvičiť, preto ich niektorí volajú činnými, kým predošlé menujú trpnými, lebo ich musíme trpieť, hoci by sme nechceli. Aj tieto sú potrebné, preto treba ich k prvým pripočítať. Niektoré sú potrebné, aby kto mohol byť dobrý kresťan a spasil sa; ako umŕtšovať sa vo všetkom, čo prekáža v zachovávaní príkazov Božích. Iné sú zas potrebné, aby kto bol dobrý rehoľník a dosiahol dokonalosti; ako umŕtšovať sa vo všetkom, čo ho hatí zachovávať pravidlá svoje, dobre a dokonale odbavovať svoje veci. Isté je totiž, že nielen všetky hriechy, ako sme to prv povedali, ale aj všetky chyby a nedokonalosti, ktorých sa dopúšťame na ceste čnosti, stávajú sa pre nedostatok umŕtvenia. Všetké z toho pochádzajú, že alebo vyhybujeme ťažkosti, ktorú cítime pri vykonaní dobrého a lepšieho skutku, alebo nezriekame sa radosti, ktorú nachodíme v zlom a nedokonalom skutku. Skúmajme všetko to, a uvidíme, že keď chybíme v poslušnosti a v zachovávaní pravidiel, v miernosti alebo v tichosti alebo v skromnosti alebo v trpezlivosti alebo v čom inom, všetko to pochádza z nedostatku umŕtšovania: alebo vyhybuješ námahe, ktorá je s ním spojená, alebo nezriekaš sa radosti a rozkoše, ktorú vidíš v zlom. Keď sa teda chceš stať dobrým a dokonalým rehoľníkom, treba sa ti premáhať v týchto veciach.

Kto chce byť dobrý kresťan a chce sa spasíť, ten sa tiež musí premáhať vo všetkom, čo sa protiví príkazu Božiemu. Kristus Pán povedal: „*Kto chce prísť za mnou, nech zapre sám seba.*“¹ Kto zas nezapiera sám seba a nepremáha sa, nebude dobrý kresťan, ani sa nespasí. Podobne keď sa chceš stať dobrým rehoľníkom a chceš dosiahnuť dokonalosť, musíš sa premáhať vo všetkom, čo ti v tom prekáža. Preto prejdi v duchu všetké svoje denné skutky, od rána až do večera, a pozri, čo ťa hatí zachovávať pravidlá, a dobre, dokonale robiť obyčajné veci. Prijmi na seba farchu a zriekaj sa radosti, pre ktorú robíš zle alebo nedokonale. Takto so dňa na deň stanú sa tvoje skutky lepšími a dokonalejšími, a ty sám budeš lepší a dokonalejší. Všetok náš pokrok závisí od toho, či sa už raz celkom rozhodneme za to.

Raz sa ktosi pýtal: Odkiaľže je to, že s jednej stránky Boh mi dáva dobré túžby po čnosti, a s druhej zas, ako sa nadhodí nejaká príležitosť, ochladnem a upadám do mnohých chýb, a nikdy nepodarí sa mi dosiahnuť dokonalosť? Odpovedali mu niektorí: Málo rozmýšľaš; keby si uvažoval nad tým a nad druhým, podarilo by sa ti. Začal teda veľa rozmýšľať, ale nijak to nešlo. Šiel teraz ku starcovi veľmi zkusenému, ktorý mu povedal: To nie je odtiaľ, že málo rozmýšľaš, ale že nie si dosť rozhodnutý. To je príčina, prečo nerobíš pokrok; rozhodni sa teda umŕtvovať sa, ako sme to povedali, a takto dosiahneš dokonalosť.

¹ Mat 16, 24

HLAVA XIII

UMŔTVUJME SA I VO VECIACH DOVOLENÝCH

Myslím, netreba viac hovoriť, ako sa umŕtvovať. Teraz sa máme len horlivo cvičiť spomenutým dvojakým spôsobom. To stačí, aby sme sa stali dobrými a dokonalými rehoľníkmi. Aby sme však to lepšie robili, a viac boli na to hotoví a pripravení, udávajú svätí a učitelia duchovného života iný spôsob umŕtvovať sa vo veciach dovolených. Dobrý kresťan sa neuspokojí vecmi, ktoré sú potrebné, aby sa spasil, ale pridá ešte iné z pobožnosti, ktoré bohoslovci menujú skutkami hojnosti. Neuspokojí sa omšou v predpísané dni, ale slyší i v týždni; modlí sa ruženec, spovedá sa a prijíma častejšie. Takto sa nesmie ani dobrý rehoľník uspokojiť zachovávaním svojich pravidiel a umŕtvovaním v tom, čo je potrebné, aby zachoval pravidlá, ale má sa starať i o iné umŕtvovania, ktoré nie sú predpísané, premáhať sa vo veciach nepotrebných, dovolených.

Sv. Doroteus hovorí, že nič tak nepomáha pokročiť v čnosti a nadobudnúť si pokoja, ako zlomiť svoju vôľu. A učí nás, ako sa môžeme umŕtvovať v dovolených veciach. Ideš po ulici alebo inde, rád by si sa obrátil a pozerať na niečo; nepozeraj. Shováraš sa s inými, tu ti zide dobrá myšlienka na rozum, pre ktorú by ťa považovali za múdreho a rozumného; nepovedz ju. Svätý prináša ešte iné lepšie príklady. Rád by si vedieť,

čo budeme jesť; neid' sa dopytovať. Badáš čosi nového v dome, chcel by si vedieť, kto to poslal alebo doniesol, či to kúpili či dostali do daru; nedopytuj sa o tom. Príde akýsi hosť, hneď by si sa dopytoval: kto je to, odkiaľ je, kde ide, po čo prišiel; nespytuj sa, ale sa umŕtvi v tom.

Takéto cvičenie, hovorí sv. Doroteus, veľmi pomáha navyknúť zapierať vôľu. Keď totiž navykneme zlomiť vlastnú vôľu v takýchto maličkostiach, chytro dosiahneme, že sa jej nebudeme pridŕžovať ani vo veľkých veciach. Vojaci sa počas pokoja cvičia v tom, čo budú musieť robiť počas vojny, učia sa strieľať a šablou narábať, čo sú len hračky; ale je to potrebné, aby boli nacvičení a navyknutí, keď to bude naozaj. Podobne sa treba rehoľníkovi navyknúť umŕtvovať sa a zlomiť vôľu v dovolených veciach, aby bol potom nacvičený a dobre pripravený premôcť sa v nedovolených.

Sv. Bonaventura nás tiež povzbudzuje umŕtvovať sa v maličkostiach, ktoré sú dovolené. Prináša ako príklad odtrhnúť kvietok alebo neodtrhnúť, keď ideš do záhrady. Tým, že ho odtrhneš, nezahrešíš, ale keď ho neodtrhneš, aby si sa umŕtvoval, Bohu milšie to bude. Služobník Boží má často hovoriť v srdci: Z lásky k tebe, Pane, nechcem to vidieť, ani to počuť, ani tamten kúsok si vziať, ani teraz takto sa zabávať.

O sv. Františkovi Borgiašovi píše v jeho životopise, že ako knieža veľmi rád poľoval so sokolom, a veľkú radosť mal z toho. Raz ale v chvíli, keď sokol chytil svoju korisť a hrdúsil ju, sklopil oči a chytil tiež korisť: zriekol sa radosťi.

ktorú takou námahou hľadal celý deň. Sv. Gregor hovorí, že vlastnosťou sluhov Božích je zriekať sa dovolených vecí, aby stáli čím ďalšie od nedovolených. Preto cenili tak vysoko otcovia púšť toto cvičenie a navykali naň svojich učeníkov. Učili ich zanechať, čo chceli, a robiť, čo nechceli, v malých veciach, ktoré mohli urobiť bez hriechu a bez všetkej nedokonalosti, aby vo všetkom zapreli svoju vôľu a boli hotoví na väčšie veci. O tom, ktorý napredoval v týchto malých a ľahkých umŕtvovaniach, mali dobrú nádej, že dosiahne dokonalosť. O druhom však mali zlú mienku. Boli presvedčení, že taký, čo obyčajne to robieva, čo sa jemu páči, hoci v maličkostiach a vo veciach bez významu, veľmi ťažko sa premôže potom vo väčších.

Od týchto otcov prevzala Spoločnosť toto cvičenie. Užíva ho najmä na začiatku u novákov. Predpisuje im rozličné cvičenia a roboty, ktoré musia nechať, keď ich začali, a znivočiť, keď ich už dokončili, a znovu začať, aby neboli trvdohlaví, ale hneď na začiatku sa naučili zaprieť svoju vôľu a vlastný úsudok.

Svätí však ešte ďalej idú v tomto umŕtvovaní. Neuspokoja sa zapieraním vôle v slobodných veciach, ktoré môžeme urobiť bez hriechu a bez každej nedokonalosti, odporúčajú nám umŕtvovať vôľu vo veciach povinných. Niektó povie: Akože je to možné? Či máme to opustiť, čo sme povinní urobiť, aby sme sa umŕtvovali? Nie, nikdy, to by bola zlá vec. „*Nemáme robiť zle, aby vyšlo dobré.*“¹ Nuž ako? Svätí našli na to predivnú ce-

¹ Rim 3, 8

stu u sv. Pavla. Chráň sa niečo robiť, myslieť, hovoriť, aby si tým svoju vôľu plnil. Pred jedením premôž veľkú náklonnosť k jedlu, a nejedz preto, že ti chutí a chce sa ti, ale z poslušnosti Bohu, ktorý chce a káže ti jesť, aby si žil. Takto robieval opát Izidor, ktorý plakal, keď išiel jesť a šiel iba z poslušnosti.

Pred štúdiami premôž náchylnosť k štúdiám, a študuj iba preto, že to Boh chce a káže, nie že ty chceš a tebe sa to páči. Pred kázňou alebo prednáškou umŕtvi v sebe náklonnosť, a nerob to pre svoju radosť, ale že to Boh káže a chce. Podobne máš vo všetkých iných veciach zrieknuť sa vlastnej vôle a plniť Božiu. To by bol nerozum dať sa od nich strhnúť. Nám treba veci pripútať k sebe a k Bohu: robiť ich čisto pre neho. To hovorí Apoštol: „*Či teda jete a či pijete, a či čokoľvek iného činíte, všetko na slávu Božiu činite.*“²

Je to veľmi vážne v duchovnom živote. Dobré skutky a povinnosti nie preto robme, že máme v nich radosť a náklonnosť k nim, ale čisto pre Boha, lebo on to chce a káže. Takto navykneme nie svoju vôľu plniť v týchto veciach, ale Božiu, a budeme mať v nich radosť, nie preto, že zodpovedajú našej chuti a náklonnosti, ale že plníme v nich vôľu Božiu. Kto takto postupuje, privykne nielen sa zapierať a premáhať svoju vôľu, ale i stále robiť vo všetkom vôľu Božiu. A to je vznešené cvičenie lásky Božej, spojené s veľkým pokrokom a dokonalosťou, jako sme to inde povedali.

Otvorili sme teda široké pole tomuto cvičeniu. Kto teda chce zvláštne spytovanie robiť o umŕt-

² 1 Kor 10, 31

voyaní a zapieraní vôle, — čo bude veľmi užitočné — ten nech kráča tými dvoma stupňami, o ktorých bola reč v týchto hlavách. Najprv sa umŕtvujme vo veciach, ktoré sa nám nadhodia bez toho, žeby sme ich hľadali. Tu budeme mať dost roboty na niekoľko dní, ba i na viac, najmä keď chceme dosiahnuť, aby sme ich nielen trpezlivo, ale i s radosťou, veselo ich prijímali. To je už tretí a najdokonalejší stupeň umŕtvovania, ako neskoršie povieme. Po druhé, umŕtvujme svoju vôľu v tom, čo nás hatí a nám prekáža dobre robiť veci, ktoré sú potrebné, aby sme boli dobrí rehoľníci, svoje pravidlá zachovávali, druhým na povzbudenie boli; a týchto je kopa. Po tretie, umŕtvujme sa v niektorých veciach, ktoré sú dovolené, aby sme tak navykli premáhať sa, a boli hotoví na to, keď sa niečo vážnejšieho prihodí. Zauímeňme si toľko ráz sa premôcť ráno a toľko ráz večer, začnime s menším počtom a potom idme napred dľa pokroku. A čím viac ráz sa kto premôže, tým lepšie, čo by aj toľko ráz, koľko zrnkov je na ruženci. Niektorých sme znali v Spoločnosti, ktorí každý deň toľko ráz sa premohli a veľký pokrok urobili. Po štvrté, môžeme toto zvláštne spytovanie robiť o tom, čo sme povinní robiť, usilovať sa nie preto to robiť, že sami chceme a páči sa nám, ale že je to vôľa Božia. Je to cvičenie, ktoré môže trvať celý život, lebo je veľmi dokonalé.

Dodávam ešte, že pri tom spytovaní po jednotlivých stupňoch môžeme sa cvičiť v odovzdanosti do vôle Božej: prijímať všetko z jeho rúk, myslieť si, že to posielá otcovskou láskou pre naše väčšie

dobro a pokrok. Čiňme tak, ako by nám Kristus Pán hovoril: Synu, chcem, aby si teraz to robil alebo to pretrpel. Taktó stane sa nám robota a trápenie ľahším a milším, užitočnejším a účinnejším a dokonalším: bude to cvičenie v láske Božej, ktorá všetko robí ľahkým a milým. Tento dôvod: to je vôľa Božia, Boh chce to teraz, jemu sa to páči, človeka presvedčuje, oduševňuje a dodáva mu sily.

O sv. Františkovi Borgiašovi čítame, že raz neskoro šiel z Valadolidu do Simancas, kde bol dom noviciatu. Hustý sneh padal, a ostrý, zimný vietor dul, a on neskoro v noci prišiel, keď už nováci spali. Dlhó stál pred bránou, od sneho bol až biely. Všetci však tvrdo spali, k tomu i bývania boli ďaleko od brány, nikto mu nedával odpovedi. Po dlhej chvíli počuli ho, a otvorili mu. Nováci sa zahanbili, že toľko dali čakať svojmu Otčovi, ktorý je celkom premoknutý a premrznutý. Svätý im však spokojne a láskavo odpovedal: Netrápte sa, synáčkovia, uverte mi, Pán ma veľmi potešil za ten čas, čo som vonku čakal. Rozmýšľal som, že Pán hádže sneh a posielá na mňa vietor, a že to, čo robí, ho nekonečne teší a páči sa mu. Ja sa teda tiež mám tešiť, že Bohu sa páči, keď ma tresce a trápi, a radovať sa z radosti, ktorú on má v tom. Veď niekedy pred kráľom jedujú leva alebo iné divé zvierá len pre radosť kráľovu. Taktó nám je prijímať všetky príležitosti umŕtvovať sa; a to má nás tešiť, že sa to P. Bohu páči.

HLAVA XIV

UMŔTVUJME SA V NAJSILNEJŠEJ NÁRUŽIVOSTI

V prvej knihe kráľov rozpráva sv. Písmo o Saulovi. Tomu Boh rozkázal po prorokovi Samuelovi vykynožiť Amalekitov a nenechať na žive ani mužských ani ženské, ani starých ani mladých, ani ľudí ani zvieratá a čriedy. Sv. Písmo ďalej hovorí: „*A ušetril Saul i ľud Agaga, i najlepšie stáda oviec a dobytku, a šaty i baranov, a všetko, čo bolo pekného, a nechceli ich vyhubiť; ale čo bolo zlé a ničomné, to vyhubili.*“¹ Podobní sú niektorí, čo sa umŕtvujú v malých a ľahkých veciach, ale vo väčších, od ktorých viac závisí a ktoré viac im prirástly k srdcu, povoľujú si, a telomdušou visia na nich.

Tým povedám, že práve na to najdrahšie treba pozerieť, to premôcť a Bohu obetovať. Samuel hneď išiel k Saulovi, a pokarhal ho veľmi ostro v mene Božom za to, čo porobil, a dal priviesť Agaga, kráľa Amalekitov: „*Priviedli mu Agaga, ktorý bol veľmi tučný a triasol sa veľmi . . . A rozsekal ho Samuel na kusy pred Pánom v Galgale.*“² Obetoval ho Bohu. Čo je nám umŕtvovaním obetovať Bohu, to má byť najväčnejšie: tento Agag tvojej nadutosti a pýchy, ten panuje v tebe; tá netrepezlivosť, tá surovosť, tá túžba po váženosti a úcte.

¹ I Král 15, 9 — ² Tam 32, 33

Sú niektorí, čo všetku svätosť a dokonalosť iba vo vonkajšku vidia. Len o to sa starajú, aby boli skromní, druhým na povzbudenie, aby na vonok nijaká chyba sa na nich neukázala. O umŕtvenie ducha však, ktoré je vzácnejšie a vznešenejšie, nič nedbajú: po uši trčia v láske k vlastnej vôli a úsudku, cti a váženosti. Tým môžeme to isté privolať, čo Kristus Pán povedal zákonníkom a farizejom: „*Beda vám zákonníci a farizeji, pokrytci; preto, že čistíte vonkajšok pohára a misy, kdežto vnútri plní ste lúpeže a nečistoty. Slepý farizeju, vyčisť najprv vnútrajšok pohára a misy, aby aj ich vonkajšok bol čistý.*“³ Očisť a umŕtvi najprv vnútro, aby vonkajšok bol čistý. Keď totiž tá vonkajšia skromnosť nevyplýva z duchovného pokoja a zo zrelosti srdca, všetko bude iba pokrytstvom a klamom. „*Podobni ste — vraví Kristus Pán — hrobom zaličeným, ktoré sa zvonku zdajú ľuďom krásnymi, kdežto vnútri sú plné mŕtvych kostí a všelikej nezdoby.*“⁴

V tej istej hlave karhá Spasiteľ ešte takto farizejov: „*Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci, ktorí dávate desiatky z máty a z kôpru a z kmínu, a zanechali ste, čo je dôležitejšie v zákone: právo a milosrdenstvo a vieru.*“⁵ To sa týka práve toho, o čom je reč, že totiž niektorí veľmi usilovne sa premáhajú v malých veciach, ktoré nie sú im ťažké, ale iných, čo idú do živého, nechcú sa ani dotknúť. To však musíme najprv umŕtviť, tú náruživosť, hriech alebo náklonnosť alebo zlý obyčaj, ktorá v nás najviac panuje, so sebou nás str-

³ Mat 23, 25, 26 — ⁴ Tam 27 — ⁵ Tam 23

háva, najväčšie nebezpečenstvo na nás svoláva a do najväčších chýb nás uvaluje.

Zo zkusenosti vieme, že každý máva jednu alebo dve, tri veci, ktoré mu robievajú najviac nepokoja, hatia ho v pokroku a sú príčinou jeho úpadku. Na to má každý pozerat, a umŕtvovaním to vytrhať a vykoreniť. Preto tak prízvukujeme, že hlavne o tom treba robiť zvláštne spytovanie svedómia, na to myslieť v modlitbe, lebo toto potrebujeme najviac.

HLAVA XV

NESMIEME ZANEDBAŤ UMŔTVOVANIE ANI V MALÍCKOSTIACH

Tak sa nám treba starať o väčšie veci, aby sme nezanedbali menšie. Týka sa to tých, čo zanedbávajú malé umŕtvovanie a nič si z nich nerobia, lebo si myslia, že to sú maličkosti, a v tom niet pokroku a dokonalosti. To je veľký omyl. Sám Kristus Pán upozorňuje nás naň, keď karhal zákonníkov a farizejov. Týchto nie preto karhal, že sa starali o maličkosti, ale že zanedbávali vážne príkazy zákona. Hneď však dodal, že i tieto treba plniť: „*Toto ste mali činiť a tamto neopustiť.*“¹

Často hovoríme o tom, jak vážne je dbať o maličkosti. A naozaj to je tak vážny bod, že zaslúži, aby o ňom bola častejšie reč, aby hádam zlo sa nezväčšilo, jako to býva pre malé trhliny. Tu však iba o tom chceme hovoriť, čo sa týka nášho predmetu. Vysvetlíme dve veci. Po prvé ukážeme, koľko dobrého je v týchto umŕtvovaniach. Po druhé, aké veľké zlo a škodu možno utrpieť, keď nedbáme o ne.

Lahko porozumieme, jak cenné, záslužné a milé sú Bohu tieto umŕtvovania, hoci len v maličkostiach. Pri umŕtvovaní netreba na veci pozerieť, v ktorých sa kto premáha, ale skôr na to, že zapiera a láme svoju vôľu. Kristus Pán vlastne to

¹ Mat 23, 23

žiada, aby sme seba umŕtvovali a seba zapierali. Nuž túto vlastnú vôľu zapierame a lámeme v menších veciach práve tak, ako i vo väčších, ba niekedy ešte viac, keď sú nám totiž viacej proti vôli. Zkúsenosť vraví, že často v malých veciach väčšiu ťažkosť cítime, jako vo veľkých; lebo, jako dobre hovoria, umŕtvovanie netýka sa vecí, ale viac odporu vôle. Pri každom umŕtvení, čo i v maličkostiach, obetujeme Bohu vlastnú vôľu: z lásky k nemu ju zapreme a zlomíme. Tým dávame mu to najdrahšie, najpríjemnejšie a najmilšie; lebo niet ničoho, čo by malo väčšiu cenu, čo by sme viac radi mali a vážili si, jako vlastnú vôľu. Keď tú dáme, dáme všetko.

Sv. Ambróz chváli skutok Dávidov, keď bojoval proti Filištinským. Bol smädný a zvolal: O, keby mi niekto dal vody zo studne betlehemskej! Ale tá bola za nepriateľom. Počuli to traja silní vojaci, prebili sa prostriedkom vojska Filištinských, a doniesli krčah vody zo studne. Písmo vraví o Dávidovi: „*Nechcel (piť), ale radšej vyliat ju na obeť Pánovi.*“² To bola doista veľká vec a veľká obeta, keď obetoval Bohu krčah vody. Sv. Ambróz píše: To bola veľká obeta, a Bohu milá. Na dôkaz toho stačí, že Písmo spomína, ako skutok Dávidov. Prečo bolo to čosi veľkého? Vieš, prečo? Sv. Ambróz vysvetľuje: Premohol prírodu, lebo bol smädný a nepil. Takto dal príklad celému vojsku, aby sa naučilo trpieť smäd. Nebol to iba krčah vody, čo obetoval, ale vôľa: tú obetujeme Bohu, keď sa premáhame, čo i v malých veciach, a preto je táto obeta vzácna a milá Velebnosti Božej.

² I Paral 11, 17, 18

Sv. Gregor spomína o Dávidovi iný príklad, ktorý i sv. Ambróz prináša. Sv. Písmo rozpráva, že Dávid dal priniesť v sprievode a s veľkou slávnosťou archu úmluvy na Sion. Niekde pri procesii na Božie Telo ľud tancuje a vyskakuje pred Svätosťou. Takto asi, myslí sv. Gregor, aj vtedy ľud tancoval a podskakoval pred archou úmluvy. Tu ten veľký a smelý kráľ Dávid zabudol na svoju hodnosť a veľkosť, složil kráľovské šaty a pripojil sa k tanečníkom, a začal tancovať, vyskakovať a hrať ako nejaký šašo dľa slov jeho ženy Mikol. Sv. Gregor sa nad tým skutkom Dávidovým nevie dosť prenačudovať, a vraví: Nevie, čo myslia iní o jeho skutkoch. Ale ja obdivujem Dávida viac pri tanci ako v boji. Viac ho obdivujem, keď ho vidím pred archou tancovať a skákať, ako by bol obyčajný človek, ako keď čujem, že roztrhal medveďov a zabil levov. Ba viac, ako keď počujem, že jedným kamienkom zabil obra Goliáta, a premohol Filištinských. V boji zvíťazil nad nepriateľmi; v tanci však pred Pánom premohol sám seba. A väčšie je víťazstvo nad sebou, ako nad druhými.

Preto vážme si vysoko tieto umŕtšovania, a chráňme sa nimi pohŕdať, aby sa nám neprihodilo to, čo sa Mikole prihodilo. Tá sa totiž hanbila a mrzela pre ten skutok Dávidov, a ním opovrhla v srdci, ba mu aj vyčítavala pre to. Boh ju za to potrestal neplodnosťou, že celý život nemala dieťa. Dávaj pozor, aby to nebolo príčinou tvojej neplodnosti a suchote i v modlitbe i v prácach apoštolských. Takto by sa stalo, že nikto by sa k tebe nepribližoval, tvoje slová by sa neujmaly a ty

by si ostal bez duchovných dietok: A toto by bolo preto, že sa hanbíš v maličkostiach sa umŕtvovať, nepokladáš za dôstojné pre menšie veci ísť k predstaveným, lebo sa nazdávaš, že to sa iba mladším a novákom svedčí, ale tebe nie. Ešte viac sa majú obávať tí, čo vyčítujú druhým, že veľmi presne zachovávajú takéto veci, a vyhlásia ich za škrupulantov a za maličkostiarov alebo začnú sa z nich vysmievať. Týmto si môže človek veľa uškodiť. Takýto mal by vedieť, že so svojej stránky odťahuje druhých od čnosti.

Pekne odpovedal Dávid Mikole: „*Pred Pánom, ktorý volil ma radšej než tvojho otca . . . budem i hrať i ešte viac sa opovrhmem, nežli som sa: a u-ponížim sa v očiach môjich.*“³ Ozaď dobrá hračka, píše sv. Bernard, na ktorú sa Mikol hnevá, a z ktorej sa Boh teší; pekné divadlo, ktoré sa ľuďom smiešnym zdá, ale anjeli sa mu nevedia dosť prenačudovať. Aj sv. Pavel sa tým stal, ako sám vraví: „*Sme za divadlo svetu, i anjelom, i ľuďom.*“⁴ Staňme sa i my takýmto divadlom, a neďbajme, čo hovoria o tom iní. Hrajme sa, aby nás vysmievali, píše sv. Bernard. Takto staneme sa divadlom, čo svet bude pozeráť, anjeli obdivovať, a čo sa Bohu bude veľmi páčiť.

³ II Kráľ 6, 21, 22 — ⁴ I Kor 4, 9

HLAVA XVI

ŠKODA ZO ZANEDBANIA MALIČKOSTI

Z toho, čo sme povedali, ľahko pochopíme, jakú škodu môžeme mať, keď si neceníme malé umŕtvovania a nedbáme o ne. Netreba nám pozeráť na maličkosť, v ktorej zameškáme sa premôcť, ale na to, že z lásky k Bohu ani v takej malej veci nechceme zaprieť a zlomiť svoju vôľu. Z toho vyplýva druhá veľká škoda, ktorú si hodno považiť, a tá je, že takto pustíme úzdy vôli, ktorá v iných veciach bude postupovať, ako sa jej páči. Kto zas popúšťa a povoľuje vlastnej vôli, ten sa stane otrokom svojich žiadostí.

Človek ani nepochopí, akú škodu robí sám sebe. Zpočiatku je táto vlastná vôľa iba ľviča, ale takto narastie a stane sa divým a neskroteným levom, ktorého viac nevládzeš udržať. Všetci dobre vieme, že vlastná vôľa je príčinou a žriedlom všetkého zla, všetkých hriechov, ba samého pekla. Nech prestane vlastná vôľa, a pekla nebude, vraví slávny sv. Bernard. Týmito umŕtvovaniami zlomíme vôľu a odoberieme jej slobodu postupovať, ako sa jej páči, čo býva koreňom a príčinou všetkých našich hriechov. To hovorí aj Richard sv. Viktora. Zlý duch usiluje sa nás premôcť v malých chybách, aby sme oslabli: potom nás premôže vo väčších. Preto treba sa aj nám usilovne premáhať a umŕtvovať v malých veciach; tým zavreme bránu pred diablom, a nepremôže nás ani vo väčších.

Treba nám začať týmito maličkostami, aby sme sosilneli a pomaly prešli víťazne z malých vecí na veľké. Cassian odporúča to isté, a spomína príklad. Nadchodí ťa hnev, lebo pero, ktorým píšeš, nie je dobré alebo nôžik nestrúha ti dobre alebo pre niečo iné. Premôž a udus v sebe toto nezriadené hnutie, čo aj v maličkostiach, lebo toto víťazstvo dodá ti sily, keď sa viac znechutiš alebo ťa urazia, premôcť sa a zachovať lásku a pokoj srdca.

Tieto malé umŕtvovania, čo dobrovoľne berieme na seba, majú iný dobrý výsledok: takto vyhneš inej veľkej škode a nebezpečenstvu, ako to učí Eusebius, človek svätý. Sám sa veľmi cvičil v týchto umŕtvovaniach. Keď sa ho pýtali, prečo to robí, odpovedal: Ozbrodujem sa proti klamom diablovým. Chceme, aby veľké pokušenia, ktorými sa bude približovať so stránky pýchy, nečistoty, závidi atď., premenily sa v takéto maličkosti, v ktorých keď upadnem, neztratím veľa, keď zas zvíťazím, zahanbím diabla, že ani v takýchto malých veciach nevládze ma premôcť. To si hodno zapamätať. Je to pravda, o ktorej sluhovia Boží veľkú zkušenosť majú. Pomysli si, že keď sa budeš premáhať v takýchto maličkostiach, pokušenia diablove premenia sa v ľahké, a obyčajne iba takéto budú ťa znepokojovať. Kde ide o to: či sa v tom umŕtvíš? či premôcť ten odpor, alebo ho nechať? neztratíš veľa, keď raz, dva razy aj nezvíťazíš. Ale keď zanedbáš toto cvičenie, keď prestaneš bojovať oproti diablu a oproti svojmu telu v malých veciach, vyvolajú v tebe

vojnu väčšími pokušeniami, v ktorých, keď ťa pre-môžu, môžeš byť ztratený.

Sv. Augustin rozpráva, že akýsi človek veľmi sa namrzal na muchy, ktoré mu nedaly pokoja. Tu ho navštívil kacír manichej. Tomu porozprá-val svoje trápenie, že sa nemôže obrániť pred mu-chami, a že ho veľmi znepokojujú. Manicheovi zdalo sa to dobrou príležitosťou predniesť svoj blud, dľa ktorého všetké veci z dvoch príčin po-vstaly: neviditeľné od Boha, smyselné a viditeľ-né zas od diabla. Proti tomuto bludu vložila Cir-kev do vierovyznania slová: „Stvoriteľa všetkých viditeľných a neviditeľných vecí.“ Tým vyznáva-me, že Boh stvoril všetky veci, nielen duchovné a neviditeľné, ale i smyselné a viditeľné. Kacírovi sa tu nadhodila dobrá príležitosť získať nášho člo-veka pre blud. Pýtal sa ho: Ktože stvoril muchy? Ten, že bol na ne namrzený, a že sa mu zdaly veľkým zlom, neopovážil sa povedať: Boh ich stvo-ril. Manichej naliehal: Nuž, keď ich Boh nestvoril, ktože ich mohol stvoriť? Povedal druhý: Myslím, diabol ich stvoril. Manichej hneď išiel ďalej: Keď diabol stvoril muchy, ako hovoríš, ktože stvoril včelu, ktorá je trochu väčšia od muchy? Druhý sa neopovážil tvrdiť, že Boh stvoril včelu, ale muchu nie, lebo iba malý rozdiel je medzi oboma; nuž povedal, že keď muchy nestvoril Boh, vtedy ani včely. Manichej pomaly išiel ďalej, od vče-ly prišiel na kobylku, ktorá je trochu väčšia, od kobylky prišiel na jaštericu, od jašterice na vrab-ca, od vrabca na ovcu, potom na vola, na slona, a naostatok na človeka, a nahovoril ho, že nie Boh stvoril človeka.

Pozri, do akej krajnej núdze dostal sa tento nešťastlivý, ktorý nevedel strpieť pichnutie niekoľko múch. Dávaj pozor, hovorí sv. Augustin, aby ťa diabol nechytí, keď ťa budú muchy štípať, ako chytil toho, ktorého lapal muchami. Kto lape vtáčiky, ten kladieva muchy do pasce. To isté urobil diabol aj s týmto nešťastným, ktorého muchami odzbrojil a zajal. Dávaj pozor, aby aj teba nezajal, keď si namrzený pre maličkosti, lebo diabol takýmito muškami chytáva mnohých, a pomaly ich vedie do väčšieho nebezpečenstva.

HLAVA XVII .

TRI VÁŽNE PRIPOMENUTIA

Trojakým ľuďom dávame tu trojaké poučenie, jedným na povzbudenie, druhým na vytriezvenie. Ľudia sú rozličnej povahy. Jedni cítia farchu tela, ktoré odporuje, protiví sa čnostným skutkom. Títo bývajú zarmútení, lebo sa nazdajú, že všetko je ztratené. Takéhoto potešujeme tým, že nie je to hriech ani nedokonalosť mať a cítiť v sebe odpor a hnutie proti rozumu, ale nasledovať ich a podľa nich robiť. I pri pokušeniach hriech nepozostáva v planých a škaredých myšlienkach a citoch proti čistote alebo proti viere alebo proti hocktovej inej čnosti. Pre toto sa mnohí veľmi trápievajú a zarmucujú. Svätí hovoria: Netráp sa pre to, hriech nie je v citu, ale v privolení. Ak sú ti tieto veci na farchu, a usiluješ sa im protivíť, nemyslieť na ne, vtedy budeš z nich mať väčšiu zásluhu.

Práve takto sa má vec i so zlými náklonnosťami a s povahou, ktorú od prírody máme, jedni viac, druhí menej zlú. Z nej povstávajú plané bažné cesty a odpor proti dobrému. Pre toto ešte nie je nikto ani zlý ani dobrý, ani dokonalý ani nedokonalý, lebo to je naša povaha, to nie je v našej moci. Zdedili sme to s hriechom. Aj sv. Pavel cítil v sebe to protivénie a spieranie tela: „*Vidím druhý zákon vo svojich údoch, ktorý bojuje proti zákonu mojej mysli a uvádza ma do zajatia pod zá-*

kon hriechu, ktorý je v mojich údoch.“¹ Pri slovách žalmu: „*Hnevajte sa, a nehrešte*“,² hovorí sv. Augustín: Hoci sa budí v tebe cit, ktorý je trestom za hriech a nie je v tvojej moci, aspoň nech k nemu neprivolí rozum a duch. Slúžme duchom zákonu Božiemu, čo i v tele badáme ešte zákon hriechu. Keď sa teda budí v tebe netrpezlivosť a hnev, nedaj sa premôcť, ani neprivoľ, a vtedy nezhrešíš. Kravy, čo fahaly archu úmluvy, ručaly, lebo im vzali tetatá, ktoré od prírody rady maly. Ale zato išly rovno napred dľa sv. Písma, a neodbočily ani na pravo, ani na ľavo. Kráčaj i ty rovno po ceste čnosti, a nedbaj na ručanie tela, a môžeš sa stať dokonalým.

To je rozdiel medzi duchovnými ľuďmi, čo sa starajú o dokonalosť a medzi telesnými a smyselnými, čo nedbajú o ňu. Cítiť alebo necítiť ťažkosť a odpor tela nič neznačí, ale dať sa strhnúť alebo nie, v tom je rozdiel. Živé telo pláva hore vodou, mŕtve dolu ňou. Z toho vidno, či si duchovný človek, či žiješ dľa ducha alebo či si mŕtvy, či totiž ideš hore vodou proti prúdu svojich náruživostí alebo či sa im dáš niesť dolu vodou. Duchovný človek nečuje hriech a brehanie pažravosti a smyselnej bažnosti, ani sa nedá od nich strhnúť, ako Job hovorí: „*Neslyší krik pohaňača*.“³ Brucho volá pohaňačom, lebo viac pýta, jako treba. Krik pohaňačov nepočuť značí neprivolit k násilným pokušeniam, píše sv. Gregor. To je hlavné: nepočúvať na pokušenia a na chůtky a neprivolit k nim.

Ale neslobodno sa zato zarmútiť, keď cítime v sebe zlé náchylnosti, ale skôr sa treba povzbudiť,

¹ Rím 7, 23 — ² Žlm 4, 5 — ³ Job 39, 7

že z toho môžeme si, ako aj z pokušení, zaslúžiť krajšiu korunu. I sv. Augustin povzbudzuje nás, aby sme všetci šli s Kristom do neba. Medzi inými prostriedkami, aby sme sa ta dostali, potrebné sú náruživosti a zlé náchylnosti. Idme hore za ním, volá, po hriechoch a náruživostiach svojich. A keď sa pýtaš, akože môžu nám pomáhať náruživosti do neba prísť, odpovedá, tak, že sa každý bude usilovať veľkodušne ich premôcť a panovať nad nimi. Z hriechov si spravíme schody, keď ich pošliapeme. Takto si spravíme z náruživostí schody, po ktorých dá sa vyjsť hore; pozdvihneme sa sami nad seba, keď budú pod nami. Keď si ich položíme pod nohy, môžeme po nich vyjsť ako po schodoch do neba.

O sv. Ignácovi čítame, že bol hnevlivej povahy. Ale Božou pomocou sa natoľko premohol, umŕtvil a premenil, že ho považovali za človeka spokojnej povahy. O Sokratesovi povedal akýsi fiziognom, ktorý podľa vonkajšku a podľa tvári poznal prírodné náklonnosti každého, že je veľmi náklonný na nestydatosť, na pažravosť, na pijanstvo a na iné hriechy. Učenci a priatelia Sokratesovi veľmi sa nahnevali na toho človeka, a chceli sa dať doňho. Ale Sokrates ich odvrátil; povedal: Pozrite, tento človek má pravdu, taký by som bol naozaj, keby som sa nebol venoval filozofii a čnostnému životu. Keď tento mudrc prírodnými silami tak premohol a panoval nad svojimi zlými náklonnosťami, vtedy kresťan a rehoľník pomocou milosti Pánovej zaiste viac vládze. Múdry bude panovať nad hviezdami. Milosť však viac zmôže, jako príroda.

Sú iní, čo od prírody majú dobrú povahu. Dostali, ako Písmo hovorí, „*dušu dobrú*“.⁴ Zdajú sa, akoby ani neboli zhręšili v Adamovi, ako vravieval Alexander Hales o svojom učeníkovi, o sv. Bonaventurovi. Sú takej dobrej a milej povahy, že by si myslel: to sú už dokonalí ľudia. V ničom nemajú ťažkosti, telo sa im nebúri a neprotiví, ako iným. Hovorievajú: Vraj v reholi sú ťažkosti, ja nevidím nič takého.

Týchto sa týka druhá nauka, aby vytriezveli. Keď ti Boh dal túto dobrú povahu, milú prírodu, že nemáš nijakých ťažkostí, nevieš, čo je pokušenie, trápenie, nespýšni, lebo to nie je čnosť, ktorú by si si bol nadobudol, ale povaha, ktorú máš od narodenia. Čnosť a pokrok nemeriavame podľa tvári, ani dľa vonkajška, ani dľa milej povahy, ale dľa sily, ktorú si kto nadobudol, dľa víťazstva, ktoré kto vybojoval sám nad sebou. To je istá a neklamná miera pre pokrok každého. Podľa toho viac urobil ten, čo je od prírody prudký, ako ty, čo si našiel všetko hotovo a nemáš čo premáhať. Preto aj zasluhuje väčšiu odmenu a chválu, ako ty.

Plutarch vychvaľuje Alexandra Veľkého ponad všetkých panovníkov sveta. Druhí sa vraj za panovníkov narodili, on si musel vybojovať krajinu ramenom a zbraňou a veľa ranami, ktoré dostal v rozličných bitkách. Podobne i tí, čo zbraňou v rukách, ako sa hovorí, premohli svoje náruživosťi neprestajne sa umŕtvujúc a úzdiac, zasluhujú väčšiu pochvalu a slávu, ako tí, čo sa narodili takou spokojnou povahou, že nemali proti čomu bojovať. Preto nemáš sa čím pýšiť, ani začo veľa myslieť

⁴Múdr 8, 19

o sebe, že máš dobrú povahu, ani druhých menej si vážiť preto, že sú prudkej a ťažkej prírody. Skorej treba sa ti zahanbiť a uponížiť, lebo v tebe nie je to čnosť, čo sa javí, ale povaha, kým u druhého je to čnosť, čo robí. Ty si nič nepokročil, lebo si sa v ničom nepremohol, kým iný veľmi pokročil, lebo sa vo veľa veciach premáhal a zapieral. Druhý dáva lepší pozor na seba preto, že mu treba bojovať proti tvrdšej a búrlivejšej povahe, je i horlivejší, preto stále rastie v čnosti. Ty však, že od prírody si dobrý, nestaráš sa o seba, stále si nedbalý. Nemáš protivníkov a nepriateľov, preto staneš sa, leňochom.

Veľmi užitočné by ti bolo rozmýšľať, čo by bolo s tebou, keby ti Boh dal takú prudkú a ťažkú povahu, ako druhému; ver mi, ty by si viac a väčšie chyby robil ako on. Keď pri takej dobrej a šťastlivej prírode toľkých chýb sa dopúšťaš a si taký nedbalý, čo by bolo s tebou, keby ti prichodilo bojovať s ťažkosťami a prekážkami, aké druhý má? Povedali sme, že keď nedovoľuje Boh, aby prichodily na teba pokušenia, máš myslieť, že je to pre tvoju slabosť, lebo nemáš na to sily. Podobne buď presvedčený, že to bol veľký dar od Boha, keď ti dal túto dobrú povahu, lebo by si nemal sily premôcť prudkú a búrlivú prírodu, jako druhý. Tým ostaneš v medziach poníženia, a budeš si vážiť svojho brata.

Tretia náuka je pre tých, čo necítia tento boj, protivenie a búrenie tela, ktorí sa zdajú mať pokoj. Ale nie preto, ako by boli umŕtvení, ani žeby boli dobrej a šťastlivej povahy, ako predošli, ale preto, že nikdy sa neodvážili postaviť sa proti sebe

a premôcť sa, ale šli za svojimi chůtkami a za náklonnosťami, a preto necítia v sebe nijakého protivenia. Zdajú sa mať pokoj, ale to nie je opravdivý pokoj, ale falošný a zdanlivý. Vravia: „*Pokoj, pokoj, ale nebolo pokoja.*“⁵

O slovách sv. Pavla: „*Vidim druhý zákon vo svojich údoch, ktorý bojuje proti zákonu mojej mysli a uvádza ma do zajatia pod zákon hriechu*“⁶, píše sv. Augustín: Tento boj tela proti duchu a ducha proti telu nepocítia v sebe iba tí, čo bojujú za čnosť proti hriechom. Svetácki ľudia nerozumejú tejto reči o umŕtvovaní, lebo idú vo všetkom za svojou vôľou, za tým, čo sa im páči. To je ich pravidlom a zákonom. „*Vôľa stojí miesto príčiny.*“ Nevedia, čo je to postaviť sa, protivíť sa bažnosti, preto necítia v sebe nijaký boj, nijaké spieranie. Ale tí, čo dbajú o ducha, čo sa usilujú nadobudnúť si opravdivých čností a vykoreniť hriechy a zlé náklonnosti, tí pocítia hneď tento boj a protivenie tela. Vtáčik až vtedy zbadá, že je chytený, keď chce vyletieť z osídla. Ani človek nepozná silu svojich hriechov a zlých náklonností, iba, keď sa začne namáhať oslobodiť sa od nich. Ako sa kto rozhodne za čnosť, začne hriech bojovať proti nemu.

V knihe Otcov je reč o mníchovi, ktorý sa pýtal tých starých otcov: Čože je tomu príčina, že ja necítim v duši tie boje a prekážky pokušení, čo iní cítia? Odpovedal mu ktorýsi: Lebo si ako široká brána, ktorou vchodí a vychodí každý, komu sa páči, bez toho, žeby si vedel alebo zbadal, čo sa robí v tvojom dome. Máš široké svedomie, málo

⁵ Jer VI, 14 — ⁶ Rim 7, 25

dbáš o srdce, málo rozmýšliš si veci, nie si sobraný v smysloch. Preto nediv sa tomu, o čom sa do-
pytuješ. Keby si zavrel bránu, a nedovolil by si
vchodiť zlým myšlienkam, vtedy by si videl, ako
sa budú dobýjať. Keď teda necítiš v sebe tú voj-
nu, ten boj tela, pozri, či je to hádam nie preto, že
vo všetkom ideš za vôľou. Pozri, či je to nie pre-
to, že sa neusiluješ protivit svojim chútkam, ne-
hfadiš vykoreniť hriechy a zlé náklonnosti.

HLAVA XVIII

TREBA SA USTAVIČNE UMŔTVOVAŤ

Sv. Bonaventura hovorí, že ustavične treba mať v rukách sekierku umŕtšovania, a rúbať, čistiť. Niet nikoho, ktorému by sa nezišlo niečo vyrúbať a vytrhať, čo by sa už bol dlho umŕtvoval, a zdal by sa, že veľký pokrok urobil. Verte mi, píše svätý, čo sme orezali, znovu vyženie, čo sme odhlnali, vráti sa, čo sme zahasili, zapáli sa, a čo sa zdá mŕtvým, zas ožije. Málo je raz orezať, často treba orezávať, ba, keď možno, ustavične treba to robiť, lebo zavše najdeš, čo treba očistiť, ak sám pred sebou to nezatajíš.

Dobré porovnanie najdeme o tom v zahradách. Vidíš z mýrt a z iných zelín tu leva, tam zas človeka na koni, inde zas orla. Keby zahradník ustavične neorezával výhonky, o niekoľko dní nebolo by ani leva, ani orla, ani jazdca; lebo príroda vyháňa, a zelina rastie podľa svojej prírody. Preto, čo by si bol levom alebo orlom, a nazdal by si sa, že si pánom nad sebou, keď sa ustavične neočisťuješ, neorubuješ a neumŕtvuješ, onedlho nebudeš ani levom, ani orlom, ale bude z teba potvora. Je v nás iný, nepriateľský koreň, ktorý neprestane vyháňať a rásť podľa svojej prírody. Budeš mať teda vždy čo umŕtvovať. Čo by si jak dlho žil v tomto tele, a čo jaký pokrok urobil, mýliš sa, keď považuješ hriechy za mŕtve a nie za udu-

sené. Či chceš, či nechceš, medzi tvojimi hranicami býva Jebuzejský, môžeš ho do svojej moci dostať, ale odohnať ho nevládzeš. Sv. Pavel píše: Viem, že vo mne, to jest v mojom tele neprebýva dobré. Tým je málo povedano, hovorí sv. Bernard, keby apoštol nedodal hneď, že býva v ňom zlo, hriech a planá náchylnosť. Preto hneď píše: „*Nerobím to dobré, čo chcem, ale robím to zlé, čo nechcem. Už ale keď robím, čo nechcem, už to nekonám ja, ale hriech, ktorý prebýva vo mne.*“¹ Preto, hovorí sv. Bernard, alebo sa povýš nad apoštolu, keď sa opovážiš, alebo uznaj s ním spolu, že ani ty nie si bez hriechov a bez zlých náklonností. Máš teda čo premáhať.

Sv. opát Efrem to isté tvrdí: Vojna vojakov krátko trvá, ale boj mnícha trvá, dokiaľ neodíde k Pánovi. Viac sa nám treba namáhať, keď pre-máhame a miernime v sebe city a náruživosti, ako keby sme kresali čo jak tvrdé kamene. Kameň sa neprotiví robotníkovi, ako náš dnukajšok, a keď je raz obrobený, viac sa nestane takým, aký bol. Naše city a náruživosti však chytro sa menia, o-žijú a začnú vyháňať, preto treba sa znovu a znovu do nich dať.

„*Hrajte Pánovi na citare.*“² Pri týchto slovách hovorí sv. Hieronym: Ako citara len vtedy zvučí pekne, keď sú všetky struny dobre naladené, a zas nemá dobrý hlas, keď sa len jedna roztrhne alebo spustí; práve tak ani hlas našej duše nemôže byť milý ušiam Božím, keď je v nás čo len jedna náruživosť neusporiadaná alebo neumŕtvená. Treba priniesť do súladu všetky náruživosti. „*Na harfe*

¹ Rim 7, 18—20 — ² Žlm 97, 5

*o desiatich strunách mu hrajte.*³ Keď chceme to dosiahnuť, musíme sa neprestajne cvičiť.

Preto sa zkušali a cvičili všelijak dávni otcovia, i najdokonalejší, v umŕtvovaní a v uponížení, jako to píše sv. Ján Klimak. Mali na to dobrú príčinu. Často tí, čo sa zdali veľmi dokonalými a trepezlivými, keď ich predstavený prestal zkušať ako ľudí dokonalej čnosti, pomaly išli ztratit tú skromnosť a trepezlivosť, ktorú mali. I zem, čo by bola jak dobrá, žirna a úrodná, keď ju neobrábajú a nepolievajú, začne zarastať, a miesto úrody prináša iba trnie a bodľač. Podobne, čo by kto bol veľmi pokročil v dokonalosti, keď chýbuje polievanie a robota: umŕtvovanie a cvičenie trepezlivosti, stane sa zarastenou a neúrodnou zemou, ktorá bude prinášať trnie zlých a škaredých myšlienok, bodľač falošnej a klamnej istoty. Preto treba sa nám všetkým umŕtvovať, nielen tým, čo majú zlú povahu, ale i tým, čo majú dobrú, nielen nedokonalým a začiatočníkom, ale i starým a dokonalým, nielen tým, čo zhrešili, ale i tým, čo neobrazili Boha: prvým, aby si nadobudli čnosť, druhým, aby si ju zachovali. Kto na koni sedí, čo i na dobrom a tichom, nepustí z rúk úzdu, lebo kôň ostane len koňom.

K slovám Spasiteľovým: „*Jestli kto chce za mnou ísť, nech zapre sám seba a vezme svoj križ*“,⁴ je u sv. Lukáša dodano: „každý deň“. Nech sa neminie ani deň, kedy by si nepremohol v niečom svoju vôľu. A keď sa minul, hovorí sv. Ján Klimak, považuj to za veľkú škodu, maj ten deň za ztratený a mysl si, že si nebol rehoľníkom.

³ Žlm 32, 2 — ⁴ Luk 9, 23

Tak totiž hovorieval ktorýsi rímsky cisár, keď prešiel deň bez toho, žeby bol niečo dobrého urobil: Priateľu, ztratil som deň. Dnes som nepanoval, nebol som kráľ a cisár, lebo som nikomu nič dobrého nepreukázal. Rehoľníkovi sa viac svedčí umŕtvovať a premáhať svoju vôľu, ako kráľom a panovníkom milosti rozdávať. Robiť, čo sa ti nechce, a nechať, čo by sa ti chcelo, to je rehoľník.

Dobrý príklad dáva nám v tom, jako vo všetkom, náš sv. František Borgiaš. Povedal, že istotne by mu prichodilo jedlo horkým a nechutným v deň, keď nepotrestal telo nejakou pokutou alebo umŕtvením. Dodal, že by sa zarmútil, keby vedel, že zomre v taký deň, keď neurobil ničoho na umŕtvovanie smyslov. Takto nebolo dňa, kedy by sa nebol umŕtvoval. Ba modlil sa a prosil od Pána milosť, aby mu byly všetky radosti trápením a krížom, a trápenia zas radosťou. To je tretí, najdokonalejší stupeň umŕtšovania. Preto sa ani ničomu netešil, aby obsiahol túto milosť od Pána. Ustavične dával pozor na seba, bojoval proti telu. Vždy mal v čom sa premáhať a umŕtvovať. Všetko volal priateľom, čo mu pomáhalo potrápiť seba. Keď ho slnko páľilo v lete na ceste, vravieval: Ako nám priateľ pomáha! To isté hovorieval o mraze, o počasí a o daždi v zime, o lámke a o srdcovej chorobe, a o všetkých tých, čo ho prenasledovali a čo šomrali na neho. Všetkých tých volal priateľmi, lebo mu pomáhali premôcť telo, ktoré on mal za najväčšieho nepriateľa.

Neuspokojil sa umŕtveniami a trápeniami, čo sa mu od seba nadhodily, ale sám hľadal nové,

aby sa umŤrtoval. Niekedy nasypal si do obuvi piesku alebo kamienkov, aby ho omŤnalo na ceste. V lete pomaly chodil na slnku, v zime po snehu a ľade. Keď sa nemohol bičovať, aspoň udrel niekoľko rŤz na telo. Ešte aj v chorobe zväčšoval si neškodlivo boľasti a trápenia: lieky, čo byly jak horké, pomaly jedol, ako by to bola dobrá polievka, horké pilulky rozkúsal a dlho ich držal v ústach. Takto umŤrtoval a trápil svoje smysly a telo. Tak sa usiloval dosiahnuť dokonalosť a svŤatosť, ktorú aj dosiahol.*)

* Nemúdro by bolo tak ďaleko ísť vo vonkajšom umŤrtovaní, aby človek ochorel alebo nejakú škodu utrpel v smysloch. Sv. Ignác kŤže miernosť a múdrosť zachovať. Pozn. prekl.

HLAVA XIX

MILOST' A LÁSKA PÁNOVA OBLAHCUJE UMŔTVOVANIE

Treba nám ešte prehovoríť o niektorých prostriedkoch, ktoré nám pomôžu cvičiť sa v umŕtvovaní, čo je tak potrebné, a urobí nám ho nielen ľahkým a znesiteľným, ale i sladkým a milým. Prvý a hlavný prostriedok na to má byť milosť Božia, ktorá robí všetko ľahkým. Sv. Pavla veľmi trápilo raz akési pokušenie. Prosil Pána, aby ho oslobodil: „*Preto som tri razy prosil Pána, aby odstúpil odo mňa; ale riekol mi: Dost ti je moja milosť.*“ Milosť Božia ho zas tak posilnila, že zvolal: „*Všetko môžem skrze toho, ktorý ma posilňuje.*“² „*No nie ja, ale milosť Božia so mnou.*“³ Pán nás nenechá samých v ťažkej robote umŕtšovania, ale sám nám pomáha niesť ťarchu. Preto sa volá jeho zákon jarmom, lebo ho dvaja nesú. Kristus Pán sa spojí s nami a nesie ho tiež. Ktože by sa obával v takej spoločnosti a pri takej pomoci? Nech sa ti to nezdá ťažkým, lebo menšia čiastka pripadá na teba. Hoci je to jarmo, predsa hovorí o ňom, že je sladké, hoci je to ťarcha, predsa je ona len ľahká: „*Moje jarmo je príjemné a bremeno moje ľahké.*“⁴ Hoci zákon je ťarcha pre našu prírodu a pre naše slabé sily, preto sa aj volá jarmom a ťarchou, ale milosťou Božou stane

¹ II Kor 12 8, 9 — ² Til 4, 13 — ³ I Kor 15, 10 —
⁴ Mat 11, 30

sa ľahkým a milým, lebo sám Pán nám ho nesie, jako to prisľúbil u Ozeáša proroka: „*Bol som ako ten, ktorý oslabuje jarmo na ich čelúštiach.*“⁵ A u Izaiáša proroka: „*A zhnije jarmo od samého oleja.*“⁶ UmŤtvovanie zdá sa jarmom a ohromnou ťarchou, ale pomoc a milosť Božia je tak veľká, ktorú olej značí, že jarmo od nej zhnije a zmäkne, že ťa nebude viac ťažiť, ani ty ho nebudeš viac cítiť.

Sv. Bernard v prvej reči o posviacke chrámu hovorí: Pri posviacke chrámu mažu olejom kríž. To isté robí i P. Boh s dušami rehoľníkov: duchovným olejom svojej milosti pomaže a obľahčí im kríž pokuty a umŤtovania, aby sa stal ľahkým a milým. Mnohí vyhýbajú tomu svätému cvičeniu, lebo vidia kríž, ale nevidia olej. Vy však, ktorí ste už zkúsili, hovorí rehoľníkom, vy viete, že náš kríž je naozaj pomazaný. Od oleja nielen je ľahký, ale je nám „najsľadšou horkosťou.“ To, čo je svetským horké a odporné, nám milosťou Božou stane sa sľadkým a chutným.

I sv. Augustin hovorí, že nerozumel reči čistoty, a ani nemyslel, žeby človek vládal čistotu zachovať, dokedy nepocítil moc milosti. S tou môžeme slová sv. Jána opakovať: „*Jeho prikázania nie sú ťažké.*“⁷ Hojnosť milosti Pánovej, ktorú nám dáva, aby sme robili, čo nám káže, obľahčuje a osľadzuje nám ich. „*Ti, ktorí dúfajú v Pánovi, obnovujú sily.*“⁸ Pri týchto sloách sv. Gregor hovorí o dvojakej sile. Spravodliví majú silu veľa trpieť a umŤtovať sa za P. Boha. Zlí zas majú silu ohromné trápenia znášať za svet, aby si

⁵ Oz 11, 4 — ⁶ Iz 10, 27 — ⁷ I Ján 5, 3 — ⁸ Iz 40, 31

nadobudli slávy a majetku, aby sa splnily ich žiadosti a túžby. Svätí hovoria, že tí, čo dúfajú v milosti Pánovej, premenia túto silu v silu spravodlivých.

Druhá vec, čo nám obľahčí toto cvičenie a urobí ho nám milým, je láskaBožia. Niet ničoho, čo by ľahším a milším urobilo hocjaké trápenie, ako láska. Sv. Augustin hovorí: Kto miluje, ten sa netrápi; pre lásku necíti trápenie. Každá námaha je ťažká pre toho, čo vec nemá rád; iba láska nezná ťažkosti. Nie je to ťažká námaha pre toho, ktorý niečo miluje, ale skôr rozkoš. Ryby chytat', na horu vyjsť, poľovať nie je veľká námaha, ale radšej zábava pre tých, čo to radi majú. Matka necíti stále trápenie, ktoré je s výchovou dieťaťa spojené. Prečo? Lebo miluje dieťa. Žena deň a noc opatruje chorého muža. Čo jej dodáva sily? Láska. Zvieratá a vtáci starajú sa o svoje mladé: sebe odoprujú, aby mohli ich kŕmiť, trápia sa, aby mohli mladé odpočívať, a smelo ich bránia, keď treba. Čo ich ženie v tom? Láska.

Jakubovi zdaly sa trápenia tých sedem a štrnásť rokov krátkymi a ľahkými, ktoré strávil za Ráchelu v horúčosti a v zime. Od čoho? Od lásky. *„Zdalo sa mu to ako málo dní pre veľkosť lásky.“*⁹ O slovách Nevesty: *„Kytka myrhy a je mi môj milý“*, píše sv. Bernard: Preto nazýva svojho milého kytkou, a nie viazanicou, lebo pre lásku považuje za malé každé trápenie a námahu, čo na ňu čaká. Dodáva ešte: Nevesta nehovorí, že milý je kytka myrhy, ale jej je. Tej, ktorá ho rada má, je kytkou. Keď sa ti zdá teda veľkou a ťažkou via-

⁹ Gen 29, 20 — ¹⁰ Pies 1, 12

zanicou, to je preto, lebo ho nemiluješ, nedostatok lásky je tomu na príčine. To je znak, či veľmi alebo málo miluješ Boha. Čnosť nie je ťažká, ale naša láska je slabá, a preto sa nám vidí ťažkou. Maj viac lásky, a nebudeš cítiť námahu, ale sladkosť. Kde je láska, tam niet námahy, ale sladkosť, hovorí sv. Bernard.

Akási svätá povedala, že odkedy ju láska Božia zapálila a poranila, nevie viac, čo je to trpieť zdnuhá a zvonku, od sveta a od diabla, od tela alebo od čokoľvek iného, lebo čistá láska nezná bolesti a trápenia. Láska vysoko dvíha všetky skutky a zdokonaľuje ich veľmi, dodáva nám chuti a sily znášať hocjaké trápenie a umŕtvovanie, všetko oblahčuje a osladzuje. — „*Láska je vyplnením zákona.*“¹¹ Dľa sv. Chrysostoma sv. Pavel nielen to chce povedať, že celý zákon a všetky prikázania sú v tomto krátkom slove: láska, ale i to, že láska pomáha nám zachovávať celý zákon a všetky príkazy Božie.

To isté potvrdzujú i slová Mudrcove: „*Silné je ako smrť milovanie.*“¹² Svätí dvojako vykladajú tieto slová. Výklad svätého Gregora sv. Augustin má za lepšiu. Vieš, pýta sa, čo chce tým povedať, že láska je silnejšia od smrti? Ako smrť oddeľuje dušu od tela, tak oddeľuje láska Božia dušu od telesných a od smyselných vecí. Ako smrť vytrhne človeka zo sveta, tak i láska Božia, keď nám zaujme ducha, natoľko nás posilní, že nás vytrhne z obcovania so svetom a z náchylnosti, čo máme k telu a k smyselným veciam. Takto je láska silná ako smrť. Ako smrť zabíja telo, práve tak

¹¹ Rim 13, 10 — ¹² Pies 8, 6

zabíja a nivočí v nás láska Božia náklonnosť k smyselným veciam, a pomáha nám umrieť svetu a samoláske, a žiť iba Kristu Pánu, že môžeme so sv. Pavlom povedať: „Nuž žijem, už nie ja, ale žije vo mne Kristus.“¹³

Pekne vykladá sv. Augustin slová: „*Obracajte svoje srdcia k jeho sile.*“¹⁴ Láska Božia, píše, je silná ako smrť. Keď smrť príde, nemožno sa jej protivit ani nijakými liekmi ani učenosťou; nič nepomáha, či je kto kráľ, či pápež, či cisár, všetko smetie, nič sa jej do cesty nepostaví. Podobne je s tým, koho ozaj naplní láska k Bohu: nič sa mu nestavia do cesty. Nijaká vec na svete nemôže ho od nej odtrhnúť, ani sláva, ani bohatstvo, ani šťastie, ani nešťastie.

O tom sa môže každý s milosťou Božou presvedčiť. Ako ti padla do srdca iskra lásky, nemohlo ňa nič viac zdržať od cesty dokonalosti a rehole, ktorú si si volil, ani rodičia, ani rodina, ani čo iného na svete. Všetko si odhodil od seba a za nič si nemal v porovnaní tomu, čo si obsiahol. Preto veľmi milujme P. Boha, a nič sa nám nebude protivit. Budeme môcť povedať s Apoštolom: „*Kto nás teda odlúči od lásky Kristovej? trápenie? alebo súženie? alebo hlad? alebo nahota? alebo nebezpečenstvo? alebo prenasledovanie? alebo meč? Presvedčený som, že ani smrť, ani život, ani anjeli, ani kniežatá, ani mocnosti, ani prítomnosť, ani budúcnosť, ani mohutnosť, ani vysokosť, ani hlbokosť, ani žiadne iné stvorenie nebude môcť odlúčiť nás od lásky Božej, ktorá je v Kristu Ježišovi Pánu našom.*“¹⁵

¹³ Gal 2, 20 — ¹⁴ Žlm 47, 14 — ¹⁵ Rim 8, 35, 38, 39

HLAVA XX

INÝ PROSTRIEDOK, KTORÝ OBLAHCUJE NÁM UMŤRTOVAŤ SA

Tretí prostriedok, čo nám oblahčí a osladí umŤrtvovanie, je veľká odmena, ktorú očakávame. Táto nádej povzbudzovala a potešovala Joba, keď prišli na neho všelijaké veľké nešťastia. „*Ktože mi to dá, aby spísané boli moje reči? Kto mi dá, aby boli zaznačené do knihy železným perom, a na plechu olovenom, alebo aby dlátom vryté boli do kremeňa?*“¹ Načože chceš svätý Jobu zvečniť svoje slová? Aby sa nimi potešili, ako som sa ja nimi tešil v svojich trápeniach, všetci, čo sa narodili a čo sa ešte narodí. A ktoré sú to slová? „*Lebo viem (zo zjavenia Božieho), že môj Vykupiteľ žije, a že na posledný deň vstanem zo zeme: a zas budem odiaty svojou kožou, a vo svojom tele uzrem Boha môjho. Ktorého uzrem ja sám, a uvidia ho moje oči, a nikto iný: táto moja nádej složená je v mojom lone.*“² (Hovorí o Synovi Božom a o tom, čo sa stane, akoby sa to už bolo stalo alebo teraz sa robilo, pre veľkú istotu). Vykupiteľ vstal z mŤrtvých a žije, preto i ja v ostatný deň vstanem zo zeme a z prachu, na ktorý som sa obrátil. Druhý raz sa oblečiem do svojej kože, a uvidím Boha vo svojom tele. On je odplatou tých, čo mu slúžia. Ja a moje oči ho uvidia a tešit sa mu budú, a nie druhý. Ja, ten istý,

čo teraz trpím, vstanem z mŕtvých a budem sa radovať Bohu. To je moja silná nádej. To je môj poklad, z ktorého úľavu a potechu čerpám vo svojich trápeniach. Tým povzbudzoval Boh i Abraháma, ktorý sa ho pýtal: Pane, opustil som kraj a rodinu, lebo si mi kázal, akúže odmenu mi dáš? Odpovedal mu: „*Tvoja odplata veľmi veľká.*“³ Dľa sv. Pavla Mojžiš sa tiež tým povzbudzoval zrieknuť sa úcty a voliť si opovrhnutie: „*Vierou tajil Mojžiš, keď vyrástol, že je synom dcéry Faraonovej, a volil radšej trpieť s ľudom Božím, nežli mať časný pôžitok z hriechu. Lebo za väčšie bohatstvo od pokladov egyptských považoval pohanenie Kristovo, pretože hľadel na odplatu.*“⁴ Aj Dávid prorok tým sa oduševňoval zachovávať zákon Boží a jeho prikázania: „*Skloňujem moje srdce k plneniu ustanovení tvojich až na veky: pre odplácanie.*“⁵

„Možno povieš, píše sv. Augustin, veľká je to robota“, zavše umŕtvovať a lámať svoju vôľu, „ale pozri, čo je prisľúbeno. Každá vec stane sa ľahkou, keď si pomyslíme, čo od nej závisí, a nádej na odmenu je potechou za robotu.“ To vidíme, píše ďalej, na trápeniach kupcov, roľníkov, vojakov. Keď neodstrašuje zúrivé more a strašné vlny námorníkov a kupcov, dažde a nečas roľníkov, rany a smrť vojakov, údery a pády zápasníkov, keď si pomyslia, že je nádej dosiahnuť to, čo chcú: akože by sa zľakol roboty a umŕtšovania za čnosť, čo chce alebo obsiahnuť? „*A oni síce, aby dostali porušiteľnú korunu, my však neporušiteľnú*“,⁶ hovorí sv. Pavel.

³ Gen 15, 1 — ⁴ Žid 11, 24 - 26 — ⁵ Žlm 118, 112 — ⁶ I Kor 9, 25

Nič nie je v porovnaní, čo robíme, tomu, čo očakávame za to. Nič nie je, čo od nás žiadajú, za to, čo nám dajú: je to dar. Nemožno súdiť, či je niečo drahé alebo dobré, dľa toho, koľko pýtajú zaň, ale treba pozrieť samú vec, ktorú predávajú. Pýtam sa: Či je to veľa sto dukátov za jednu vec? Čo je to? Lebo môže byť päťdesiat halierov veľa za ňu, a môže i za sto dukátov byť darom: keď je to nejaký vzácny drahokam alebo keď ti celé mesto dajú za sto dukátov, je to do daru. Teda keď chceš vedieť, či veľa alebo málo žiada oď teba P. Boh, pozri, čo obsiahneš, pozri, akú odmenu dostaneš od neho. „Ja budem tvojou odplatom“, hovorí Pán. Toto dostanem? To do daru dostanem. To je nič, čo odo mňa za to žiadajú, aby som zapieral svoju vôľu a umŕtvoval sa. Za darmo mi to dajú. *„Ktorí nemáte striebra, pospiechajte, kúpte si, a jedzte; poďte, kúpte si bez striebra, a bez zaplatenia vína a mlieka.“*⁷

Tento prostriedok i sv. Bazil veľmi odporúča: Neprestaň rozmýšľať v srdci o nebeských prisľúbeniach, aby ňa povzbudzovaly kráčať po ceste čnosti. Sv. Anton opát tým oduševňoval učeníkov vytrvať v stálej prísnosti rehoľnej. Obdivoval veľkodušnosť Božiu. Hovorieval: V tom živote medzi ľuďmi jednaké sú kontrakty s oboch strán, lebo jeden toľko dá, koľko dostane, toľko stojí to, čo predávajú, koľko dajú zaň, ale večný život a slávu kupujeme za nízku cenu. Je písano: *„Dni našich liet je sedemdesiat rokov; jestliže v sile, osemdesiat rokov, a čo je vyše toho, to je lopota a bolesť.“*⁸ Keď budeme žiť osemdesiat alebo sto

⁷ Iz 55, 1 — ⁸ Zlm 89, 10

rokov alebo viac, a v službe Božej ich strávime, nedajú nám toľko rokov slávy, ale za tieto roky dajú nám kráľovať na vždy, dokiaľ Boh bude Bohom, t. j. na veky vekov: „Na veky, a vždycky.“

Preto, synáčkovia, píše svätý, nech vás trápenia života neodstrašujú ani nezarmucujú, „*lebo trápenia terajšieho času nie sú hodné tej budúcej slávy, ktorá sa zjavi na nás.*“ „*Lebo toto naše terajšie okamžité a ľahké súženia pôsobi v nás nesiernu vážnosť velebnosti večnej slávy.*“⁹ Za chvíľkové trápenia dostaneme veľkú slávu, ktorá bude na veky trvať.

Sv. Bernard prináša veľmi dobré porovnanie. Niet tak nerozumného roľníka, ktorému by sa zdal čas sejby dlhým, čo by trval i viac dní, lebo vie, čím dlhšie trvá sejba, tým bohatšia bude úroda. Podobne, hovorí, nesieme sa ani nám zdať trápenie terajšieho života ani veľkým ani dlhým, lebo to je čas sejby, a čím viac budeme siať a trápiť sa, tým bohatšiu úrodu si sossbierame. A dodáva: Dosta z máličko viac zrna budeš mať nemálo viac pri žatve. Pozri len, jak sa zmnohonásobní jedno zrno. Keď roľník vidí pri žatve, ako z jedného pšeničného zrna má tridsať, štyridsať iných, vtedy by bol rád, keby bol ešte viac zasial.

⁹ II Kor 4, 17

HLAVA XXI

NIEKOĽKO PRÍKLADOV

O ktoromsi starom otcovi rozprávajú, že sa veľmi kajal a umŕtvoval. Priatelia a učenici povedali mu, aby sa prestal umŕtvovať, alebo žeby sa miernil, lebo to je veľa. Odpovedal im: Keby blahoslavení v nebi mohli sa pre niečo sužovať a trápiť, to by ich veľmi trápilo, že sa v živote ešte viac neumŕtvovali. Teraz vidia, akú odmenu by boli za to dostali, a jak by boli rástli v sláve za takúto maličkosť. Sv. Bonaventura tiež na to naráža, keď píše: Každú hodinu toľkú slávu zanedbáme, keď ju premrháme, koľko dobrého by sme mohli urobiť.

Čosi podobného rozprávajú o sv. panne Matilde, ktorú Kristus Pán dosť často navštívil. Jemu ako ženíchovi venovala sa celkom, a od neho dozvedela sa divné veci. Raz medzi inými počula hlas svätých: Oh, jakí šťastliví a blažení ste vy, čo žijete na zemi, lebo môžete veľa si zaslúžiť! Keby človek vedel, koľko si môže každý deň zaslúžiť, to by hneď, ako sa prebudí, naplnilo sa mu srdce veľkou radosťou, že znovu svitol deň, v ktorý môže svojmu Pánu Bohu slúžiť, a jeho milosťou, na jeho česť a slávu, zväčšiť svoje zásluhy. Toto jej dodávalo sily a chuti znášať všetko najväčšou radosťou.

V Lúke Duchovnej, ktorú napísal Evirat alebo podľa iných sv. Sofronius, jeruzalemský patriarcha, a ktorú schválil druhý snem Nicenský, je reč o akomsi mníchovi, ktorý mal celu dvanásť míľ od vody. Raz ako išiel po vodu, ustatý padol na ceste. Keď videl, že je taký ustatý, myslel si: Čo sa ja budem toľko trápiť! Pôjdem bývať blízko vody, a tam si postavím celu. Keď druhý raz išiel s džbánom po vodu, rozmýšľal, kde bude stáť jeho cela, aká bude, a jako bude v nej žiť. V tom počuje, akoby niekto rátať: raz, dva, tri atď. Obrátil sa zadivený, žeby tu niekto v pustatine kroky rátať, ale nikoho nevidel. Šiel ďalej svojou cestou a rozmýšľal nad plánom, a tu zas počul ten istý hlas: raz, dva tri . . . Obrátil sa i druhý raz, ale ničoho nevidel. Ako sa to však po tretí raz stalo a on sa obrátil, uzrel veľmi pekného mládenca, ktorý mu povedal: Neboj sa, ja som anjel Boží, ktorý som prišiel čítať tvoje kroky po ceste, aby ani jeden neostal bez odmeny a odplaty. Ako to povedal, zmizol. Keď to videl mních, pomyslel si a povedal si: Akože môžem byť taký sprostý, že sa chcem pripraviť o takéto zisk? A hneď sa rozhodol ešte ďalej si postaviť celu, ako mal, aby sa musel ešte viac trápiť a ustávať.

V tých istých Životoch je reč o starom mníchovi, ktorý žil v púšti Tebe a mal dobrého učeníka. Svätý starec každý večer ho povzbudzoval, potom sa s ním modlil, a poslal ho na odpočinok. Raz prišli mnícha navštíviť svetskí ľudia, ktorí počuli o jeho prísnom živote. Neskoro ich pustil; zato mal poučenie ako obyčajne, ale teraz bolo tak dlhé, že ho sen premohol a starček zaspal. Dobrý

učeník čakal, kým sa prebudí, aby odbavili modlitbu, a mohol ísť spať. Ako sa však starček neprebúdzal, začaly ho trápiť netrpezlivé myšlienky, aby išiel spať. Protivil sa im, ale znovu prišli iné. Sedem ráz prišli na neho, odbil ich však vytrvale.

Okolo pol noci prebudil sa svätý starec. Keď videl mládencu na to istom mieste sedieť, na ktorom sedel na začiatku poučenia, pýtal sa ho: Prečože si ma nezobudil? Odpovedal, že ho nechcel mýliť. Odbavil s ním matutinum, dal mu požehnanie, a poslal ho spať. Sám však ostal ešte ďalej sa modliť, a tu v duchu vidí anjela, ktorý mu ukázal pekné a slávne miesto, ligotavú stoličku, a nad ňou sedem korún. Starec sa pýtal: Čie sú tieto koruny? Odpovedal anjel: Tvojho učeníka. Miesto a stolica, ktorú mu dáva Pán, je za jeho život, koruny si však tejto noci zaslúžil. Ráno sa potom pýtal starec učeníka, čo sa mu prihodilo v noci, kým on spal? Dobrý učeník porozprával všetko, čo prežil, ako odbil sedem ráz myšlienky, aby od neho odišiel. Z toho starec videl, že týmto si zaslúžil tých sedem korún.

O sv. Františkovi nasledujúcu udalosť rozprávajú. Raz sa vraj stretol s ním vlastný brat. Bolo to v zime. František nemal šiat, bol skoro nahý, triasol sa od zimy ako polomŕtvy. Brat sa ho na posmech dal pýtať, či by mu nepredal jednu kvapku potu. Svätý veselo odpovedal: Povedzte bratovi, že som všetok pot predal svojmu Pánu Bohu, a to za veľkú cenu. Druhý raz, o niekoľko rokov neskoršie, prišli na neho veľké a dlhé trápenia. Pritom ho i zlý pokúšal, a to tak strašne, že

sa zdalo, že to človek už neznesie. Tu počul z neba hlas, ktorý mu povedal, aby sa radoval, lebo týmito trápeniami a súženiami zaslúži si v nebi taký poklad, že sa mu nevyrovná, keby sa celá zem obrátila na zlato, všetky skaly na drahokamy a perly čo najdrahšie, všetky vody na balzam. To tak posilnilo a rozveselilo svätého, že viac necítil nijakých bolestí. Hneď dal zavolať svojich rehoľníkov, a s veľkou radostou im porozprával, ako ho potešil P. Boh.

HLAVA XXI

PRIKLAD KRISTA PÁNA OBLAĤÍ NÁM UMŤTVOVANIE

Štvrtý prostriedok, ktorý nás povzbudzuje a posilňuje umŤtvovať sa, je príklad Krista Pána. I sv. Pavel apoštol kladie ho nám pred oči. „*S trepezlivosťou bežme k uloženému sebe boju: hladiac na pôvodcu a zdokonavateľa viery, Ježiša, ktorý pre nastávajúcu mu radosť znášal kríž, nedbajúc na potupu . . . Áno, myslíte na toho, ktorý znášal také protivenstvo od hriešnikov proti sebe, aby ste neustávali a duchom svojim neklešali. Veď ešte ste neodporovali v boji proti hriechu až do krvi.*“¹

Keď Židia boli v púšti, prišli do Mary, kde vody boli tak horké, že ich nemohli piť. Tu sa obrátil Mojžiš k Bohu, ktorý mu kázal drevo hodiť do vody: od toho stanú sa sladkými a chutnými. Toto drevo, hovoria svätí, značí drevo svätého kríža. Keď sa ti Ťažkým a horkým zdá umŤtvovanie, hoď do neho toto sväté drevo. Rozpamätaj sa na kríž a na umučenie Kristovo, na bičovanie a Ťfne, na žľč a ocot, čo mu dali piť na občerstvenie, a všetko sa ti hneď stane sladkým a chutným.

Kroniky rehole sv. Františka píšu, že raz vstúpil k nim bohatý a vážený človek, vychovaný v hojnosti. Ako zbadal pokušiteľ túto zmenu života, hneď mu začal predstavovať, aká prísna je

¹ Žid 12, 1—4

táto rehoľa: miesto jedál, šiat a mäkkej posteli, akú mal vo svete, dostane zeleniny, drsné rúcho, miesto posteli slamník, najkrajnejšiu chudobu miesto bohatstva. To ho veľmi mučilo. Pokušiteľ mu pri tom radil, aby všetko opustil a vrátil sa do sveta. Už sa rozhodol, že vystúpi z rehole. Takto rozhodnutý šiel do kapitulumu. Tu padol na kolená pred Ukrižovaným a odporúčal sa mu do milosrdenstva. Počas modlitby bol v duchu pozdvihnutý, a videl Pána a jeho predrahu Matku. Pán sa ho pýtal, prečo chce vystúpiť. Odpovedal úctivo: Pane, ja som vyrástol vo veľkej hojnosti, preto nevládzem prísne žiť v reholi, najmä čo sa týka jedenia a šatenia. Tu Pán dvihol pravú ruku, ukázal na boku ranu, z ktorej krv kvapkala, a povedal: Vystri rameno a polož sem ruku, a pomaj si ju krvou môjho boku, a keď ti príde na um nejaká prísnosť alebo ťažkosť, pokrop ju touto krvou, a všetko, čo by jak ťažké bolo, stane sa ti ľahkým a sladkým. Novák urobil, čo mu Pán kázal. Ako mu prišlo nejaké pokušenie, rozpamätal sa na učenie Pánovo, a hneď sa mu obrátilo všetko na sladkosť. Čože by sa mohlo zdať ťažkým biednemu človečikovi, červíkovi, keď vidí, že Boh z lásky k nemu dá sa tŕnim korunovať a na kríž pribiť? Čo nebude za svoje hriechy trpieť ten, ktorý vidí Pána velebnosti toľko trpieť za cudzie?

Tento prostriedok, mať pred očami príklad Kristov, a usilovať sa ho nasledovať, svätí veľmi užívali. Okrem toho, že povzbudzuje človeka umŕtvovať sa a trpieť, je i veľkej dokonalosti, a zväčšuje cenu skutkov, lebo vyplýva z veľkej lásky k Bohu. O sv. Ignácovi čítame, že hneď po obrá-

tení veľmi sa kajal a umŕtvoval. Vtedy iba na svoje hriechy pozeral, a za ne chcel zadosť urobiť. Neskôršie však pri trestaní a umŕtvovaní svojho tela nie tak na hriechy pozeral, ako na príklad Kristov a svätých.

Svätí rozmýšľali o tom, že Kristus Pán kráčal touto cestou, a vzal na seba trápenie a kríž takou láskou a túžbou, že nemeškal dať za nás svoju krv a život. A jako sloni sa osmelia v boji, keď vidia krv, podobne i svätí naplnili sa túžbou po mučeníckej smrti, aby mohli vyliť svoju krv za toho, ktorý prvý za nich svoju vylial. A keď sa táto túžba nespĺnila, rozhnevali sa na seba, katovali sami seba, mučili svoje telo, trápili ho pokutami a umŕtveniami, zlomili svoju vôľu a žiadosti. To ich trochu uspokojilo, lebo sa im túžba zčiasťky splnila: nasledovali Krista Pána, nakoľko mohli. To hovorí i sv. Pavel apoštol: *Vždy nosíme usmrtenie Ježišovo na svojom tele, aby i život Ježišov zjavil sa na našich telách.*² Tak máme zachádzať s telom a umŕtvovať ho, aby sa na ňom javil život Kristov, a náš bol podobný jeho životu. Sv. Bernard hovorí: Nesvedčí sa, aby pod trňovou hlavou bol citlivý úd. Je treba, aby i údy umŕtvovaly a ukrižovali svoje telo, a podobaly sa hlave.

Mohli by sme ešte spomenúť iné prostriedky. Všetko, čo svätí radia, a všetky pohnútky, ktoré prinášajú, aby nás povzbudili na pokánie, môžu nás pohnúť umŕtvovať sa. *„Trápenia terajšieho času nie sú hodné tej budúcej slávy, ktorá sa zjaví na nás.“*³ O týchto slovách hovorí sv. Bernard: Trápenia a súženia terajšieho sveta nevyrovnejú

² II Kor 4, 10 — ³ Rim 8, 18

sa ani sláve, ktorú očakávame, ani súženiu, ktoré máme, ani hriechom, ktorých sme sa dopustili, ani dobrodeniam, ktoré sme obsiahli od Boha. Hoc-ktorá z týchto pohnutí, keď si ju dobre rozváži-
me, stačí povzbudiť nás na toto cvičenie.

HLAVA XXIII

TRI STUPNE UMŔTVOVANIA

Na zakončenie tohto oddielu vysvetlíme krátko tri stupne umŕtšovania, ktoré sv. Bernard spomína, aby sme po nich ako po schodoch vyšli k dokonalosti. Prvý stupeň je, ktorému nás sv. Peter apoštol učí v prvom liste. „*Premileni, prosím vás, ako cudzincov a pútnikov, aby ste sa zdržovali telesných žiadostí, ktoré bojujú proti duši.*“¹ Všetci, čo žijeme na tomto svete, sme na ceste do večnej vlasti, ako sv. Pavel hovorí: „*Lebo nemáme tu stáleho miesta, ale budúce vyhladáme.*“² „*Dokiaľ sme v tele, vzdialení sme od Pána.*“³ Buďme ako pútnici. Pútnik, hovorí sv. Bernard, ide rovnou cestou, vyhýba každej okľuke, ako len môže. Keď vidí na ceste niektorých sa vadiť, iných zas hodoval, svadbu odbavovať alebo sa zabávať, nepozre ani nedbá na to, ale ide ďalej svojou cestou. Je pútnik, preto sa ho tie veci netýkajú, ani nemá ich čo pozeráť. Len jedno má pred očami: vlasť. Po tej vzdychá, a usiluje sa čím skôr dostať do nej. Uspokojí sa ľahkým oblekom a jedlom, ktoré mu stačí, aby mohol ďalej ísť. Nechce iných zbytočných vecí, aby lepšie mohol kráčať. Tak treba i nám robiť na svojej púti. Prejsť popri veciach tohto sveta, a nebrať z nich iba čo je potrebné, aby sme mohli ďalej ísť. „*Keď máme pokrm a odev,*

¹ I Pet 2, 11 — ² Žid 13, 14 — ³ II Kor 5, 6

*buďme s tým spokojní.*⁴ Nenáviďme a odhodme od seba všetko, čo nie je nám potrebné, aby sme ľahko mohli kráčať. Túžme po vlasti, a nezúfajme, že sme vo vyhnanstve. „*Beda mne, že moje putovanie sa tak predlžuje.*“⁵ Šťastlivý a blažený, hovorí sv. Bernard, ktorý sa má za pútnika na zemi, zná a oplakáva svoje vyhnanstvo s prorokom: „*Vyslyš moju prosbu, Pane, a modlitbu moju: pripuť k svojim ušiam moje slzy. Nemlč: lebo som u teba hosťom: a pútnikom ako všetci moji otcovia.*“⁶

Dobry je tento stupeň, a nie je málo, keď ho dosiahneme. Ale je ešte vyšší a dokonalejší, hovorí ten istý svätý. Pútnik, čo sa aj nepripoí k obyvateľom a ľuďom, predsa niekedy ho to teší, keď niečo počuje alebo vidí na ceste, keď sa rozpráva s druhými, a tým, čo i nezanedbá celkom svoju cestu, zdrží sa a mešká. Ba mohol by v týchto veciach takú radosť mať, žeby nielen neskoro mohol prísť do vlasti, ale vôbec nikdy sa do nej nedostať.

Kto je však ešte ďalej, ešte slobodnejší od vecí tohoto sveta, ako pútnik? Vieš kto? Mŕtvy. Pútnik, hoci len to žiada a hľadá, čo na cestu potrebuje, a len to berie so sebou, predsa môže sa tým viac zaoberať a zdržovať sa v tom, ako sa patrí. Ale mŕtvy ani to necíti, keď ho nepochovajú. Mŕtvy práve tak počúva tých, čo ho hania, ako tých, čo ho chvália, tých, čo mu lichotia, ako i tých, čo na neho šomrú; t. j. nepočúva nikoho, lebo je mŕtvy.

To je druhý stupeň umŕtšovania, vyšší a dokonalejší, ako predošlý. Sv. Pavel naráža naň týmto slovami: „*Umreli ste a život váš je ukrytý s*

⁴ 1 Tim 6, 8 — ⁵ žlm 119, 5 — ⁶ žlm 38, 15

*Kristom v Bohu.*⁷ Nesmieme sa uspokojiť tým, že budeme ako pútnici na zemi, ale treba sa nám starať, žeby sme boli ako mŕtvi. Ako však to? Vieš ako? Pozri na mŕtveho: ani nevidí, ani nehovorí, ani necíti, ani nepočuje, ani sa nenadáva, ani sa nehnevá. Ale keď ty na to máš oči, aby si videl a posúdil, čo robia druhí, hádam i predstavený, vtedy nie si mŕtvy. Keď máš ťažkosti a výhovorky proti tomu, čo ti poslušnosť káže; keď sa mrzíš, keď ti chyby povedia alebo karhajú; keď cítiš a urazíš sa nad tým, že ťa uponížia a nevážia si ťa, vtedy nie si mŕtvy, ale živý. Vtedy žijú v tebe náruživosti, túžba po úcte a váženosti. Mŕtvy necíti, keď ho aj nohami pošliapu, opovrhnú ním a nedbajú o neho. Šťastlivý a blažený, hovorí sv. Bernard, kto je takto mŕtvy. Takáto smrť je opravdivý život: zachráni nás od každej škvrny tohto sveta, a cudzím nám ho urobí.

Doista je to vysoký stupeň, ale azda najde niekto ešte vyšší, dokonalší. Kde ho máme však hľadať? U koho iného by sme ho mohli najst, ak nie u toho, ktorý bol pozdvihnutý až do tretieho neba? Keď máš tretí, vyšší a dokonalší stupeň, to ho môžeš nazvať tretím nebom. Ale či je čo väčšieho, ako zomrieť? Hej, jest. Kristus Pán uponížil sa až na smrť. Či je niečo nad to? Jest, dodáva sv. Pavel a Cirkev v hodinkách veľkého týždňa: „*A to na smrť na kríži.*“⁸ Umrieť na kríži je viac, ako obyčajne umrieť. Smrť na kríži bola najpotupnejšia a najhanebnejšia smrť.

To je tretí stupeň umŕtšovania, vyšší a dokonalší, ako predošlý, preto ho môžeme nazvať tre-

⁷ Kol 3, 3 — ⁸ Fil 2, 8

tím nehom, do ktorého bol pozdvihnutý sv. Pavel. Nielen to píše o sebe, že umrel svetu, ale že je ukrižovaný svetu, a svet zas je mu krížom. „Svet je mi ukrižovaný a ja svetu.“⁹ Tým chce povedať: Všetko, čo svet miluje: smyselné radosti, úcta, bohatstvo, ľudská chvála, všetko to je mne krížom a trápením, a preto to nenávidím. Čo zas svet má za kríž, za trápenie a za hanbu, na tom visí mi srdce, v tom sa upevnilo. To mám rád a to objímam. Byť ukrižovaným svetu, a svet mne, značí teda, že mne je svet krížom a ja jemu.

To je vyšší a dokonalejší stupeň, hovorí sv. Bernard, ako prvý a druhý. Pútnik, hoci len prejde popri veciach, a nezastane pri nich dlho, predsa si ich len pozre a chvíľku postojí pri nich. Mŕtvy jednako prijíma všetko, i chválu i hanu, a nerobí rozdielu v ničom. Na tomto stupni človek ide ešte vyššie: nielen rovnako berie úctu a váženosť ako mŕtvy, ale radšej má kríž a trápenie, viac si to váži, a preto si to aj volí. Hanba a potupa je mu slávou a radosťou. „Ale odo mňa nech je ďaleko, aby som sa chválil, leda v križi Pána nášho Ježiša Krista, skrze ktorého je mi svet ukrižovaný a ja svetu.“¹⁰ Preto, čo svet miluje, mne je krížom, a čo zas svet za kríž má, to je mne slávou a veľkou radosťou. „Naplnený som potešením, oplývam radosťou pri všetkom našom súžení.“¹¹

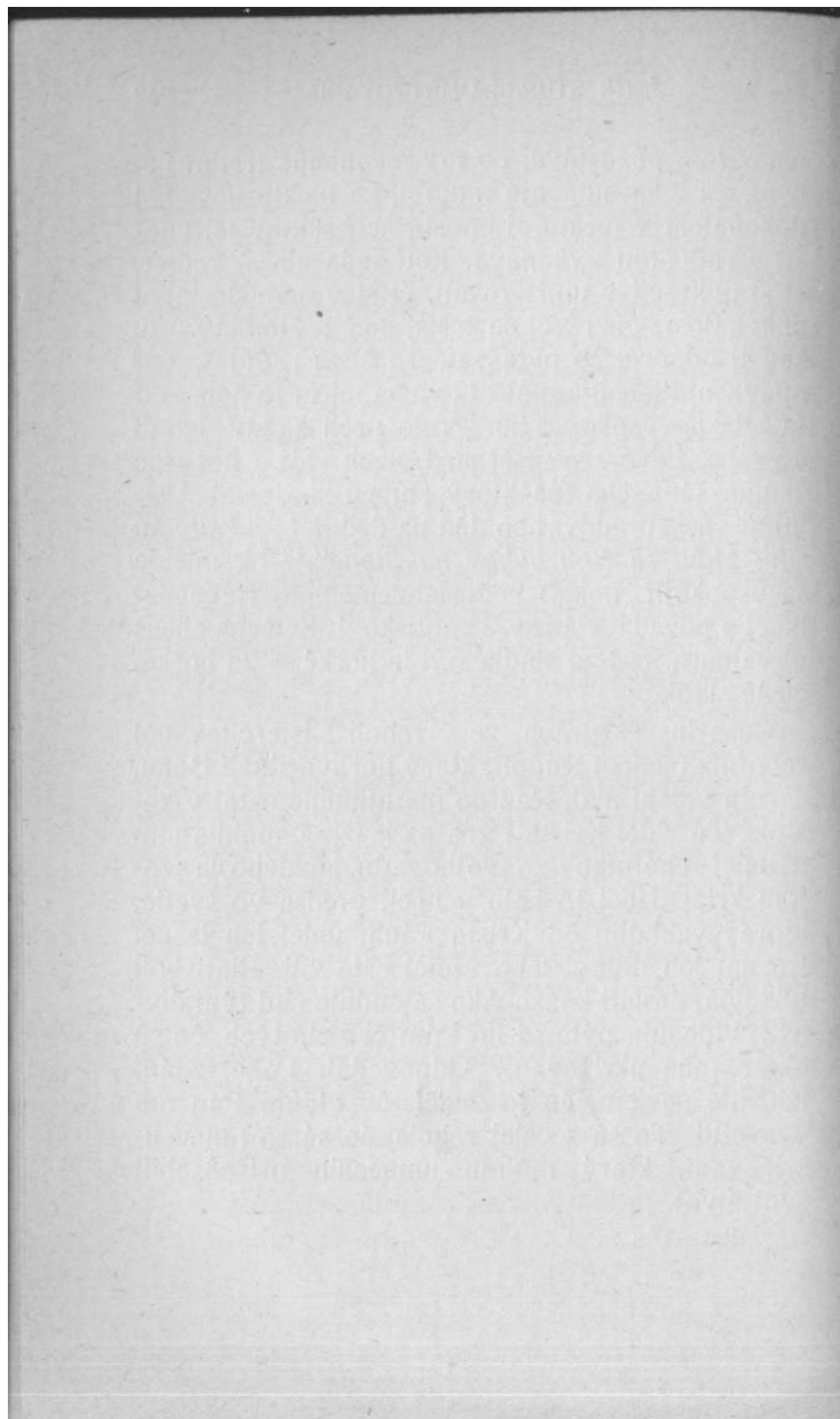
To je tretí stupeň umŕtšovania, ktorý sv. Bernard právom menuje tretím nehom pre veľkú dokonalosť. Hoci je to u neho obraz, predsa svätí a učenci sú toho náhľadu, že dokonalosť umŕtšovania

⁹ Gal 6, 14 — ¹⁰ Tam — ¹¹ Kor 7, 4

nia v tom pozostáva, čo my menujeme tretím nebom. Za znak udávajú mudrci, že niekto dosiahol dokonalosť v niektorej čnosti, keď skutky tej čnosti s radosťou vykonáva. Keď teda chceš vedieť, či si pokročil v umŕtvovaní, či si v ňom dosiahol dokonalosť, pozri, či sa tešíš, keď ti zlomia vôľu, keď ti odopnú, čo pýtaš; pozri, či sa raduješ, keď opovrhujú tebou a málo ťa vážia, či ťa to bolí, keď ťa ctia a vysoko vážia. Preto nech každý vstúpi do seba, hovorí sv. Bernard, nech vidí a pozorne zkúma sám seba, na ktorý stupeň sa dostal. Usilujme sa napredovať so dňa na deň, ísť „od sily ku sile; zjavi sa Boh bohov na Sione“.¹² Nesmieme sa uspokojiť, dokiaľ nedosiahneme toto tretie nebo. To povedal Pán sv. Františkovi: Keď ma chceš obsiahnuť, maj za sladké, čo je horké, a za horké, čo je sladké.

Cezarius rozpráva, že v reholi Cistercitov bol rehoľník menom Rudolf, ktorý horlivo slúžil Bohu, a veľa videní mal. Raz po matutinume ostal v kostole. Tu videl Krista Pána na kríži, a spolu s ním pätnásť rehoľníkov zo svojho radu, každého na svojom kríži. Hoci to bolo v noci, predsa vo svetle, ktoré vychádzalo od Krista Pána, videl ich jasne. Poznal ich dobre, lebo všetci ešte žili. Piaty boli laikovia, desiaty kňazi. Ako sa čuduje nad tým divným videním, pýta sa ho Pán: či znáš tých, čo sú okolo mňa ukrižovaní? Odpovedal: Pane, znám ich, ale neviem, čo to značí, čo vidím. Pán mu vysvetlil: To sú z celej rehole, čo sú so mnou ukrižovaní, ktorý môjmu umučeniu prispôsobili svoj život.

¹² Žlm 83, 8

ODDIEL DRUHÝ
SKROMNOSŤ

HLAVA I

SKROMNOSŤ POVZBUDUJE DRUHÝCH

Teraz budeme hovoriť o skromnosti. Kto je skromný? Kto sa tak drží, tak užíva smysly, tak zachádza a shovára sa s druhými, tak sa hýbe, že sa povzbudí každý, kto ho vidí a styká sa s ním. Sv. Augustin tým vyjadruje všetko, čo sa dá povedať o skromnosti. „Nech nebude ničoho vo vašich pohyboch, čo by druhého urazilo, ale čo sa svedčí vášmu povolaniu.“ Nechcem sa púšťať do jednotlivých vecí, v ktorých treba zachovať skromnosť, ani to spomínať, čo je neskromnosť. Stačí nám tu všeobecná zásada sv. Augustina, ktorá je spoločná u svätých a u učiteľov duchovného života. Usiluj sa, aby všetky tvoje pohyby také boli, aby sa nikto nemohol uraziť, len povzbudiť. Nech sa v tvojom vonkajšku vždy javí poníženosť spojená s rehoľnou vážnosťou a zrelosťou, a takto zachováš skromnosť, ako treba. Iba to chcem vysvetliť, jak potrebná je skromnosť najmä tým, ktorých cieľom a povolaním je starať sa o spasenie a dokonalosť nielen svojej duše, ale i druhých.

Po prvé, je to rehoľnícky a povzbudzujúci vonkajšok, čo dvíha na duchu a získava bližného; lebo ľudia nevidia dnuká, len vonok. To ich pohýňa a dvíha, to im viac káže, ako celá búrka slov.

Raz vraj povedal sv. František svojmu spoločníkovi: Poďme kázať. Prešli mestom, a vrátili sa domov. Pýtal sa ho spoločník: Nebudeme kázať? Už sme kázali, bola odpoveď. Tá skromnosť, akou

šli cez mesto, bola dobrá kázeň. Tá pohla ľudí k pobožnosti, povzbudila ich opovrhovať svetom, ľutovať za hriechy, a pozdvihnúť srdce a zapálila túžbu k veciam večného života. To je kázeň skutkov, ktorá má väčšiu moc, ako slová.

Po druhé, tá skromnosť a slušný vonkajšok veľmi napomáha duchovný pokrok, ako to neskoršie lepšie vysvetlíme. Medzi telom totiž a duchom, medzi vonkajším a vnútorným človekom je taká silná jednota a spojenie, že čo je v jednom, to prejde na druhé. Keď je duch usporiadaný, hneď sa aj telo dá do poriadku; a naopak, keď je telo nespokojné a neusporiadané, i duch sa hneď znepokojí a príde do zmätku. Preto býva vonkajšia skromnosť silným dôkazom a znakom dnukejšej sobranosti, čnosti a duchovného pokroku, ktorý je dnuká, ako ukazuje rúčka pohyb hodinôk.

To vysvetľuje prvú myšlienku. To je príčinou, že ľudia sa povzbudzujú na skromnosti a na vonkajšku, lebo z toho poznajú čnosť, ktorá je v duši, a preto si ju vážia a cenia vysoko. Sv. Hieronym hovorí: *Zrkadlom mysli je tvár, a nemé oči prezradzujú tajnosti ducha. To isté tvrdí i Duch sv.: „Ako sa vo vode ukazuje tvár (do nej) hľadiacich, tak srdcia ľudské zjavné sú opatrným.“¹* Múdry človek pozná, čo je v kom, dľa jeho vonkajška. Niet zrkadla, v ktorom by sa kto tak dobre videl, ako sa javí čnosť a smýšľanie v tom vonkajšku. *„Po tvári poznáva sa muž, a z pohľadu na tvár poznáva sa rozumný. Odev na tele, smiech zubov a chôdza človeka prezradzuje, čo je v ňom.“²*

¹ Prisl 27, 19 — ² Sir 19, 26, 27.

A o odpadlíkovi hovorí sv. Písmo: „Človek odpadlík je muž neužitočný, chodí s podvodnými ústami, žmurká očami, šúcha nohou, prstom hovorí.“³ Sv. Gregor Nazianský hovorí o Julianovi Odpadlíkovi: Mnohí nepoznali Juliana, až keď sa prezradil skutkami a mocou, ktorú mal ako panovník, ale ja som dobre znal jeho obyčaje, keď som ho videl a stykal sa s ním v Athénach. Nebadal som na ňom nijakého dobrého znaku. Šiju mal napanutú, plecia sa mu hýbali, oči mu behaly semtam, zrak divý, nohy stále nespokojné, nos hotový vyškeriť sa, jazyk vycvičený v uštipačných rečiach, smiech neviazaný. Bol hotový ten istý čas niečo uznať a tajiť. Všetko, čo robil, bolo bez poriadku a bez príčiny. Pýtal sa, keď nebolo treba, a odpovedal tiež do sveta. Ale načo spomínať tak dopodrobna jeho vlastnosti?

Ako som povedal, ja som ho znal už predtým, a zo skutkov som ho lepšie poznal. Keby teraz tu boli, ktorí vtedy boli so mnou, mohli by svedčiť, že keď som zbadal na ňom tieto znaky, zvolal som: Jakého jedovatého hada si vychováva rímsky štát! Rád by som bol, keby som sa bol pomýlil. Lepšie by to bolo, ako teraz toľké nešťastia vidieť. Ako je teda neporiadok vo vonkajšku znakom dnukajšej hriechnosti, tak je skromnosť znakom dnukajšej čnosti, a preto povzbudzuje a pohýňa ľudí tak veľmi.

Pre túto príčinu máme zvláštnu povinnosť starať sa o ňu. Naším cieľom je totiž pomáhať bližnému rozličnými prácami, ako: spovedať, kázať, čítať, vyučovať, usmierovať, navštevovať žaláre.

³ Prísl 6, 12, 13.

nemocnice atď. Jedna vec, ktorá dodávala týmto prácam účinku a sily, aby ich duše prijaly a úžitok mali z nich, je tá skromnosť a dobrý vonkajšok. To budí veľkú váženosť u ľudí, lebo svedčí o čnosti a svätosti. Takto všetko, čo im povieme, prijímajú ako z neba a zaštepia si do srdca. Surlus rozpráva, že raz navštívil pápež Inocent II. s kardinálmi kláštor Klervó. Mnisi sa ponáhľali ho prijať so sv. Bernardom, ktorý tam býval. Dejepis hovorí, že pohľad na mníchov, na ich skromnosť tak dojal pápeža a kard., že sa nemohli zdržať slz. Všetci veľmi obdivovali vážnosť mníchov, ktorí pri takejto sviatočnej, zriedkavej a radostnej príležitosti, ako bolo vidieť vo svojom dome pápeža a kardinálov, sklopené mali oči, a nepozerali v niktorú stranu. Všetko na nich pozeralo, a oni na nikoho. Tá skromnosť a rehoľnícky vonkajšok povzbudzuje nielen cudzích ľudí, ale i domácich. Svetským ľuďom sa veľmi páči, keď vidia rehoľníka, ktorý nepozerá kade-tade, keď miništruje, neobracia hlavu s boka na bok; ktorý, keď ide po ulici, nepozerá, kto ide popri ňom. Keď takého vidia, v srdci sa zahanbia, a jeho si vysoko vážia. Ale i domácich veľmi povzbudzuje ten, ktorý je skromný, sobraný a tichý. Taký pohýňa ostatných k pobožnosti a k skrušenosti.

Sv. Hieronym spomína ešte iné ovocie skromnosti a dobrého vonkajška. Vieš, pýta sa, čím je tichosť a skromnosť rehoľníkova? Silným a účinným karhaním pre toho, ktorý veľa hovorí, a pre toho, čo je málo skromný a málo sobraný, keď vidí, že nie je taký ako druhý. Takito naplňujú kláštory, udržuujú ich a zachovávajú v čnosti a v

svätosti, lebo svojím príkladom prítahujú a povzbudzujú druhých k pobožnosti, a vyvolávajú v nich nebeské túžby. To isté hovorí nám i sv. Ignác, keď píše: Tak postupujme, aby hľadiac jeden na druhého všetci rástli v pobožnosti a chválili Boha, Pána nášho.

O sv. Bernardovi hovoria, že taký bol skromný, že všetci spoločníci zväžneli, ako sa zjavil medzi nimi. Nebolo treba iba povedať: Ide Bernard, a všetci zväžneli. O mučeníkovi Lucianovi píše Metafrast a Surius, že pohani na jeho pohľad sa obracali a stávali kresťanmi. To sú dobrí kazatelia, nasledovníci sv. Jána Krstiteľa, o ktorom sv. Písmo hovorí: „*Bol sviecou horiacou a svietacou.*“⁴ Horel veľkou láskou Božou, a svietil príkladom svojho predivného života. To má byť pre nás veľkou pohnútkou kráčať zavše skromne, aby sme povzbudili bližného, svojich bratov, a vyvolali v nich ovocie, o ktorom sme hovorili. Ináč načo by bola tá horlivosť a túžba po väčšej sláve Božej, po získaní duší, čo je hlavným cieľom našej rehole, keby sme sa neusilovali to si nadobudnúť, čo druhých získava a povzbudzuje, najmä keď je to tak ľahké?

⁴ Ján 5, 35

HLAVA II

SKROMNOSŤ JE POTREBNÁ PRE NÁŠ POKROK

Svätí všeobecne učia, že skromnosť a chránenie smyslov je jeden z najhlavnejších prostriedkov pre náš duchovný pokrok. Skromnosť totiž veľmi pomáha chrániť srdce a zachovať sa v sobranosti a v pobožnosti, lebo cez smysly ako brány vstupuje všetko zlo do duše. „*Či sa ti otvorily brány smrti, a videl si dvere temnosti?*“¹ Pri týchto slovách hovorí sv. Hieroným, že v obrazovom smysle brány smrti znamenajú naše smysly, lebo cez ne vstupuje smrť hriechu do našej duše, ako píše Jeremiáš: „*Smrť vstúpila našimi oknami.*“² Job ich nazýva temnými dvermi, lebo nimi sa ide do temnosti hriechu. To isté hovorí i sv. Gregor a ostatní svätí, dľa zásady filozofie: Ničoho není v mysli, čo nebolo prv v smysloch.

Keď sú v dome dvere zavreté a strážené, vtedy všetko je v bezpečnosti. Keď sú však otvorené, že kto chce vojde a vyjde, vtedy nie je v bezpečnosti ten dom, alebo aspoň niet v ňom pokoja, keď toľkí chodia dnu a von. Podobne je to i tu. Tí, čo chránia brány svojich smyslov, tí bývajú sobraní a pobožní, tí zas, čo o to nedbajú, nemajú v srdci pokoja.

Preto nás napomína Mudrc: „*Všetkou bedlivostou ochraňuj svoje srdce, lebo z neho pochádza život.*“³ Chráň si srdce, a to usilovne, starostlivo, hovorí Písmo, aby nám dalo na vedomie,

¹ Job 38, 17 — ² Jer 9, 21 — ³ Prísl 4, 23

aká vážna je to vec, lebo keď budeme chrániť brány smyslov, chránime spolu i srdce. Sv. Gregor píše: Ak chceme zachovať čistotu srdca, musíme pozor dávať i na smysly. A sv. Doroteus: Navykni nepozerať na všelijaké márnosti, ináč všetké kláštorné námahy budú daromné. Čo si dlhý čas nabsbieral, a to ťažkou robotou, ľahko sa môže rozísť bránami smyslov, keď ich starostlivo nestrážiš; a ostaneš prázdny a bez všetkého. Dobre hovorí Kempis: Jak chytro možno ztratiť pre nedbalosť, čo sme ťažko a dlhou námahou z milosti Božej nadobudli. A sv. Doroteus zas: Chráň sa veľa hovoriť, lebo mnohé reči celkom vyhasia sväté, rozumné a nebeské myšlienky. A naopak hovorí sv. Bernard: Stála tichosť, a pokoj od hluku svetských vecí núti človeka rozmýšľať o nebeských veciach. Pri skromnosti píše: Oči, k zemi obrátené, pomáhajú srdcu v nebi prebývať. Sami vieme zo zkušenosťi, že keď chodíme skromne, so sklopenými očami, bývame sobraní a pobožní.

Preto hovorievali dávni otcovia Egypta, ako Cassian udáva, že kto chce dosiahnuť úplnú čistotu srdca, a udržať sa v pobožnosti a v sobranosti, ten musí byť hluchý, slepý a nemý. Keď takto zavre brány smyslov, duch mu bude čistý a smysel slobodná, ktorá môže sa shovárať s Bohom. Ale povie niekto: Akože môžem byť hluchým, slepým a nemým, keď sa musím s bližným zaoberať, a musím počúvať veci, ktoré by som nerád počul? Pomôž si tým, že ich tak počúvaš, ako by si ich nepočul: jedným uchom dnu, druhým von, bez toho, žeby sme ich do srdca pustili. Odožeňme ich od seba, a nedbajme o ne.

Sv. Efreem rozpráva, že akýsi mních pýtal sa staršieho: Čo mám robiť, opät mi kázal ísť do pekárne pomáhať pekárovi; ale tam sú mládenci, ktorí vyprávajú neslušné veci, ktoré by som nerád počúval; čo mám robiť? Odpovedal starec: Nevidel si žiakov vo škole, ako kričia, na hlas sa učia lekcii, z ktorej majú odpovedať učiteľovi? Každý iba na svoju lekcii dáva pozor, a nie na druhého, lebo vie, že zo svojej bude odpovedať, a nie z druhého. Rob i ty tak. Nedbaj, čo robia a hovoria druhí, ale rob svoju povinnosť, lebo len z tej budeš dávať počet P. Bohu.

O sv. Bernardovi hovoria, že tak bol zahľbený v Bohu, že i keď poze:al, nevidel, i keď počúval, nepočul. Zdalo sa, akoby smysly ani neužíval. Bol už rok v noviciate, a nevedel, aký je poval cely, či je doskami prikrytý, a či bez nich. V kostole byly tri obloky, ale on nikdy nezbadal, že by bolo viac, ako jeden. Raz chodil po brehu okolo jedného jazera skoro celý deň, keď sa potom jeho spoločníci shovárali o tom, pýtal sa ich, kedy videli to jazero, lebo on ho nevidel. — O opátovi Paladiusovi hovoria, že dvadsať rokov bol v jednej cele, ale nepozrel jej na poval. — Takto môžeme, hoci sa zaoberáme s bližným vo svete, byť i my hluchými, slepými a nemými. Takto nebude haťiť náš pokrok hluk toho, čo počujeme a vidíme.

HLAVA III

OMYL JE MYSLEŤ, ŽE VONKAJŠIE VECI NIČ NEZNAČIA

Z toho, čo sme povedali, jasné je, ako sa mýlia tí, čo si nevážia týchto vonkajších vecí, skromnosti a mlčania, a hovoria, že nie v tom pozostáva dokonalosť, ale dnu v srdci, v opravdivých a v pevných čnostiach. Lipomanus má na to veľmi dobrý príklad z Duchovnej Lúky. Akýsi starší otec, ktorý býval v Scitskej púšti, prišiel raz do Alexandrie predávať košíky, ktoré sám narobil. Tu videl akéhosi mladého mnicha vojsť do krčmy. Starého to bolelo, a zaumienil si, že ho počká, a keď vyjde, povie mu, čo si myslí. Ako vyšiel, pojal ho na bok a povedal mu: Či nevieš, akú škodu utrpí mních, keď chodí do mesta, pre obrazy a myšlienky, ktoré vidí a počuje? Akože si len mohol ísť do krčmy, kde sa zlí ľudia schádzajú, a musíš vidieť a počuť, čo by si nechcel? Pre Boha ťa prosím, synu, nerob to, ale íď do púšti, kde Božou pomocou budeš istý a spasený. Odpovedal mladý: Ale čo, otče, veď nie v tom je dokonalosť, ale v čistote srdca. Ak mi je srdce čisté, mám, čo odo mňa chce P. Boh. Tu starý dvihol ruky k nebu, a povedal: Buď pochválený a velebený, Pane! Už päťdesiat rokov žijem v tej púšti, a pri všetkej sobranosti nemám ešte čisté srdce. A tento chodí po krčmách a po hostincoch, v ktorých si nadobudol čistotu srdca. Jedno chcem podotknúť: uznám,

že podstata dokonalosti je v čistote srdca a v láske Božej, a nie vo vonkajších veciach, ale nikdy nedosiahneš tej dokonalosti, keď nebudeš chrániť smysly a nebudeš dbať o skromnosť a vonkajšok.

Sv. Bonaventura to isté spomína, a udáva i príčinu. Vonkajšok totiž nadobúda a ochraňuje dnu-kajšok. Skromnosť je baštou srdca. Vidíme, že v prírode nerastie strom bez listia a bez kôry, ani ovocie bez šupy: to chráni a okrašľuje veci. Podobne i milosť, ktorá tiež tak účinkuje ako príroda, len dokonalejšie, nedáva čnosť, iba spolu s vonkajškom. To je bašta, ktorá chráni čnosť, sobranosť a čistotu srdca. Keď jedno chýbuje, chýbuje i druhé. Zdravie alebo choroba tiež nie v tom pozostáva, aký je kto na oko, akej je farby, ale či je všetko dnuká v poriadku. A predsa, keď vidíme, že je kto v zlej farbe, hovoríme o ňom: Ten sa nemá dobre, ten bude nezdravý. Nevidíš, aký je, až je žltý, a oči aké má pomútené?

Sv. Bazil vysvetľuje to podobenstvom, ktoré i my môžeme spomenúť. Predpokladá náuku a obraz, u svätých spoločný, že smysly sú oblokmi duše, cez ktoré pozerá, čo sa robí vonku. Medzi sobranou a roztrásenou dušou, hovorí, je ten rozdiel, čo medzi poriadnou a neporiadnou ženou. Poriadnu ženskú zriedka uvidíš pri obluku, ale zlá osoba celý deň stojí v obluku alebo vo dverách, pozerá, kto ide, tu jedného volá, tu zas sa zabáva a shovára s iným. Ten istý je rozdiel i medzi sobraným a roztopašným rehoľníkom. Sobraného málokedy uvidíš pozeráť cez obloky svojich smyslov, je utiahnutý v izbičke svojho srdca. Druhého stále vidíš v obluku. Pozerá, kto ide, počúva, čo hovoria,

sám tiež sa ozve, a tak mrhá čas. Pravda nie preto je jedna ženská poriadna alebo neporiadna, že nepozerať oblokom alebo pozerá, ale že obločná a uličná ženská, ktorá rada sa zabáva, to s tým, to s druhým, dáva na javo svoju ľahkomyselnosť, a to samo by už stačilo, aby sa zkazila, čo by ani nebola ešte zlá. Práve tak pravda je, že dokonalosť nepozostáva v úzdení jazyka a smyslov, ale obločná a uličná duša nedosiahne dokonalosť ani čistotu srdca.

Tu treba podotknúť druhú hlavnú vec. Ako vonkajšok pomáha do poriadku dať a zachovať dnu-kajšok, podobne i dnukajšok usporaduje vonkajšok. Kde je Kristus, tam je i skromnosť, hovorí sv. Gregor Nazianský. Keď je v duši pevná a opravdivá čnosť, vtedy je vážnosť i v očiach, v rečiach, zrelosť v chodení a vo všetkých našich pohyboch. Túto skromnosť žiada od nás sv. Ignác, ktorá vyplýva z pokoja a z opravdivej poníženosti duše, nie umelú a nacvičenú, ktorá netrvá dlho, ako nijaká falošná vec. To je skromnosť, ktorá vyviera z umŕtveného a z poníženého srdca ako účinok zo svojej príčiny.

Dľa toho môžeme vedieť, či je kto duchovný človek, či nie, či napreduje a rastie v duchu, a či nie. Sv. Augustin vysvetľuje to nasledujúcim podobnenstvom. V mužskom veku, ako vidíme, neba-víme sa a nehrame ako za detinstva. Keby nám vtedy boli vzali hračky, bolo by nás to bolelo. Ale teraz si ani nepomyslíme na ne, lebo hračky sú pre deti, a my sme už chlapi. Podobne sa má vec i v duchovnom živote. Ako kto okúsi P. Boha a čnosť, a ide sa stať duchovným a dokonalým človekom,

nebolí ho viac, keď nemá smyselných radostí a potechy, akými sa tešil, kým bol dieťaťom a nedokonalým v čnosti. To sú hračky pre deti a pre nedokonalých, ale on je už chlap. „Keď som bol dieťa, mluvil som ako dieťa, cítil som ako dieťa, myslel som ako dieťa; ale keď som sa stal mužom, opustil som, čo bolo detinské“,¹ píše Apoštol.

Keď teda chceš vedieť, či si chlap, či rastieš a napreduješ v dokonalosti, alebo či si ešte dieťa, pozri, či si zanechal a zabudol veci, ktoré rady majú deti. Ak sa ešte tešíš hračkám a zábavám, vtedy si ešte dieťa. Keď rád rozptyľuješ smysly, pasieš oči po zvedavých a márných veciach, nadstrkuješ uši na všetko, lebo chceš počuť, čo sa robí, keď sa miešaš do zbytočných a neužitočných rozhovorov a rečí, vtedy si ešte dieťa a nedokonalý. Duchovný človek, ktorý ide vyrásť v dokonalého, nemáva v takýchto veciach radosti, ale sa z nich smeje, a hanbil by sa s nimi baviť ako chlap s detskými hračkami.

¹ Kor 13, 11

HLAVA IV

MLČANIE A JEHO ÚŽITKY

Jeden z prostriedkov, ktorý nám veľmi pomáha pokročiť v čnosti a dosiahnúť dokonalosť, je úzdiť a umŕtvovať jazyk. A naopak, nedbalosť v tejto veci nám veľa škody narobí a hatí nás v pokroku. Sv. Jakub i jedno i druhé spomína v svojom liste: „*Kto sa nepotkne v slove, ten je dokonalý muž.*“¹ A zas: „*Jestli sa komu zdá, že je nábožný a nedrži na úzde svoj jazyk, ale zvádza svoje srdce: toho náboženstvo je márne.*“² Sv. Hieronym spomína tieto slová, keď odporúča mlčanie. Hovorí, že dávní otcovia na túto náuku apoštolovu sa opierali, a preto veľmi starostlivo zachovávali mlčanie. Hovorí, že bolo medzi nimi veľa takých, čo sedem rokov nehovorili slova jeden druhému. Preto majú všetky rehole medzi hlavnými pravidlami pravidlo o mlčaní, a je také prísne, že je predpísané, aby bol verejne potrestaný, kto sa proti nemu previní.

Vidíme však príčinu, prečo tak odporúčajú toto mlčanie. Či je to niečo veľkého povedať zbytočné slovo? Čo je to iné, ako trochu času premrhať, ľahký hriech, ktorý možno smyť svätenou vodou. Musí byť v tom viac, ako trochu času premrhať; bude v tom cvičení čosi vážnejšieho, ako sa nám zdá, keď ho sv. Písmo tak odporúča. Sv. Písmo totiž neprepína ani nezväčšuje vecí, a nepripisuje im viac váhy, ako majú. Svätí a Učitelia Cirkvi, ktorým Boh dal zvláštne svetlo porozumieť a vy-

¹ Jak 3, 2 — ² Jak 1, 26.

svetlovať tajomstvá sv. Písma, na široko opisujú úžitky mlčania, a tiež i škody, ktoré nasledujú, keď ho niekto zanedbáva.

Sv. Bazil hovorí, že najmä pre začiatočníkov veľmi užitočné je cvičiť sa v mlčaní. Po prvé, aby sa naučili, ako treba hovoriť, lebo tu sa vyžadujú mnohé okolnosti, a to je vec veľmi ťažká. Na ostatné vedy a umenia mnohé roky dáme. Sme presvedčení, že sme čas dobre použili, keď cieľ dosiahneme. Preto bude dobre niekoľko rokov tejto vede venovať, naučiť sa dobre hovoriť, lebo keď nebudeš učeníkom, nikdy učiteľom sa nestaneš. Ale povieš: Naučím sa dobre hovoriť, keď budem veľa hovoriť, jako i iné vedy a umenia sa tým učíme, že sa v nich dlho cvičíme.

Sv. Bazil hovorí, že vedu dobre hovoriť nemožno sa naučiť, iba mlčaním a dlhým cvičením v mlčanlivosti. Udáva príčinu: dobre vedieť hovoriť závisí od mnohých okolností, a my obyčajne nedbáme na ne, ale hovoríme, čo nám príde na um, čo sa nám zdá, a to hlasom, akým chceme, bez radu a skladu. Mlčanie pomáha nám v tom dvojaky. Po prvé, tichosťou zabudneme rozhovory, aké sme mali vo svete; a to je veľmi vážne, aby sme sa mohli naučiť užívať jazyk. Kto sa niečo dobre chce naučiť, musí napred zabudnúť, čo sa zle naučil. Po druhé, keď budeme ticho, najdeme dost miesta a času naučiť sa dobre hovoriť. Vtedy máme kedy pozorovať starších otcov, o ktorých sme presvedčení, že sú vycvičení v tejto vede, a vedľa hovoriť ako treba, aby sme sa od nich naučili, a aby sa nám do srdca vštepila tá zrelosť, akou oni hovoria, tá vážnosť, aká je v ich slovách.

Učeň pozerá na majstra, ako robí, aby sa i on to naučil, a stal sa majstrom. Tak treba i nám pozerať na tých, čo sa v tom vyznačujú, aby sme sa mohli od nich naučiť. Pozri si niektorého staršieho brata alebo otca, ako vie hovoriť, jak milo a láskavo pri všetkých prácach odpovedá tým, čo sa ho niečo pýtajú, zdá sa akoby ani inej roboty nemal, ako tebe odpovedať. Vždy je spokojný, vždy ten istý, a nie ako ty, ktorý keď máš veľa roboty, odpovedáš nevďačne a nemilo. Pozri druhého, keď mu niečo poslušnosť rozkazuje, ako odpovedá: vďačne, rád to urobím, a nevyhovára sa, ani sa nepýta, kto to káže.

Zas pozri iného, ktorý nikdy nepovie niečo takého, čo by mohlo zle padnúť alebo zarmútiť spolubrata, ani počas zotavenia ani okrem neho, ani zo žartu ani na posmech, ani pred ním ani za chrptom. S každým hovorí úctivo. Nauč sa to od neho. Pozri druhého, ktorý, keď mu uštipačné slovo povedia, nevráti ho novým, ale milo pustí ho popri ušiach, ako keby nebol ničoho počul, dľa proroka: „*Som ako človek, ktorý nepočuje.*“⁴ Jak vie takýto získať seba a svojho brata! Nauč sa to, a rob tiež tak v podobných prípadoch. Pre tieto dve príčiny, hovorí sv. Bazil, pomáha veľmi mlčanie: odvykneme zle hovoriť, a máme sa kedy naučiť, ako treba vravieť.

„*Čas mlčania a čas hovorenia.*“⁵ Sv. Ambróz a sv. Hieronym potvrdzujú to isté pri výklade týchto slov. Preto, píš, dal Pytagoras, dávny mudrc, na prvú lekcii svojim žiakom mlčať päť rokov, aby dlhým mlčaním zabudli, čo zle vedeli,

⁴ Žlm 37, 5 — ⁵ Kaz 3, 7

a počúvaním jeho naučili sa, čo majú vraviť, a takto aby sa stali učiteľmi. Najprv sa teda učme, píše naostatok sv. Hieronym, mlčať, aby sme neskoršie mohli ústa otvoriť. Mlčme istý čas, rozvažujme slová učiteľov, a nemajme za isté, iba čo sme sa učili, aby po dlhom mlčaní z učeníkov boli z nás učiteľia.

Hoci toto svätí začiatočníkom odporúčajú, predsa sa to každého týka. Či si totiž novák, či starší. Vol si, čo sa ti páči. Ak si novák alebo chceš, aby ťa mali za nováka, prvou tvojo povinnosťou je mlčať, dokiaľ sa nenaučíš dobre hovoriť, ako sme povedali. Ak si starší alebo chceš, aby ťa za staršieho mali, musíš príklad dávať, na ktorý má pozerať novák, a od ktorého sa má učiť ten, čo začína. Lepšie však bude, keď sa budeš považovať za staršieho, ako za nováka, lebo starší je na viac povinovatý. Veď na to si bol novákom a mlčal tak dlho, aby si sa naučil dobre hovoriť: po toľkom čase už len budeš vedieť. Keď si však nikdy nebol novákom a nenaučil si sa vraviť, vtedy sa ešte musíš stať novákom, aby si sa naučil hovoriť, čo treba, kedy treba, ako treba.

HLAVA V

MLČANIE JE PROSTRIEDKOM STAŤ SA ČLOVEKOM MODLITBY

Mlčanie pomáha nám naučiť sa nielen s ľuďmi sa shovárať, ako treba, ale aj s P. Bohom. Je ona potrebná, aby sme sa stali človekom modlitby. Sv. Hieronym píše: Preto zachovávali svätí otcovia v púšti tak usilovne mlčanie, ako žriedlo zbožného rozmyšľania. A sv. Diadokus píše: Predrahá vec je mlčanie! Ničím iným nie je ona, ako matkou najmúdrejších myšlienok. Keď teda chceš sa stať duchovným a človekom modlitby, keď sa chceš s Bohom shovárať, zachovávaj mlčanie. Keď chceš mať vždy dobré myšlienky, a počúvať vnuknutia Božie, zachovávaj ticho a sobranosť.

Niektorí sú hluchí, lebo nemajú zdravé uši, iní zas nepočujú pre veľký hluk, ktorý je okolo nich. Práve tak aj nás robí hluk svetských rečí a vecí hluchými na vnuknutia Božie, a hatí nás počuť, čo by sme mali. Boh iba v tichosti shovára sa s dušou: „*Odvediem ju na púšť, a budem jej do srdca hovoriť*“,¹ píše prorok Oseáš. Tým označuje radosti a milosti, ktoré Boh dáva duši, čo sa utiahne do samoty. Sv. Bernard vraví: Boh je duch, a nie telo, preto žiada duchovnú samotu, a nie telesnú. Podobne i sv. Gregor: Čo osoží samota tela, keď chybuje samota srdca? Pán chce,

¹ Os 2, 14

aby si si dnu v srdci spravil izbičku, kde by si sa shováral s Bohom, a kde by sa jeho Velebnosť mohla potešiť s tebou. Takto potom budeš môcť povedať s prorokom: „*Hľa, vzdialujem sa útekom: a meškám na púšti.*“² Zato netreba sa ti stať pustovníkom, ani ľuďom vyhybovať; zachovávať len mlčanie, a budeš vždy pobožný, hotový a pripravený na modlitbu.

Sv. Diadokus hovorí, že keď veľa otvárajú na kúpeli dvere, všetko teplo vyjde. Práve tak, kto veľa hovorí, toho pobožnosť vyjde ústami. Srdce mu skoro spustne a z duše vymiznú mu dobré myšlienky. Vidíme to, jak chytro sa ztratí všetko teplo pobožnosti, keď priveľa hovoríme. Srdce sa vyleje ústami. Ak chceš mať veľa času a zabezpečiť si veľa a dlhých príležitostí na modlitbu, zachovávať mlčanie. Uvidíš, koľko času ti ostane shovárať sa s Bohom a sám so sebou. Pekne píše Kempis: Keby si vyhyboval zbytočným rečiam, a nebavil by si sa dlho, keby si nepočúval chýry a ohovárania, našiel by si dosť času zaoberať sa dobrými vecmi. Ale keď sa rád rozprávaš, a smysly neúzdíš, neďiv sa, keď nikdy nemáš kedy, keď nemáš času ani na obyčajné cvičenia. Synovia Izraelskí rozišli sa po celom Egypte, a sbierali slamu, a preto nemohli svoju dennú prácu dohotoviť, za čo ich potom potrestali.

Tu nám treba pozornosť obrátiť na druhý hlavný bod v duchovnom živote. Ako je totiž mlčanlivosť príčinou svätého rozmýšľania, práve tak je i modlitba a rozhovor s Bohom príčinou mlčanlivosti. Mojžiš riekol Pánovi: „*Jako si mluvil k svoj-*

... ² Zlm 54, 8.

*mu sluhovi, je môj jazyk neohybnejší a tarbavejši.*² A prorok Jeremiáš, keď sa začal shovárať s Bohom, povedal mu, že je dieťaťom, ktoré nevie hovoriť. Sv. Gregor píše, že duchovní ľudia, ktorí sú s Bohom v styku, chytro sa stanú hluchými na svetské veci, a neradi hovoria a počúvajú o nich. Nechcú o ničom hovoriť a počúvať, iba čo radi majú, a čím je im srdce preplnené, všetko ostatné ich mrzí. O tom sa sami môžeme presvedčiť. Keď ti Boh v modlitbe nejakú milosť preukázal, a vstaneš od modlitby pobožný, nechce sa ti s nikým hovoriť, ani nikde pozeráť, ani nijaké novoty počúvať. Zdá sa ti, akoby si mal zámku na ústach a na ostatných smysloch. Čo je tomu príčina? Príčina je, že si sa dnuká zaoberal a shováral s Bohom. Preto nemáš chuti na vonkajšie zábavy a radosti. A naopak, keď je niekto roztrasený, stále sa shovára, to je preto, že nemá ducha, ani pobožnosti, ani nijakej dnukejšej roboty.

Tomáš Kempis píše: Prečo tak radi sa shovárame a zabávame, keď vidíme, že málokedy sa vrátíme k mlčaniu bez škody svedomia? Preto, lebo rozhovorom chceme jeden druhého potešiť, a ustáté srdce rozličnými myšlienkami občerstviť. To je príčina, že radi myslíme a hovoríme o veciach, ktoré sú nám milé alebo protivné. Bez zábavy a radosti nemožno nám žiť. Keď jej teda nemáme dnu v srdci s Bohom, hľadáme ju vo vonkajších veciach.

To je príčina, prečo berieme v reholi tak vážne tieto a podobné vonkajšie chyby, a trestáme ich prísne, hoci v sebe zdajú sa byť maličkostami. Tie-

² Ex 4, 10.

to vonkajšie chyby totiž, ako nedbať na silencium a mrhať čas, sú znakom malého pokroku a slabej čnosti, ktorá je dnuhá. Taký dáva na javo, že nevhľbil sa do ducha, neokúsil ešte Boha, lebo ešte nevie sa zaoberať v svojej izbe sám so sebou a s P. Bohom. Ak na skrini niet zámky, to je znak, že niet v nej nijakého pokladu, ani nijakej drahej veci. Keď je orech ľahký a ľahko sa dá roztláť, to je znak, že je prázdny a niet v ňom zrnka. To je hlavné, na čo pri týchto veciach pozeráme, a preto si ich ceníme.

HLAVA VI

MLČANIE JE HLAVNÝ PROSTRIEDOK NADOBUDNÚT SI DOKONALOSŤ.

P. Nadal, veľmi duchovný a učený človek, povedal čosi zvláštneho o mlčanlivosti, z čoho vidno, aká je ona vážna. Hoci by sa to niekomu zdalo prepínaním a zväčšovaním, nie je, ale čistá pravda a samá zkusenosť. Keď vraj chceme zreformovať nejaký dom alebo reholu, netreba nič iného iba v mlčaní ju zreformovať. Keď je ticho v dome, je obnovený. Väčšiu pochvalu, zdá sa, nemožno povedať o mlčaní.

Príčina je jasná. Keď totiž mlčanie bude v dome, každý sa bude starať o svoju povinnosť, pre ktorú prišiel do rehole, t. j. o duchovný pokrok. Keď však niet mlčania, vtedy sú ponosy, schôdzky, šomrania, dôverné priateľstvá, ktoré sa utužujú takýmito rozhovormi a dôvernosťou. Taktô nielen sám mrhá čas, ale núti i druhých, aby s ním mrhali čas. Máva však to mnohé iné zlé následky. Vidíme, že v ktorom kláštore nezachovávajú mlčanie, taký sa ani nezdá byť rehoľným domom, ale svetským. A naopak, v ktorom je mlčanie, o tom hneď vieme, že je rehoľným domom, a zdá sa nám rajom. Ako vkročíme do neho, všetko dýcha svätosťou. Tá samota a mlčanie dvíha ducha, a povzbudzuje k pobožnosti tých, čo vstupujú

jú. „V pravde, Pán je na tomto mieste. Nieto tu iného, len dom Boží, a brána nebeská.“¹

To isté povedám o každom osobitne. Kto sa reformuje v mlčaní, toho mám za obnoveného. Zo zkušnosti vieme, že keď veľa hovoríme, pri spytovaní badáme, že sme do mnohých chýb upadli. „Kde je mnoho slov, tam je často núdza.“² Keď sme zas svedomite zachovávali mlčanie, sotva máme o čom sa spytovať. „Kto ochraňuje ústa svoje, zachráni si život.“³

Keď sa raz Charialuša pýtali, človeka váženého a veľmi učeného medzi Lacedemončanmi, prečo Lykurg tak málo zákonov dal Lacedemončanom, odpovedal: Tí, čo tak málo hovoria ako Lacedemončania, nepotrebujú veľa zákonov. Mlčanie teda stačí obnoviť jednotlivca, celý rehoľný dom, ba celú rehoľu. To je príčina, prečo si dávni otcovia tak vysoko vážili mlčanlivosť a cvičili sa v nej. Pre to tiež i kladú všetké rehole pravidlo o mlčaní medzi najhlavnejšie. Preto opakuje Dionyzius Kartuziánsky slová sv. Jakuba: „Kto sa nepotkne v slove, ten je dokonalý muž. Jestli sa komu zdá, že je nábožný a nedrži na úzde svoj jazyk: toho náboženstvo je márné.“⁴

Tu nech si každý rozváži, jak málo žiadame od neho, aby sa stal dokonalým, jaký ľahký prostriedok dávame mu na to. Keď chceš veľmi pokročiť v čnosti a dosiahnuť dokonalosť, zachovávaj mlčanie. Takto, dľa slov apoštola, staneš sa doko-

¹ Gen 28, 16, 17 — ² Prísł 14, 23 — ³ Prísł 13, 3 — ⁴ Jak 3, 2; 1, 26

nalým. Keď sa chceš stať duchovným a rozumným človekom, zachovávaj mlčanie, a podľa svätých, takým sa staneš. A naopak, keď nedbáš o mlčanlivosť, nikdy nedosiahneš dokonalosť, nikdy nebude z teba človek modlitby a duchovný. Alebo povedz mi, či si kedy videl, aby niekto, ktorý sa rád vypráva, bol spolu veľmi oddaný modlitbe, bol duchovný? Takého nikdy neuvidíš pokrok robiť. Job sa pýta: „*Či mnohomluvný človek má pravdu?*“⁵ Sv. Gregor píše: Isté je, že kto veľa hovorí, ten sa nestane spravodlivým, ani nepokročí veľmi. A dokazuje to mnohými slovami sv. Písma. „*Muž utrhačný nebude stáť na zemi,*“⁶ píše prorok. Nebude rásť, padne na neho kliatba Jakuba patriarchu: „*Prekypel si ako voda, neporiasteš.*“⁷ Prekypel si jako voda, srdce sa ti vylialo bránami úst a iných smyslov, oddal si sa zábavám s vonkajšími vecmi, preto nebudeš rásť, ani nijaký pokrok robiť.

Svätí takého, čo nedáva pozor na ústa a nemá ich zavreté, pripodobňujú nádobe bez prikrývky, ktorú Boh kázal považovať za nečistú: „*Nádoba, ktorá nemá na sebe pokrievky a svrchu nie je zaviazaná, nečistá bude.*“⁸ Takáto hneď prijme do seba všetku nečistotu, a naplní sa prachom a špinou. Práve tak kto nedrží ústa zavreté, hneď sa naplní nedokonalosťami a hriechami. Preto nám hovorí Duch svätý skrze Mudrca opätovne: „*Kto mnoho hovorí, urazí svoju dušu,*“⁹ a inde: „*Mno-*

⁵ Job 11, 26 — ⁶ Žlm 139, 12 — ⁷ Gen 49, 4 — ⁸ Num 19, 15 — ⁹ Sir 20, 8

*hé mlúvenie nebýva bez hriechu.*¹⁰ „*V mnohých rečiach nachádza sa bláznovstvo.*“¹¹ Dal by Boh, aby sme to toľko razy nezkúsili, ako zkusujeme. Dobre hovorí sv. Gregor: Začneš peknými slovami, potom povieš daromné slovičko. Zás spomenieš niečo smiešneho, potom však uštípačného. Pomaly sa ti rozviaže jazyk, začne v tebe rásť túžba zväčšovať veci, a bájky vyhlasovať za pravdu. Ani sa nezbadáš, až keď si povedal nepravdu a možno zlomyseľné a škodlivé veci. Začal si malou vecou, a končíš veľkou. Tak to býva pri takýchto rozhovorochoch: začínajú sa žartom a končia sa šomraním.

Dľa Veľkého Alberta, kde nielo mlčania, tam nepriateľ ľahko premôže človeka. Dokazuje to z Príslovi: „*Ako otvorené mesto a bez murovanej ohrady, taký je muž, ktorý nevie v reči miernif ducha svojho.*“ Sv. Hieronym vysvetľuje tieto slová. Ako je vñaj otvorené mesto a bez múrov v nebezpečenstve, že nepriateľ vojde do neho a ho vyrabuje, práve tak ten, ktorého nechráni múr mlčania, je v nebezpečenstve, že ho diabol pokušeniami svojimi premôže. Spomnime ešte inú príčinu. Jako ľahko možno oklamať človeka, ktorý je nedbalý a zaoberá sa všelijakými vecmi, toho zas, čo dáva pozor, ľažko, podobne toho, čo nezachováva mlčanie, ľahko môže diabol premôcť, lebo je nedbalý a zaujatý nepotrebnými vecmi. Kto však zachováva mlčanlivosť a sobranosť, ten dáva pozor, preto ho potom zlý ľahko neoklame, ani podvodne ho nechytí.

¹⁰ Prísl 10, 19 — ¹¹ Kaz 5, 2 — ¹² Prísl 25, 28

HLAVA VII

ŽIVOT V MLČANÍ NIE JE SMUTNÝ, ALE VESELY

Z toho, čo sme povedali, nasleduje čosi vážneho. Žiť sobrano, chodiť so sklopenými očami, nechcieť hovoriť a počuť iba čo je potrebné, byť hluchým, slepým a nemým pre Boha, nie je smutný život, ale skôr veľmi veselý a milý. Tým veselší je, ako iný, čím milší je rozhovor s Bohom, čím sladšia jeho spoločnosť od ľudskej. A táto sobranosť nás práve do tejto spoločnosti vedie. Sv. Hieronym píše: Nech si myslia druhí, čo chcú, každý ide za svojím zdaním, ale mne je mesto žalárom, a samota rajom. A sv. Bernard: Taký, s ktorým je Boh, najmenej je sám, keď nie je nikto s ním. Vtedy je u mňa najväčšia spoločnosť, vtedy sa najviac teším a zabávam. Shovárať sa s Bohom, to je pre mňa, to mi uspokojí srdce. — Tým, čo sa nezaoberajú sami so sebou, čo nevedia nič o duchu, o modlitbe, čo v duchovných veciach nemajú nijakej radosti, je takýto život smutný, ale nie dobrému rehoľníkovi.

To nám rozoženie iný omyl. Kmín si myslí, že každý je kmín. Niektorí, keď vidia, že je niekto pobožný, sobraný, nepozera sem-tam, nehovorí ako oni s každým, s kým sa stretne, hneď sa nazdajú, že má pokušenia alebo že je smutný. Niekedy to aj povedia. A zas nájdu sa takí, čo zo strachu od takýchto rečí, neopovážia sa skromní a mlčanliví byť, akí by chceli a mali byť. Tu treba

veľmi pozor dávať, aby človek svojou neopatrnosťou a nerozmyslenosťou nenarobil škody. Keď ty nenachádzaš veselosti a pokoja v mlčaní a v sobranosti, myslíš, že ani druhý nenachádza? Alebo možno, preto ti kole oči druhého skromnosť, lebo je stálou výčitkou tvojej skromnosti a sobranosti, a preto ju nemôžeš zniesť? Nechaj teda druhého v tomto cvičení. On čerpá viac veselosti a radosť z neho, ako ty. To je duchovná a opravdivá veselosť, o ktorej píše sv. Pavel apoštol: „*Jako smutní a vždycky sa radujúci.*“¹ Čo sa ti i zdá takýto život smutný, predsa je on plný pokoja a radosť.

Seneka o tom poučuje svojho priateľa Lucila. Opravdivá veselosť nie je vo vonkajšku, ale v srdci. Zlato a iný drahý kov tiež nebýva na povrchu zeme, ale dnu v žilách. Práve tak nie to je opravdivá veselosť a pokoj, keď sa niekto shovára tu s tým, tu s druhým, lebo to nestačí duši. Opravdivá veselosť, najlepšie zlato býva v žilách srdca. Mať dobré svedomie a šľachetného ducha, opovrhovať vecmi toho sveta, a pozdvihnúť sa nad ne, v tom je opravdivá radosť a pokoj.

¹ II Kor 6, 10

HLAVA VIII

OKOLNOSTI, NA KTORÉ TREBA DBAŤ V REČI

„*Postav, ó Pane, stráž ku mojim ústam, a bránu ohradnú ku mojim gambám.*“¹ Sv. Ambroz a Gregor píšu, aké zlá a škody vyplývajú z reči. Sv. Písmo je plné nimi, najmä poučné čiastky. Tí istí veľmi odporúčajú zachovávať mlčanie, aby sme sa zachránili toľko škôd a nebezpečenstvá. Naostatok sa pýtajú: Čo teda? Máme byť nemými? Nie. To nepovedáme, hovoria svätí. Čnosť mlčanlivosti neznačí nehovoriť. Čnosť miernosti neznačí nejesť, ale jesť, kedy treba, a koľko treba, a ostatku sa zdržovať. Čnosť mlčanlivosti tiež nie je v tom, že nehovoríme, ale že mlčíme, keď je na to čas, a hovoríme tiež vtedy. To isté píše i Kazateľ: „*Čas mlčania, a čas hovorenia.*“² Veľa múdrosti je potrebné, aby človek uhádol každú vec v svojom čase. Ako chyba je hovoriť vtedy, keď netreba, práve tak chybou je nehovoriť, keď by človek mal. Dľa svätých prorok vyjadruje to spomenutými slovami: „*Postav, Pane, stráž ku mojim ústam.*“ Akú stráž pýtaš, svätý proroku? „*Bránu ohradnú ku mojim gambám.*“

Sv. Gregor podotýka, že Dávid neprosí od Boha, aby mu postavil múr pred ústa, a zavrel ich kameňom alebo hlinou, aby sa nikdy neotvorily, ale bránu žiada, ktorá by sa otvárala a zatvárala,

¹ Žlm 140, 3 — ² Kaz 3, 7

keď je na to čas. Tým nám dáva porozumieť, že treba ústa zavreté mať, a zas otvoriť v svojom čase. V tom je vlastne čnosť mlčanlivosti. O to prosí i Mudrc: „*Ó, by niekto postavil stráž k mojim ústam, a na rty moje (pritisol) pečať pevnú, aby som skrze ne nepadol, a jazyk môj aby ma na zkažu neprivedol.*“³ Na to, aby človek nechybil v reči, potrebné sú toľké okolnosti a podmienky, že Mudrc sa právom obáva, že by pre jazyk mohol prísť do záhuby. Preto prosí o dar rozoznania, aby vedel zatvárať a otvárať ústa, kedy treba. Keď len jedna okolnosť chybuje, to už stačí, aby človek chybil. Kým keď chceme dobre hovoriť, treba, aby všetky požiadavky boli vyplnené. Medzi zlom a dobrom, medzi čnosťou a hriechom je totiž ten rozdiel, že pri čnosti nesmie chybovať ani jedna okolnosť, kým pri hriechu stačí, keď jednej niet. Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu.

Okolnosti, ktoré sú potrebné, aby sme dobre hovorili, označuje sv. Bazil, Ambroz, Bernard a iní. Prvá a najhlavnejšia vec je pozrieť dobre, čo chceme hovoriť. Samá príroda nás upozorňuje na veľkú opatrnosť v tom. Jazyk stráži nie jedna brána a zámky, ale dve: zuby a perny. Pred jazykom je dvojaký múr, kým pred ušami niet nijakej stráže, ani zámky. To nám pripomína, jak vážni a obozretní máme byť, keď nám prichodí hovoriť, a jakí hotoví počúvať, dľa rady sv. Jakuba apoštola: „*Každý človek nech je chytrý počúvať, ale váhavý mlúviť.*“⁴

Čo povieme, to má pochádzať zo srdca, a ro-

³ Sir 22, 33 — ⁴ Jak 1, 19

zum má to spravovať. Sv. Augustín tiež to žiada, ak kto chce dobre hovoriť. „Nech príde každé slovo najprv pod pilník, až potom na jazyk.“ Skôr ako by sme vyriekli slovo, máme ho v srdci rozvážiť, pilníkom rozumu ho vyhladiť. Mudrc tento rozdiel robí medzi múdрым a nerozumným človekom: „*Blázni majú svoje srdce v ústach: ale múdri majú svoje ústa v srdci.*“⁵ Sprostí majú srdce na jazyku, ktorý ich neprestajne srbí, preto povedia všetko, čo im príde naň. Srdce im hneď pristane, ako keby jazyk a srdce jedno bolo. Múdri a rozumní však majú jazyk v srdci, lebo všetko, čo chcú povedať, pochádza z neho, a z rozumu. Takto je u nich jazyk poddaný srdcu, a nie srdce jazyku jako u sprostých.

Sv. Cyprian hovorí: Ako rozumný človek ničoho neprehtne, čo najprv nepožul, práve tak nikto, kto je múdry a rozvažitý, nevypustí z úst slovo, čo by si napred dobre nerozmyslel v srdci. Z nerozvažených a z nerozmyslených slov totiž povstávajú iba hádky. Sv. Vincent hovorí, že tak ťažko má nám prichodiť ústa otvárať ako ťažko nám prichodí budelár otvoriť, keď treba platiť. Jak dlho to trvá, kým niekto vyberie budelár, kým sa rozpamätá, či je ozaj dlžen, a koľko mu treba platiť! Práve tak ťažko treba sa i nám rozhodnúť otvoriť ústa. Napred pozrime, či ozaj treba nám hovoriť, potom, čo treba hovoriť. Nehovor viac ako treba, ako neplatí viac ten, čo je dlžen. I sv. Bonaventura píše, že na slová máme tak pozor dávať ako skúpy na peniaze.

Sv. Bernard vyžaduje ešte viac. „Skôr ako by

si slovíčko povedal, nech dva razy príde na pilník, až potom na jazyk.“ Napred prejdi po slovách dva razy pilníkom rozumu, kým ich raz puštíš na jazyk. Toho istého náhľadu je i sv. Bonaventura. Sv. Efrem udáva zvyk sv. Antona opáta. Ten odporúča: Napred povedz Bohu, čo chceš hovoriť, i príčinu, pre ktorú chceš hovoriť, potom hovor, ako by si plnil vôľu Božiu, ktorý chce, aby si hovoril. To je najhlavnejšia požiadavka, aby sme dobre hovorili; keď tú zachováme, ľahko zachováme i ostatné.

Druhá vec, o ktorú máme dbať, je cieľ a úmysel, ktorý nás pohýňa hovoriť. Dobré slová samé nestačia, treba, aby aj cieľ bol dobrý. Niektorí hovoria, ako sv. Bonaventura píše, o duchovných veciach, aby sa nazdali duchovnými, druhí zas, aby ich mali za vtipných a za výrečitých. Prvé je farizejstvo a klam, druhé márnomyseľnosť a nerozum.

Po tretie treba v reči dbať, kto hovorí, komu hovorí a pred kým hovorí. Sv. Bazil veľmi dobré poučenia dáva, ako sa majú mladí ľudia správať pred staršími, pred kňazmi, čo nie sú kňazi. Opiera sa v tom o sv. Písmo, ktoré hovorí: „*Nebuď mnohomluvný v shromaždení starcov.*“⁶ Zdvorilosť a úcta žiada, aby sme pred staršími a pred kňazmi mlčali. Sv. Bernard píše, že mladí mlčaním uctia starších. Je to znak úcty, uznania a prednosti. Dôvod je: mlčanie je najhlavnejším znakom skromnosti, ktorá veľmi pristáva mladým ľuďom. Sv. Bonaventura ešte to lepšie vysvetlí: Ako bohobojnosť usporiada dnukajšok človeka a

⁶ Sir 7, 15

privedie ho do správneho stavu ohľadom P. Boha, práve tak usporiada skromnosť vonkajšok človeka, že sa stane úctivým a mlčanlivým pred staršími.

Po štvrté, spomína sv. Ambroz, treba pozerať na čas, kedy hovoriť, lebo veľká múdrosť je povedať veci v svojom čase. *„Múdry človek mlčí do svojho príhodného času: ale doskoční a neopatrní nezachovávajú času.“*⁷ O tom zas, čo o to dbá, hovorí sv. Písmo: *„Zlaté jablká na strieborných miskách je, kto povie slovo v svojom čase.“*⁸ To sa páči, a uspokojuje každého. A naopak nepáči sa, keď niekto nie v svojom čase hovorí, čo by i dobré bolo, čo povie. *„Príslovie blázna zavrhnuté býva, lebo ho nepovie v svojom čase.“*⁹

Neskáč nikomu do reči, lebo to sa nesvedčí, a je znakom málo poníženosti. Nehovor, kým druhý hovorí. Čakaj, dokiaľ druhý dopovie svoje, potom ty príď so svojou vecou. Mudrc tiež napomína: *„Kým nevypočuješ, neodpovedaj ani slova: a nepretrhuj nikoho v reči.“*¹⁰ *„Kto prv odpovedá než vyslyší, ukazuje, že je blázon, a zahanbenia hoden.“* Takýto neodpovedá na vec, ale na to, čo si sám myslel, že sa ho budú pýtať; medzitým však čosi iného sa ho pýtajú, preto potom príde do blata. Dobrú radu dáva ešte v tomto ohlade sv. Bazil: Mlč, keď sa druhého pýtajú. Keď sú mnohí spolu, a prosí ich niekto, aby povedali svoju mienku, ak sa len osobitne teba nepýtajú, bolo by znakom malej poníženosti, keby si prvý vstal a v mene ostatných hovoril. Mlč, dokiaľ ťa nevyzvu, aby si povedal, čo myslíš.

⁷ Sir 20, 7 — ⁸ Prísl 25, 11 — ⁹ Sir 20, 22 — ¹⁰ Sir 11, 8 — ¹¹ Prísl 18, 13

Piata vec, ktorú vyžadujú svätí, je modus loquendi, t. j. spôsob a hlas, akým treba nám hovoriť. Pravidlo nám predpisuje, aby sme sa shovárali tichým hlasom, ako sa rehoľníkom svedčí. To je hlavná požiadavka mlčania, alebo lepšie povedano hlavná čiastka. Keď prišiel Spasiteľ vzkriesiť Lazara, Marta išla a „*zavolala pomlčky Mariu, svoju sestru, a riekla: Učiteľ je tu a volá ta.*“¹² Sv. Augustin sa pri týchto slovách pýta: Akože môže pomlčky volať ju a povedať jej, že Učiteľ je tu? Odpovedá: Tichým hlasom hovoriť znamená mlčanie zachovať. Preto vravíme, keď sa pri robote niektorí ticho shovávajú, že je v dome mlčanlivosť. Keď sa však hlasno vyprávajú, čo i o potrebných veciach, nezachovávajú mlčanie. Preto shovávajme sa ticho, pri robote, aby náš dom zdal sa byť rehoľným a my sami rehoľníkmi. Sv. Bonaventura hovorí, že je to veľká chyba u rehoľníka hlasno hovoriť. Stačí tak hovoriť, aby sa rozumeli, čo okolo teba stoja. Keď zas chceš niečo povedať tomu, čo je ďaleko, id' k nemu, a povedz mu, lebo kričať ďaleko protiví sa rehoľníckej skromnosti. Sv. Bonaventura podotýka ešte, že najmä v noci a počas odpočinku a sobranosti ticho treba hovoriť, aby sme vtedy nikoho nemýlili. To isté treba zachovať na niektorých miestach, ako v sakristii, na porte a v jedálni.

K tomu patrí ešte, aby sme veselou tvárou hovorili, ústa nekrívili, perny veľmi nestahovali, ani nerozťahovali, očami nekrútili, čelo alebo nos nemraštali, hlavu sem-tam neobracali, rukami veľmi nerozhadzovali. Toto nám pripomína i sv. Ignác

¹² Ján 11, 28

v pravidlách skromnosti. Sv. Ambroz a sv. Bernard dodávajú: Hlas nech nebude afektovaný, ženský, ale vážny a mužský. Ako však nemá byť mäkký alebo zlomený, práve tak nesmie byť surový a nezdvorilý. Rehoľník musí vždy tak hovoriť, aby pri vážnosti ostal milý.

Hoci zavše sa nám treba usilovať hovoriť ako sa patrí, ale keď napomínáme alebo karháme, ešte viac nám treba pozor dávať. Lebo keď sa to nestane, ako treba, ztratí sa všetok úžitok napomínania. Sv. Bonaventura píše: Kto nespokojne alebo hnevľivo karhá alebo upozorňuje druhého, ten sa zdá, že to robí viac z netrpezlivosti, aby ho zarmútil, ako z lásky a z horlivosti, aby ho napravil. Čnosť nemožno učiť hriechom, trpezlivosť netrpezlivosťou, poníženosť pýchou. Viac povzbudí a osoží druhému tvoja trpezlivosť a tichosť, ako tvoje dôvody. Preto hovorí sv. Ambroz: Pri napomínaní nebuď trpký, ani neurážaj. To potvrdzujú i slová sv. Pavla: „*Staršieho neokrikuj, ale napomínaj ho jako otca.*“¹³

Právom treba tu karhať tých, čo tak hovoria, aby sa zdali byť múdrymi a výrečnými. I kazateľom za zle majú, keď sa usilujú zaujímavá a hladko hovoriť, lebo tým ztratia ducha a ovocie reči. Reč má byť ako voda, ktorá keď je dobrá, nemáva nijakej chuti.

Napokon požiadavky dobre hovoriť sú tak mnohé, žeby bol div, keby človek v niečom nechybil. Preto najlepšie je utiahnuť sa do prístavu mlčania. Kto mlčí, ten je chránený od mnohých ne-

¹³ I Tim 5, 1

príjemností a od nebezpečenství, ktoré sú spojené s rečou, ako sv. Písmo spomína: „*Kto chráni svoje ústa a svoj jazyk, zachráni od úzkosti svoju dušu.*“¹⁴ A ktorýsi dávný otec povedal: Keď budeš mlčať, všade budeš mať pokoj. A pohan Seneca píše: Nič nie je tak užitočné, ako mlčať, málo hovoriť s druhým, a najviac so sebou. — Chýrečné sú slová opáta Arzeniusa, ktoré dľa Suriusa často opakoval, ba spieval: Často som banoval, že som hovoril, ale nikdy, že som mlčal. To isté spomínajú i o Socratesovi. Príčinu udáva Seneca. Vraj, čo sme zamlčali, to môžeme ešte povedať, ale čo sme už vyriekli, to už nemožno nepovedaným urobiť. Horác spieva: Slovo, čo si raz vypustil, neodvolateľne letí ďalej. A sv. Hieronym: Reč, ktorú si povedal, je ako hodený kameň. Preto si dobre rozmysli, čo povedať, lebo potom bude už neskoro.

Dávajme teda veľký pozor na jazyk, a hovorme s prorokom: „*Riekol som: Chcem zachovávať svoje cesty: aby som nezhrešil svojím jazykom.*“¹⁵ Sv. Ambroz pri týchto slovách píše: Sú cesty, po ktorých treba nám chodiť, a zas sú, ktoré nám treba strážiť. Po cestách Božích máme chodiť, svoje zas strážiť, aby sme sa totiž na nich nepotkli a nezahynuli tým, že upadneme do hriechu. Dobre ich budeme strážiť, keď vieme mlčať.

V cirkevných dejinách je reč o akomsi mníchovi Pambovi, ktorý bol neučený, a šiel k druhému múdrejšiemu. Keď od toho počul verš: „*Riekol som: Chcem zachovávať svoje cesty: aby som nezhrešil svojím jazykom,*“ nedal svojmu učiteľovi

¹⁴ Prísl 21, 23 — ¹⁵ Žlm 38, 2

ďalej ísť, ale povedal: Toto poučenie mi stačí. Keby som len to mohol zachovať. Keď ho potom po šiestých mesiacoch učiteľ karhal, prečo nechodí na náuku, odpovedal: Otče, prvú lekciiu nestačil som ešte uskutočniť. Po mnohých rokoch pýtal sa ho akýsi známy, či už splnil ten verš. Odpovedal: Štyridsaťdeväť rokov je tomu, čo som ho počul, ale doteraz ledva som ho mohol uskutočniť. Mohol síce, ale z poníženosti pochyboval o tom. Paladius rozpráva o ňom, že si tak zaštepil do srdca túto náuku, a tak sa usiloval ju uskutočniť, že skôr ako by bol niečo hovoril alebo odpovedal, vždycky pozdvihol srdce k Bohu a napred sa s ním poshováral, dľa rady, ktorú sme spomínali. A Boh mu vraj tak pomáhal, že keď mu prichodilo umrieť, nepamätal sa, žeby bol povedal slova, ktoré by bol obanoval.

Surius rozpráva o panne Oňa, že raz zachovávala mlčanie od sviatku povýšenia sv. Kríža až do Vianoc, a to tak, že nepovedala ani slova. To bolo tak milé Bohu, že — ako mu bolo zjaveno — hlavne pre tento skutok a pre toto umŕtvovanie jazyka dosiahla milosť, že nešla do očistca po smrti.

HLAVA IX

HRIECH UTRHANIA

„*Bratia, neutrhajte jeden druhému.*“¹ A Mudrc hovorí: „*Ohavnosťou je u ľudí utrhač.*“² „*Na klebetníka (prijde) nenávisť, nepriateľstvo a hana.*“³ Ohováračov ľudia nenávidia, a majú veľký odpor proti nim. Hoci sa na vonok smejú a zdajú sa, ako by sa im tie reči páčili, v srdci ich predsa odsudzujú. Ba chránia sa ohováračov, lebo sa obávajú, že čo robia s druhými pred nimi, to isté urobia i s nimi pred druhými. Nech nám to stačí, aby sme nenávideli a vyhybovali tomuto hriechu. Veď či je niečo horšieho, ako nenávideným byť od Boha a od ľudí? Do toho však sa nechcem púšťať. Teraz iba to chcem krátko vysvetliť, jaký ťažký a planý je tento hriech, a jak ľahko sa tu možno dopustiť ťažkého hriechu, aby sme sa celou silou chránili všetkého nebezpečenstva.

Tento hriech je preto ťažký a zlý, že zakalí a znivočí dobré meno a česť bližného. To sú však veci, čo sú drahšie a cennejšie nad majetok a zemské poklady, ako Mudrc hovorí: „*Lepšie je dobré meno, ako mnohé bohatstvo.*“⁴ „*Staraj sa o dobré meno: lebo ti dlhšie ostane ako tisíce drahých a veľkých pokladov.*“⁵ Preto učia teologi, že hriech utrhania je tým väčší a ťažší od krádeže, čím

¹ Jak 4, 11 — ² Prísl 24, 9 — ³ Sir 5, 17 — ⁴ Prísl 22, 1
⁵ Sir 41, 15

drahšie a vzácnejšie je dobré meno a česť nad bohatstvo. A keď vysvetľujú ďalej, kedy je na cti utrhanie ťažký, a kedy ľahký hriech, hovoria všeobecne, čo i o iných hriechoch hovoria, že je totiž samé v sebe ťažký hriech. Krádež je ťažký hriech, ale keď je reč o nejakej maličkosti, môže byť ľahký, ako ukradnúť jablčko alebo halier. Práve tak i utrhať druhému na cti je samo v sebe ťažký hriech, ale niekedy môže to byť iba maličkosť, čo kto o druhom povie, a preto je to len ľahký hriech.

Je tu však čosi vážneho, z čoho porozumieme, ako nám treba pozor dávať i pri veciach, ktoré sa nám zdajú byť maličkosťami. Často totiž nie sú to ľahké veci, ale ťažké. Bohoslovci učia, že hoci povedať o niekom nejaký ľahký hriech, ako že cigáni, medzi svetskými nebýva ťažkým hriechom, lebo je to maličkosť, a neznivočí im dobré meno, ale povedať o niektorom rehoľníkovi nejaký menší hriech alebo nejakú nedokonalosť môže byť ťažkým hriechom, lebo mu môže viac škodiť na dobrom mene, ako svetskému veľký hriech. Keď ti poviem o niektorom rehoľníkovi, že cigáni, takýto menej úcty bude mať pred tebou, ako svetský, ktorý nežije celkom poriadne, keď ti poviem o ňom, že chodí po nociach alebo že sa opíja.

Keď teda chceme rozhodnúť, či je očerňovanie a ohováranie ťažký hriech, alebo nie, nie na to pozerať, čo kto povedal o druhom, ale akú škodu utrpel ten istý na dobrom mene a na úcte. To je základ a zásada, o ktorú sa nám treba opierať v tejto veci. Povedať o niektorom rehoľníkovi, že

je ľahkomyselný alebo slabého úsudku (tento príklad sami bohoslovci prinášajú), viac škodí tomu duchovnému, ako svetskému, keď povedia o ňom nejaký ťažký hriech. Je teda v tom viac nebezpečenstva, ako by sme sa nazdali.

Mám niekoho za dobrého, rozumného a svedomitého rehoľníka. Povieš na to: Možno hej, možno nie, a kývneš rukou. Tým dáš na javo, že si inej mienky. Tým si veľmi škodil: už ho nemám v takej vážnosti, v akej som ho mal poslať. Alebo príde niekto z druhého domu, a začne rozprávať alebo vymýšľať veci, spomínať, že ten je pyšný, tamten hlavatý, iný nespokojný. To nie sú maličkosti, ale veci, ktoré veľmi očerňujú rehoľníka. Pomysli si, ako by to bolo, keby druhý o tebe také niečo rozprával alebo by bol príčinou, že by ta takého považovali. To je zákon lásky, ktorý nám treba zachovávať naproti bratom, najmä nám, čo sa staráme o dokonalosť. Chráňme sa teda upadnúť do takéhoto nebezpečenstva. Tu je ako so sľubom chudoby: neviem, či som neprekročil mieru, do ktorej môžem niečo prijať alebo dať bez ťažkého hriechu. Preto dávajme pozor na malé veci, ináč budeme mať stále nepokoj, hrýzenia svedomia a pochybnosti. Tým viac treba nám tu na pozore sa mať, lebo človek je veľmi náklonný na tento hriech, a jazyk je tiež šmyklavý. Medzi tými, čo sa starajú o dokonalosť, a medzi inými je ten rozdiel, že prví viac dbajú o maličkosti, ako druhí o veľké veci. To býva tiež znakom, či sa kto naozaj usiluje pokročiť, alebo nie.

O sv. Ignácovi vieme, že o chybách svojich domácich vždycky veľmi mlčal. Keď sa niečo nedo-

brého prihodilo, nepovedal to nikomu okrem toho, ktorý mal vec do poriadku dať. A i to robil tak obozretne, a tak hľadel na dobré meno toho, čo chybil, že keď stačilo jednému to povedať, nehovoril o tom druhému. Z toho vidíme, ako nám treba hovoriť o spolubratoch. Keď sv. Ignác, ktorý ako predstavený mohol povedať a karhať chyby každému v dome, tak obozretne postupoval, a to v maličkosťach, o čo viac sme my povinní takto postupovať?

Sv. Bonaventura nám dáva dobré pravidlo, ako hovoriť o neprítomných: Hanbi sa povedať niečo o neprítomných, čo by si sa neopovážal o nich povedať, keby boli prítomní. Nech vie každý, že je zabezpečený u teba i za chrbtom. Toto pravidlo zahŕňa v sebe i ťažké veci, i také, ktoré sa zdajú byť ľahkými, ale často nie sú, ako sme povedali. Nesmieme sa tým vyhovárať, že z týchto vecí nikto si nič nerobí, alebo že sú známe, lebo dokonalosť, na ktorú sme sa podobrali, nepripúšťa takieto výhovorky. Tomu nás učí sv. Ignác, ktorý nikdy nerozprával o chybách bližného, čo i boly už známe a hovorilo sa o nich na ulici, a chce, aby sme to isté robili. Nech bude v našej reči každý dobrý, čnostný a ctený, nech vie celý svet, že našimi slovy neztratí nič, ani za menej nebude považovaný.

Keď vieš alebo si počul o nejakej chybe bližného, zachovaj, čo Písmo káže: „*Slyšal si slovo proti svojmu bližnému? Nech to s tebou umrie; ver, že sa od toho nerozpučíš.*“⁶ Duch svätý tu naráža na tých, čo vypili otravu. Takíto sa trápia, do-

⁶ Sir 19. 10

kiaľ sa od nej neoslobodia. Hneď berú lieky, lebo sa obávajú, že sa rozpučia, keď ju nevydajú. Mudrc prináša iné dve prirovnania o tom: „*Pre jedno slovo trápi sa blázon, ako pri pôrode rodička. Ako strela vrazená do mäsa stehna, tak je slovo v srdci bláznovom.*“⁷ Nebuďme ako títo, ale rozumní a múdri, ktorí majú široké srdce. Zavríme a pochovajme tieto veci v ňom, aby umrely a skončili sa.

P. General Aquaviva v spise: Ako liečiť duchovné choroby má osobitnú hlavu o očerňovaní. V sedemnástej hlave radí tomu, čo v tejto veci chybil, aby nešiel spať, dokiaľ sa nevyspovedá. Ak sa totiž niečo väčšieho prihodilo, čo je veľmi ľahko, neslobodno s tým ísť na odpočinok: vždy máme ísť spať, akoby nám treba bolo umrieť. Keď nebolo nič vážnejšieho, tento prostriedok bude nás chrániť druhý raz upadnúť do tejto chyby. Táto rada nielen v tejto veci je užitočná, ale v iných podobných prípadoch, keď človek má pochybnosti alebo nepokoj v srdci, a to tým viac, že je to rada sv. Ignáca.

⁷ Sir 19, 11, 12

HLAVA X

NEPOČÚVAJME OČERŇOVANIA

Sv. Bernard hovorí: Nielen ničoho nehovorme, čo sa nesvedčí, ale ani nepočúvajme takieto reči, lebo komu sa to páči, ten druhého vyzýva rozprávať. Počúvať hanebné veci je tiež hanba. Sv. Bazil udáva trest, aký má dostať ten, čo očerňuje, a ten, čo počúva očerňovanie. Hovorí, že oboch treba vytvoriť zo spoločnosti. Keby sa totiž jednému nepáčily takieto reči, druhý by prestal hovoriť. Nikto nehovorí vďačne, keď sa to poslucháčovi nepáči.

Bohoslovci pri utrhaní rozlušťujú otázku: či ten čo počúva utrhanie na cti, a neprotiví sa, ťažko zhreší? V niektorých pádoch vraj hej. Na pr. keď bol príčinou, že druhý zle hovoril o bližnom, keď ho povzbudil na to, alebo sa ho pýtal, alebo keď sa teší, že druhého ohovárajú, lebo nie je s ním za dobre, alebo keď vidí, že toto očerňovanie veľmi škodí bližnému, a neprekazí to. Láska káže v takomto prípade pomáhať bližnému. Nielen ten robí zle, čo zapáli dom, ale i ten, čo sa pri ohni sohríeva. Taký je povinový bežať po vodu, a hasiť oheň. Práve tak nielen ten hreší, čo druhého očerňuje, ale i ten, čo by mohol a mal prekaziť osočovanie, a neurobí to, ba možno radostnou tvárou ešte povzbudzuje rečníka ďalej rozprávať. —

V iných prípadoch neprotiviť sa je iba ľahký hriech, keď na pr. niekto sa neopováži nič povedať ani sa do veci zamiešať, lebo s kým sa rozpráva je vysokého postavenia. Tu podotýkajú niečo, čo sa nás rehoľníkov týka. Keď ten, čo počúva očerňovanie, má moc nad takýmito, ten má väčšiu povinnosť protiviť sa a chrániť česť bližného, a to tým väčšiu, čím väčšiu moc má. To hovoria bohoslovci.

Z toho vidíme, ako treba nám postupovať v podobných rozhovoroch. Jasný je i nebezpečenstvo, keď mlčíme a nič nepovieme pre svoju neumýtnosť a neschopnosť. Ohováranie sa teraz pre naše hriechy tak vžilo, že niet dňa bez neho, že svetskí ľudia sotva vedia začať nejaký rozhovor bez toho, žeby nezahrýzli do druhých. My sa stykáme s nimi, preto rozmýšľajme, či sme nezameškali prekaziť ohováranie, hoci sme mohli, či sme nedali príležitosť na takéto reči, či sme sa nedopytovali na niečo, alebo či sme s radosťou nepočúvali ohovárača a neprisviedčali mu?

Ale nechajme bokom tieto otázky. Niekto by mohol povedať, on vie, jak ďaleko zašiel, a kedy je hriech, a kedy nie. Vždy predpokladáme, že máme do roboty s rehoľníkmi a s ľuďmi, čo sa starajú o čnosť a o dokonalosť, čo sa nielen ťažkého a ľahkého hriechu chránia, ale usilujú sa zavše robiť, čo je lepšie, a bližnému užitočnejšie. — Sme pri rozhovore, v ktorom očerňujú druhého. Keď zo samej neumýtnosti mlčíme, neopovážime sa slovíčka povedať, a tým prisvedčíme: akože sa povzbudia na nás druhí? Utvrdia sa len v zlom, lebo vidia, že učení kňaz, ktorý slúži Bohu, a má

moc nad nimi, ničoho nepovie. Pomyslia si: to nie je hriech, lebo pater mlčí. Keď zas vedia, že je to hriech, a predsa robia to pred tebou, vtedy teba a tvoje náboženstvo zneuctujú, lebo sa opovážia pred tebou povedať, čo je zlé a hriech, a ty sa nepovážiš protirečiť, ani sily nemáš na to.

Sv. Augustín, aby vyhol ohováraníu, dal napísať na stenu jedálne verš:

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam,
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.*)

Raz boli u neho priatelia biskupi na obede. Ako sa im rozviazaly jazyky, začali druhých ohovárať. Augustín ich hneď napomenul a povedal, aby prestali zle hovoriť, ináč bude treba alebo sotrieť verš so steny, alebo odísť od stola. Na to treba smelosti povedať: Pane, idem, ak neprestanete zle o iných hovoriť. Sv. Hieronym nám to isté radí: Keď počujete niekoho očerňovať druhých, utekajte od neho ďaleko ako od hada. Nech sa zahanbí, a naučí mlčať o skutkoch iných. To je dobrý prostriedok pre nás. Alebo upozorníme ohováračov, alebo idme od nich preč.

Keď nemôžeme použiť tento prostriedok, lebo sa nám zdá ostrým proti osobám vysokého postavenia, svätí nám radia iný, ľahký a milý: ukázať kyslú tvár tomu, čo rozpráva, aby videl, že sa mi nepáči a nemám radosti v jeho reči. Toto nám odporúča i Duch svätý skrze Mudrca: „*Polnočný vietor rozháňa dážď? a zarmútená tvár utračňný jazyk.*“¹ A inde: „*Uši svoje opleť trním a neslúchaj*

*) Kto rád ohovára, nezaslúži sedieť za týmto stolom.

¹ Prísl 25, 23

*zloštného jazyka.*² Trním je tá vážnosť a smútok na tvári, keď kto ohovára. To ho pichá a napomína, aby sa spamätal, že zle rozpráva o druhých. Mudrc neuspokojí sa tým, že si zapcháš uši bavlnou alebo niečim iným mäkkým, chce, aby si ich mal trním obvinuté. Zlé slová nielen vkročiť nesmú ti do srdca, a ešte menej ňa tešiť, ale majú pichnúť samého ohovárača, aby sa napravil: „*Smutnou tvárou napráva sa duša vinnikova.*“³ To mu pripomenie, že zle robí.

Sv. Ignác veľmi užíval tento prostriedok. Niekedy sa prihodilo, že daktorý člen pred ním povedal čosi, čo sa jemu nepozdávalo. Hneď dal to na javo prísnyim pohľadom. Patri z toho zbadalí, že akási chyba sa musela stať, a pre nepozorného bolo to tiež napomenutie. Toto robieval často v maličkých veciach, hoci malá chyba sa prihodila, že ju iní nezbadali. Sám veľmi dával pozor na seba, ale tiež chcel, aby i druhí dávali pozor na svoje slová.

Protí ohováraníu je ešte iný dobrý prostriedok: začať o niečom inom hovoriť, pretrhnúť niť rozhovoru. Pritom netreba čakať na dobrú príležitosť, aby to k veci patrilo, lebo často to je najlepšie, čo vôbec nepatrí ta. Z toho lepšie porozumie i ten, čo rozprával, i čo ho počúvali, že rozhovor nebol dobrý, a že z úcty ho nepokarháš jasnejšie a nezahanbíš pred všetkými. Keď však budeš čakať na príležitosti a na dobrú chvíľu, ten istý nezbadá poznámku, ani škodu nenapravíš. Keď býk niekoho napadne, hodia mu červený plášť, avš sa zastavil, a človeka nechal. Práve tak treba hodiť

² Sir 28, 28 — ³ Kaz 7, 4

plášť tomu, čo druhého napadol a začal o ňom zle rozprávať, aby sa zastavil a prestal ohovárať. A ako ten zachráni život druhému, čo hodil plášť, podobne chráni dobré meno a česť druhého ten, čo pretrhne ohováranie.

HLAVA XI

CHRÁŇME SA KAŽDÉHO CIGÁNSTVA

„Pri všetkých skutkoch nech ta predchádza slovo pravdy.“¹ Zavše hovor pravdu, a nikdy neci-gaň. Zdá sa mi, toto netreba dokazovať rehoľní-kovi, lebo je dosť dokázano. Keď už vo svete ma-jú cigánstvo za veľký hriech, a veľká hanba je, keď o niekom povedia, že luhá, akože by mohlo ináč byť v reholi, kde pre takéto hriechy ztratí vinník všetku česť a úctu? Jasné je, jaká nízka a škaredá vec je to, a nehodná rehoľníka. Nikdy neber do úst lož, aby si sa vyhováral alebo svoju chybu zakryl. Ten nemá ani za štipku umŕtvenosti a poníženia, ktorý cigáni, aby jeho chyba nevy-šla na javo a nevážili si ho menej. My máme hľa-dať príležitosti uponižiť sa a umŕtvovať, a ty vy-hybuješ tým, čo sa prihodí, a z ktorých sa ne-môžeš vyhovoriť bez hriechu? To by bolo proti dokonalosti, na ktorú si sa podujal. Čoby šlo o za-chránenie celého sveta, hovoria bohoslovci a svätí, neslobodno cigániť. Súď, či slobodno, aby kto pre nejakú maličkosť nebol zahanbený. Preto spomína Mudrc medzi siedmimi vecmi, ktoré Boh nenávidí, „*lživý jazyk*“² na druhom mieste.

Možno ešte ináč cigániť, hoci nie tak úmysel-ne: keď kto pri rozprávaní zväčšuje veci. Pravda

¹ Sir 37, 20 — ² Prísľ 6, 17

sa nedá deliť. Kto dodáva niečo k tomu, čo sa stalo alebo čo vie, ten luhá. V tom býva veľké pokušenie, lebo obyčajne každý by bol rád, keby to, čo povie niečim sa i zdalo, preto ľahko zväčšujeme. Dávajme teda veľký pozor na seba.

Sv. Bonaventura nám odporúča chrániť sa prepínania a zväčšovania. Rehoľná vážnosť a skromnosť protiví sa tomu. Tvoja pravdivosť a vážnosť má dodávať váhy tomu, čo hovoríš, a nie zbytočné slová a prepínania. Tie nedodávajú vážnosti tvojim slovám, ale ťa pripravujú o ňu. Jasné je, prečo ti druhí nebudú veriť a vážiť pre takéto prepínania. Takýto totiž často až veľmi zväčšuje veci, že je to už rovno cigánstvo. Tým ztratí všetkú vieru a úctu u ľudí. — O sv. Ignácovi vieme, že veľmi zriedka hovoril v superlativoch, t. j. veľmi nevychvaľoval; lebo takýmto spôsobom človek ľahko zväčšuje veci. Všetko povedal a porozprával rovno a prsto bez prepínania, zväčšovania. Tomu tak vyhyboval, že ani to netvrdil veľmi, čo istotne vedel.

Svätí nám dávajú veľmi dobrú nauku v tejto veci. Sv. Bernard hovorí: Nikdy netvrd nič tvrdošijne, ani netaj. Tvoje tvrdenia a tajenia nech budú osolené nejakou pochybnosťou. Dodávaj za vše: Tak myslím, ak sa nemýlim, zdá sa mi, to som počul. Takto hovorí, kde to rozum radí, znamená skromne, ponížene a po rehoľnícky hovorí. Takto hovorí človek, ktorý sebe veľmi nedôveruje a svojmu zdaniu, ako sa svedčí ponížene. Preto hovorievali takto svätí, lebo boli ponížení, a nedôverovali sebe. O sv. Dominikovi rozpráva Surius, že keď sa ho pýtali, koľko hodín

je, nikdy nezodpovedal celkom určite: je osem alebo deväť, ale: bude asi osem alebo deväť. Pýtali sa ho, prečo takto odpovedá. Tak je istý, že nepovie nepravdu, lebo nevie, či už odbilo alebo nie.

To je druhá príčina, pre ktorú nám múdrosť a rehoľná skromnosť radí ničoho netvrdiť bez každej pochybnosti. Takto vyhneme nebezpečenstvu povedať niečo, o čom sa neskoršie presvedčíme, že je ináč. Kto zas rozhodne a isto tvrdí niečo, a potom vidí, že je to nie tak, čo sa často stane, ten sa musí hanbiť, že nepravdu povedal. Tým sa nepovzbudí ani bližný, keď sa dozvie, že vec sa má ináč. Takto máme postupovať, keď ide o isté veci, lebo keď je reč o neistých a pochybných veciach, a s istotou by som o nich hovoril, dopustil by som sa cigánstva. Kto pridáva niečo k veci, aspoň v nebezpečenstve je povedať nepravdu, čo je tá istá chyba.

Sv. Bonaventura píše: Hovor pravdu, a to čistú pravdu. Hovor prosto, a neužívaj slová, ktoré možno dvojako rozumieť. To sa protiví rehoľnej prostote. Sv. Augustín myslí: Každé pretváranie, a každá dvojsmyseľnosť je hriech. Sú ľudia, čo nechcú síce cigániť, ale ani pravdu nechcú povedať. Všetelijak prekrúcajú, aby si ich ináč rozumel, ako sami myslia. Vo vážnom prípade možno takto hovoriť, aby sme v tajnosti zachovali vec, ktorá má v tajnosti ostať, ale v obyčajnej reči nie je to dovoleno. Je to hriech falošných a neúprimných ľudí, a protiví sa nielen rehoľnej, ale i kresťanskej a verejnej úprimnosti a prostote. Neúprimnosť škodí ľuďom, lebo nedôverujú jeden druhému. Keby dovoleno bolo takto hovoriť, ni-

kto by neveril druhému. Vieme to zô skúsenosti. Tým, čo túto chybu majú, hoci by ináč poriadni ľudia boli, nedôverujú iní. Obávajú sa, že ich prevedú. Mudrc píše: „*Kto mudrlantsky vravieval, je nenávidený.*“³ Takého iní považujú za cigána, falošného človeka. Chráň sa tak hovoriť, aby i o tebe nepovedali, čo o niektorých vravia: Necigáni síce, ale ani pravdu nehovorí.

³ Sir 37, 23

HLAVA XII

VYHYBUJME LAHKOMYSELNÝM REČIAM *)

Sv. Bazil hovorí: Nechci neprestajne ako deti žartovať, lebo to sa nesvedčí tomu, čo sa o dokonalosť stará. Takéto detské zábavy robia človeka nedbalým v službe Božej, odoberajú nám pobožnosť a skrúšenosť srdca. Treba sa nám chrániť v reči pekných, ale prázdnych poklôn, lebo to znamená pajáca robiť zo seba, čo sa nesvedčí tomu, čo dokonalosť má na mysli.

Sv. Bernard veľmi vážne berie túto vec: Medzi svetskými bláznivosti sú bláznivosťami, ale v ústach kňazských sú obrázaním Boha. Ústa svoje posvätil si Evanjeliumu, neslobodno ich otvoriť viac na takéto reči. Privyknúť niečomu takému by bolo svätokrádežou. To je ako s kostolom, keď ho posvätia na služby Božie: viac ho neslobodno užívať na svetské veci. Malachiáš prorok píše: „*Rty kňaza majú zachovať umenie, a z jeho úst vychádzať bude zákon.*“¹ Ľudia od neho budú očakávať zákon Boží, a nie rozprávky a bláznovstvá. Svätý sa tým neuspokojí. Nielen to chce, aby sme takýmto slovám vyhybovali, ale žeby sme ich ani

¹ Mal 2, 7.

*) Treba podotknúť, že pôvodca má pred očami ľahkomyselné, prázdne reči, ktoré pýchou dýchajú a o lásku nedbajú. Povedať niečo dobrého na rozveselenie druhých, keď to nikoho neuráža, je len milé a záslužné. (Pozn. prekl.)

nepočúvali, ani sa im netešili. Pri tom nám tak káže postupovať ako pri ohováraní: usilujme sa takéto reči pretrhnúť, začať hovoriť o niečom vážnejšom a užitočnejšom, ukázať na tvári, že sa nám to nepáči. Keď je hanba počúvať prázdnoty, aká hanba bude povedať? Zle je smiať a tešiť sa im, ale ešte horšie je druhých na smiech povzbudzovať.

Klemens Alexandrijský, učiteľ Origenesa, a s ním sv. Bazil, Bernard a Bonaventura hovori: Slová vyplývajú z myšlienok a z mravov. Nie je preto možné, aby bláznivé slová nepochádzaly z bláznivých mravov. „Čím je srdce preplnené, o tom mlúvia ústa,“² pripomína nám sv. Písmo. Márne a ľahkomyselné slová poukazujú na márnosť a ľahkomyselnosť srdca. Či je zvon alebo hrniec celý, alebo rozbitý, či je plný, alebo prázdny, to poznáme zo zvuku, aký dáva. Podobne vidíme z hlasu a zo zvuku slov, či je srdce plné, alebo prázdne, či je celé, alebo rozbité. Kto takéto reči hovorí, ten má hlas ani rozbitý hrniec. „Nech vám žiadna zlá reč nevychádza z úst.“³ O týchto slovách píše sv. Chrysostom: Kto aké srdce má, tak aj hovorí a robí.

Sv. Ignác, mučeník stále vzýval meno Ježiš, keď ho mučili. Na otázku, prečo to robí, odpovedal: To meno mám napísano v srdci, preto nemôžem ho prestať spomínať. Kto zas hovorí prázdnoty a bláznovstvá, ten nemá v srdci napísano meno Ježiš, ale svet a jeho márnosť, a tá mu vyplýva ústami. Vidíme, že tí, čo radi hovoria ľahkomyselnosti, aby sa druhí smiali, nielen nie sú

² Mat 12, 34 — ³ Ef 4, 29

duchovní ľudia, ale ani dobrí rehoľníci nie sú. O. Avila vysvetľuje slová sv. Pavla: „*Šašovstvo nepatrí k veci.*“⁴ Povedá, že bláznivé slová protivia sa nielen rehoľnej skromnosti, ale i vážnosti kresťanského života. Z jeho úst vraj nikdy nebolo počuť takéto slovo. O sv. Chrysostomovi naznačil Metafrast, že nikdy nehovoril prázdne žarty, ani druhým nedovolil povedať. Dávni otcovia boli prísni v tejto veci. Toho, ktorý rozprával takéto reči, z trestu na týždeň vytvorili zo svojej spoločnosti. Bolo to akési vyobcovanie. Takýchto odlúčili od druhých, aby nezkazili ostatných. Ten trest ešte i na to bol, aby sa zahanbili, a videli, že taký, čo nerozpráva ako rehoľník, nezaslúži stykať sa s ostatnými bratmi.

V životopise sv. Huga, opáta v Cluny, spomína Surius Duranusa, arcibiskupa z Toulouse vo Francúzsku. Ten vraj, veľmi rád hovoril a počúval prázdne žarty a ľahkomyselné slová. Sv. Hugo ako jeho bývalý opát častejšie ho napomenul, aby sa v tom poľepšil, ináč bude zvlášte trpieť za to v očistci. O niekoľko dní umrel, a zjavil sa zbožnému mníchovi, Siguinovi, s opuchlými ústami a s poranenými perunami. Plakal, a prosil ho, aby Hugo dal sa modliť za neho, lebo strašne trpí v očistci za žarty a prázdne slová, z ktorých sa nepolepšil. Siguinus povedal to sv. opátovi Hugovi, ktorý rozkázal sedem mníchom sedem dní mlčať na zadosťučinenie za ten hriech. Jeden však nezachoval mlčanie. Arcibiskup sa zjavil Siguinovi a ponosoval sa na toho mnícha, že mu svojou neposlušnosťou predlžuje muky. Siguin išiel so

⁴ Ef 5, 4

zvestou k Hugovi. Ako sa opát presvedčil o pravde, rozkázal druhému mníchovi sedem dní mlčať. Arcibiskup sa potom tretí raz zjavil, ďakoval opátovi a mníchom. Bol oblečený do biskupských šiat, tvár mal zdravú a veselú, o chvíľku zmizol.

Osobitne treba podotknúť, že najmä uštipačných žartov máme sa chrániť, lebo také bývajú pichlavé a rania druhého. Obyčajne týkajú sa stavu alebo hlavy alebo slabých vloh druhého alebo niektorej jeho chyby. Tieto žarty sú o veľa horšie, ako predošlé, lebo tým viac škodia, čím väčší smiech vyvolávajú. Takto sa lepšie vryjú do uší a dlhšie ostanú v pamäti. Vo svete takýchto ľudí, čo sa radi posmieávajú, trpia, dokiaľ nikomu neškodia, nikoho neurazia, ba sa s nimi zabávajú. Ale keď začnú druhých urážať, hrýzť, začne sa im zle vodiť, lebo sa im urazení odplatia, jako si zaslúžia. O týchto a o podobných rečiach, ktoré sa protivia jednote a bratskej láske, sme už hovorili, preto prejdeme na inú vec.

HLAVA XIII

ROZPRÁVAJME SA O BOHU

„Nech vám žiadna zlá reč nevychádza z úst, len taká, ktorá je dobrá na vzdelanie viery, aby bola užitočná počúvajúcim.“¹ Hovor vždy o dobrých veciach, ktoré povzbudzujú a osožia poslucháčom, že sa v nich zapáli láska k Bohu a túžba po čnosti a po pokroku. O to treba nám veľmi dbať. Naše povolanie a cieľ je nielen o svoju dokonalosť sa starať, ale i o pokrok bližného. Jedna vec, ktorá veľmi povzbudzuje tých, s ktorými sa stýkame, a veľký úžitok im prináša, sú práve takieto reči a rozhovory. Svetskí ľudia totiž okrem tohto úžitku začnú si nás vážiť a uctiť, keď zbadajú, že zavše o takýchto veciach sa shovárime. Súdia, že ten, čo o Bohu rozpráva, musí byť i plný Boha. To zas dodáva veľkej sily všetkým našim prácam.

O sv. Františkovi Xaverskom čítame, že súkromnými rozhovormi viac dobrého urobil, ako kázňami. Sv. Ignác v Konštituciách tento prostriedok označuje za najhlavnejší, ktorým nám treba napomáhať bližného. Predpisuje, aby sa každý usiloval ho užívať, i bratia.

Toto lepšie pochopiť a uskutočniť pomôže nám po prvé: keď privykneme medzi sebou len o do-

¹ Ef 4, 29

brých a duchovných veciach sa rozprávať. Sv. František často svolal svojich rehoľníkov na rozhovor o Bohu, aby sa naučili rozprávať, keď budú medzi svetskými. Raz sa vraj pri takomto rozhovore zjavil im Pán v podobe pekného chlapčeka a požehnal ich na znak, ako sa mu páčia takéto reči. Spoločnosť Ježišova dbá o to od noviciátu. Nováci sa často schádzajú na rozhovor o duchovných veciach. Neskoršie celý život máme medzi sebou duchovné konferencie, aby sme nezabudli túto reč. Odporúčajú nám ešte i v obyčajných rozhovoroch pamätať na toto.

Sv. Bernard veľmi karhá niektorých rehoľníkov svojho času, a prináša im príklad zo zlatých čias. Ó, jak ďaleko stojíme od mníchov, čo žili za sv. Antona! Keď sa títo sišli, iba o nebi rozprávali. Takou túžbou a takým hladom dali sa do duchovného pokrmu, rozprávajúc sa o Božských veciach a o pokroku svojej duše, že zabudli na jedlo a často celý deň prešiel bez toho, žeby boli niečo do úst položili. A to bol dobrý poriadok, keď napred slúžili šľachetnejšej čiastke. Teraz však keď sa sídeme, niet nikoho, kto by pýtal alebo rozdával toho duchovného pokrmu. Teraz pri návštevách a v rozhovoroch nikto nehovorí o svätých písmach, o tom, čo sa týka duševného spasenia. Teraz sú iba smiechy, žarty a reči do sveta. „Keď sa teda schádzate dovedna, už to je nie jesť večeru Pána,“² ako píše Apoštol. Horšie je, že toto sa volá shovorčivosťou, rozumnosťou, ba láskou; opak zas suchosťou alebo nezdvorilosťou. Tých, čo o Bohu hovoria, považujú

² 1 Kor 11: 20

jú za melancholikov, a vyhybujú im. Takáto láska znivočí opravdivú lásku, takáto rozumnosť je na hanbu opravdivej rozumnosti. Aká láska je milovať telo a zanedbať ducha? Aký rozum je to, všetko dať telu a duši nič? Telo nasycovať a dušu hladom moriť nie je rozum ani láska, ale ukrutnosť a veľký neporiadok.

Tauler píše, že sa raz Pán zjavil ktorémusi sluhovi svojmu, a zarmútený ponosoval sa mu na svojich služobníkoch pre sedem vecí. Medzi tými na druhom mieste bolo to, že keď sa sídu, rozprávajú sa o márných a zbytočných veciach, a o ňom neprehovoria ani slovíčka. Preto dbajme o to, aby sa na nás Pán neponosoval, ani žeby nemusel nás karhať.

Iný dobrý prostriedok dávajú nám sv. Bernard a Bonaventura. Ten nám tiež pomôže zavše hovoriť o povzbudzujúcich veciach. Keď sa strojme s inými shovárať, majme niečo dobrého a užitočného, čo by sme mohli povedať. Keď potom začnú o márných a zbytočných veciach vyprávať, pretrhneme rozhovor, a obrátíme ho na niečo povzbudzujúceho, ako nám to pravidlá kážu. Nie je to veľa, keď od nás rehoľníkov žiadajú, aby sme sa o Bohu rozprávali, a tento prostriedok užívali, lebo vidíme, že svetskí ľudia tiež ho užívajú, aby mohli sa o svetských veciach rozprávať. Nech v tom ukáže každý svoju obratnosť a rozumnosť. Naučme sa pretrhnúť a zastaviť prázdne reči, a vmiešať niečo o Bohu.

Tretí prostriedok je láska k Bohu a k duchovným veciam. Ak tú máme, nezunuje sa nám o Bohu hovoriť a počúvať, ale sa budeme tešiť

tomu. Nikomu nie je proti srsti rozprávať o tom, čo rád má, a čím je mu srdce plné. Naopak je pre neho radosť a zábava. Pozri len, jak vďačne rozpráva kupec o obchode. Pri stole a inde vždycky rád počúva, kde možno dobre predať a kúpiť. Roľník vďačne hovorí o oračke a o žatve, pastier o juncoch a o ovciach. *„Kto drží pluh, a chváli sa šibákom, voľy ostňom poháňa, a ich prácou sa zaoberá, a len o juncoch vie rozprávať: svojou myslou dbá o vyhánanie brázd.“*³ Každý rád vypráva o svojej povinnosti. Preto i my, čo sme opustili svet, a staráme sa o dokonalosť, keď milujeme Boha a radi máme duchovné veci, s radosťou budeme hovoriť o týchto veciach, a nikdy nebude nám chybovať na to príležitosť. A jako dobrý znak je, keď niekto rád rozpráva o Bohu, tak zlý znak je, kto to nerád robieva, dľa slov sv. Jána: *„Oni sú zo sveta, preto po svetsky mlúvia.“*⁴

*„Tvoj ľud krmil si chlebom anjelským, a dával si im bez práce chlieb z neba hotový, majúci všetku rozkoš a ľúbežnosť všetkej chuti.“*⁵ O týchto slovách píše sv. Augustin: Tá nebeská mana, ktorou Boh živil synov izraelských v púšti, každému chutila, ako sám chcel. To však treba rozumieť iba o dobrých, zlým nechutila, ako sami chceli. Ináč by neboli túžili a prosili iný pokrm, jako naozaj túžili a pýtali. Tým nielen že nechutila, ale sa im bridila. Vzdychali po mäse, keď sa rozpamätali na hrnce Egyptské. *„Kto nám dá mäsa k jedeniu? Rozpomíname sa na ryby, ktoré sme v Egypte darmo jedávali: na myseľ nám pri-*

³ Sir 38, 26, 27 — ⁴ I. Ján 4, 5 — ⁵ Múdr 16, 20

chodia uhorky, dyne, por, cibuľa a cesnak. Naša duša je zmorená, nič iného nevidia naše oči, krome tú manu."⁶ Dobrí zas boli celkom spokojní s manou, netúžili po inom jedle, ani na myseľ im to neprišlo. V mane našli všetku chuť, čo chceli.

Je rozdiel medzi dobrými, dokonalými a nedbalými, nedokonalými rehoľníkmi: Dobrí sa tešia duchovným veciam a Bohu, a vďačne o ňom rozprávajú. V tejto mane nachodia každú chuť. Boh im chutí vo všetkom, a volajú so sv. Augustínom a s Františkom: Bože môj, a všetko moje! Boh je im všetkým. V ňom majú všetko, čo chcú. Nedbalým však a nedokonalým táto Božská mana nechutí, ale sa im hnuší. Radšie počúvajú rozprávky, ako niečo povzbudzujúceho. Šťastlivý jazyk, čo len o Božských veciach hovoril!

Sv. Bazil píše: Nepočúvaj veľmi, keď je reč o prázdnotiach. Ale keď niečo počuješ zo svätých písem, čo sa týka spasenia, to prijmi. Čo hovoria o svetských veciach, to nech ti bude trpké, čo zas povedia pobožností oddaní, to maj za sladké ako med. Kto je Bohu oddaný, ten nepotrebuje rozprávania o zbytočných a smiešnych veciach, aby sa po robote zotavil alebo v chorobe osviežil. To, čo nemá rád, ho skôr morí a trápi. Teší ho však, keď môže hovoriť alebo počuť, čo miluje alebo po čom túži. O sv. Kataríne Sienskej čítame, že nikdy sa jej nezunovalo rozprávať o Bohu. To bolo jej odpočinkom a prostriedkom stať sa silnejšou a zdravšou. To bolo jej úľavou najmä v chorobách a v prácach. To isté čítame o iných mnohých svätých.

⁶ Num 11. 4-5

HLAVA XIV

INÁ PRÍČINA ROZPRÁVAŤ O BOHU

Nielen pre povzbudenie bližného a pre osov druhých treba nám rozprávať o Bohu, ale i pre vlastný pokrok. Keď budeme medzi sebou hovoriť o Bohu, väčšou a ohnivejšou láskou budeme ho milovať. To býva účinok takýchto rečí, ako to vidíme na dvoch učeníkoch, čo šli do Emmausu. „*Či naše srdce nehorelo v nás?*“¹ Často sami badáme, že takieto rozhovory nás viac pohnú k pobožnosti, ako kázne.

O sv. Tomášovi Akvinskom píše Surius, že s každým sa iba o svätých a duši užitočných veciach rozprával. Pre to mohol potom ľahko odísť sa modlitbe a rozjímaniu, i keď predtým shováral sa s ľuďmi. Pozorné reči o Bohu ho nerozptyľovali ani nehatily v modlitbe. U sv. Františka Xaverského tiež môžeme obdivovať, ako vedel spojiť činný život s modlitbou. Mal toľké starosti, vážne povinnosti, bol skoro stále na ceste, či už na suchu, či na mori, bol v toľkých nebezpečenstvách, stykal sa s každým priateľsky, a pri tom všetkom duch jeho bol stále v Bohu zahľbený. Po práci a po rozhovore s bližným, hneď sa dal na modlitbu s najväčšou ľahkosťou a radosťou. To malo svoju príčinu: že sa nerozptyľil

¹ Luk 24, 32

v robote, preto ľahko sa vrátil k tomu, čo vlastne ani neopustil.

A naopak, keď naše reči a rozhovory nie sú o Bohu, sme vo veľkom nebezpečenstve. Sv. Ignác hovorí, že ako priateľskými rozhovormi veľa dobrého môžeme bližnému urobiť, a veľmi mu na povzbudenie byť, čo je cieľom Spoločnosti, keď sa to deje ako treba, tak naopak, môžeme mnohým na pohoršenie byť, a sami do veľkého nebezpečenstva sa dostať, keď to nerobíme ako treba. Sv. Bernard píše: Márna reč chytro zašpiní myseľ, a ľahko urobíme, čo radi počúvame.

Je pravda, že niekedy pri rozhovoroch s bližným musíme vojsť jeho dvermi, ale to na to, upozorňuje nás sv. Ignác, aby sme vyšli svojimi. Nesmie nás pritiahnuť na svoju stránku, a sebou strhnúť. Nám treba vždy s užitočnými a dobrými rozhovormi pritiahnuť ho k sebe a k Bohu. Pri tom netreba čakať na vhodnú chvíľu a na dobrú príležitosť. Lebo keď toľko budeš čakať, nikdy nezачneš so svojou vecou, a druhý ostane pri svojom náhlade. Každý vie, že sme rehoľníci, že takto rozprávame. My nesmieme čas mrhať, ani sa shovárať o tom, čo sa nás netýka. Nám treba hovoriť o Bohu a o duchovnom pokroku. Ak sa im to nepáči, nech nám dajú pokoj.

Keď ku sv. Ignácovi prišiel niekto, s ktorým dlhý čas strávil bez všetkého úžitku, raz, dva razy ho láskavo prijal. Ak ho ďalej navštevoval, začal mu hovoriť o smrti, o súde alebo o pekle. Povedal: Ak sa mu takieto reči nebudú páčiť, zunuujú sa mu, a nepríde viac; keď sa mu zas zapáčia, bude mať z nich pre dušu nejaký úžitok.

Sv. Augustín je toho istého náhľadu. Je pravda, píše, že sa nám treba usilovať prispôbiť sa každému, aby sme získali každého, ako hovorí Apoštol: „*Pre všetkých stal som sa všetkým.*“² So smutným stal som sa smutným, lebo to druhého teší, keď vidí, že iný s ním smúti a cíti jeho trápenie. S veselým som zas bol veselý. Ale, napomína nás svätý, bližnému sa tak máme prispôbiť a s ním spolucítiť, že mu pomôžeme, dvihneme ho a vyslobodíme z núdze, a nie tak, že sami upadneme do tej istej núdze. Vysvetľuje to dobrým podobenstvom. Kto druhému podáva ruku, aby ho so zeme dvihol, nesohne sa až po zem, ani neľahne, ale sa skôr zoprie, aby ho druhý nestrhol, a len trochu sa nachýli, koľko je potrebné. Tak sa máme svetským ľuďom prispôbiť: trošku sa k nim spustiť, nachýliť, aby sme ich získali, ale pritom pevne stáť, a vzpierať sa, aby nás sebou nestrhli.

Buďme presvedčení, že to veľmi povzbudzuje tých, s ktorými sa stykáme, keď vidia, že zavše o dobrých a užitočných veciach hovoríme. Hoci na začiatku niektorí zdajú sa, ako by sa im to nepáčilo, ale neskôršie začnú rozmýšľať a povzbudia sa. Nás si budú viac vážiť, a napokon presvedčia sa, že to je najhlavnejšie. A naopak, keď zbadajú, že sa dáme s nimi do svetských a zbytočných rečí, a máme v nich zalúbenie ako oni, možno budú nás považovať za svojich priateľov, ako iných ľudí, ale nie za duchovných. Tým ztratíme pred nimi vážnosť, a nedosiahneme nič

² I Kor 9, 22

dobrého v ich dušiach. Preto usilujme sa v tom dvíhať dobré meno našej rehole, a nasledovať príklad dávnych našich otcov.

O sv. Františkovi Borgiášovi čítame, že keď ho prišli navštíviť niektorí svetskí, ktorým nemohol vyhnúť, a začali rozprávať o daromných veciach, nepočúval ich, ale srdce svoje pozdvihol k Bohu. A keď mu potom niektorí pátri pripomenuli, že niekedy pre túto nepozornosť nehovorí k veci, odpovedal, radšie chce vraj, aby ho považovali za človeka slabej hlavy, ako žeby čas na darmo márnil. Bol toho presvedčenia, že je ztratený čas, ktorý nestrávime v Bohu a o Bohu. Cassian píše o opátovi Maketovi, že mnohými modlitbami vyprosil si od Boha milosť nezaspať pri duchovných rozhovoroch, či to boli vo dne, či v noci. Keď sa však rozprávalo o márnostiach, hneď zaspal.

Dokončme s všeobecným napomenutím sv. Bernarda, ktoré dáva mníchovi: Nech sa tak vo všetkom spravuje, aby sa na ňom povzbudili tí, čo ho vidia, aby nikto, kto ho vidí alebo počuje, nepochyboval, či je mních. To isté odporúča i sv. Pavel svojmu učeníkovi: „*Vo všetkom na samom sebe dávaj príklad dobrých skutkov, vo vyučovaní, v bezúhonnosti, vo vážnosti. Slovo (tvoje nech je) zdravé, bezúhonné, aby protivník bol zahambený, keďže nemôže o nás nič zlého povedať.*“³

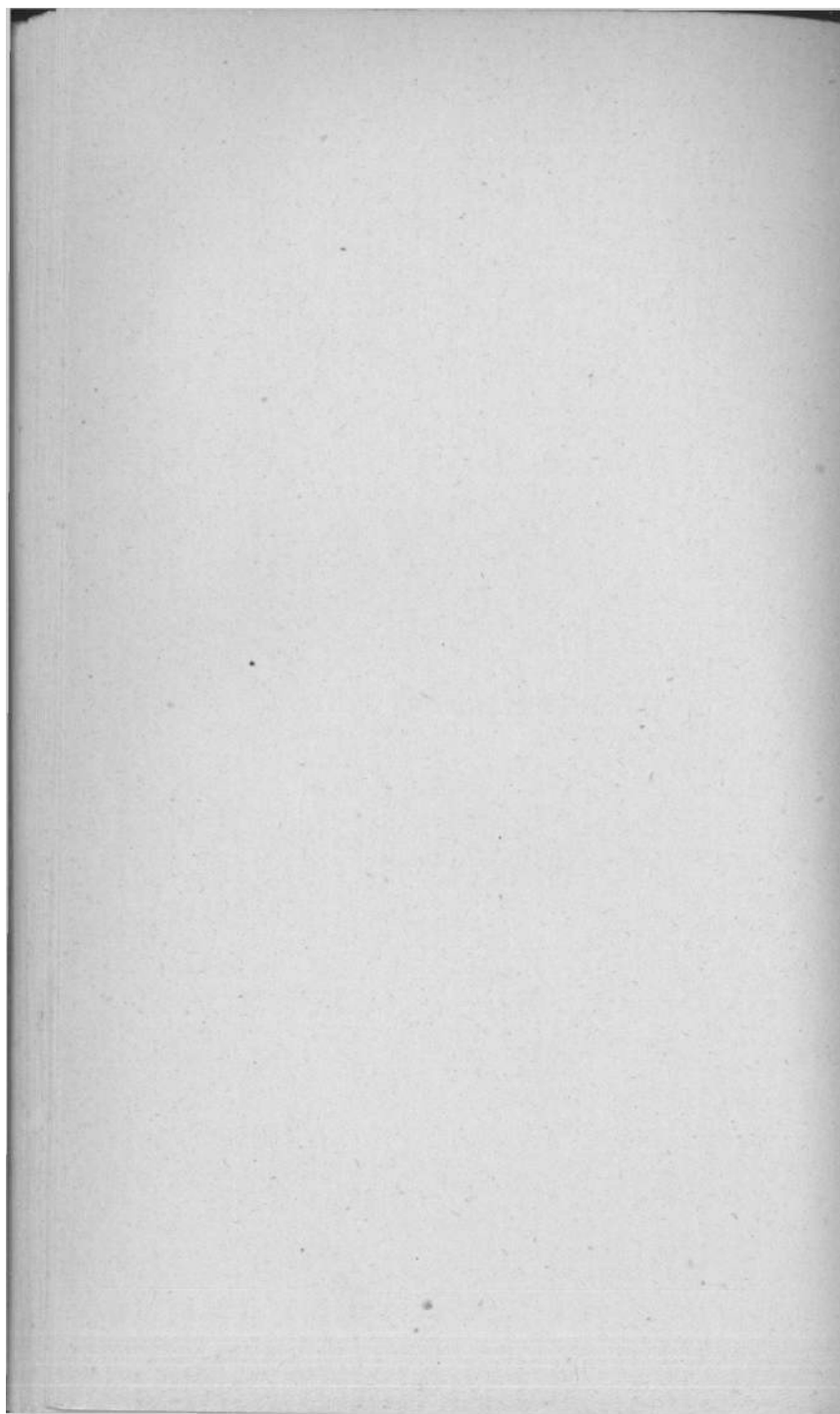
Ktorémusi mudrcovi povedali, že ho ohovárajú. Odpovedal: Tak žijem, aby mojím ohovára-

³ Tit 2, 7, 8

čom nikto neveril. Usilujme sa i my tak žiť, aby nielen nič karhania hodného nebolo v našich slovách a v skutkoch, ale aby nikto neveril, ak by nás niekto ohováral. To je najlepšia obrana: mlčať ústami, a odpovedať skutkami.

ODDIEL TRETÍ
PONÍŽENOSŤ

HLAVA I

JAKÁ VZNEŠENÁ A POTREBNÁ JE PONÍŽENOSŤ

„Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, a nájdete odpočinok pre svoje duše.“¹

Sv. Augustín hovorí: Celý život Kristov bol pre nás naukou skrze ľudskú prirodzenosť, ktorú na seba vzal. Sám bol učiteľom všetkých čností. Najviac čnosti poníženosti. Najmä túto kázal nám nasledovať, keď povedal: „Učte sa . . .“ To samo by nám malo stačiť, aby sme sa presvedčili, jak vznešená a potrebná je táto čnosť. Syn Boží prišiel z neba na zem, aby nás jej naučil. Chcel byť hlavne v tej čnosti učiteľom, a to nielen slovom, ale ešte viac skutkom. Celý jeho život bol živým príkladom a obrazom poníženosti. Sv. Bazil prejde celým životom Krista Pána, od narodenia po čnúť, a ukazuje a rozvažuje, ako nás učia všetky jeho skutky najmä tejto čnosti.

Chcel sa narodiť, hovorí svätý, od chudobnej matky, v chudobnej maštali; v biednych plienočkách chcel ležať v jaslách. Chcel ako hriešnik byť obrezaný, utekal do Egypta jako slabý, medzi hriešnikmi a mýtnikmi dal sa pokrstiť. Keď ho potom neskoršie chceli uctiť a za kráľa vyhlásiť, skryl sa. Keď ho však chceli tupiť a haniť, vtedy sa sám ponukol. Keď ho chválili, ešte i posadlí,

¹ Mat 11, 29

rozkázal im mlčať. Ale keď sa mu vysmievali a rúhali, nepovedal ani slova. Na konci svojho života ešte viac odporúčal nám túto čnosť, ako testament a ostatnú vôľu, a potvrdil to prepekným príkladom, keď poumýval nohy svojim učeníkom, a umrel hanebnou smrťou na kríži.

Sv. Bernard píše: Syn Boží uponížil sa a menším sa stal prijímúc ľudskú prirodzenosť, a chcel, aby celý jeho život bol príkladom ponížnosti. Napred chcel nás učiť skutkami, čo neskoršie slovom učil. Predivná nauka! Načože sa Pán velebnosti tak veľmi uponížil? Aby sa neopovážil viac človek pýšiť na zemi. Bola to zavše sprostosť a opovážlivosť, keď sa človek nadúval. Teraz však, keď sa Božská Velebnosť snížila, je to strašná bezočivosť a neslušnosť, keď červík-človek chce, aby ho za niečo mali a ctili. Syn Boží, rovný Otcovi, prijal podobu sluhu, a hľadal potupu a hanbu, a ja prach a popol chcem mať meno a úctu!

Právom hovorí Spasiteľ, že on je učiteľ tejto čnosti, a od neho sa jej máme učiť, lebo čnosti ponížnosti nemohli učiť ani Plato, ani Socrates, ani Aristoteles. Pohanskí mudrci píšu o iných čnostiach, o smelosti, o miernosti, o spravodlivosti, ale od ponížnosti tak ďaleko boli, že všetkými svojimi skutkami a čnosťami iba úctu a pamiatku hľadali. Bol síce Diogenes a iní, čo otrhaní chodili, chudobní a zdržanliví boli, ale práve na to boli pyšní, práve tým chceli budiť u ľudí obdiv a úctu, a ostatnými opovrhovali, ako to múdre podotkol Platon Diogenesovi. Raz povolal Platon niektorých filozofov, medzi nimi aj Diogenesa. Dom dal krásne zariadiť: všade koberce a iné

okrasy, ako to na hostinách býva. Diogenes vstúpil špinavými nohami, a začal sa po kobercoch prechádzať. Povie mu Platon: Čo robíš? Šliapem pýchu Platonovu. Platon mu však odpovedal: Šliapeš, ale inou pýchou. Tým mu dal vedieť, že väčšia pýcha je zababrať koberce, ako ich mať. Mudrci nevedeli opovrhovať sami sebou, v čom je kresťanská poníženosť, ba ani dľa mena nezna-
li túto čnosť. Tú iba my známe z učenia Kristovho.

Sv. Augustin hovorí, že Spasiteľ touto čnosťou začal reč na hore: „*Blahoslavení duchom chudobní, lebo ich je kráľovstvo nebeské.*“² Sv. Augustin, sv. Hieronym, sv. Gregor a iní svätí myslia, že tu treba rozumieť ponížených. Spasiteľ teda týmto začína svoju reč, tomu nás učí celý svoj život. Káže nám slovami: Učte sa odo mňa, nie svet vystaviť, nie stvoriť všetko viditeľné a neviditeľné, nie zázraky robiť, uzdravovať chorých, kriesiť mŕtvych, ale učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, píše sv. Augustin. Silnejšia a istejšia je pevná poníženosť, ako ohromná vysokosť. To je rovná cesta a istá, ostatné sú samé nebezpečenstvo.

Poníženosť je nám tak potrebná, že bez nej ani krok nemôžeme urobiť v duchovnom živote. Sv. Augustin hovorí: Ak len poníženosť nepredchádza, nesprevádza a nenasleduje každý náš dobrý skutok, všetko nám vytrhne z rúk pýcha, jak sa začneme tešiť, že sme niečo dobrého vykonali. Málo nám to pomáha, že sám skutok je dobrý. Práve tu sa nám treba báť hriechu pýchy a ctibažnosti.

² Mat 5, 3

Iných hriechov, ako závidi, hnevu, nečistoty iba v zlých veciach treba sa nám báť. Všetké majú svoje znaky, aby sme sa ich chránili. Ale pýcha číha na dobré skutky, aby ich znivočila. Preto sa jej treba báť, aby sme pre túžbu po chvále neutratili to, čo sme chvalitebného urobili. — Ktosi sa šťastlivo plavil. Myseľ mal v nebi: hneď na začiatku všetko obetoval Bohu. Tu sa strhol vietor ctibažnosti, a hodil ho o skaly. Chcel sa ľuďom páčiť, úctu a chválu mať, alebo sám sebe sa páčil, a preto všetko ztratil. Dobre vravia sv. Gregor a sv. Bernard: Kto bez poníženosti sbiera čnosti, ten hádže prach do vetra. Vietor všetko rozduje a roznesie.

HLAVA II

PONIŽENOSŤ JE ZÁKLADOM VŠETKÝCH ČNOSTÍ

Sv. Cyprian vraví: Poniženosť je základom svätosti. Sv. Hieronym: Prvá čnosť kresťana je poniženosť. Sv. Bernard: Poniženosť je základom a strážcom čností. Všetci majú poniženosť za základ svätosti a všetkých čností. A sv. Gregor raz ju volá učiteľkou a matkou, druhý raz zas koreňom a žriedlom všetkých ostatných čností. Toto porovnanie o koreni je veľmi dobré: vysvetľuje vlastnosti a podmienky poniženosti.

Ako kvetina živí sa z koreňa, a odrezaná vyschne, práve tak aj čnosť, čo by to ktorá bola, vyschne a zkaží sa, keď neostane na koreni poniženosti, píše sv. Gregor. Koreň je pod zemou, chodíme šliapeme po ňom, nemá nijakej krásy, nijakej vône, a predsa strom z neho sa živí. Podobne je i ponižený pod zemou, šliapu po ňom, nemajú ho za nič, zdá sa byť bez významu a bez lesku, je hodený do kúta, je zabudnutý; a práve to mu dodáva životnej sily a vzrastu. Ďalej aby strom rástol, upevnil sa, a hojne obrodil ovocím, musia mu korene rozrásť; a čím hlbšie pustí ich do zeme, tým viac ovocia prinesie, a dlhšie bude trvať, ako je napísano o dome Judovom: „*Vypusti korene dolu, a vydá ovocie hore.*“¹ Podobne súvisí

¹ IV. Kráf 19, 30

ovocie iných čností a ich trvalosť s tým, jaké korene pustila nám v srdci poníženosť.

Čím poníženejší budeš, tým viac budeš rásť v čnosti a v dokonalosti. Jako napokon dľa slov Mudrcových, „*pýcha je počiatkom každého hriechu,*“² tak je poníženosť koreňom a základom každej čnosti.

Ale povie niekto: Akože môže byť poníženosť základom všetkých čností a celej duchovnej budovy, keď svätí vieru spomínajú? Apoštol píše: „*Nikto nemôže položiť iný základ, okrem toho, ktorý je položený, ktorým je Kristus Pán.*“³

Na to dobre odpovedá sv. Tomáš. Dve veci sú potrebné, hovorí, keď chceme budovať dom. Najprv treba vykopať fundamenty, a vyhadzovať zem, dokiaľ neprídeme na pevný spodok, na ktorý možno budovať. Keď je potom fundament vykopaný, a mäkká zem odstránená, položíme prvý kameň, na ktorý prídu iné, a tie tvoria základ domu. Podobne je to, hovorí sv. Tomáš, s poníženosťou a s vierou v tejto duchovnej budove a v stavaní čností. Poníženosť kope jamy, jej povinnosťou je kopať a vyhadzovať všetko, čo je slabé: krehkosť ľudských síl. Nesmieš stavať na vlastné sily, to je iba piesok. Tie musíš vyhodíť, sám sebe nedôverovať, a kopať, dokiaľ neprídeš na živú skalú, na pevný základ, ktorým je Kristus Pán. To je hlavný základ. Okrem toho však je potrebný ešte iný, a to je zas poníženosť, preto sa i tá volá základom. Kto teda kope v poníženosťi, v samopoznaní, vyhodí hlinu samoúcty a samodôvery, a príde na opravdivý základ, na Krista

² Sir 10, 15 — ³ I. Kor. 3, 11

Pána, ten si vystaví peknú budovu. Potom môžu duť vetry, môže sa valiť na ňu voda, nič sa jej nestane, lebo je postavená na pevnej skale. Kto však stavia bez poníženia, toho budova sa skoro zrúti, lebo na piesku stojí.

Čnosti, ktoré sa neopierajú o poníženie, nie sú opravdivé, ale zdanlivé a klamné. Sv. Augustin hovorí o Rimanoch a o dávných mudrcoch, že nielen preto nemali opravdivých čností, že nemali lásky, ktorá dáva život a byť každej, a bez ktorej niet nijakej opravdivej a dokonalej čnosti, ale i preto, že im chyboval základ poníženia. Svojou smelosťou, spravodlivosťou, miernosťou iba to chceli dosiahnuť, aby ich iní ctili a pamätali na nich. To boli prázdne čnosti, bez podstaty, iba tieň čností. A že neboli opravdivé a dokonalé, len zdanlivé, preto Boh odmenil Rimanov dobrami tohto života, ktoré sú tiež len zdanlivé dobré. Teda keď si chceš vystaviť v duši budovu opravdivých čností, napred sa postaraj o dobrý základ poníženia. Čím vyššiu budovu chceš vystaviť, tým hlbší základ vykop. Niet výšky bez hĺbky.

Čím hlbšie položíš základy poníženia, tým vyššie môžeš vytiahnuť vežu kresťanskej dokonalosti, ktorú si začal. Sv. Tomáš medzi inými výpoveďami, ktoré nám po ňom ostaly, má jednu i o ponížení: Kto ešte túži po úcte, kto vyhýba uponíženiu, ba ho bolí, ten, čo by zázraky robil, ďaleko je od dokonalosti, lebo toto všetko je čnosť bez základu.

HLAVA III

LEPŠIE VYSVETLÍME PRAVDU: PONÍŽENOSŤ JE ZÁKLADOM VŠETKÝCH ČNOSTÍ

Teraz prejdeme krátko hlavné čnosti. Presvedčíme sa, jakú pravdu majú svätí, keď hovoria, že poníženosť je základom všetkých čností, a to potrebným. Začnime s Božskými. Pre vieru je potrebná poníženosť, nie síce u detí, ktorým sa vlieva viera pri krste bez ich vedomia, ale u vyrástlych, čo užívajú rozum. Viera vyžaduje poníženy a oddaný rozum: „*Zajímame každý rozum do poslušnosti Kristovej.*“¹ Pyšný rozum je prekážkou prijať vieru. Preto povedal Kristus Pán farizejom: „*Jakože môžete uveriť vy, ktorí prijímate slávu jeden od druhého, kdežto nehľadáte slávy, ktorá je od samého Boha?*“²

Poníženosť je však nielen pre prijatie viery potrebná, ale i pre zachovanie nauky. Dľa spoločného náhľadu Učiteľov a Svätých pýcha je počiatkom každého kacierstva. Tu začne ktosi vysoko vážiť svoju mienku, nedbá o učenie svätých a Cirkvi, a kacier je hotový. I Apoštol píše: „*To však vedz, že v posledných dňoch nastanú nebezpečné časy. Lebo ľudia budú sebecki, lakomi, namyslení, pyšní.*“³ Sv. Augustin pripisuje všetky bludy a kaciersta namyslenosti a pýche, a to i dokazuje.

¹ II. Kor. 10, 5 — ² Ján 5, 44 — ³ II. Tim 3, 1

Nádej tiež z poníženosti čerpá sily. Ponížený cíti svoju núdzu, a vidí, že sám od seba nevládze veľa, preto tým väčšmi sa oddá Bohu a skladá v ňom všetku svoju nádej. — Láska Božia sa poníženosťou živí a zapaluje. Ponížený vie, že všetko, čo má, od Boha je, a že sám to nezaslúži, tým sa zapáli a rozhorí v ňom láska Božia. „*Čo je človek, že si ho tak vážiš? Alebo čo prikladáš k nemu svoje srdce?*“⁴ Akože mi môžeš dávať toľké milosti a dobrodenia? Ja som taký zlý proti tebe, a ty si taký dobrý ku mne. Ja ťa obrážam každý deň a ty mi dávaš každú hodinu nové milosti. To bola hlavná pohnútka, ktorou sa svätí povzbudzovali milovať P. Boha. Čím viac pozerali na svoju nehodnosť a na svoju núdzu, tým lepšie videli, že sú povinovatí milovať Boha, ktorý shliadol na ich veľkú nízkosť. Kráľovna anjelov zvolala: „*Zvelebuje duša moja Pána, preto, že shliadol na poníženosť svojej dievky.*“⁵

Jasné je, aká je potrebná poníženosť, aby v nás bola láska k bližnému. Najviac škodí láske k bratom posudzovať ich chyby, mať ich za nedokonalých a nedostatkov plných. Ponížený je ďaleko od toho všetkého. On na chyby iba u seba pozerá, kým u druhého len na čnosti hľadá. Každého má za dobrého, iba seba za zlého a za nedokonalého, ktorý nezaslúži, aby bol medzi bratmi. Z toho povstáva v ňom veľká úcta, váženosť a láska k všetkým. Poníženého to netrápi, keď druhým prednosť dávajú, keď druhých si cenia, a na neho zabúdajú. Ani to ho nemučí, že druhých poverujú väčšími vecmi, kým jemu iba nízke a menšie úlo-

⁴ Job 7, 17 — ⁵ Luk 1, 46, 48

hy dávajú. Medzi poníženými niet závisť, lebo závisť pochádza z pýchy. Kde je poníženosť, tam niet závisť, ani zvady, ani ničoho, čo by rušilo pokoj medzi bratmi.

Z poníženosti vyplýva tiež trpezlivosť, ktorá je tak potrebná v tomto živote. Ponížený zná svoje viny a hriechy. Uzná, že zaslúži hocjaký trest. Každé trápenie, čo na neho príde, má za menšie, ako čo by mal trpieť. Preto mlčí, neponosuje sa, ale hovorí s prorokom Micheášom: „*Hnev Pánov ponesiem, lebo som sa prehrešil proti nemu.*“⁶ Ako pyšný na všetko sa žaluje, a myslí, že sa mu krivda robí, hoci to nie je pravda, a že s ním nezachádzajú, ako zaslúži, tak ponížený ani tam nevidí krivdy, kde je naozaj, ba ani nemyslí na to. Ničím sa neurazí, je presvedčený, že sa mu dobre vedí. Spokojný je, čo ako s ním zachádzajú, ba zdá sa mu, že s ním lepšie zachádzajú, ako by zaslúžil. Poníženosť je výborným prostriedkom trpezlivosti. Preto napomína Mudrc toho, čo chce Bohu slúžiť, aby sa pripravoval na pokúšenia a znechutenia, aby sa ozbrojil trpezlivosťou, ktorú dostáva ponížený: „*Upokor svoje srdce a vytrvaj. Čokoľvek bude na teba položené, prijmi, a vytrvaj v bolesti, a maj trpezlivosť vo svojom uponižovaní.*“⁷ Prijmi všetko spokojne, čo sa ti prihodí, hoci by sa to tvojej smyselnosti protivilo. Znášaj všetko, hoci ťa bolí. Ako však to dosiahnuť? Čím sa ozbrojiť, aby som to necítil, alebo čo cítim, aby sa mi ľahkým stalo? Buď ponížený, a budeš mať trpezlivosť.

⁶ Mich 7, 9 — ⁷ Sir 2, 2—4

Z poníženosti povstáva i pokoj, po ktorom každý túži, a ktorý je tak potrebný rehoľníkovi. Kristus Pán to jasne povedá: „*Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorným srdcom, a nájdete odpočinok pre svoje duše.*“⁸ Buď ponížený a budeš mať pokoj sám so sebou i s bratmi. Ako medzi pyšnými dľa slov Mudrca „*sú ustavičné sváry*“,⁹ hašterenia, tak medzi poníženými nemôžu byť nijaké hádky a nepokoje. Iba o to jedno je svätý boj medzi nimi, ktorý sa viac uponíži pred druhým a prednosť dá inému. Taká milá hádka povstala medzi sv. Pavlom a sv. Anthonom nad tým, ktorý má rozlomiť chlieb. Jeden núkal druhého, lebo bol hosťom, ten zas tamtoho, lebo bol starší. Každý chcel dať druhému prednosť. To sú dobré hádky. Preto, že pochádzajú z opravdivej poníženosti, nielen nie sú proti pokoju a proti bratskej láske, ale ju ešte utvrdzujú a zachovávajú.

Pristúpme k vlastným a podstatným rehoľným čnostiam, na ktoré sa troma sľubami viažeme, k čnosti chudoby, čistoty a poslušnosti. Chudoba tak úzko súvisí a blízko stojí k poníženosti, že sa zdajú byť sestrami jednej matky. Niektorí svätí pod chudobou duchom, ktorú Kristus Pán medzi blahoslavenstvami na prvom mieste spomína, rozumejú poníženosť, iní zas chudobu, ktorú sľubujú rehoľníci. Je potrebné, aby chudobu vždy sprevádzala poníženosť, ináč jedna bez druhej stane sa nebezpečnou. Chudobný oblek ľahko môže vyvolať ctíbažnosť a pýchu, z čoho zas vyplýva opovrhovanie druhých. Preto sa protiví sv. Augustin veľmi chudobnému obleku, a chce, aby

⁸ Mat 11, 29 — ⁹ Prísl 13, 10

jeho rehoľníci poriadne sa šatili, a takto vyhlí týmto chybám. S druhej stránky potrebná je i poníženosť, aby sme si nežiadali veľkú pohodnosť, v ničom netrpieť nedostatku, ale aby sme sa uspokojili tým, čo nám dajú, a s horším, lebo sme chudobní a sľubovali sme chudobu.

Na to, jako je potrebná poníženosť pre čistotu máme veľa príkladov z dejín pustovníkov. Máme príklady o ľuďoch, čo dlhé roky žili v pokání a v samote, a upadli hanebne, škaredo, lebo neboli dosť ponížení, a veľmi dôverovali sebe. Takýchto ľudí P. Boh tým tresce, že im dá upadnúť do hanebných hriechov. Poníženosť je tak veľkou okrasou čistoty a pannenstva, že sv. Bernard hovorí: Opozám sa povedať, že bez ponížnosti ani pannenstvo Panny Marie by sa nebolo Bohu páčilo.

Pozrime si čnosť poslušnosti, v ktorej sv. Ignác chce, aby sa synovia Spoločnosti vyznačili. Jasná vec je, že poslúchať nemôže iba ponížený, a kto je ponížený, ten aj slúcha. Poníženému môžeš hocičo rozkázať, ale nie tomu, čo nie je ponížený. Ponížený sa neodchyľuje od predstaveného, ale sa s ním vo všetkom shoduje, kde nevidí hriechu. Urobí, čo od neho žiada, chce a súdi ako on, v ničom sa mu neprotiví.

Keď zas pozremo modlitbu, o ktorú sa opiera život rehoľníka a duchovného človeka: keď nie je spojená s poníženosťou, nemá nijakej ceny. „*Modlitba pokorného preráza oblaky, a dokiaľ sa nepriblíži (k Bohu), nepoteší sa, a neodstúpi, dokiaľ neshliadne Najvyšší.*“¹⁰ Tá svätá a ponížená Judit, v komôrke do kajúceho rúcha oblečená a po-

¹⁰ Sir 35, 21

polom posypaná, klačiac na zemi volala: „*Modlitba ponížených a tichých sa ti vždy ľúbila.*“¹¹ A Dávid prorok: „*Pohliadne na modlitbu ponížených, a nepohrdne ich prosbou.*“¹² „*Nech sa neveracia unižený s hanbou.*“¹³ Obsiahne, čo žiada, Boh vyslyší jeho prosbu.

Pomyslí si, ako sa páčila ponížená modlitba toho mýtnika v evanjéliume, ktorý sa neopovážil ani oči pozdvihnúť k nebu, ani sa k oltáru priblížiť, ale v kúte stojac a bijúc sa v prsia ponížene zvolal: „*Bože, buď milostivý mne hriešnemu! Povedám vám: Sostúpil tento ospravedlivený do svojho domu, a nie ten.*“¹⁴ Pyšný farizej, ktorý sám seba mal za dobrého, vrátil sa odsúdený. Takto by sme mohli prevziať všetky čnosti. Ak chceš znať krátku cestu, ktorou by si ich dosiahol, keď chceš vedieť stručne a jadrne, ako sa stať dokonalým: buď ponížený.

¹¹ Jud 9, 16 — ¹² Žlm 101, 18 — ¹³ Žlm 73, 21 — ¹⁴ Luk 18, 13, 14

HLAVA IV.

NAJMĀ TÍ POTREBUJÚ TÚTO ČNOSŤ, ČO SA STARAJÚ O DUŠEVNÚ SPÁSU BLIŽNÉHO

„Čím si väčši, tým viac sa ponížuj vo všetkých veciach, a najdeš milosť u Boha.“¹ My, čo máme povinnosť Bohu získavať duše, sme vysokého postavenia. Nech na naše zahanbenie bude povedané: Pán nás povolal na vysoký stav. Cieľom našim je slúžiť Cirkvi v najvznešenejších službách — na aké Boh apoštolov vyvolil — aké sú: kázať evanjelium, vysluhovať sviatosti, jeho najsvätejšiu krv. Môžeme s apoštolom povedať: *„Dal nám vysluhovať smierenie.“²*

„Vysluhovaním smierenia“ volá sv. Pavel milosť a ohlasovanie evanjelioma a rozdávanie sviatostí, z ktorých vyplýva milosť. *„Boh složil na nás to slovo smierenia. Preto my namiesto Krista konáme posolstvo, jako by Boh napomínal skrze nás.“³* Sme sluhovia a poslanci najvyššieho kňaza, Ježiša Krista, sme jazykmi a nástrojmi Ducha svätého. Tými jazykmi chce Pán pohnúť ľudské srdcia. Z dvoch príčin potrebujeme čnosť poníženosti viac, ako iní. Prvá je: čím vyšší je náš cieľ a naše povolanie, tým väčšie je nebezpečenstvo a boj so stránky pýchy a ctibažnosti. Na vysokých vrchoch, hovorí sv. Hieronym, dujú tuhé

¹ Sir 3, 20 — ² II. Kor 5, 18 — ³ Tam 19, 20

vetry. Máme vysoký úrad, preto si nás celý svet váži a ctí, majú nás za svätých, za druhých apoštolov na zemi. Myslia si, že náš život je samá svätosť, a posvätenie tých, s ktorými sa stykáme. Tu je potrebný silný základ poníženosti, aby sa taká veľká budova nezrútila. Veľká sila a veľká čnosť je tu potrebná, ktorá by zdržala farchu úcty a všetkého, čo s ňou súvisí. Ťažká vec je, cteným byť, a nedbať o to. Každý nemôže po vysokých vrcholoch chodiť. Ó, koľkým sa zakrútila hlava, a spadli s vysoka, lebo nemali tohto základu poníženosti! Koľkí, čo leteli ako orli v čnostiach, spadli ako netopieri! Ten mních, o ktorom píšu v živote sv. Pachomiusa a Palemona, kráčal po žeravých uhľoch, a nepopálil sa. Od toho však spyšnel, a iných za nič nemal. Povedal: To je svätý, čo kráča po žeravých uhľoch a nepopáli sa; kto z vás to urobí? Sv. Palemon ho napomenul, lebo videl, že je to pýcha. Na konci však upadol hanebne, a zle skončil. Písmo a životy svätých plné sú takými príkladmi.

Preto potrebujeme hlavne my pevný základ mať v tejto čnosti, ináč sme vo veľkom nebezpečenstve upadnúť do ťažkého hriechu pýchy, ktorý je tým ťažší, že je to duchovná pýcha. Sv. Bonaventura vysvetľuje to, a hovorí, že je dvojaká pýcha. Jedna sa týka zemských vecí, volá sa telesnou pýchou. Druhá sa zas týka duchovných, preto sa volá duchovnou. A táto je väčšia, a je ťažší hriech. Príčina je jasná. Pyšný je kmín, ktorý berie, čo nie je jeho, proti vôli majiteľa. Kradne úctu a slávu, ktorá Bohu patrí, a ktorú on

nikomu nechce dať. „*Slávy svojej inému nedám.*“⁴ Tú chce pyšný Bohu ukradnúť, odniesť, a seba pripisovať. Kto je teda pyšný na svoju povahu, na pôvod, na zdravie, na dobrú hlavu, na učenosť a na podobné veci, ten je kmín. Ale táto krádež nie je tak veľká. Pravda, to sú tiež dary Božie, ale to sú iba plevy jeho domu. Ale kto je pyšný na duchovné dary, na milosť, na svätosť, na ovocie, ktoré prináša dušiam, ten je veľký kmín, kmín slávy Božej. Taký kradne najdrahšie šperky, ktoré majú ohromnú cenu pred Bohom, ktoré tak vysoko cenil, že za ne dal svoju krv a život.

Sv. František Xaverský sa veľmi obával, že upadne do tejto pýchy. Riekol Pánovi: Ak mi chceš niečo dať, Bože, odlož mi to; nedôverujem sám sebe. Ja som veľký kmín. Obávam sa, že s tvojím majetkom utečiem. — Majme i my túto obavu. Máme na to väčšiu príčinu, lebo nie sme takí ponížení ako sv. František Xaverský. Neпадnime do tejto nebezpečnej pýchy, neodnášajme majetok Boží, čo máme v rukách, čo nám odovzdal Boh veľkou dôverou. Ničoho si nenechajme, ničoho sami seba nepripisujme, ale všetko vráťme Bohu.

Kristus Pán v deň svojho zmŕtvychvstania, ako sa zjavil učeníkom, najprv ich pokarhal pre neveru a pre tvrdosť srdca, a potom im kázal ohlasovať evanjelium po celom svete, a dal im moc zázraky robiť, a to mnohé a veľké. Tým nás učí, že kto je vyvolený na veľké veci, ten sa musí najprv uponížiť a sám o sebe skromne smýšľať. Taký

⁴ Iz 48, 11

musí znať svoju slabosť a núdzu, aby potom, keď bude vyvýšený do neba, a bude zázraky robiť, pamätal na svoju nízkosť, a nepripisoval sebe ničoho okrem nehodnosti. Teodoreť podotýka, že Boh pre tú istú príčinu dal Mojžišovi, ktorého vyvolil za vodcu a za hlavu svojho ľudu, a skrze ktorého toľko zázrakov a znakov chcel urobiť, vložiť ruku, ktorou mu bolo Červené More rozdeliť a iné divné veci urobiť, do ňadier a vytiahnuť ju prašivú.

Druhá príčina, pre ktorú je nám poníženosť viac potrebná, je naše účinkovanie, ktoré máme rozvíť. My teda nielen pre seba potrebujeme poníženosť, pre svoj pokrok, aby sme nespýšneli, a neboli zatratení, ale i pre bližného, aby sme ho získali a niečo dobrého pre jeho dušu urobili. Na to je najhlavnejší a najlepší prostriedok poníženosť: nedôverovať sebe, nespoliehať sa na vlastné sily, na vlastnú usilovnosť a múdrosť, ale úplne Bohu dôverovať, jemu všetko pripisovať, dľa slov Mudrcových: „*Dúfaj v Pána z celého svojho srdca, a nespoliehaj sa na svoju múdrosť.*“⁵ A to preto, ako to neskoršie lepšie vysvetlíme, lebo keď sami sebe nedôverujeme, všetkú svoju dôveru v Bohu skladáme, celkom sa jemu odovzdáme, robíme ho zodpovedným za všetko, a tým ho nútime, aby sám sa dal do veci. Pane, rob svoju povinnosť; duše obracať, to nie je naša, ale tvoja robota. Čože ja tu vládzem? Keď zas dôverujeme v svojich prostriedkoch a v dôvodoch, tiskame sa do veci, pripisujeme si veľa, a odoberáme to Bohu. To je ako s vážkami: keď jedna ide hore, druhá

⁵ Prísl 3, 5

ide dolu. Koľko pripisujeme sebe, toľko odoberáme Bohu. Chceme mu vziať slávu, ktorá je jeho vlastná, a výsledok je, že nič nedosiahneme. Keby dal Pán, aby to nebolo často príčinou, že málo osožíme bližným.

Sv. Ignác v Ríme vysvetľoval katekizmus. Vtedy ešte nevedel dobre taliansky, preto miešal španielske a cudzie slová. Ale týmito kázňami taký dojem urobil, že hriešnici hneď po kázni od ľútosti vzdychajúc padali k nohám spovedníkom, a pre slzy ledva vládali hovoriť. Jeho sila nebola v slovách, ale v duchu, ako píše sv. Pavel: „*Nie v presvedčujúcich slovách ľudskej múdrosti, ale v dokazovaní ducha a moci.*“⁶ Nedôveroval sebe, ale všetku dôveru skladal v Bohu, ktorý takú silu a ducha dal jeho cudzím slovám, že sa zdalo, akoby oheň hádzal do srdca poslucháčom.

Asi preto tak málo dosahujeme, že sa veľmi spoliehame na svoju múdrosť, dôverujeme svojim prostriedkom, učenosti a dôvodom, hladkým a pekným výrazom, pričom sami sebe sa páčime a spokojní sme sami so sebou. Ale ja urobím, hovorí Pán, že keď sa nazdávaš, že si najlepšie veci a najjasnejšie dôvody priniesol, keď si veľmi spokojný, a myslíš si, že si niečo vykonal, vtedy dosiahneš najmenej. Splní sa na tebe, čo Oseáš prorok hovorí: „*Daj im, Pane! Čo im dáš? Daj im život neplodný a prsia vysušené.*“⁷ Staneš sa matkou bez detí, ostane ti iba meno. Budeš ktorýmsi Pátrom, kazateľom, budeš mať meno bez duchovných dietok. Boh ti dá suché prsia, že nebudú viesť na tebe dietky, nič sa nedotkne, čo povieš.

⁶ I. Kor 24 — ⁷ Oz 9, 14

To zaslúži ten, ktorý chce ukradnúť, čo patrí Bohu, ktorý sebe pripisuje to, čo je majetkom Božskej Velebnosti.

Nehovorím, že netreba študovať, a rozmyslieť si, čo v kázni povedať. Ale to ešte nestačí. Treba to mnohými vzdychami Bohu odporúčať, a po dlhom lámaní hlavy vyznať: „*Sluhovia neužitoční sme. Čo sme podlžní spraviť, to sme urobili.*“⁸ Čože vládzem ja? Iba trochu hluku spraviť slovami: strieľať bez guliek. Len ty, Pane, môžeš streliť do srdca. „*Srdce kráľovo v ruke Pánovej: kdekoľvek chce, nakloňuje ho.*“⁹ Akú čiastku máme my v tom? Akože závisí taký vysoký a nadprirodzený cieľ, ako je obrátiť duše, od našich slov a od ľudských prostriedkov, aké môžeme použiť? Nijako. Vtedy, ako môžeme byť takí spokojní sami so sebou, keď sa nám zdá, že niečo dobrého robíme a máme šťastie v práci, ako keby to naša zásluha bola? „*Či sa bude sekera chváliť proti tomu, ktorý ňou rúbe? Alebo sa honosí pila proti tomu, ktorý ňou rúbe? Alebo sa honosí pila prút vypínal proti tomu, ko ho zdviha, alebo keby sa palica vypínala proti tomu, ktorý ju pozdvihoval, ktorá veruže je len drevo.*“¹⁰ Takto závisí od nás duchovný a nadprirodzený cieľ obrátiť dušu. My sme ako drevo, ktoré sa nemôže hýbať a dvíhnuť, ak ho len Boh nevezme do rúk. Preto jemu treba všetko pripisovať, a nepýšiť sa ničím.

Boh veľmi dbá o to, aby sme sa nespoliehali na svoje sily a na ľudské prostriedky, aby sme sebe ničoho nepripisovali, ale všetko jemu, za všetko jeho chválili. Kristus Pán preto volil na ohlasovanie

⁸ Lúk 17, 10 — ⁹ Prísł 21, 1 — ¹⁰ Iz 10, 15

evanjelia a na obrátenie sveta nie učeních a výrečných ľudí, ale chudobných, neučených rybárov. „Čo je svetu sprostým, vyvolil si Boh, aby zahanbil múdrych, a čo je svetu slabým, vyvolil si Boh, aby zahanbil, čo je silné; a čo je svetu nepatrné a nevážené, vyvolil si Boh, ako i to, čo nie je nič, aby zničil to, čo je niečo, aby žiadané telo nevystatovalo sa pred jeho obličajom. Aby, jako je napísané, kto sa chváli, chválil sa v Pánovi.“¹¹

Keby zvestovatelia evanjeliuma boli bývali boháči a mocnári, keby boli šli s vojskom a sbraňou kázať, mohli by sme obrátenie sveta pripisovať moci zbrane. Keby bol P. Boh vyvolil na to veľkých učencov a výborných kazateľov, ktorí by boli svojou učenosťou a výrečnosťou presvedčili mudrcov, mohli by sme pripisovať obrátenie ich výrečnosti a dôvodom, a tým by sa zmenšila viera v moc Kristovu. Ale nie tak sa stalo, hovorí sv. Pavel: „Nie v múdrosti slova, aby nebol olúpený svojej sily križ Kristov.“¹² A sv. Augustín píše: Kristus Pán chcel zlomiť pyšným šije, preto nehladal skrze rečníka rybára, ale skrze rybára získal panovníka. Cyprian bol veľký rečník, ale prv bol Peter rybár, skrze ktorého potom uveril nielen rečník, ale i panovník.

Sv. Písmo je plné príkladov, ktoré nám ukazujú, že Boh vyvoluje slabé prostriedky na veľké veci. Tým nás učí, a do srdca nám vstupuje pravdu, že nemáme, čím sa chváliť, že nesmieme seba nič pripisovať, ale všetko P. Bohu. O tom nám hovorí ohromné víťazstvo Judity, slabej ženskej, nad vojskom, ktoré počítalo vyše stodvadsaťtisíc

¹¹ I. Kor. 1, 29 — ¹² Tam 17

ľudí. Tomu nás učí prípad Dávidov, ktorý ako pastier, bez zbrane, iba kameňom premohol ozrutu Goliáta: „*Aby poznala celá zem, že Boh je v Izraeli! A aby zvedelo všetko toto shromaždenie, že nie mečom ani kopijou vyslobodzuje Pán, lebo jeho je boj.*“¹³ Aby videli, že on dá zvíťaziť bez zbrane.

O tom istom svedčí tajnostný prípad Gedeonov, ktorý mal tridsaťdvatisíc ľudí proti stotridsaťtisíc Madiančanom. Boh mu povedal: „*Prímného je ľudu s tebou a nebude vydaný Madian do jeho rúk.*“¹⁴ Gedeon, máš veľa vojska, tým nemôžeš zvíťaziť. Pozri dôvod P. Boha: nezvíťaziš, lebo je vás veľa. Keby povedal, nemôžeš zvíťaziť, lebo ich je veľa, a vás málo, to by bolo jasné. Mýliš sa. Takto smýšľajú ľudia, ináč Boh. Nemôžeš zvíťaziť, lebo je vás moc. Prečo? „*Aby sa nechvastal proti mne Izrael a nehovoril: Svojou vlastnou silou som sa vysvobodil.*“¹⁵ Boh nechá Gedeonovi tristo ľudí, a s tými mu káže ísť proti nepriateľovi, a dá mu zvíťaziť. Nebolo im treba ani sa ozbrojiť, ani meče povyťahovať. Hlasom trúb, ktoré mali v jednej ruke, a hlukom rozbíjaných žbánov, a svetlom fakiel, ktoré držali v druhej ruke, vyvolal Boh taký strach a zmätok medzi nepriateľmi, že šli jeden proti druhému a zabíjali sa, iní zas utekali: mysleli, že celý svet ide proti nim. Teraz už nepovieš, že vlastnou silou si zvíťazil. Toto chcel Boh.

P. Boh ani v dočasných a ľudských veciach, pri ktorých sa predsa prostriedky vyrovnajú cieľu, naše sily víťazstvu, nechce, aby sme niečo se-

¹³ 1. Kráľ 17, 46, 47 — ¹⁴ Sud 7, 2 — ¹⁵ Tam

be pripisovali, ale aby sme víťazstvo v boji, zdar v práci jemu privlastňovali. V prirodzených veciach nie ten je niečo, čo sadi alebo polieva, nie záhradník dáva rásť bylinám ani ovocie stromom, ale Boh. Čo povedať pri duchovných a nadprirodzených veciach, pri obracaní duší, pri pokroku a napredovaní v čnosti, pri čom sú naše prostriedky, sily a námaha tak slabé a maličké, že sa nijako nevyrovnejú vysokému cieľu? Preto hovorí sv. Pavel: „*A tak ani ten, kto sadi, nie je nič, ani kto polieva, ale Boh, ktorý dáva vzrast.*“¹⁶ Jediné Boh môže dať vzrast a ovocie duchovné. Len Boh vládze vyvolať v srdciach ľudí strach a zmätok. Len Boh môže urobiť, aby ľudia nenávideli hriech a zanechali zlý život. My môžeme iba trochu hluku narobiť trúbou evanjeliuma. A keď rozbijeme žbány svojho tela umŕtvovaním, aby naše svetlo svietilo ľuďom dobrým príkladom, čosi urobíme, ale víťazstvo preda sa len Boh dá.

Z toho si zapamätajme dve veci, ktoré nám a bližnému budú na potechu a na osoh v plnení našich povinností. Prvá je: nedôverujme sebe, ale všetku dôveru skladajme v Bohu, všetko ovocie a zdar v práci pripisujme jemu. Sv. Chrysostom hovorí: Nebuďme pyšní, ale povedzme, že sme neužitoční, aby sme sa užitočnými stali. A sv. Ambróz: Ak chceš veľa dobrého duším urobiť, zachovávaj nauku sv. Petra: „*Keď kto mluví, akoby reči Božie; keď kto posluguje, akoby so silou, ktorú Boh poskytuje, aby sa vo všetkom oslávil Boh pre Ježiša Krista, ktorý má slávu a panovanie*

¹⁶ I. Kor 3, 7

*na veky vekov. Amen.*¹⁷ Nepripisujme sebe ničoho, neberme pre seba ničoho, ani nemajme márne zaľúbenie sami v sebe.

Druhá vec je: nestrafme vôľu a dôveru, keď vidíme svoju slabosť a núdzu. To je nám veľmi potrebné. Veď ktože by sa nestal malomyselným hľadiac na seba, keď si pomyslí, na aké veľké úlohy je povolaný, ako je duše odvracať od hriechov, z kacierstva a z nevery na vieru obracať. Ježišu, to je ohromná úloha! Nesveruj ju mne, lebo ja som slabší a biednejší, ako všetci iní. Mýliš sa. Práve preto je tá úloha pre teba. Mojžiš nemohol uveriť, žeby vládol tak veľkú vec vykonať, ako bolo vyslobodiť židovský národ z otroctva egyptského, a sa vyhovárал pred Bohom, ktorý ho na to posielal: „*Kto som ja, aby som išiel k faraonovi a vyviedol synov izraelských z Egypta? Prosim, Pane, pošli toho, ktorého pošlať máš,*“¹⁸ lebo ja nie som na to súci: mám farbavý jazyk. Práve to potrebujem, povedal Boh: „*Ja budem v твоjích ústach, a naučím ťa, čo máš hovoriť.*“¹⁹ To isté sa prihodilo Jeremiášovi, prorokovi. Pán ho poslal kázať národom, on však začal sa vyhovárať: „*A, a, a, Pane Bože, hľa, ja neviem hovoriť, lebo dieťa som ja.*“²⁰ Akože ma chceš poslať na takúto veľkú úlohu? Práve preto rátajú na teba. Boh práve toto hľadá. Keby si bol veľmi súci, hádam by ťa Boh nevyvolil na to, lebo by si mohol spyšnieť a niečo sebe pripisovať. Boh vyberá si ponížených, ľudí, ktorí sebe ničoho nepripisujú, skrze takýchto chce veľké veci urobiť.

¹⁷ I. Pet 4, 11 — ¹⁸ Ex 3, 11 — ¹⁹ Tam 12 — ²⁰ Jer 1, 6

Keď sa apoštoli z kázania vrátili, a Kristus Pán videl, aké divy robili, zaradoval sa v duchu, začal chváliť a ďakovať nebeskému Otcovi: „*V túže hodinu zaplesal Duchom svätým a riekol: Ďakujem ti, Otče, Pane neba i zeme, že si skryl toto pred múdrymi a opatrnými a zjavil si to maľučkým. Áno, Otče, lebo tebe ľúbilo sa tak.*“²¹ Šťastliví maľučkí, šťastliví ponížení, ktorí sebe ničoho nepripisujú! Tých dvíha Boh. Skrze tých robieva zázraky, tých berie za nástroj k veľkým veciam, k veľkým obráteniam a prácam nad dušami.

Nech teda nikto netratí dôveru a vôľu! „*Nebojže sa, malé stádo, lebo zaľúbilo sa vášmu Otcovi dať vám kráľovstvo.*“²² Ja budem s vami, povedal Kristus Pán sv. Ignácovi, keď sa mu zjavil na ceste do Ríma: Ja vám budem v Ríme milostivý! Ja ti budem pomáhať, budem vo vašej spoločnosti. Pre toto divné zjavenie dostala táto rehoľa meno: Spoločnosť Ježišova. Nie sme povolaní do rehole alebo do spoločnosti sv. Ignáca, ale do Spoločnosti Ježišovej. Preto budme istí, že P. Ježiš bude nám vždy na pomoci, ako to bol sv. Ignácovi prisľúbil. Jeho máme za vodcu a za kapitána. Netrafme teda vôľu a smelosť vo veľkej úlohe pracovať za duše, na čo nás Boh povolal.

²¹ Mat 11, 25, 26 — ²² Luk 12, 32

HLAVA V

PRVÝ STUPEŇ PONÍŽENOSTI: SKROMNE SMÝSLAŤ O SEBE

Sv. Ján Klimak hovorí: Nikto nevie, čo je poníženosť, iba ten, čo dostal od Boha poníženým byť. To je veľmi ťažké. V ničom sa tak nemýli človek, hovorí ten istý svätý, jako v tom, čo je opravdivá poníženosť. Myslíš, že to je, keď niekto povie: ja som biedny alebo som pyšný? Keby to bola, ľahká vec by bola, všetci by sme boli ponížení. Všetci hovoríme, že sme takí a takí. Dal by Boh, aby sme aj tak cítili, a nielen ústami to vraveli. Alebo myslíš, že je to poníženosť chudobné šaty nosiť alebo nízke služby robiť? Nie. V tom môže byť veľa pýchy. Nieкто môže túžiť, aby ho preto za lepšieho, za poníženejšieho považovali, ako druhých, aby si ho iní vážili, čo je najväčšia pýcha. Je síce pravda, že tieto veci veľmi pomáhajú k opravdivej poníženi, keď sa berú ako treba, ako to neskoršie vysvetlíme, ale predsa nie v tom je poníženosť.

Sv. Hieronym hovorí: Mnohí majú tieň poníženi, pravdu málo hľadajú. Ľahko je chodiť so sklonenou hlavou, so sklopenými očami, hovoriť tichým hlasom, často vzdychať a na každom kroku menovať sa biednym a hriešnikom, keď však takýchto pichneš slovíčkom, čo i ľahko, hneď uvi-

díš, jak ďaleko sú od opravdivej poníženosti. Preč s neúprimnými slovami, preč s pretváračnými pohybmi, a so všetkými týmito vonkajšími vecmi, ozaj ponížený sa v trpezlivosti ukáže. Po tom sa pozná, hovorí svätý, opravdivá poníženosť.

Sv. Bernard ide do podrobností, a takto píše o tejto čnosti: Poníženosť je čnosť, ktorou človek sám seba málo váži, keď dobre poznal samého seba. Poníženosť nepozostáva v slovách, ani vo vonkajších veciach, ale v srdci: skromne smýšľať o sebe, málo vážiť seba, a žičiť si, aby nás druhí tiež málo cenili. To vyplýva z hlbokého poznania samého seba.

Svätí, aby to lepšie vysvetlili, udávajú mnohé stupne poníženosti. Sv. Benedikt, ktorého nasleduje sv. Tomáš a iní svätí, spomínajú dvanásť. Sv. Anzelm kladie sedem. Sv. Bonaventura ich na tri stiahol. Pre krátkosť jeho budeme nasledovať. Krátku náuku môžeme ľahko pred očami mať, aby sme ju uskutočnili. Prvý stupeň poníženosti je, hovorí sv. Bonaventura, málo ceniť seba a skromne smýšľať o sebe. Tieto dve veci vyžaduje sv. Bernard pri čnosti poníženosti. Prvá je, dobre znáť seba, svoju núdzu a nedostatky. Preto kladú za prvý stupeň poníženosti poznanie samého seba. My však, že na tri sťahujeme všetké stupne, berieme za prvý stupeň málo ceniť seba. Poznanie zas samého seba považujeme za potrebný prostriedok dosiahnuť tento stupeň poníženosti. V podstate je to jedno.

Všetci sa v tom shodujeme, že poznanie samého seba je základom a východiskom nadobudnúť

si poníženosť, považovať seba za to, čo sme. Ale akože chceš niekoho za toho mať, čo je, keď ho nepoznáš? To nie je možné. Napred ho musíš znáť, kto je, až potom ho môžeš ctiť ako sa svedčí. Práve tak treba ti napred vedieť, kto si, aby si sa potom mohol považovať za toho, kto si. Keď budeš sám seba považovať za toho, kto si, budeš ponížený, lebo budeš málo ceniť sám seba. Ale keď chceš čosi viac byť, ako si, to už je pýcha. Dľa sv. Izidora i latinské slovo superbis na to poukazuje: ktorý chce, aby ho za viac mali, ako je. To je jedna príčina, hovoria niektorí, prečo P. Boh tak rád má poníženosť. On je priateľ pravdy, a poníženosť je pravda, kým pýcha a namyslenosť je lož a klam, lebo nie si tým, za koho sa máš, a za koho chceš, aby ňa druhí mali. Keď teda chceš pravdu a poníženosť, maj sa za toho, kto si. Doista nežiadame veľa, keď ňa prosíme, aby si sa nemal za viac, ako si, a neočakával to ani od druhých. Žiada to od teba spravodlivosť. Ináč smýšľať by bol veľký klam a nebezpečná vec. Ten, čo seba za iného má, ako je, klame sám seba.

HLAVA VI

POZNAŤ SEBA SAMÉHO JE KOREŇOM PONIŽENOSTI

Začnime kopat a hrabať v tom, čo sme. Dajme sa poznať svoju núdzu a slabosti, aby sme vykopali tento drahý poklad. Perla sa ztratila, píše sv. Hieronym, ale v smetiach ju našli. V smetiach svojej nízkosti, hriechov a nedostatkov najdeš túto perlu poníženia.

Začnime s telom. Sv. Bernard hovorí: Maj vždy na mysli tieto tri otázky: čo si bol, čo si, čo budeš? Čo si bol, kým ťa Boh nestvoril? Nič. Keď nie dobrota a milosrdenstvo Božie, nenarodíš sa nikdy. Jemu môžeš ďakovať, že žiješ. Sami od seba sme nič, preto v tom sa rovnáme veciam, čo nie sú. Prednosť, ktorú nad nimi máme, treba nám pripisovať Bohu. To hovorí i sv. Pavel: „*Keď si kto myslí, že je niečím, kdežto nie je ničím, sám seba svádza.*“¹ Tu sa nám otvorí bohaté pole poníženia. Čo si teraz? Samá núdza, choroba a slabosť. Ofúkne ťa trochu studený vetrik, keď si rozhorúčený, a už si nezdravý. Príde na teba nejaká ťažšia choroba, už nie si istý, či budeš ďalej žiť. Ba koľko razy si počul, že ten alebo tamten bol zdravý ani buk, a ráno našli ho mŕtveho. A kým žiješ, koľko starostí a nepríjemností musíš strpieť od tela! Id' raz do nemocnice, tam uvidíš,

¹ Gal 6, 3

čo je človek, čo je telo. Samá slabosť, samá núdza. Ale čo by si celý život zdravý bol, príde deň, keď musíš opustiť tento svet. Dva-tri dni strpia ťa, ale potom ťa pochovajú do zeme, kde sa staneš potravou červov. „*Hniline som riekol: Tys môj otec! a červom: ste mi matkou a sestrou,*“² hovorí Job. Načo tu byť pyšný? „*Prečo sa pýši zem a popol?*“³ Tu sa len uponížiš, a nevyvyšovať. Rozpomienka na svoju nízkosť je strážcom poníženia. Pod týmto popolom sa ľahko zachráni.

Rozvažujeme však ďalej. I po stvorení neudržiame sami seba. To nie je ako s domom, ktorý keď je hotový, nepotrebuje viac toho, čo ho vystavil. My i po stvorení každú chvíľu tak potrebujeme Boha, aby sme neprestali byť, jako sme ho potrebovali, keď sme nič neboli, aby sme začali jestvovať. On nás drží svojou premocnou rukou, aby sme nepadli do hlbkej priepasti, z ktorej nás do života povolal. „*Ty si ma stvoril, a položil na mňa svoju ruku.*“⁴

Táto ruka, ktorú máš nado mnou vystretú, drží ma a chráni, aby som sa nevrátil do ničoho, čím som predtým bol. My od Boha tak závisíme, že keby od nás odňal svoju ruku, čo i len chvíľku, hneď by sme prestali byť, obrátili by sme sa na nič, ako zem ostáva bez svetla, keď slnko zajde. Preto hovorí sv. Písmo: „*Všetky národy sú pred ním, akoby ich nebolo, a za nič a za márnosť sú pokladané u neho.*“⁵ Preto každú chvíľu môžeme povedať, že sme nič. Hovorievame to však iba

² Job 17, 14 — ³ Sir 10, 9 — ⁴ Žlm 138, 5 — ⁵ Iz 40, 17

ústami, a neviem, či to aj rozumieme. Keby sme to rozumeli a precítili, ako to rozumel a precítil Dávid prorok: „*Moje bytie ako nič pred tebou.*“⁶

Ozaj, ja som nič sám od seba. Ničím som bol, a že teraz som, to nemám od seba, ale od teba, Pane. Ty si mi dal život, tebe ho ďakujem. Tu sa nemám čím chváliť a čím pýšiť, lebo v tom nemám nijakej čiastky. Ty ma neprestajne udržuješ v živote, a dávaš mi sily robiť. Všetok život, všetka moc a sila do roboty z tvojich rúk nám prichodí, my sami od seba nevládzeme nič, lebo sme nič. Nuž, máme niečo, čím by sme sa pýšiť mohli? Hádam ničím? Nedávno sme povedali: Čo sa pýšiš prach a popol? Teraz môžeme povedať: Čím sa pýšiš, ty nič, čo si menej ako prach a popol? Akú príčinu alebo jakú príležitosť má nič vyvyšovať sa a za niečo sa považovať? Doista nijakú.

⁶ Žlm 38, 6

HLAVA VII

HLAVNÝ PROSTRIEDOK POZNAŤ SAMÉHO SEBA: POZE- RAŤ NA HRIECHY

Idme ďalej a kopajme v poznaní samého seba. Vezmime teraz iný rýl. Ale či možno hlbšie kopať? Či je niečo hlbšie, ako nič? Hej, je. Čo je to? Hriech, ktorého si sa dopustil. To je hĺbka, akej viac nenajdeš! Hriech je hlbší, ako nič, je horší ako byť. Lepšie by bolo byť, ako zhrešiť. Preto hovorí i Kristus Pán o Judášovi, ktorý ho zapredal: „*Lepšie by mu bolo bývalo, keby sa nebol narodil ten človek.*“¹ Medzi tým, čo je a čo nie je, niet v očiach Božích ničoho, čo by bolo tak nízke, tak ďaleké a odporné, ako človek v ťažkom hriechu, bez práva na nebo, nepriateľ P. Boha, odsúdený na večný oheň. Možno teraz nemáš ťažkého hriechu na svedomí. Ako sme sa však rozpomenuli na čas, keď sme neboli nič, aby sme pochopili svoje nič, práve tak rozpamätajme sa na čas, keď sme boli v hriechu, aby sme lepšie videli svoju nízkosť a núdzu. Pozri len, v akom smutnom položení si bol, keď si v očiach Božích bol nemilý, odporný, jeho nepriateľom, synom hnevu, odsúdený na oheň pekelný. Uponíť sa, jak hlboko len môžeš, a buď istý, že čo by si sa jak uponíť, nedosiahneš tú hĺbku opovrhnutia, kto-

¹ Mat 26, 24

rú zaslúži ten, čo urazil nekonečne dobrého Boha. To je nekonečná priepasť. Dokiaľ neuvidíme Boha v nebi, jaký je dobrý, nepochopíme, jak zlý je hriech, ktorý je proti Bohu, a čo zaslúži ten, čo sa ho dopustí.

Keby sme častejšie rozvažovali o tom, viac kopalí v tej bani hriechov a slabostí, jakí ponížení by sme boli, jak málo by sme seba cenili, a jak vďačne by sme prijali, že si nás iní tiež málo vážia. Či ten, čo zradil Boha, neprijal by hocjaké uponíženia z lásky k nemu? Či ten, čo opustil Boha za maličkú radosť, za chvíľkovú, smyselnú rozkoš, obrazil svojho Stvoriteľa a Pána, a tým zaslúžil večné peklo, neprijal by hocjaké zneuctenia, krivdy a urážky, a to dobrovoľne na zadostučinenie za urážky, ktorých sa dopustil oproti Velebnosti Božej? „Prv, než by som bol pokorený, hrešil som,“² píše Dávid prorok. Skôr, ako by ma Boh bol šľahol a uponížil, zhrešil som, vyvolal som ho na to. Preto teraz mlčím a neponosujem sa, lebo všetko to je menej, ako čo som svojimi hriechami zaslúžil. Nepotrestal si ma, Pane, ako som zaslúžil. Všetko, čo môžeme v tomto živote trpieť, je nič v porovnaní tomu, čo sme zaslúžili za jeden hriech. Nezdá sa ti, že ten, čo neuctil a nevážil si Boha, zaslúži, aby ho iní tiež nectili a nevážili? Nemyslíš, že je spravodlivo, aby iní málo vážili si toho, čo si Boha málo vážil? Či sa ti nezdá, že vôľa, ktorá sa opovážila uraziť svojho Stvoriteľa, zaslúži za veľkú smelosť, aby nikdy nerobila, čo by chcela a čo by rada bola?

² Žlm 118, 67

Je tu ešte iná okolnosť. Hoci môžeme úfať v milosrdenstve Božom, že nám odpustí hriechy, ale celkom istí o tom nie sme. „*Nevie človek, či lásky a či nenávisť je hoden.*“³ A sv. Pavel píše: „*Ničoho nie som si povedomý, avšak tým ešte nie som ospravedlivený.*“⁴ Beda mi, keď nie som ospravedlivený! Vtedy mi málo osoží, že som rehoľník a že som druhých obrátil. Čo by som hovoril anjelským jazykom, čo by som mal dar predpovedať a vedel by som všetko, čo by som všetok majetok rozdal chudobným a obrátil celý svet, keď lásky nemám, nič nie som a nič mi to neosoží. Beda ti, keď nemáš lásky a milosti Božej v srdci: nič si, ba ešte menej!

Tá neistota, či sme v milosti, ači v hriechu, je dobrý prostriedok, aby sme boli ponížení, nízko o sebe smýšľali a málo cenili. Som istý, že som obrazil P. Boha, ale neviem, či mi to odpustil. Ktože by sa tu opovážil hlavu vysoko nosiť? Ktože by sa nezahanbil a uponížil až po zem? Sv. Gregor hovorí, že Boh preto nám skryl milosť, aby sme mali jednu istú milosť: poníženosť. Hoci tento strach a neistota, v ktorej nás P. Boh nechal, či sme v jeho priateľstve, alebo nie, zdá sa nám nemilou, predsa bola to jeho milosť a milosrdenstvo. To nám pomáha dosiahnuť poníženosť, zachovať sa v nej, za nič seba nepovažovať pre veľa hriechov, ktorých som sa dopustil. Možno ten alebo tamten viac zhrešil, ako ja, a Boh mu už odpustil a dal mu milosť, ale ja neviem, či som lásky hoden. Nech nás to povzbudzuje dobre robiť, neostať bez starosti, ale v strachu a v po-

³ Kaz 9, 1 — ⁴ I. Kor 4, 4

níženosti kráčať pred Bohom, a prosiť ho o prepáčenie a o milosrdenstvo. Aj Mudrc píše: „*Bla-hoslavený človek, ktorý je vždy bojazlivý.*“⁵ „*Ne-bývaj bez strachu pre odpustené hriechy.*“⁶ Veľmi užitočné je rozvažovať o hriechoch, aby sme seba málo cenili a ostali vždy ponížení. Na tomto poli je dosť čo kopať.

A keď začneme rozmýšľať o následkoch a škodách, ktoré nám narobil dedičný hriech, najdeme hojne látky uponižiť sa a seba málo ceniť. Ako len znivočil hriech ľudskú prirodzenosť! Ako hodený kameň letí dolu, práve tak živo sa chýlime i my pre zkažu dedičného hriechu k telu, k hodnotiam a k dobrobytu. Živo sa zaujíname o zemské veci, ktoré nás obkľučujú, ale nijakého smyslu nemáme pre duchovné a pre Božské veci. To nám rozkazuje, čo by malo poslúchať, a to slúcha, čo by malo rozkazovať. Takí sme biedni, že v ľudskom tele máme skryté zverské žiadosti a srdce, čo je celkom do zeme zahľbené. „*Zlé je srdce všetkých a nevyzpytatelné; ktože ho pozná?*“⁷ Čím viac budeš kopať na tomto poli, tým väčších ohavností najdeš, ako to videl Ezechiel v obraze.

Keď rozmýšľame o vlastných hriechoch, vidíme, že sme plní nimi. To je náš majetok. Jakí ľahkomyselní sme v reči! Jak málo dbáme o srdce! Jakí nestáli sme v predsavzatiach! Jak radi máme pohodlnosť! Jak veľmi chceme vyplniť svoje žiadosti! Jakí plní sme samolásky, samovôle a hlavatosť! Jaké živé sú naše náruživosti, jaké

⁵ Prísl 28, 4 — ⁶ Sir 5, 5 — ⁷ Jer 17, 10

silné naše zlé náklonnosti, a jak ľahko sa dáme nimi strhnúť! „*Na liste, ktorý býva vetrom uchytý, ukazuješ svoju moc.*“⁸ Pri týchto slovách píše sv. Gregor: Veľmi správne prirovnávajú človeka listiu na strome. Ako sa listie krúti a vrtí na každý vetrik, tak sa krúti a mení i človek s vetrom pokušení. Raz ho znepokojuje hnev, inokedy ctibažnosť, tu ho zachytí túžba po peniazoch a po hodnostiach, tu zas smyselnosť. Raz ho strhne pýcha, druhý raz ho zarmúti priveľký strach. Preto hovorí Izaiáš: „*Odpadli sme ako listie všetci, a neprávosti naše schytily nás ako vietor.*“⁹ Nemáme stálosti, ani pevnosti v čnosti, ani v pred-savzatiach. Máme sa za čo hanbiť a uponížiť, a to nielen keď pozeráme na svoje hriechy a chyby, ale aj keď hľadáme na skutky, ktoré sa nám zdajú byť dobrými. Aj v tých sme sa dopúšťali chýb a nedokonalostí, dľa slov proroka: „*Všetci sme ako nečistý, a ako rúcho ženy nemoc svoju majúcej.*“¹⁰ O tom sme však už inde hovorili, preto tu nebudeme reči šíriť.

⁸ Job 13, 25 — ⁹ Iz 64, 6 — ¹⁰ Tam

HLAVA VIII

AKO SA CVIČIŤ V POZNANÍ SEBA SAMÉHO BEZ ŠKODY

Naša núdza je tak veľká, toľko príčin máme uponižiť sa, že sa nám zdá, že viac potrebujeme posmelenia a posilnenia, aby sme sa nezarmútili na pohľad svojich chýb a nedokonalostí, ako povzbudenia poznať samého seba. To je pravda. Svätí a učitelia duchovného života nás poučujú, ako nám treba kopať v svojej núdzi a v slabostiach. Nesmieme tu ostať stáť. Ináč, keď vidíme, akí sme biedni a nestáli v dobrých predsavzatiach, ztratíme vôľu a zúfame. Treba nám vyše vystúpiť: k добрôte Božej, a v nej skladať všetku svoju dôveru. Preto hovorí sv. Pavel, že smútok za hriech nesmie taký byť, aby človek zúfal: „*Aby sa azda nepohrúžil do prílišného zármutku ten, ktorý je taký.*“¹ To má byť zármutok miernený nádejou odpustenia. Treba pozerať na milosrdenstvo Božie, a nielen na hriech, na jeho ohavnosť a na ťažkosť. Neslobodno nám teda ostať stáť pri svojich nedostatkoch a slabostiach, aby sme neztratili vôľu a dôveru. Máme síce sebe nedôverovať, keď vidíme, akí sme, ale hneď nám treba aj k Bohu pozdvihnúť oči a v ňom dôverovať. Takto nielen vôľu neztratíme, ale budeme oduševnení a posilnení. To, čo ňa znechucuje, keď myslíš na se-

¹ II. Kor 2, 7

ba, to isté dodáva ti sily, keď pozeráš na Boha. Čím lepšie poznáš svoju slabosť, a menej dôveruješ sebe, tým silnejším sa staneš, keď budeš pozeráť spolu aj na P. Boha a v ňom dôverovať.

Svätí nám však tu pripomínajú veľmi vážnu vec. Je pravda, že nesmieme ostať stáť pri svojich slabostiach, aby sme nezúfali, ale treba nám myslieť na dobrotu, milosrdenstvo a na veľkodušnosť Božiu, a všetku dôveru v ňom skladáť. Ale ani pri tom neslobodno sa nám zastaviť, ale hneď obrátiť zrak znova na seba, na svoju slabosť a núdzu. Ak by sme sa totiž zastavili pri добрote, milosrdenstve a pri veľkodušnosti Božej, a zabudli by sme na to, čo sme, hrozí nám nebezpečenstvo upadnúť do nadutosti a do pýchy. Cítili by sme sa istými, veľa by sme si trúfali, neboli by sme dosť obozretní. To by však bola ohromná priepasť, začiatok veľkého a strašného úpadku.

Koľko duchovných ľudí, o ktorých sa zdalo, že sú až do neba povýšení v modlitbe a v nazeraní, dostalo sa takto do záhuby! Koľko ozaj svätých, a to veľkých svätých, hanebne upadlo, lebo zabudli na seba, lebo priveľa si trúfali pre milosti, ktoré obsiahli od Boha! Veľmi isto si vykračovali, akoby už pre nich nebolo nijakého nebezpečenstva, a preto škaredo upadli. Máme plné knihy takýchto pádov. Sv. Bazil hovorí, že Dávid kráľ pre nadutosť upadol do cudzoložstva a do vraždy. Raz totiž, keď ho Boh navštívil hojnou počtou, opovážil sa zvolať: „*Ja však som riekol vo svojej hojnosti: Nepohnem sa na veky.*“² Len

² Žlm 29, 7

počkaj trochu! Boh odníme od teba svoju ruku. Prestanú tie neobyčajné milosti, potom uvidíš, čo bude. „*Odvrátil si tvár svoju odo mňa, a zdesil som sa.*“³ Boh ťa nechal v núdzi, a robil si dľa svojej hlavy. Teraz po úpadku z vlastnej škody poznáš, čo si nechcel znať, keď ťa Boh obsypával svojimi darmi.

Dľa sv. Bazila i sv. Peter preto upadol a zaprel Pána, že bol namyslený a veľmi dôveroval v sebe. „*I keby som mal umrieť s tebou, nezaprem ťa. I keď sa všetci pohoršia nad tebou, ja sa nikdy nepohorším.*“⁴ Že tak smelo a namysleno povedal: čo sa všetci na ňom pohoršia, on sa nepohorší, ale radšie zomrie, preto Boh dopustil, aby upadol, a tak sa uponížil a poznal seba. Nikdy nesmieme spustiť oči so seba, nikdy sa necítiť bezpečnými, ale vždycky sa obávať a veľký pozor dávať, aby nás nepriateľ, ktorého v sebe máme, nezradil a ozbrojený nás nepremohol.

Teda od svojej núdze a slabostí treba nám zrak hneď obrátiť k Bohu, a od Boha a od jeho milosrdenstva a milostí znovu hľadiť na seba. To je ten Jakubov rebrík, ktorý jedným koncom v zemi stojí, druhým však do neba siahá. Po tom ti je hore-dolu chodiť, ako chodili anjeli. Vystúp k dobrote Božej, ale neostaň tam, lebo by si sa stal opovážlivým. Vráť sa k sebe. Ale ani tu neostaň, aby si neztratil vôľu a dôveru, ale vyjdi znovu k Bohu a maj v ňom dôveru. Tak ti treba hore-dolu chodiť po tomto rebríku.

Takto sa bránila sv. Katarina Sienska proti pokušeniam, ktorými ju zlý napádal, ako to

³ Žlm 29, 8 — ⁴ Mat 26, 35, 33

sama rozpráva v Rozhovoroch. Keď ju chcel pomútiť a nahovoriť, že celý jej život bol klam, v poníženosti povzniesla sa k milosrdenstvu Božiemu a povedala: Uznám, Pane, že celý môj život bola samá tma, ale skryjem sa do rán Ukrižovaného, v jeho krvi sa umyjem, a budem čistá od hriechov. „*Obmy ma, a nad sneh budem belšia.*“⁵ Keď ju zas zlý pýchou pokúšal a povedal jej: Ty si už dokonalá a Bohu milá, nie je ti treba viac sa trápiť a hriechy oplakávať, vtedy sa uponížila a odpovedala mu: Ja nešťastná! Sv. Ján Krstiteľ sa nikdy nijakého hriechu nedopustil, bol už posvätený v lone matkinom, a zato neprestal prísne sa kajať. A ja som sa dopustila toľko chýb, a nikdy som ich neoplakala, ani nepoznala, ako treba. Zlý duch nemohol strpieť ani takej poníženosti, ani toľkej dôvery v Bohu, preto jej povedal: Buď prekliata i ten, čo ťa tomu naučil, že sa nemôžem k tebe bližšie dostať. Keď ťa chcem pomútiť, vystúpiš vysoko k milosrdenstvu Božiemu, keď ťa zas pozdvihnem, sostúpiš v poníženosti až do pekla, ba v samom pekle ma prenasleduješ! Opustil ju, lebo utrpel veľkú porážku.

Takto sa nám treba cvičiť. S jednej stránky obávajme sa a dávajme pozor, s druhej však buďme silní a veselí: obávajme sa pre seba, a silní a veselí buďme v Bohu. To sú lekcie, ktoré dľa Kempiša dáva Boh každý deň svojim vyvoleným: jednu o chybách, druhú o добрote Božej, ktorá im takou láskou odpúšťa.

⁵ Žlm 50, 9

HLAVA IX

JAK UŽITOČNÉ JE POZNAŤ SEBA

Prehovoríme, jak veľmi užitočné je poznať seba, aby sme sa povzbudili na toto cvičenie. To, čo sme povedali, je najhlavnejší úžitok. Poznanie seba je totiž základom, koreňom poníženosti, a jediným a potrebným prostriedkom nadobudnúť ju a zachovať. Ktoréhosi z dávnych otcov sa pýtali, ako možno nadobudnúť si opravdivej poníženosti. Odpovedal: Keď človek len na svoje chyby a nie na cudzie pozerá. To by nám malo stačiť, aby sme sa celkom oddali tomuto cvičeniu, keďže tak veľmi pomáha nadobudnúť si čnosť poníženosti.

Svätí ešte ďalej idú, a hovoria, že ponížené poznanie seba je istejšou cestou poznať Boha, ako najhlbšia veda. Tomu príčina je dľa sv. Bernarda, že táto veda je hlbšia a užitočnejšia, ako všetké ostatné, lebo tou pozná človek Boha. Sv. Bonaventura hovorí, že zázrak, ktorý urobil Kristus Pán na slepom od narodenia, tiež na to poukazuje. Spasiteľ pomazal mu oči blatom, tým mu vrátil telesný zrak, aby videl seba, a dal mu i duchovný, ktorým poznal Boha a klaňal sa mu. Takto nás Boh osvecuje, čo sme slepí, že neznáme ani seba ani Boha. Pomaže nám oči blatom,

z ktorého sme sa narodili, aby sme znali napred seba, potom nášho Osvetiteľa, a jemu sa klaňali. To má na mysli i Cirkev v popolnú stredu, keď nám čelo posype popolom slovami: Pamätaj človeče, že si popol, a že na popol sa obrátiš. Napred treba nám znať seba, potom poznáme Boha. Treba sa nám rozpomätať, že sme ho obrazili, aby sme sa potom kajali za svoje hriechy. Znať teda seba, rozvažovať o svojej nízkosti je prostriedkom poznať Boha. Čím lepšie kto pozná svoju nízkosť, tým jasnejšia mu bude veľkosť Boha. Jasnejšie sú totiž protivy, keď ich postavíme jednu k druhej. Biele na čiernom viac sa odráža a svieti. Nuž človek je najnižšia nízkosť, Boh je zas najvyššia vysokosť. To sú dve protivné krajnosti. Čím lepšie kto pozná seba, a vidí, že sám od seba je nič, nemá ničoho, iba hriechy, ten tým jasnejšie uvidí dobrotu, milosrdenstvo a veľkodušnosť Božiu, ktorá sa k nám tak láskave schyluje.

Toto zapaluje v duši oheň lásky Božej. Človek sa nevie dosť prenadiviť a ďakovať Bohu, keď vidí, jaký je biedny a planý, a Boh ho nielen strpí, ale ho milosťami obsypáva. My sme často sami sebe na farchu, a Boh je tak dobrý a milosrdný k nám, že hovorí: „*Moja rozkoš je bývať so synami ľudskými.*“¹ Čože je, Pane, v synoch ľudských, že je to tvoja radosť byť s nimi a showárať sa?

Svätí sa veľmi usilovne cvičili v poznaní seba, aby lepšie poznali Boha a viac milovali jeho Božskú Veľebnosť. To sa modlieval sv. Augustín:

¹ Prísľ 8, 31

„Boh je vždycky ten istý. Keby som znal teba, keby som znal seba!“ A sv. František celé dni a noce strávil v rozvažovaní tých slov: Ktože si ty a kto som ja? Takto poznali svätí hlboko Boha. To je istá cesta na to. Čím hlbšie sostúpiš v poznaní seba, tým vyššie sa dostaneš a tým viac vzrastieš v poznaní Boha, jeho dobroty a nekonečného milosrdenstva. A zas čím lepšie poznáš Boha, tým lepšie prenikneš i seba. Nebeské svetlo osvieti i kúty, že zbadáme i to, čo sme svetskými očami mali za dobré.

Sv. Bonaventura hovorí, že ako v izbe vidno i prášok, ako zasvieti do nej slnko, podobne zbadá i duša i najmenšie veci, ako ju osvieti Boh, to opravdivé slnko spravodlivosti. Takto potom má za zlé a chybné i to, čo predtým pri menšom svetle mala za dobré. To je príčina, pre ktorú boli svätí tak ponížení a seba málo vážili. Mali viac svetla, lepšie poznali Boha, preto lepšie poznali i seba a videli, že nemajú ničoho, iba hriechy. Preto, že znali seba a videli v sebe veľa chýb, boli presvedčení, že ešte viac je, čo nevidia, že je to len menšia čiastka, čo poznajú. A jako Boh je o veľa lepší, ako si myslia, preto i oni sú oveľa horší, ako sami sa nazdajú. Čo by sme ako dobre poznali Boha, úplne ho nikdy nepoznáme, vždy najdeme v ňom niečo nového a neznámeho. Práve tak i seba čo ako dobre budeme znať, čo ako málo budeme seba cenit a uponížiť sa, nikdy nedosiahneme dno svojej núdze. To nie je prepínanie, ale čistá pravda. Keďže človek nemá sám od seba, iba nič a hriechy, či môže sa tak uponížiť, ako to zaslúži?

Ktorási svätá prosila od Boha svetlo poznať seba. Videla v sebe takú ohavnosť a núdzu, že to nemohla zniesť. Preto znovu prosila Boha: Pane, nie tolko, ináč mi prichodí zúfať. Avila píše, že znal osobu, ktorá často prosila Boha, aby jej ukázal, aká je naozaj. Boh jej otvoril trošku oči. Skoro veľmi draho to zaplatila. Takú ohavu videla, že hlasno zvolala: Pane, vezmi mi toto zrkadlo, pre tvoje milosrdenstvo ťa prosím, nechcem vidieť, aká som.

Z toho povstáva vo svätých tá nenávisť oproti sebe, o ktorej sme už hovorili. Čím lepšie poznajú nekonečnú dobrotu Božiu a viac ju milujú, tým viac nenávidia seba, ako nepriateľov Božích dľa slov Jobových: „*Prečo si ma postavil seba za protivníka, tak, aby sám sebe bol farchou?*“² Vidia v sebe koreň všetkého zla, vlastnú vôľu a smyselnosť, z ktorej pochádzajú všetky hriechy, a preto sú proti sebe a nenávidia seba. Či nezaslúži ten, čo za krátku radosť opustil Boha, najväčšie dobro, aby ho nenávideli? Či nie je hodný nenávisť ten, pre ktorého si ztratil večnú slávu a zaslúžil si peklo na veky? Či netreba nenávidieť toho, čo ti tolko zlého narobil a i teraz ti robí? A kto je to? To si ty sám, protivník a nepriateľ P. Boha, protivník a nepriateľ vlastného dobra a spasenia.

² Job 7, 20

HLAVA X

POZNANIE SEBA DODÁVA SILY

Kto pozná sám seba, ten nielen neztratí vôľu, ako by sa to niekomu mohlo zdať, ale skôr dostane veľkú chuť a silu na všetko dobré. Taký totiž, čo pozná sám seba, vidí, že na svoje sily sa nemôže spoliehať. Nedôveruje sebe, ale všetku dôveru skladá v Bohu, v ktorom sa cíti silným a mocným na všetko. Odtiaľ je, že takíto sú smelí a podoberajú sa na veľké veci, a ich aj uskutočnia. Oni všetko pripisujú Bohu, a nič sebe, preto Boh sám vezme celú vec do ruky. Takto potom vykonáva veľké a divné veci skrze slabé prostriedky. „*Aby ukázal bohatstvá svojej slávy na nádobách milosrdenstva, ktoré prihotovil k sláve.*“¹ Boh kladie do slabých nádob bohatstvá svojej sily, aby lepšie sa zjavila jeho sláva. To povedal Boh sv. Pavlovi, keď ho trápily pokušenia, a chcel sa od nich oslobodiť: „*Dost ti je moja milosť, lebo silnosť v nemoci sa zdokonaľuje.*“² Moc Božia sa dokonalšie ukáže, keď je choroba a slabosť väčšia. Aj lekár lepšie meno si nadobudne, keď je choroba väčšia a nebezpečnejšia. Práve tak aj ruka Božia dosiahne väčšej slávy, keď je v nás väčšia slabosť. Takto vysvetľuje toto miesto sv. Augustín a sv. Ambróz. Kto

¹ Rim 9, 23 — ² II. Kor 12, 9

teda zná seba a nedôveruje v sebe, ale v Bohu, tomu Boh pomáha. A naopak, kto sa sám na seba spolieha, na svoje sily a na svoju usilovnosť, toho opustí.

Dľa sv. Bazila preto dostávame často menej milostí vo väčšie sviatky, keď sa chceme a nazdáme lepšie a pobožnejšie modliť, lebo dôverujeme v svojich prostriedkoch, v svojej usilovnosti a príprave. Inokedy zas, keď sa najmenej nazdáme, pocítíme veľkú sladkosť, aby sme videli, že je to milosť a milosrdenstvo Pánovo, a nie naša usilovnosť a zásluha. Znať teda svoju slabosť a núdzu neodoberá vôľu, ale dodáva smelosti a sily; lebo to pohýňa človeka nedôverovať v sebe, ale všetku úfnosť skladať v Bohu. To hovorí i sv. Pavel: „*Keď som slabý, vtedy som silný.*“³ To značí dľa sv. Augustína a dľa sv. Ambróza: keď sa uponížim, vtedy som povýšený. Keď vidím, že nič nevládzem, vtedy som pozdvihnutý. Čím lepšie poznám svoju slabosť, a pozerám na Boha, tým mocnejším a silnejším sa cítim na všetko. Pán je moja sila a dôvera.

Z toho vidno, že nie je to poníženosť, ani nie z poníženosti povstáva to znechutenie a obava, ktorá nás často znepokojuje pre náš pokrok, že nikdy nedosiahneme čnosť, nikdy nepremôžeme v sebe zlú povahu alebo náklonnosť. Inokedy zas znepokojuje nás pre povinnosti a pre roboty, ktoré nám vyznačuje, alebo môže vyznačiť poslušnosť. Myslíme si, že nie sme súci za spovedníka, za misionára a za čo iného. Zdá sa to po-

³ II. Kor 12, 10

níženosťou, ale často nie je. Skôr je to pýcha. Takýto len na seba pozerá, ako by to všetko svojimi silami, svojou námahou a usilovnosťou mal urobiť, a nepozera na Boha, ktorý by ho posilnil a posmelil. „*Pán je moje osvietenie a spasenie moje: koho by som sa bál? Pán je ochranca života môjho: koho sa mám ľakať? Keby sa proti mne vojsko postavilo, neľaká sa moje srdce. Keby proti mne povstala vojna, v tej ja dúfať budem.*“⁴ „*Keby som aj chodil prostred tône smrti, nebojím sa zlého: lebo ty si so mnou.*“⁵

Rozličnými slovami prorok to isté hovorí. Žalmy sú plné takýchto výrazov. Tie svedčia, akú veľkú lásku a dôveru mal Dávid v Bohu. Takúto treba aj nám mať. „*Vo svojom Bohu prekročím múr.*“⁶ Čo by jak vysoký bol, nebude mi stáť v ceste. Boh premáha obrov kobyškami. V Bohu pre-môžem levov a šarkanov. Milosťou a pomocou Pánovou staneme sa silnými. „*Ktorý uči ruky moje boju: a čini rameno moje ako luk medený.*“⁷

⁴ Žlm 26, 1, 3 — ⁵ Žlm 22, 4 — ⁶ Žlm 17, 30 — ⁷ Tam 35

HLAVA XI

INÉ ÚŽITKY TOHTO CVIČENIA

Z našej stránky najviac nám pomôže dosiahnuť od Pána veľa milosti, darov a čností, keď sa uponížime a poznáme svoju slabosť. Aj Apoštol píše: „*Rád teda budem sa chváliť svojimi slabosťami, aby silnosť Krista prebývala vo mne.*“¹ Sv. Ambróz píše pri slovách sv. Pavla: „*Mám zaľúbenie vo svojich slabostiach,*“² ak sa kresťan môže niečím vychvaľovať, to nech sa poníženosťou vychvaľuje, od ktorej rastie pred Bohom. „*Dážď milostivý oddelil si, Bože, pre dedičstvo svoje: už omdlievalo, ale ty si ho posilnil.*“³ Pri týchto slovách pýta sa sv. Augustín: Čo myslíš, kedy dá Boh svojmu dedičstvu, duši, dobrovoľný a milostivý dážď svojich darov a milostí? Keď pozná svoju slabosť a núdzu. Vtedy ju zdokonáli a pustí na ňu dážď svojich darov. Žobrák tým viac pohne bohatých a milosrdných ľudí, a viac almužny od nich dostane, čím viac ukazuje svoju chudobu a rany. Práve tak i človek, čím lepšie pozná sám seba a uponíži sa, čím viac ukazuje a vyznáva svoju núdzu, tým viac pohne Boha, aby sa nad ním smiloval a lutoval ho. Takto potom dostane hojnejšie milosti. „*On dáva ustatému vládu, a tým, ktorí nie sú, moc a silu rozmnožuje.*“⁴

¹ II. Kor 12, 9 — ² Tam 10 — ³ Žlm 67, 0 — ⁴ Iz 40, 29

Poznanie seba je všeobecným prostriedkom na všetky nedostatky. To vyjadruje nakrátko, jak dobré a užitočné je toto cvičenie. Na všetky otázky, ktoré sa kladú v duchovných konferenciách: odkiaľ je to a to, aký liek je na to, môžeme odpovedať, že to vyplýva z nedostatku poznania seba, a liek je poznať seba a uponiť sa. Keď sa pýtaš, prečo posudzujú spolubratov, odpovedám ti: neznáš dosť sám seba. Keby si sa vhlbil sám do seba, mal by si, na čo pozerať a čo oplakávať, nepotreboval by si cudzích chýb. Keď sa pýtaš, prečo hovoríš s bratmi surovo a uštipačne: tiež preto, lebo neznáš dobre sám seba. Keby si znal sám seba a mal by si sa za najmenšieho zpomedzi všetkých, keby si na každého pozeral ako na predstaveného, neopovážil by si sa takto hovoriť. Keď chceš vedieť, prečo sa vyhováraš, ponosuješ a šomreš, že ti to alebo ono nedajú, čo s tebou tak zachádzajú, jasné je, že tiež preto.

Keď sa pýtaš, prečo si nespokojný a zarmútený, keď ťa všelijaké pokušenia trápia alebo keď vidíš, že často upadáš do niektorých chýb, prečo tratiš vôľu, poviem ti: pre nedostatok poznania seba. Keby si bol ponížený a povážil by si, aký si zlý, nezarazilo by ťa to, ani nezarmútilo, ale skôr by si sa divil, že si sa nedopustil horších vecí, väčších úpadkov. Chválil a ďakoval by si Bohu, že drží nad tebou svoju ruku, aby si neupadol, čo by sa už bolo stalo, keby ťa on nebol chránil. Čože môže vytekať z jarku hriechov? Takéto miesto môže iba takto zaváňať, takýto strom môže iba takieto ovocie prinášať. „*Má na pamäti, že sme*

*prach.*⁵ Pri týchto slovách píše sv. Anzelm: Čo je to veľkého, keď vietor dvihne prach? Ak chceš najst' liek, aby si mal lásku k bratom, aby si bol poslušný, trpezlivý, kajúcny, tu ho máš.

O sv. Františkovi Borgiášovi čítame, že raz na ceste stretol sa s ním kráľovský úradník, jeho priateľ. Keď videl nášho svätého v takejto chudobe a v nepohodlnosti, prišlo mu ho ľúto, a prosil ho, aby viac dbal na svoju osobu. Svätý mu veselo a obratne odpovedal: Netrápte sa, nemyslite si, že som v takej núdzi, ako sa zdá. Vždycky posielam kohosi, kto mi obstará byt' a všetko ostatné. Pýtal sa pán, kto je to. Odpovedal svätý: Poznanie samého seba a rozvažovanie, čo zasluhujem za svoje hriechy, t. j. peklo. Keď s touto myšlienkou prídem na akýkoľvek byt', čo by bol čo aký nepohodlný a biedny, zdá sa mi vždy lepším; ako zaslúžim.

V krónike Dominikánov nasledujúca udalosť je naznačená o bl. Margite z tej istej rehole. Raz sa shovárala s ktorýmsi rehoľníkom, veľkým sluhom Božím a duchovným človekom. Medzi inými povedal jej, že často prosil Boha, aby mu ukázal cestu, ktorou sa dávni otcovia tak veľmi mu páčili a toľké milosti od neho obsiahli. Jednu noc zobudí ho hlas: Vstaň a čítaj! Vstal. Pred sebou vidí knihu, zlatými písmenami písanú. Prečítal z nej týchto niekoľko nebeských a Božských slov: To je dokonalosť dávnych otcov: milovať Boha, nevážif seba, neopovrhovať inými, ani nikoho neposudzovať. Kniha hneď zmizla.

⁵ Žlm 102, 14

HLAVA XII

TREBA SA USILOVAŤ ZNAŤ SEBA

Z toho, čo sme povedali, vidíme, jako sa nám treba usilovať poznať seba. Raz sa pýtali Talesa z Miletu, ktorý patril medzi sedem mudrcov Grécka, ktorá je zpomedi všetkých prírodných vecí najťažšia. Odpovedal: Poznať seba. Samoláska je v nás tak veľká, že nás v tom stále hatí. Preto sa aj stalo tak chýrečným staré príslovie: poznaj sám seba. A to druhé: bývaj sám so sebou. Ale nechajme cudzích, a idme k svojim, ktorí sú v tej veci lepší učítelia. Sv. Augustín a Bernard hovori, že znať seba je o veľa väčšia veda a užitočnejšia, ako čo ľudia vynašli. Ľudia vysoko si vážia vedu o nebeských a zemských veciach. Vážia si vedu o hviezdach, o nebeských telesách, o ich pohyboch, o ich vlastnostiach a účinkoch, ale znať seba je vyššia a užitočnejšia, ako všetky iné. Ostatné nadúvajú, ako sv. Pavel píše, táto však povzbudzuje a k poníženosti vedie. Preto nám odporúčajú svätí a učítelia duchovného života veľa sa zaoberať v modlitbe týmto cvičením, a karhajú omyl tých, čo sa prešmyknú ponad svojimi chybami, a rozmýšľajú o iných pobožných veciach, v ktorých viac radosti najdú. V svojich nedostatkoch a chybách nemajú potechy, lebo sa im nepáči, že sú zlí, jako aj škaredá osoba nepozera sa

do zrkadla. Sv. Bernard do úst P. Bohu dáva tieto slová: Človeče, keby si videl, aký si, sám sebe by si sa nepáčil, a mne by si sa páčil. Ale že nevidíš, jaký si, sebe sa páčiš, a mne sa nepáčiš. Príde však čas, kedy ani mne, ani sebe sa nebudeš páčiť. Mne nie, lebo si zhrešil, sebe nie, lebo na veky budeš horieť.

Sv. Gregor hovorí: Sú niektorí, ktorí ako začnú slúžiť Bohu a nadobudnú si trochu čnosti, hneď sa nazdajú, že sú už svätí. Pozerajú iba na to dobré, čo urobili, a zabúdajú na hriechy a na všetko zlo v minulosti, ba často aj na terajšie nedostatky, lebo len to dobré majú pred očami, a to zlé, čo robia, nebadajú, ba ani nechcú vidieť. Dobrí však a rozumní naopak robia. Preto že sú ozaaj plní čností a dobrých skutkov, vždy hľadia na to zlo, čo je v nich, a rozmýšľajú o svojich chybách a nedokonalostiach.

Jasné je, kde prídu jedni a druhí. Tí, čo pozerajú na svoje slabosti, zachovajú sa v dobrom a vo veľkých čnostiach, lebo sú ponížení. Zlí zas preto, že hľadia na dobré skutky, utratia ich, lebo spyšnejú a ctibažnými sa stanú. Dobrí si takto pomáhajú svojimi slabosťami, a majú z nich úžitok, zlí zas majú škodu z dobrých skutkov, lebo zle ich užívajú. To je ako s jedlom. Hoci je to jedlo dobré a zdravé, ak ho kto bez miery požíva, ochorie od neho. A naopak jed dľa predpisu užívaný stane sa protijedom a liekom. Keď ti zlý duch pripomína to dobré, čo si urobil, aby si spyšnel, hovorí sv. Gregor, postav proti tomu svoje zlé stránky a rozpomätaj sa na hriechy, ktorých si sa do-

pustil. Tak robil aj sv. Pavel, aby nemyslel vysoko o sebe pre veľké čnosti a pre pozdvihnutie až do tretieho neba, pre veľké zjavenia, ktoré počul: „*Ktorý som bol predtým ruhač a prenasledovateľ a drzec.*“¹ „*Nie som hoden volať sa apoštolom, pretože som prenasledoval cirkev Božiu.*“² Takto ľahko soslábime a rozptýlime toto pokušenie.

„*Pozoruj, synu človeka!*“³ Pri týchto slovách, ktoré povedal Gabriel archanjel Danielovi prorokovi, píše sv. Hieronym: Svätí proroci Dániel, Ezechiel a Zachariáš pre veľké a časté zjavenia nazdali sa byť už medzi anjelmi. Aby však pri vysoko nemysleli o sebe, nespýšneli a nevyvyšovali sa nad anjelov, napomína ich so stránky P. Boha Gabriel, aby sa rozpamätali, že sú krehkí a slabí, nazývajú ich synmi človeka, aby uznali, že sú slabí a biedni ľudia ako ostatní, a ponížene za toho sa považovali, čo sú. Máme veľa príkladov i v cirkevných i v svetských dejinách, v živote svätých, veľkých ľudí, kráľov, cisárov a pápežov, ktorí takto sa usilovali zachovať v poníženosti a v skromnom smýšľaní.

Keď sv. František Borgiáš bol ešte kniežatom v Gandii, akýsi zbožný človek dal mu veľmi dobrú radu. Ak vraj chce v službe Božej veľké pokroky robiť, nech sa neminie ani deň, kedy by nemyslel na niečo, čo by ho zahanbilo. Túto radu verne nasledoval. Odteraz každý deň na začiatku duchovnej modlitby prvé dve hodiny venoval cvičeniu poznať a málo ceniť seba. Čo počul, čítal a videl, všetko slúžilo mu na zahanbenie. Okrem toho mal iný pobožný zvyk. Ka-

¹ I. Tim 1, 13 — ² I. Kor 15, 9 — ³ Dan 8, 17

žde ráno, ako vstal, najprv padol na kolená a tri razy pobozkal zem, aby sa rozepamätal, že je prach a popol, a že sa znovu na to obráti. Ako sa zdá, z toho mal veľký duchovný osoh, lebo nám dal príklad veľkej poníženosti a svätosti.

Prijmíme túto radu a nasledujme ju. Nech sa neminie deň, kedy by sme chvíľku v modlitbe nemysleli na niečo, čo je nám na zahanbenie. Ne-prestajme sa v tom cvičiť, dokiaľ úprimne nebudeme sami sebou opovrhovať a málo ceniť seba, dokiaľ nebudeme pred obličajom Božím naplnení hlbokou hanbou, vidiac svoju nízkosť a núdzu. To veľmi potrebujeme. Pýcha a túžba po úcte je v nás tak veľká, že keď sa stále v tom necvičíme, každú hodinu sa povýšime nad seba ako špunt ponad vodu; lebo my sme ľahší a prázdnejší, ako špunt. Ustavične treba nám utláčať namyslenosť a pýchu, ktorá sa v nás dvíha, pozerať na nohy svojej škaredosti a nízkości, aby sa to kolo nadutosti a pýchy dolámalo.

Rozpomeň sa na podobenstvo v evanjeliume o fíku. Pán ho chcel už dať vyňať, lebo už tretí rok nedoniesol nijakého ovocia. Záhradník však ho prosil: Pane, nechaj ho ešte tento rok. Okopem ho a pohnojím, keď ani potom nedonesie nijakého ovocia, vykop ho. Nuž okop i ty ten suchý a neúrodný fík svojej duše, a pohnoj ho svojimi hriechami a nedostatkami, máš ich dosť. Možno obrodí ovocím.

Treba však tu spomenúť dve veci, aby sme sa viac povzbudili na toto cvičenie, a nikto ho nezanedbal pre nejaký mýlny náhľad. Po prvé, nech

si nikto nemyslí, že toto cvičenie je iba pre začiatočníkov. Je ono i pre starších a pre pokročilých, ba pre veľmi dokonalých, jaký bol sv. Pavel. Po druhé, nemyslime si, že toto cvičenie je smutné a melancholické, že je príčinou zmätku a nepokoja. Skôr prináša ono veľký pokoj a radosť, hoci človek pozná svoje chyby a núdzu, hoci jasne vidí, že zaslúži, aby si ho druhí málo cenili a ním opovrhovali. Keď toto poznanie povstáva z opravdivej ponížnosti, s tou boľastou taký pokoj a sladkosť je spojená, že človek nechce byť bez nej. Tá druhá boľast a zármutok, čo cítia niektorí, keď pozerajú na svoje chyby a nedokonalosti, je od diabla, ktorý s jednej stránky chce, aby sme si mysleli, že sme ponížení, s druhej stránky zas chce, aby sme nedôverovali v Bohu, v jeho službe boli nedbalí a znechutení.

Keby sme zastali pri svojej slabosti a núdzi, mali by sme dosť príčiny zarmútiť sa a znechútiť a ztratíť všetkú vôľu, netreba však sa nám pri tom zastaviť, ale hneď máme myslieť na dobrotu, milosrdenstvo a veľkodušnosť Božiu, a na to, ako nás miloval, koľko za nás trpel, a v tom je nám všetku úfnosť skladať. Takto čo by bolo príčinou zarmútiť sa a znechútiť, keby si len na seba pozeral, to ňa teraz posilňuje a osmeluje, to je ňi teraz príčinou potechy a radosti, keď pozeráš na Boha. Keď človek pozerá iba na seba, prichodí mu zaplakať, ale keď hľadá na Boha, úfa v jeho добрote, a nebojí sa, že ho ztratí pre mnohé chyby, nedokonalosti a pre veľkú núdzu, v ktorej je. Dobrota a milosrdenstvo Božie, o ktoré sa mu opierajú oči a srdce, nekonečne prevyšujú toto

všetko. V tomto presvedčení človek nedôveruje sebe, lebo je ako krehká trstina, ale sa opiera a neprestajne úfa v Boha, ako Dániel prorok hovorí: „*Nie pre spravodlivosti naše predstierame prosby pred tvár tvoju, ale pre mnohé milosrdenstvá tvoje.*“⁴

⁴ Dan 9, 18

HLAVA XIII

DRUHÝ STUPEŇ PONIŽENOSTI

Druhý stupeň ponížnosti, hovorí sv. Bonaventura, je túžiť po tom, aby si nás druhí málo vážili. „Buď rád, keď ťa neznajú a za nič nepovažujú.“ Ak sme silní, čo sa týka prvého stupňa ponížnosti, ľahkou cestou sa dostaneme na tento druhý stupeň. Lebo keď my sami naozaj málo ceníme seba, nebude nám ťažko žiadať si, aby nás i iní málo vážili, ba by sme sa len tešili tomu. Chceš to vidieť? pýta sa sv. Bonaventura. Všetci sa tešíme, keď iní tak smýšľajú a cítia, jako i my. Keď je tomu tak, prečo sa netešíme, že si nás iní málo cenia? Vieš prečo? Lebo sami seba neceníme málo, nie takto smýšľame. *„Hrešil som a v skutku som previnil, a nedostal, čo som zaslužil.“*¹ O týchto slovách hovorí sv. Gregor: Mnohí ústami hovoria zle o sebe, že sú takí a takí, ale sami to neveria. Keď totiž druhí povedia o nich niečo podobného alebo ešte menšieho, nemôžu to zniesť. Keď hovoria zle sami o sebe, nehovoria to úprimne, lebo nie tak cítia v srdci. Job povedal úprimne, zo srdca: Zhrešil som, obrazil som Boha, ktorý ma nepotrestal, ako som si to zaslužil. Títo, hovorí ten istý svätý, iba ústami sa uponížia, ale v srdci nemajú ponížnosti. Chcú sa

¹ Job 33, 27

zdať poníženými, ale nechcú sa stať, lebo keby naozaj túžili po tom, nebolelo by ich tak, keď ich niekto pokarhá, na nejakú chybu upozorní, nevyhovárati a nepomútili by sa tak, ako sa vyhovárajú a pomútia.

Cassian rozpráva, že k opátovi Serapionovi prišiel raz akýsi mních, ktorý v šatách, v pohyboch a vo slovách veľkú poníženosť dával na javo. Nevedel prestať zle hovoriť o sebe. Povedal, že on je taký a taký hriešnik, ktorý nie je hoden toho povetria, čo vdychuje do seba, ani tej zeme, po ktorej chodí. Nechcel si iba na zem sadnúť, a nohy vonkoncom si nechcel dať umyť. Po obede potom začal opát Serapion hovoriť o duchovných veciach, jak to obyčajne robieval, a tu sa ušlo niečo i nášmu hostovi. Veľmi láskavo radil tomu mladému a silnému človeku sedieť v izbe a rukami zaslúžiť si chlieb, a nebehať po celách bez roboty. Toto karhanie a poučenie tak bolelo tohto mnícha, že to nemohol ukryť, ale dal to na javo v tvári. Potom mu Serapion opát povedal: Čo je to, synku, doteraz si toľko zlého, toľko zahanbujúceho a nepekného povedal o sebe, a teraz ťa to láskave napomenutie, v ktorom niet nijakého zahanbenia, ani krivdy, tak namrzelo a rozhnevalo, že to nemôžeš utajiť v sebe? Hádám si sa nazdať, že za to všetko, čo si povedal, počuješ od nás slová Mudrca: „*Spravodlivý najprv sám na seba žaluje?*“² Chcel si, aby sme ťa chválili a mali za spravodlivého a za dobrého?

Ó, jak často máme to na mysli svojím farizejstvom a robenou poníženosťou! Čo sa zdá poníže-

² Prísľ 18, 17

nostou, je veľká pýcha. Často sa uponižujeme, aby nás ľudia chválili a za dobrých mali. Ale, pýtam sa ťa: čože hovoríš o sebe také niečo, čo nechceš, aby o tebe aj verili iní? Keď to hovoríš zo srdca a naozaj, vtedy treba ti aj chcieť, aby to druhí o tebe verili a za takého ťa považovali. Keď zas to nechceš, jasné je, že tým nechceš byť uponižený, ale ctený. To hovorí aj Mudrc: „*Iný sa šibalsky ponižuje, ale vnútri je plný klamu.*“³

Či je väčší klam, ako pre poníženosť chcieť byť ctený a vážený? Či je väčšia pýcha, ako chcieť byť považovaný za poníženého? Z ponížnosti chcieť mať chválu nie je čnosť ponížnosti, ale prevrátenie, hovorí sv. Bernard. Čože je horšieho a nehodnejšieho, ako chcieť sa zdať lepším z toho, z čoho sa zdáš byť horším? — Pre to zlo, čo hovoríš o sebe, chceš sa vidieť dobrým! — Sv. Ambroz karhá to, a hovorí: Mnohí sú naoko ponížení, ale nemajú čnosti ponížnosti; na vonok ju hľadajú, dnuhá však proti nej broja.

Pýcha a túžba po cti a po váženosti je v nás tak veľká, že hľadáme tisíc spôsobov, a najdeme tisíc ciest na to. Raz najdeme nerovné, druhý raz rovné, vždycky usilujeme sa vodu hnať na svoj mlyn. Sv. Gregor hovorí: Vlastnosťou pyšných je, keď kázali alebo niečo dobrého povedali, pýtať sa tých, ktorí ich videli alebo počuli, aké chyby zbadali v ich reči, aby ich pochválili. Na vonok sa uponížia, lebo sa dopytujú na chyby, ale to nie je poníženosť, ale pýcha: pri tom majú na mysli pochvalu. Nieкто začne zle hovoriť o tom, čo urobil, povie, že je sám nespokojný, aby počul od

³ Sir 19, 23

druhého, čo by rád počul, aby ho vyhováral: To bolo celkom dobre, čo si povedal alebo urobil, nemáš sa pre čo trápiť. To je to, čo chcel.

Ktorýsi páter menuje to poníženosť s udicou, lebo od druhých chce počuť pochvalu. Ktosi na pr. kázal, sám je s kázňou veľmi spokojný a teší sa jej, tu sa pýta druhého, aké chyby zbadal. Načo to pretváranie a farizejstvo? Veď ani sám nemyslíš, žeby si bol chyby urobil. Chceš, aby sa dobre vyslovili o kázni, aby tak súdili ako ty sám, to by si rád počul. Keď ti však niekto úprimne nejakú chybu povie, to sa ti nepáči. Vyhováraš sa, ba niekedy povieš, že teň sa nerozumie veci, nemá práva o tom hovoriť, lebo za chyby vyhlásil to, čo ty si za dobré mal. Všetko to je číra pýcha, a tú chceš nasýtiť neúprimnou poníženosťou.

Inokedy zas, keď nemôžeme ukryť viac svoje chyby, vyznáme ich verejne, aby sme si znovu nadobudli úctu, ktorú sme svojimi chybami utratili. Druhý raz, ako sv. Bernard hovorí, zväčšujeme svoje chyby, povieme viac, ako je vo skutočnosti, aby si druhí mysleli, keď vidia, že je to nemožné, neuveriteľné, že vôbec nijaká chyba sa nestala, a všetko našej poníživosti pripisovali. Takýmto zväčšovaním chceme vlastne zakryť skutočnosť. Tisícokrako sa usilujeme prikryť svoju pýchu pláštikom poníživosti.

Z toho môžeš vidieť, hovorí sv. Bernard, jaká vznešená a drahá vec je poníženosť, a jaká nízka a škaredá je pýcha. Čosi veľkého je v poníživosti, lebo samá pýcha sa chce ňou prikryť, aby sme nevideli, aká je škaredá. Hľa, jak nízka a ohavná

je pýcha, keďže sa ani neopováži ukázať s odkrytou tvárou, ale sa zahaluje do plášťa poníženia. Aká hanba a styd by to bol pre teba, keby druhí zbadali, že hľadáš pochvalu a úctu. Považovali by ťa za pyšného, a to je to najhoršie, čo sa ti prihodíť môže, preto sa usiluješ zakryť svoju pýchu znakmi poníženia. Ale vtedy čo chceš byť taký, za akého sa hanbiš ukázať? Ak by si sa hanbil, keby druhí zbadali, že hľadáš pochvalu a úctu, čo sa nehanbiš túžiť po nej? Veď to je zlé, že túžiš po chvále, a nie to, že ťa druhí badajú. A keď sa hanbiš, že ťa ľudia vedia, čo sa nehanbiš Boha, ktorý to tiež vie a vidí? „Ešte som nebol dokonaný, videly ma tvoje oči.“⁴

Všetkému je to na príčine, že nemáme silný základ prvého stupňa poníženia a ďaleko sme od druhého. Túto vec treba od samého počiatku začať. Napred treba nám poznať svoju núdzu a ničotu, z poznania samého seba má sa zrodiť vo mne tomu primerané smýšľanie: opovrhovať sebou, málo ceníť seba. To je prvý stupeň poníženia. Potom vystúpme k druhému. Nestačí však málo ceníť seba, zle hovoriť o sebe, hoci by si naozaj a zo srdca hovoril, a i tak myslel, ale musíš sa usilovať radovať sa tomu, že iní tiež tak myslia o tebe, ako sám hovoríš a cítiš, že si ťa nevážia a necenia. Sv. Ján Klimak píše: Nie je ponížený, čo sám seba uponíži a o sebe zle hovorí. Veď ktože by nestrpel sám seba? Ale ten je ponížený, čo sa raduje, že si ho nevážia a zle zachádzajú s ním. Dobré je, keď niekto hovorí o sebe zle, že je pyšný, lenivý, netrpezlivý, nedbalý

⁴ Zlm 138, 16

a nestarostlivý, ale lepšie je, keď počká, kým to druhí povedia. Keď si žiadaš, aby iní to isté mysleli a súdili o tebe, a keď s radosťou počúvaš takieto reči, ako sa nadhodia, vtedy si ponížený.

HLAVA XIV

SCHODY NA DRUHÝ STUPEŇ PONIŽENOSTI

Tento druhý stupeň poníženosti prichodí najčastejšie v živote, a je najťažší v tejto čnosti. Preto ho rozdelíme, ako ho delia niektorí svätí, na štyri schody, aby sme takto pomaly, krokom vyšli k dokonalosti poníženosti, ktorú tento stupeň od nás vyžaduje. Prvý schod je nežiadať si, aby si nás ľudia ctíli a vážili, ale skôr vyhybovať všetkému, čo sa úcty týka. Máme knihy plné príkladov svätých, ktorí tak ďaleko boli od túžby po úcte ľudskej, že vyhybovali hodnotiam a každej príležitosti, ktorá by ich v očiach ľudských ctenými bola urobila, ako najväčšiemu nepriateľovi. Prvý príklad dal nám Kristus Pán, náš Spasiteľ. Keď počul, že ho chcú za kráľa vyvolať, skryl sa. Bolo to po tom veľkom zázraku, keď päť chlební a dvoma rybami nasýtil päťtisíc ľudí. Pre neho nijaké povýšenie nebolo nebezpečné, čo by jak veľké bolo bývalo, ale tým chcel nám príklad dať. A keď sa v sláve zjavil trom učeníkom pri tom predivnom premenení, tiež zakázal pre tú istú príčinu hovoriť o tom, iba až po smrti, po slávnom zmŕtvychvstaní. Keď slepým vracal zrak alebo robil iné zázraky, prikázal im, aby nikomu nehovorili. Toto všetko bolo preto, aby nám dal príklad vyhybovať úcte a váženosti ľudskej, v kto-

rej je tak veľké nebezpečenstvo spýšniť a zahynúť.

V Krónikách rehole sv. Františka možno nasledujúcu udalosť čítať. Fr. Eliáša, ktorý bol hlavný predstavený a veľmi učený, vyobcovali z Cirkvi, lebo bol za Fridricha II., protivníka sv. Stolice. Ako to počul Fr. Gil, padol na zem, a silne sa jej držal. Keď sa ho pýtali, čo to robí, odpovedal: Chcem sa uponížiť, lebo tamten preto padol, že bol vysoko. Gerson spomína, čo básnici vybájili o tom obrovi Anteusovi, ktorý bol synom zeme. Raz sa dal s Herkulesom do boja. Kolko rás padol na zem, novej sily si nadobudol, preto ho Herkules nemohol premôcť. Ako však to Herkules zbadal, podvihol ho do hora, a odťal mu hlavu. To má na mysli, hovorí Gerson, zlý duch s pochvalami, úctou a váženosťou svetskou. Chce nás vysoko pozdvihnúť, a krk nám vykrútiť, aby náš úpadok tým horší bol. Preto ten, čo je naozaj ponížený silne sa drží zeme poznania seba samého, a bojí sa a vyhybuje každej úcte a každému povýšeniu.

Druhý schod je, hovorí sv. Anzelm, strpieť, keď druhí nami opovrhujú, t. j. prijať spokojne, keď sa niečo nadhodí, o čom sa nazdáš, že v tom je zneuctenie a opovrhovanie. Tu nehovoríme o tom, aby si túžil po urážkach a po zahanbení, žeby si ich hľadal a tešil sa z nich. O tom budeme neskoršie hovoriť, lebo to je dokonalšia vec. Tu iba o tom je reč, aby si trpezlivo prijal, keď sa ti niečo nadhodí, čo ti je na zahanbenie, ak už s radosťou nemôžeš prijať, dľa slov Mudrcových: „Čo-

*koľvek bude na teba položené, prijmi: a vytrvaj v bolesti, a maj trpezlivosť vo svojom uponižovaní.*¹ To je veľmi dobrý prostriedok nadobudnúť si poníženosť, a ju zachrániť. Ako totiž úcta a vážnosť ľudí príležitosťou býva spyšnieť a márnomyseľným sa stať, preto jej svätí vyhybovali, tak všetko to, čo nás zahanbuje, je dobrým prostriedkom nadobudnúť si poníženosť, zachovať sa a rásť v nej. Sv. Vavrinec Justiniánsky hovoril, že poníženosť je podobná potôčku alebo horskej riave v južných krajoch, ktoré v zime dostávajú hojne vody, v lete však málo. Poníženosť tiež ubúda v šťastí, kým v protivieňstvách pribúda.

Veľa je takýchto príležitostí každý deň. Môžeme sa výborne cvičiť v poníženosťi, keď dbáme o ne a usilujeme sa z nich mať osohu. Kempiš píše: Čo sa druhým páči, to sa stane, čo by sa tebe páčilo, to sa nestane. Čo iní hovoria, to počúvajú, čo ty povieš, to nikto nepočúva. Keď druhí pýtajú, dostanú, keď ty o niečo prosíš, nedostaneš. Druhí budú veľkí v ústach ľudských, o tebe nikto nebude hovoriť, druhých poveria vážnymi vecmi, teba považujú za neužitočného. Príroda sa preto zarmúti, a nie je maličkosť strpieť to bez slova. — Nech každý skúma sám seba, nech preberie príležitosti, ktoré sa mu môžu prihodiť, a nech pozrie, ako ich prijíma. Pozri, ako ti padne, keď ti niečo prísne a rozhodne rozkážu. Hľad, ako to prijímaš, keď ňa na niečo upozornia alebo pre nejakú chybu pokarhajú. Pozri, ako sa cítiš, keď sa ti nazdá, že predstavený nemá k tebe veľa dôvery, že skôr je uzavretý pred tebou. Sv. Doroteus hovorí:

¹ Sir 2, 4

Každú takúto príležitosť, keď sa ti prihodí, prijmi ako liek na pýchu, a pomodli sa za toho, kto ti ju dal, lebo ten je lekárom tvojej duše. Buď presvedčený, že každý, čo nenávidí tieto veci, nenávidí poníženosť.

Tretí schod, na ktorý treba nám vystúpiť, je: netešiť sa, keď nás chvália a ctia. To je ťažšie, ako predošlé. Sv. Augustin hovorí: Hoci je komu ľahko byť bez pochvaly, keď mu ju odoprú, predsa ťažké je neradovať sa jej, keď ju núkajú. „*Či som hľadel na slnce, keď svitalo, a na mesiac jasne idúci; a radovalo sa v tajnosti moje srdce?*“² Pri týchto slovách hovorí sv. Gregor, že Job netešil sa a nemal márne zalúbenie v pochvale a v úcte ľudskej. Pozerať totiž na slnko, keď svieti, a na mesiac, keď je jasný, značí ohliadať sa na dobré meno a na chýr, aký kto má medzi ľuďmi, na ich pochvaly, a radovať sa im.

Medzi pyšnými a poníženými je vraj ten rozdiel, že pyšní sa tešia, keď ich chvália, a čo je i nepravda to dobré, čo o nich povedia, radujú sa, lebo nedbajú o to, čo sú naozaj sami v sebe a pred Bohom. Im iba o to ide, aby ich ľudia ctili a vysoko cenili, preto sú tomu radi, jako ten, čo svoj cieľ dosiahol. Zo srdca však ponížený, keď vidí, že ho chvália a ctia, dobre hovoria o ňom, zahanbí sa dľa slov proroka: „*Keď som sa zdvihol, bol som snížený a podesený.*“³ Bojí sa, hovorí sv. Gregor, že ho Boh prísnejšie bude súdiť pre veci, pre ktoré ho chvália, a ktorých nemá, alebo že ztratí odmenu, keď ho chvália pre niečo

² Job 31, 26, 27 — ³ Žlm 87, 16

takého, čo má. „Obdržal si veci dobré za svojho živobytia.“⁴

Pyšní teda, keď ich chvália, nadávajú sa, vysoko myslia o sebe, kým poníženi sa viac zahanbia a uponížia. To hovorí dľa výkladu sv. Gregora aj Mudrc: „*Ako sa skusuje striebro v topnici, a zato v peci, tak zkušany býva človek ústami toho, kto ho chváli.*“⁵ Ak je zlato alebo striebro zlé, shorí v ohni, ak je dobré, v ohni sa len viac očistí. Tak sa skusuje, hovorí Mudrc, aj človek pochvalou. Kto sa nadúva a spyšnie, keď počuje, že ho ctia a chvália, ten je nedobré zlato alebo striebro, lebo shorí v peci jazyka. Kto sa zas uponíži a zahanbí, keď čuje pochvalu, ten je čisté striebro a zlato, lebo ho nespálil oheň pochvaly. Ba je ešte čistejšie, lebo sa viac uponížil a zahanbil. Maj to teda za znak, či napreduješ v čnosti a v poníženosti, lebo za to nám dáva to Duch svätý. Pozri, či ti ťažko padne, keď ťa chvália, ctia, alebo či sa tomu tešíš. Z toho môžeš vidieť, či si zlato, alebo len blato.

O sv. Františkovi Borgiášovi čítame, že nič ho tak netrápilo, ako keď videl, že ho uctia jako svätého alebo sluhu Božieho. Raz sa ho pýtali, prečo je mu to tak nemilé, veď sám netúži, ani sa nestará o to. Bojí sa, odpovedal, že bude počet dávať Bohu za to, že nie je ten, za koho ho majú. To je to isté, čo sv. Gregor spomína. Treba nám teda pevne stáť na zemi poznania seba samého, aby nás vietor ľudskej pochvaly a úcty nevládal podvihnúť a vytrhnúť z našej ničoty. Tým viac má

⁴ Luk 16, 25 — ⁵ Prísl 27, 21

nás zarazí a zahanbí, keď vidíme, že tá pochvala je falošná, že nemáme čnosti, ktorú chvália v nás, a nie sme takí, za akých nás svet vyhlasuje, a jakí by sme mali byť.

HLAVA XV

ŠTVRTÝ SCHOD

Štvrtý schod na dokonalosť poníženosti je žiadať si, aby si nás ľudia málo cenili, tešiť sa zneucteniu, urážkam a opovrhovaniu. Sv. Bernard hovorí: Naozaj ponížený chce, aby ho za nič nemali, za pyšného považovali, a raduje sa, keď ním opovrhujú. V tom pozostáva druhý stupeň poníženosti, a v tom je jej dokonalosť. Preto prirovnávajú poníženosť nardu, tejto malej, voňavej zelinke, dľa slov Piesne: „*Môj nard vydával svoju vôňu.*“¹ Vôňa toho nardu poníženosti vtedy sa rozšíri aj na druhých, keď nielen sám budeš seba málo ceniť, ale keď si budeš žiadať a túžiť po tom, aby ňa aj iní málo cenili a za nič nemali.

Dľa sv. Bernarda je dvojaká poníženosť. Jedna je rozumu. Tá v tom pozostáva, že človek pozorajúc na seba a vidiac svoju núdzu presvedčí sa o pravde, málo cení sám seba a považuje sa za hodného, aby ním druhí opovrhovali, nectili ho. Druhá je poníženosť vôle: keď človek chce, aby ho iní za nič nemali, keď si žiada, aby ním každý opovrhoval. V Kristu Pánu poníženosť rozumu nemohla byť. Kristus P. nemohol sám seba málo ceniť, ani myslieť o sebe, že zaslúži zneuctenia, lebo on znal sám seba, vedel, že je opravdivý

¹ Pies 1, 11

Boh. „*Nepokladal to za lúpež, že je rovný Bohu, ale zmaril seba samého, keď si vzal podobu sluhovskú.*“² V Ňom bola skôr poníženosť srdca a vôle, lebo pre veľkú lásku, ktorú k nám mal, chcel sa umížiť a opovrhnutým byť pred ľuďmi. Preto povedal: „*Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom.*“³ V nás však musia byť obe poníženosti, hovorí sv. Bernard. Prvá bez druhej bola by iba klam. Chcieť sa druhým zdať niečím väčším, je klam a mam. Kto je naozaj ponížený, nízko smýšľa o sebe, málo cení sám seba, ten sa teší, že si ho aj iní málo vážia.

Toto sa nám treba učiť od Krista Pána. Hľa, on celým srdcom, celou dušou prijíma z lásky k nám hanbu a potupu. Neuspokojil sa tým, že sa stal človekom, uponížil sa Pán neba a zeme vezmúc na seba podobu sluhovu, ale prijal podobu hriešnika. „*Boh poslal svojho Syna v podobe hriešneho tela.*“⁴ Neprijal hriech, lebo to nemohol ale prijal znak hriešnikov. Dal sa obrezať ako hriešnik, dal sa pokrstiť medzi hriešnikmi a medzi mýtnikmi, akoby bol zpomedi nich, chcel, aby ho menej cenili, za horšieho mali, za menej hodného pre život, ako Barabáša.

Napokon tak veľmi túžil z lásky k nám po urážkach, po potupe a hanbe, že sa mu zdala neskoro prichodiť hodina, keď ako druhý Noe bude odkrytý, aby sa mu posmievali. „*Krstom mám byť pokrstený: a jako ma to tlačí, kým sa nevykoná!*“⁵ „*Žiadostive žiadal som si jest tohoto veľkonočného baránka s vami.*“⁶ Túžobne čakám hodinu, keď

² Fil 2, 6, 7 — ³ Mat 4, 29 — ⁴ Rim 8, 3 — ⁵ Luk 12, 50 —
⁶ Luk 22, 15

ma budú tupiť a haniť, keď ma budú biť a tlačiť ako otroka, keď ma po tvári udrú ako bohoruhača, keď ma oblečú do bieleho ako blázna a do purpuru ako kráľa, keď ma budú bičovať ako zbojníkov-vrahov, keď budem umierať na kríži medzi lotrami najhanebnejšou smrťou, aká je na svete.

To očakával Kristus Pán tak túžobne. Prorok hovorí v jeho mene: „*Potupu s biedou očakáva moje srdce.*“⁷ On čakal potupu a urážky, ako druhý očakáva niečo príjemného a milého. To je totiž predmetom nádeje, ako trápenie a zármutok je predmetom strachu. Prorok Jeremiáš hovorí: „*Nasýti sa pohanením.*“⁸ Túžil po chvíli, keď sa nasýti potupou, posmechom a urážkami. Túžil po týchto veciach, ako hladný túži po jedle, a tešil sa im. Z lásky k nám boly mu milé.

Keď zas Syn Boží tak veľmi túžil po zahanbeniach a po urážkach, a prijímal ich takou radosťou z lásky k nám, on, ktorý si to nezaslúžil, či je to čo veľkého, keď my, ktorí sme si zaslúžili, aby si nás iní necenili, nami opovrhovali, žiadame si z lásky k nemu, aby nás druhí za nič nemali, a tešili sa tomu všetkému? Takto robieval aj sv. Pavol apoštol: „*Preto mám zaľúbenie vo svojich slabostiach, v potupeniach, v núdzach, v prenasledovaniach a v úzkostiach pre Krista.*“⁹ A v liste Filipanom, keď spomína svoje väzenie, prosí ich, aby mu boli spoločníkmi v radošti, že môže pre Krista putá nosiť. Takú hojnú radosť našiel v prenasledovaniach a v krížoch, ktoré prišli na neho, že z nej mohol dať aj iným, a preto ich pozval, aby boli mu spoločníkmi.

⁷ Žlm 68, 21 — ⁸ Nár 3, 30 — ⁹ II. Kor 12, 10

To je to mlieko, čo apoštoli pili na prsiach Kristových. Preto sa tešili, keď ich viedli poviazaných pred námestníkov a do synagóg, a za veľkú milosť a vyznačenie považovali to, keď mohli urážky a krivdy trpieť pre meno Kristovo. „*A oni išli z toho shromaždenia radujúc sa, že boli hodní trpieť pohanenie pre meno Ježišovo.*“¹⁰ Svätí ich v tom nasledovali. Keď išli sv. Ignáca umučiť v Ríme hanebným a strašným spôsobom, veselo kráčal a povedal: Teraz začínam byť učeníkom Kristovým. Sv. Ignác, zakladateľ Spoločnosti Ježišovej, to isté žiada od nás a povzbudzuje nás na to vážnymi slovami. Píše: „Nech si všetci do srdca vstúpia, ako vec veľkej ceny a nesmiernej dôležitosti pred obličajom Pána a Stvoriteľa nášho, koľko osoží a pomáha na pokrok v duchovnom živote: celkom a nielen zčiasťky, pohľadť všetkým, čo svet miluje a objíma; a naopak prijímať, ba celým srdcom túžiť po tom, čo Kristus Pán miloval a objímal. Lebo jako svetácki ľudia, ktorí za tým idú, čo je svetské, milujú a s veľkou horlivosťou sháňajú sa za hodnosťami, cťou a slávnym menom tu na zemi, jako ich svet vyúča; tak zas tí, čo v duchu pokračujú a opravdive nasledujú Krista Pána nášho, milujú a vrúcne si žiadajú to, čo je tamtým veciam naškrz protivné, t. j. priodiať sa z lásky a úcty k nemu rúchom a odznakmi svojho Pána natoľko, že keď by to bez akejkoľvek urážky Božskej Velebnosti a bez hriechu bližného možné bolo, hotoví by boli pohanenie, krivé svedectvá a krivdy utrpieť, a za sprostých považovaní byť (nedajúc pri tom zo svojej stránky nija-

¹⁰ Sk ap. 5, 41

kej príležitosti), jedine preto, lebo si žiadajú podobní byť Stvoriteľovi a Pánu nášmu, Ježišovi Kristovi.“

V tomto pravidle všetko je, čo možno povedať o poníženosti. To značí zanechať a nenávidieť svet a čo je mu najmilšie: túžbu po úcte a po váženosti. To značí umrieť svetu, a byť ozaj reholníkom. Jako totiž svetskí ľudia žičia si, aby ich ľudia ctili a vážili, a tešia sa tomu, tak my si žičíme, aby nás za nič nemali a nami opovrchovali, a tomu sa tešíme. To značí patriť do Spoločnosti Ježišovej a byť spoločníkom P. Ježiša, keď nielen jeho meno nosíme, ale i krivdy a urážky, keď sa oblečieme do jeho šiat: dáme sa od sveta s ním a pre neho potupíť, a to s radosťou z lásky k nemu. Teba, Pane, verejne vyhlásili za zločinca a pribili ťa medzi dvoch lotrov na kríž, nedaj, aby mňa vyhlásili za dobrého, lebo to sa nepatrí, aby viac cenili sluhu, ako pána, učeníka viac, ako učiteľa. Keď teba, Pane, prenasledovali a za nič nemali, nech aj mňa prenasledujú, za nič nemajú, vysmejú, aby som teba nasledoval a bol tvojím učeníkom a spoločníkom.

Sv. František Xaverský vraj mal za vec nehodnú kresťana, ktorý má stále na mysli potupu Krista Pána, tešiť sa úcte a váženosti ľudskej.

HLAVA XVI

V ČOM POZOSTÁVA DOKONALOSŤ PONIŽENOSTI

Filozofi všeobecne učia, že dokonalosť poníženosti pozostáva v radostnom vykonávaní jej skutkov. Po tom totiž poznať, či kto úplne nadobudol si čnosť, keď jej skutky chytro, ľahko a radostne vykonáva. Kto je dokonalý v niektorom umení alebo vo vede, ten chytro a veľmi ľahko pracuje v svojom odbore. Nieкто sa na pr. naučil dobre hrať. Taký ľahko narába s hudobným nástrojom. Netreba sa mu ani pripravovať ani myslieť na to, ba môže aj na iné veci myslieť, a predsa dobre hrá. Podobne je to aj so skutkami čnosti, ktorú si kto dokonale nadobudol. Teda keď chceš vidieť, či máš čnosť poníženosti, pozri, či chytro a ľahko vykonávaš jej skutky. Ak cítiš veľký odpor a ťažkosť v príhodách, to je znak, že nie si dokonalý v čnosti. Keď sa musíš na ne pripravovať, rozmýšľať o nich, vtedy si na ceste nadobudnúť si túto čnosť, ale práve to je znak, že nie si ešte v nej dokonalý. To je práve tak ako keď nieкто hrá na husliach, ale neprestajne myslí, to na prsty, ako a kde ich klásť, to zas na pravidlá, ktorým sa učil. To je znak, že ešte nevie celkom dobre hrať, ináč by nepotreboval na to všetko myslieť. Preto hovorí Aristoteles: Dokonalé umenie nerozmýšľa, natoľko je mu ľahko pracovať. Filozofi všeobecne

hovorí, že čnosť poznať z chytrých a nerozmyslených skutkov: v neočakávaných prípadoch postupujeme podľa zvyku. Nie v tých skutkoch sa javí čnosť človeka, na ktoré myslíme, ale pri ktorých veľa nerozmýšľame.

Mudrci ešte ďalej idú. Plutarch spomína dvanásť znakov, po ktorých poznať, či kto nadobudol si čnosť. Jeden, ktorý už veľký mudrc Zenon udáva, je zo sna. Keď sa ani vo sne, keď spíš, nebudia v tebe zlé žiadosti a škaredé obrazy, alebo čo i prídu, nemáš v nich nijakú radosť, ale skôr sú ti na farchu a odporuješ pokušeniu a rozkoši, ako keby si ani nespál, to je znak, že sa ti čnosť zakorenila v duši, že nielen vôľa je poddaná rozumu, ale aj smyselnosť a obrazotvornosť. Ak sú kone, ktoré ťahajú voz, skrotené a dobre vymuštrované, idú svojou cestou rovno, čo aj kočič pusti opraty a zaspí. Práve tak idú rovnou cestou tí, čo si dokonale nadobudli čnosť, skrotili a premohli v sebe náchylnosti a zverské žiadosti. To isté učí aj sv. Augustín: Pane, aj vo sne odporujeme, lebo pamätáme na tvoje príkazy. Niektorí sluhovia Boží tak milujú čnosť a tak zachovávajú príkazy Božie, natoľko nenávidia hriech a tak sú navyknutí protivíť sa pokušeniam, že sa im protivia aj vo sne.

O sv. Františkovi Xaverskom čítame, že proti jednému pokušeniu alebo obrazu, ktorý ho vo spánku napadol, takou silou sa postavil, že tri alebo štyri razy vyplul krv. Niektorí v tomto smysle vysvetľujú slová sv. Pavla: „*Či bedlíme a či spíme, spolu s ním (žltme).*“¹ Nielen v živote a vo

¹ I. Tes 5, 10

smrti treba nám žiť s Kristom, ako obyčajne vysvetľujú, ale ako horliví sluhovia Boží máme neprestajne žiť s Kristom, aj keď spíme a sníva sa nám.

Mudrci ďalej udávajú ako tretí znak a podmienku, po ktorej ponzať, či kto dokonale si nadobudol čnosť, keď človek radostne vykonáva skutky tej čnosti. To je hlavný znak, a v tom je dokonalosť čnosti. Keď teda chceš vidieť, či si dokonalý v čnosti poníženosti, spytuj sa dľa pravidiel, ktoré sme uviedli v predošlej hlave. Pozri, či sa tak tešíš potupe a zneucteniu ako svetskí ľudia sa tešia úcte a váženosti.

Toto nielen na to je potrebné, aby sme dosiahli dokonalosť v niektorej čnosti, ale aj na to, aby sme vytrvali v nej, čo je tiež vážné. Lebo dokiaľ nerobíme radostne všetko, čo k čnosti patrí, dotiaľ bude nám ťažko vytrvať v nej. Sv. Doroteus hovorí, že to je všeobecná náuka dávnych otcov. Naši otcovia a velikáni pevne tvrdievali, že nemôže dlho trvať to, čo duch vďačne neprijme, vraví. Možné je, že nejaký čas zachováš mlčanie, budeš sobraný a skromný, ale dokiaľ nebude ti to vyplývať zo srdca, dokiaľ tento zvyk nestane sa ti druhou prírodou, dokiaľ ti to nebude milé a sladké, nevytrváš v tom, lebo to bude ako na silu, a čo je na silu, nie je večné. Preto treba sa cvičiť v skutkoch čnosti, dokiaľ sa nám čnosť v srdci natoľko nezakorení, že nám pôjde samá od seba, stane sa našou druhou prírodou. Tak potom budeme všetko robiť s chuťou a s radosťou. Iba takto môžeme mať nejakú nádej, že v čnosti vytr-

váme. To hovorí aj prorok: „*Blahošlavený človek, ktorého vôľa je v Pánovom zákone. Bude ako strom, ktorý je sadený pri toku vody, ktorý svoj plod vydáva svojim časom.*“²

² Žlm 1, 2, 3

HLAVA XVII

LEPŠIE VYSVETLÍME DOKONALOSŤ DRUHÉHO STUPŇA

K tomu dodáva sv. Ján Klimak dobrú poznámku. Pyšní, vraví, tak sú radi, keď ich ľudia ctia a vysoko vážia, že na ten cieľ často vymýšľajú všeličo. Hovoria, že sú vysokého pôvodu, že sú boháči. Robia sa, ako by boli obratní, mali vlohy, čo všetko nie je pravda. Kto je zas veľmi ponížený, ten tak túži po tom, aby ho iní za nič nemali, že niekedy dáva na javo chyby, ktorých nemá, len aby to dosiahol. Na to máme príklad na Serapionovi. Keď totiž počul, že správca kraju príde ho navštíviť ako chýrečného a svätého človeka, vzal si chleba a syra, sadol si pred celu a začal jesť ako kto nemá všetkých doma. Keď ho správca zbadal, opovrhol ním. On zas bol rád, lebo dosiahol, čo chcel. O iných svätých známe tiež podobné príklady. Sv. František miesil blato nohami, aby vyhol úcte, ktorú mu ľudia pripravovali. Fr. Juniper zas začal sa kolembať na doske ako deti, pre ten istý cieľ.

Títo svätí pamätali na to, že svet zneuctil Syna Božieho, najväčšie dobro, videli, aký je svet falošný, že v svojej zaslepenosti nepoznal opravdivé svetlo, ktorým bol Syn Boží, a neuctil ho, ktorý bol úcty najhodnejší, preto nenávideli svet a jeho úctu, a to natoľko, že za zlé mali, čo svet

za dobré máva, radi mali, čo svet nemá rád a čoho si neváži. Preto veľmi starostlivo vyhybovali každej úcte, lebo Spasiteľa si svet nectil, a mali to za istý znak, že ich Pán miluje, keď iní nimi pre neho opovrhovali. To bola príčina, prečo sa svätí tak veľmi tešili potupeniu a urážkam, a všetko urobili, aby ich za nič nemali. Je síce pravda, hovorí sv. Ján Klimak, že veľa vecí urobili na zvláštne vnuknutie Ducha sv., a preto treba ich viac obdivovať, ako nasledovať. Ale hoci nedôjeme tak ďaleko, že budeme robiť tie sväté sprostosti, čo svätí robili, predsa treba sa nám usilovať nasledovať ich vo veľkej láske a v túžbe po zneuctení a po potupe.

Sv. Diadok ide ďalej. On rozoznáva dvojakú poníženosť. Jedna je stredných, druhá dokonalých. Prví idú síce napred, ale stále sú v boji, napádajú ich pyšné myšlienky a zlé hnutia; s milosťou Božou však usilujú sa, protivíť sa im a ich premôcť uponížiť a zahanbiť sa. Iná je poníženosť dokonalých. Tým Pán také svetlo a seba-poznanie dá, že sa im zdá, že nemôžu spyšniť, nijaké hnutia pýchy a nadutosti nemôžu sa v nich vzbudiť. Poníženosť je vtedy duši druhou prírodou. Keď takýto čo i niečo veľkého vykoná, nevyvyšuje sa preto, ani vysoko nemyslí o sebe, ale má sa za najmenšieho zpomedi všetkých.

Medzi prvou a druhou poníženosťou je rozdiel. Prvá je spojená s bôlom, s nejakým zármutkom a trápením. Človek ešte nepremohol sám seba úplne, stále sa v ňom niečo protiví, odtiaľ je to trápenie a zármutok, keď ho uponížia, alebo za

nič nemajú. Prijme to síce trpezlivo, ale predsa nie radostne. V srdci ešte cíti nejaký odpor, lebo nepremohol v sebe ešte náruživosti. Druhá poníženosť je bez trápenia a bez bolesti. Naopak človek s radosťou ide potupený a zahanbený pred Pána. Nič sa v ňom neprotiví, že ho iní za nič nemajú, ním opovrhujú, lebo premohol v sebe náruživosti a protivné hriechy, úplne zvíťazil nad sebou. Tých, čo majú prvú poníženosť, hovorí svätý, mýli šťastie a nešťastie. Takito sa menia s premenami tohto života. Tých zas, čo majú druhú poníženosť, nemýli ani nezdar, ani zdar nepodvihne k pýche a k márnomyseľnosti. Zavše sú v tom istom stave, a tešia sa veľkému pokoju, ako ktorí už dosiahli dokonalosť a sú nad všetkými premenami.

Toho, čo chce, aby si ho iní málo vážili, a teší sa tomu, nemôže nič trápiť a znepokojovať. Jedine to by ho mohlo zarmucovať, že o neho nedbajú, že ho za nič nemajú. Ale on práve to chce a tomu sa raduje. Nuž čo by ho mohlo trápiť a zarmútiť? Keď v tom je jeho pokoj, v čom by mu ľudia mohli ublížiť, vtedy nič mu nemôže odobrať pokoj. Sv. Chrysostom hovorí, že to je raj a blaženosť na zemi. „Čo je blaženejšieho, ako takáto duša? Kto je takého ducha, ten je neprestajne v prístave, je bez každej búrky a kochá sa v jasných myšlienkach.“

Usilujme sa dosiahnuť túto dokonalosť v poníženosti. Nech sa nám nezdá to nemožným, lebo s milosťou Božou nielen svätých môžeme nasledovať, hovorí sv. Augustín, ale aj Pána svätých.

Sám Spasiteľ povedal: „*Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom.*“¹ A sv. Peter apoštol nám pripomína: „*Kristus trpel za nás, a zanechal vám príklad, aby ste nasledovali jeho šľapaje.*“² A sv. Hieronym pri slovách Krista Pána: „*Keď chceš byť dokonalý*“,³ hovorí, že z toho je jasno, že v našej moci je dokonalými sa stať. „*Keď povieš: Nestačia mi sily: ten, ktorý skúma srdce, rozumie.*“⁴ Boh pozná našu slabosť, a pri tom všetkom povedá: môžeš, keď chceš. V tom nám on bude pomáhať, keď chceme, a jeho pomocou všetko zmôžeme. Jakub videl rebrík, ktorý až po nebo siahal, a po ňom chodili anjeli hore-dolu. Na vrchu stál všemožný Boh, aby podával ruku tým, čo hore šli, a aby ich povzbudzoval namáhať sa. Preto usiluj sa stúpať schodami a stupňami, ktoré sme ti označili, aby aj tebe podal Boh ruku vystúpiť na ostatný stupeň. Keď ti prichodí prejsť úzkym priesmykom, zďaleka sa ti zdá nemožným, ale ako blízko prídeš, najdeš široký chodník, ktorým ľahko prejdeš.

¹ Mat 11, 29 — ² I. Pet 2, 21 — ⁴ Prisl 24, 12

HLAVA XVIII

NIEKOĽKO PROSTRIEDKOV DOSIAHNUŤ DRUHÝ STUPEŇ PONIŽENOSTI

Všeobecne dávajú dvojaký prostriedok dosiahnuť mravné čnosti. Jeden je rozmýšľať, aby sme sa presvedčili a povzbudili na ne. Druhý je cvičiť sa v čnosti a nadobudnúť si v nej ľahkosti.

Začnime s prvým. Prvá vec, o ktorej môžeme s úžitkom rozmýšľať, a ktorá nám veľmi bude pomáhať stať sa poníženými, je príklad Krista Pána. O tom sme už síce hovorili, ale to je predmet, o ktorom nikdy dosť hovoriť nemožno. Kristus Pán bol najdokonalejší vzor poníženosti celý svoj život, od narodenia až po smrť na kríži. Sv. Augustín rozoberá hlavne príklad, ktorý nám dal, keď v ostatnú večer pred umučením a pred smrťou poumýval učeníkom nohy. Neuspokojil sa príkladmi, ktoré nám dal cez celý život, ani tými, ktoré nám išiel dať počas svojho blízkeho utrpenia, kde sa nám mal predstaviť dľa slov Izaiáša ako „najostatnejší“¹ človek, a dľa Dávida ako „pohanenie ľudí a vyvrhel lúzy.“² „Keďže Ježiš vedel, že prišla jeho hodina, aby odišiel s tohoto sveta k Otcovi, keď miloval svojich, ktorí boli na svete, až do konca miloval ich.“³ Po večeri vstal od stola, složil šaty, prepásal sa zásterou, naliaľ

¹ Iz 53, 3 — ² Žlm 21, 7 — ³ Ján 13, 1

vody do nádoby, a začal umývať Božskými rukami nohy učeníkom, medzi nimi aj Judášovi, a utierať zásterou, ktorou bol opásaný.

Ó, veľké tajomstvo! Čože to robíš, Pane! „*Pane, ty mne umyješ nohy?*“⁴ pýta sa Peter. Učeníci nerozumeli, čo robí. „*Čo ja robím, ty teraz nevieš, ale dozvieš sa potom.*“⁵ Potom si sadol za stol, a vysvetlil im toto tajomstvo. „*Vy ma voláte Učiteľom a Pánom, a dobre hovoríte, lebo veď i som. Keď teda ja, Pán a Učiteľ váš, umyl som vám nohy, i vy máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám totižto príklad, aby ste i vy činili tak, ako som ja učinil vám.*“⁶ Toto značí to tajomstvo, aby ste sa naučili uponížiť sa, ako som sa ja uponížil. Čnosť poníženosti je tak vážna, a s druhej stránky je tak ťažká, že Pán neuspokojil sa príkladom, čo nám dal a čo išiel dať. On znal dobre našu slabosť, cítil, ako bije nám srdce, videl príčinu našej choroby, preto nás chytil s tejto stránky, a postavil poníženosť za ostatnú vôľu svojho testamentu, aby sme si ju lepšie do srdca vštepili.

Pri týchto slovách Pána Ježiša: „*Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom*“⁷ volá sv. Augustín: „O spasiteľná nauka! O Učiteľu a Pane smrteľníkov, ktorým ponúkli smrť v pohári pýchy a ktorí ju prijali! Čože chceš, Pane, aby sme sa od teba učili? Aby som bol tichý a poníženého srdca. To sa ti treba odo mňa naučiť. V tom sú všetky poklady múdrosti a vedomosti, čo sú v tebe skryté. Ale či je to niečo veľkého naučiť sa od

⁴ Ján 13, 6 — ⁵ Tam 7 — ⁶ Tam 13—15 — ⁷ Mat 11, 29

teba tichým byť a poníženého srdca? Či by nás kto mohol tomu naučiť, keby ty, ktorý si bol tak veľký, nebol by si sa stal malým?“ Hej, hovorí ten istý svätý, uponížiť sa a stať sa malým je čosi tak veľkého a ťažkého, že ľudia by sa nenaučili uponížiť sa, keby sa sám Boh nebol uponížil a stal malým. Lebo nič nie je nám v srdci tak hlboko zakorenené, ako túžba po úcte a po váženosti. Toto všetko bolo potrebné, aby sme boli ponížení. Choroba pýchy vyžaduje takýto liek: na takúto ranu takýto flajster. Keď zas táto medicína, vtelenie a uponíženie Syna Božieho, nevylicí našu pýchu, hovorí svätý, vtedy neviem, čo ju môže vyliečiť. Keď pohľad na Pána velebnosti, ktorý sa uponížil, nenaplní nás hanbou túžiť po úcte a po váženosti a nedodá nám vôle chcieť byť s ním a pre neho potupeným a pohaneným, vtedy neviem, čo nám pomôže. Guerik opät zadivený a premôžený od takej hlbokkej poníženosti, zvolal: Zvíťazil si, Pane, premohol si moju pýchu! Hľa, do pút ti skladám svoje ruky. Prijmi ma za sluhu na veky. Tieto slová mali by sme aj my opakovať.

Prekrásnu myšlienku má o tejto veci sv. Bernard. Syn Boží, hovorí, videl dve šľachetné stvorenia zahynúť, ktoré boli súce na blahoslavenstvo, lebo chcely byť podobné jemu. Stvoril Boh anjelov, Lucifer hneď sa chcel stať Bohu podobným. *“Vstúpim do neba, nad hviezdy Božie vyšším svoj trón; posadím sa na horu svedectva na strane proti polnoci. Vstúpim na výsosť oblakov, budem ako Najvyšší.”*⁸ Tak hovoril, a strhol

⁸ Iz 14, 13—15

so sebou aj iných anjelov. Ale Boh sotil ich do pekla, a tak sa stali z anjelov diabli. „*Ale do pekla budeš strhnutý, do hlbokosti jazernej.*“⁹ — Stvoril Boh človeka. Diabol ho hneď nakazil a otrávil: „*Budete ako bohovia, poznávajúci dobré i zlé.*“¹⁰ Dali sa sľubom oklamať, prestúpili príkaz Boží, a stali sa podobnými diablovi. Keď Giezi prijal dary od prašivého Naamana, povedal mu Elizeus: „*Ale aj malomocenstvo Naamanovo chyti sa teba a tvojho semena až na veky.*“¹¹ Práve tak odsúdil Boh aj človeka, ktorý prijal dar od Lucifera, pýchu, ale tým sa aj nakazil malomocenstvom, ktoré bolo trestom za hriech.

Teraz vidíš, ako zahynul človek a stal sa podobným diablovi, lebo chcel byť podobný Bohu. Čože urobí Syn Boží, keď vidí nebeského Otca tak žiarliť a horliť za svoju slávu? Pre mňa vychodia na nivoč Otcovi stvorenia, hovoria. Anjeli chceli byť ako ja, a zahynuli. Človek chcel tiež sa stať mne podobným, a zahynul. Všetci mi závideli, a zahynuli. Nuž, prídem a takým sa im ukážem, že každému, čo mi závidí a bude ma chcieť nasledovať, obráti sa táto žiadosť na dobro.“ Odtiaľ nikto nezahynie, čo bude chcieť byť mne podobný, ale len získa. Nato sostúpil Syn Boží s neba a stal sa človekom. Chvála a sláva takejto dobrote a milosrdenstvu, v ktorom povolil Boh našej veľkej túžbe stať sa jemu podobnými, že teraz naozaj môžeme byť takí, a nie ako to diabol cigánil. Teraz sa môžeme stať ako Boh, a to nie je viac pýcha a podlosť, ale najhlbšia poníženosť a najväčšia svätosť.

⁹ Tam — ¹⁰ Gen 3, 5 — ¹¹ IV. Kráľ 5, 27

Pri týchto slovách Izaiáša: „*Maľučký narodil sa nám*“,¹² hovorí svätý: Usilujme sa stať ako to dieťa. Učme sa od neho, lebo je tichý a poníženého srdca, aby nebolo nadarmo, že veľký Boh stal sa dieťaťom. „*Veru, ak nebudete jako maľučki, nevojdete do kráľovstva nebeského.*“¹³

¹² Iz 9, 6 — ¹³ Mat 18, 3

HLAVA XIX

ĽUDSKÉ POHNÚTKY A DÔVODY

Už na začiatku tohto oddielu sme spomínali iné všelijaké dôvody a pohnútky, ktoré nám môžu veľmi pomáhať a povzbudzovať nás na túto čnosť. Povedali sme, že poníženosť je koreňom a základom všetkých čností; ňou môžeme nadobudnúť a zachovať ostatné; keď ju máme, máme aj ostatné, atď. Aby sme sa však nenazdali, že všetko iba s duchovného stanoviska berieme, spomenieme niekoľko ľudských dôvodov a pohnútok, ktoré sú našej slabosti viac primerané. Keď sa totiž presvedčíme o veci nielen s duchovného stanoviska a so stanoviska dokonalosti, ale aj z prirodzeného ohľadu, vtedy sa viac povzbudíme nohami šliapať úctu a váženosť sveta. Pri takejto ťažkej veci všetko je potrebné, a dobré je všetkým si pomáhať.

Po prvé, dlho a pozorne rozmýšľajme a skúmame, čo je vlastne tá mienka a úcta ľudská, pre ktorú toľko nám prichodí bojovať a toľko rozmýšľať. Vidíme, akého je ona rozsahu a koľko váži, aby sme vedeli, čo je vlastne, a povzbudili sa opovrhovať ňou. Takto sa neoklameme, ako druhí. — Seneca hovorí, že mnohé veci, ktoré máme za veľké, nie sú samé v sebe, ale my sme takí chatrní a maličkí, že čo je malé, zdá sa nám veľkým, a čoho je málo, toho sa nám zdá veľa.

Pozrime farchu, ktorú nesie mravec. V porovnaní k nemu je veľká, ale samá v sebe je malá. Práve tak je to aj s úctou a s váženosťou ľudskou. Pýtam sa: Či si tým lepší, že ťa iní za niečo majú, alebo horší, keď ťa za nič nemajú? Dobre hovorí sv. Augustin: Pochvala nezahojí zlé svedomie, a potupa nezraní dobré. Mysli si o Augustinovi, čo sa ti páči, len nech ma v očiach Božích z ničoho neobviňuje svedomie. To je hlavné, ostatok je márnosť, lebo ničoho nedáva a ničoho neodoberá. To isté hovorí druhý svätý: O čo je človek lepší, keď ho druhý chváli? Koľko je kto v očiach Božích, toľko je, a nie viac, povedá ponížený sv. František. To isté prizvukuje aj sv. Pavel apoštol: „*Nie ten sa dokázal, kto sám seba odporúča, ale ten, koho Boh odporúča.*“¹

Sv. Augustin má dobré podobenstvo o veci: Pýcha nie je veľkosť, ale nadutosť. Čo je naduté, zdá sa veľkým, ale to nie je zdravé. Takí sú pyšní, ktorých ľudia vysoko ctia: zdajú sa byť veľkými, ale nie sú. To nie je veľkosť, iba nadutosť. Niektorí chorí, alebo rekonvalescenti, na oko sú tlstí a zdraví, ale to nie je opravdivá tlstota, ale klamná. To je choroba a napuchlosť. Tak je, hovorí sv. Augustin, s pochvalou sveta. Môže ťa naduť, ale nie veľkým urobiť. Keď však mienka a úcta ľudská nie je nič veľkého, iba nadutosť a choroba, čo beháme, ako nejaký kaméleon a chytáme povetie, aby nás nadulo a ochoreli sme? Lepšie je byť zdravým, hoci je človek na oko chorý, ako byť chorým, a zdať sa zdravým: práve tak lepšie

¹ II. Kor. 10, 18

je byť dobrým, hoci by nás mali za zlých, ako byť zlým, a za dobrého pokladaným byť. Čože ti osoží, že ňa za čnostného a duchovného majú, keď nie si? „*Nech ju vychvaľujú v bránach jej skutky.*“² Pri týchto slovách hovorí sv. Hieronym: Nie márne ľudské chvály, ale tvoje dobré skutky majú ňa chváliť a dať ti ceny, keď sa zjaviš pred súdom Božím.

Sv. Gregor rozpráva, že v Ikonii v jednom kláštore žil mních, o ktorom ostatní boli presvedčení, že je veľmi svätý, lebo sa postil a kajúcne žil. Ako sa mu blížila ostatná hodinka, zavolať svojich spolubratov. Tí sa tešili, lebo si mysleli, že niečo povzbudzujúceho im povie. On sa však triasol od strachu. Otvoril im svoje srdce a porozprával, že sa celý život pred nimi pretváral. Keď mysleli o ňom, že sa veľa postí, on potajomne jedol, keď ho nikto nevidel. V zúfalstve vydal svoju dušu. Čože osožilo tomu nešťastnému, že ho iní mali za svätého?

Sv. Atanáž prirovnáva pyšných deťom, čo motýľov chytajú. Iní ich prirovnávajú pavúkom, ktorí zo seba vypúšťajú nite na lapanie múch, dľa slov Izaiáša: „*Pavučiny natkajú.*“³ Podobne aj pyšný vyprázdni si srdce, aby získal trochu ľudskej úcty. O sv. Františkovi Xavérskom čítame, že veľmi nenávidel túto svetskú mienku a úctu. Povedal, že narobila veľa zlého a veľa dobrého prekazila. A často počuli ho vzdychať boľastne: Ó mienko! ó úcto ľudská, koľko zlého si už narobila, robíš a ešte narobíš!

² Prísl 31, 31 — ³ Iz 59, 5

HLAVA XX

INÉ ĽUDSKÉ DŮVODY

„*Aby ste viac nemysleli o sebe, než treba myslieť.*“¹ Sv. Chrysostom vysvetľuje tieto slová a hovorí, že pyšný a nadutý nielen je zlý a hriešnik, ale je blázon. Uvádza slová Izaiáša: „*Blázon hovorí bláznivosti.*“² Len rozmýšľaj nad bláznivosťami, ktoré pohovorí pyšný a namyslený, a uvidíš, že je blázon. Čože povedal prvý, čo bol pyšný, totiž Lucifer? „*Vstúpim do neba, nad hviezdy Božie vyvýšim svoj trón; posadím sa na horu svedectva na strane proti polnoci. Vstúpim na výsokosť oblakov, budem ako Najvyšší.*“³ Môže kto sprostejšie hovoriť?

V desiatej hlave spomína prorok namyslenosti a sprostosti Asurove, kráľa Asyrských, ktorý sa chválil, že svojou mocnou rukou premohol všetkých kráľov zeme: „*A jako hviezda, našla moja ruka silu národov; a jako sa sbierajú vajcia opustené, tak som ja celú zem sobral, a nebolo, kto by perom pohol, alebo ústa otvoril a zasipel.*“⁴ Kto povedal väčšiu hlúposť? pýta sa svätý. Spomína ešte iné reči pyšných, z ktorých vidno, akí sú blázni. Keď ich čítaš, nevieš, či sú to slová pyšného človeka, a či ozajstného blázna. Také sprosté a bláznivé sú. Jako blázni pohýňajú nás do smiechu

¹ Rím 12, 3 — ² Iz 32, 6 — ³ Iz 14, 13, 14 — ⁴ Iz 10, 14

svojimi hlúpostami, ktoré hovoria a robia, tak nám dávajú pyšní dosť príležitosti svojimi namyslenými rečmi a sprostosťami smiať sa a zabávať. Pozri len, ako hľadia, jak vážne si vykračujú, ako vážia sami seba a svoje veci. Svätý dodáva, že blázonstvo pyšného je o veľa horšie, hanebnejšie, ako prirodzené blázonstvo. Toto je bez viny a bez hriechu, ale tamto nie. Z toho nasleduje iný rozdiel medzi týmito bláznovstvami. Bláznov od prírody lutujeme, ich nešťastie sa nás dotkne, kým bláznov od pýchy nelutujeme, ale sa z nich smežeme a jedujeme sa na nich.

Pyšní sú teda blázni. Nuž zachádzajme s nimi ako s bláznami. Bláznovi prisvedčíš, čo hovorí, aby si mal s ním pokoj, hoci vec je ináč, a ináč myslíš; neprotirečíš mu, lebo je blázon. Práve tak treba nám robiť aj s pyšnými. Tento zvyk a blázonstvo tak panuje na svete, že sotva môžeš hovoriť s dakým bez toho, žeby si mu nemusel lichotiť a povedať mu, čo nie je pravda, a o čom nie si presvedčený. Natolko radi počúvajú ľudia dobre hovoriť o sebe a o svojich veciach, že ich ináč nemožno uspokojiť a získať, iba ak ich chváliš. Toto je jedna z márností a zo sprostostí, ktoré Mudrc videl vo svete. *„Videl som pohraby bezbožných: ktorí, kým ešte žili, aj na svätom mieste boli, a chválení boli v meste, akoby ich skutky boli spravodlivé: ale i toto je márnosť.“*⁵

Či je väčšia márnosť a sprostosť, ako chváliť ľudí, a inšie si myslieť o nich? A koľko rás ťa chválili za to, čo zlé bolo, a čo aj sami za zlé uznali! Najsmiešnejšie je to, že druhým už povedali

⁵ Kaz 8, 10

pravdu. Aby ťa však uspokojili, nehanbia sa cigánit; inokedy zas hľadajú výhovorky, aby mohli chváliť, čo sami za zlé majú. Keď ťa takto vychvaľujú, postupujú s tebou ako s bláznom. Vedia, že ty máš to rád, že sa tešíš, keď s tebou tak zachádzajú, že je to radosť pre teba, keď po kázni alebo po niečom inom počuješ, že to šlo dobre, že všetci sú spokojní. Preto tak zachádzajú s tebou, aby ťa uspokojili a získali, lebo azda budú ťa potrebovať.

Tým ešte väčšieho blázna robia z teba, lebo chvália, čo si zle povedal alebo urobil. Tým ťa utvrdia v omyle, a druhý raz znovu to urobíš. Ľudia sa dnes neopovážia povedať, čo myslia, lebo dobre vedia, že pravda je trpká: pravda oči kole. Ako blázon a šialený neprijíma lieky a lekára opluže, práve tak neprijíma pyšný nijakého napomenutia. Preto si ľudia len také veci povedia, o čom vedia, že sa to páči, lebo nikto nechce za svoje peniaze neprijemnosti si kupovať. Možno síce na nich zbadať, že sa im nepáči, čo za dobré majú, ale druhý je tak zaujatý oproti sebe, že to uverí. Z toho je jasno, aká márnosť a sprostosť je dbať o ľudskú chválu. Vieme, že dnes je všetko iba kompliment a klam, cigánstvo a lichotenie. Slovo kompliment španielsky značí cigánstvo z povinnosti.

Ďalej, hovorí sv. Chrysostom, pyšných každý nenávidí. Najprv Boh, dľa Mudrca: „*Ohavný je pred Pánom každý hrdý.*“⁶ A zpomedzi šesť vecí, ktoré Boh nenávidí, prvú spomína pýchu: „*Pyšné oči.*“⁷ Ale nielen Boh, ale aj ľudia ich nenávidia.

⁶ Prísl 16, 5 — ⁷ Prísl 6, 17

„V nenávisti je u Boha i u ľudí pýcha.“⁸ „Jako vychádza odporný pach zo zkaženého žalúdka... tak je aj srdce pyšného.“⁹ Svet dobre vypláca pyšných. Tresce ich tým, že práve opak toho dosiahnu, čo chceli. Chceli, aby ich každý vysoko vážil a ctil, a teraz ich za bláznov majú. Chceli každého získať, a dosiahli opak toho. Celý svet nenávidí pyšného: vyšší, lebo chcel sa im rovným stať, jemu rovní, lebo sa chcel nad nich povýšiť, nižší, lebo chcel byť viac, ako treba. Ešte aj sluhovia zle hovoria o svojom pánovi, keď je pyšný, a nemôžu ho strpieť. „Kde je pýcha, tam bude aj potupa.“¹⁰ Poniženého zas každý ctí a váži a rád má. Ako milé sú deti pre svoju dobrotu, nevinnosť a prostotu, tak aj poníženi: prostotou v reči, v pohyboch a v postupovaní bez všetkého pretvárania získajú každého srdce. Poniženosť je magnetom, ktorý priťahuje srdcia. Zdá sa, poníženému každý chce dať miesta v svojom srdci.

Sv. Bernard stavia dobrú dilemu, z ktorej sa môžeme presvedčiť, že blázonstvo je túžiť po úcte ľudskej a starať sa o ňu. Hovorí: alebo bolo nerozumné, že sa Syn Boží tak uponížil a volil si potupu, alebo my sme sprostí, že tak veľmi túžime po úcte a váženosti ľudskej. Od Syna Božieho však to nebolo nemúdre, hoci sa svetu tak zdá. Sv. Pavel píše: „My zvestujeme Krista, Židom síce pohoršenie a pohanom hlúposť, ale samým povoláním, i Židom i Grékom, Krista moc Božiu a múdrosť Božiu.“¹¹ Keď to bola najväčšia múdrosť, vtedy naša túžba je sprostosťou, a my sami sme blázni, že tak si vážime mienku a úctu ľudskú.

⁸ Sir 10, 7 — ⁹ Sir 11, 32 — ¹⁰ Prísľ 11, 2 — ¹¹ I. Kor 1. 23, 24

HLAVA XXI

ISTÁ CESTA MAŤ ÚCTU U LUDÍ JE: BYŤ PONIŽENÝM

Možno, čo sme povedali, nepohne ťa oslobodiť sa od ctibažnosti a odhodíť od seba túžbu po úcte a váženosti. Hádám povieš, veľká vec je predsa dobré meno mať. To veľmi pomáha povzbudiť iných a na všeličo iné je dobré. Sám Mudrc nám radí starať sa o to: „*Staraj sa o dobré meno.*“¹ Teší ma, že si chrániš dobré meno, ktoré máš, a dbáš o to, aby ťa ľudia ctili a vážili. Ale vedz, že sa veľmi mylíš: tou cestou nedosiahneš to, čo chceš, iba opak toho.

Istá a bezpečná cesta nadobudnúť si úctu u ľudí, hovorí sv. Chrysostom, je čnosť a poníženosť. Usiluj sa byť dobrým rehoľníkom, najmenším a najponíženejším z pomedzi všetkých, a nech sa to javí aj v tvojom postupovaní, aj keď sa nejaká príležitosť náhodí. Takto budú ťa ctíť a vážiť všetci. To je chvála pre rehoľníka, ktorý opustil svet: brať metlu do ruky, obliekať sa chudobne, mať nízky a ponížený úrad. To mu viac svedčí, ako rytierovi zbraň a kôň. Túžiť však a hľadať ľudskú úctu je veľká hanba a potupa. Vystúpiť z rehole a vrátiť sa do sveta je veľká hanba. O takomto právom môžu povedať: „*Tento človek počal stavať, a nemohol dokončiť.*“² Práve tak je to,

¹ Sir 41, 15 — ² Luk 14, 30

keď kto chce, aby ho ľudia vysoko vážili a ctili. Takýto vráti sa srdcom do sveta, k najvzácnejšiemu vo svete, ktorý opustil, keď vstúpil do rehole.

Chceš jasne vidieť, aká je to hanba pre toho, čo sa zaviazal dbať o dokonalosť, žiadať si, aby ho ľudia ctili a vážili? Daj túto svoju túžbu na javo, aby ju aj iní zbadali; uvidíš, akú hanbu a opovrhnutie svoláš si na hlavu. Na to máme dobrý príklad v evanjeliu. Raz sa apoštol trochu oddialil od Krista Pána. Mysleli si, že ich nepočuje. Tu sa začali medzi sebou dohadovať, kto je medzi nimi väčší. Keď prišli domov do Kafarnaumu, pýtal sa ich Pán: „*Čo ste pretriasali na ceste?*“³ Evanjelium nám rozpráva, že chudáci apoštoli pre svoju ctibažnosť, ktorú Pán odokryl, tak sa zahanbili, že ani ústa neotvorili. Tu povedal im Spasiteľ: Pozrite, učeníci moji, medzi svetskými a medzi tými, čo dľa sveta žijú, veľkí sú, čo panujú a rozkazujú. „*Ale vy nie tak, lež kto je medzi vami väčším, nech bude jako menší, a kto je náčelnikom, jako služobný.*“⁴ „*Kto bude chcieť byť prvým medzi vami, bude vašim sluhom.*“⁵ V dome Božom a v reholi veľká vec je uponížiť sa. Kto je najmenší zpomedzi všetkých, toho si vážia najviac. Toto je úcta v reholi, to, čo ty máš na mysli, nie je úcta, ale hanba; miesto toho, aby ňa ctili, nebudú ňa mať za nič; budú ňa považovať za pyšného, od čoho horšieho už niet. Ničím tak veľa neztratíš, ako keď vyjde na javo, že máš na mysli, aby ňa ľudia ctili a vysoko vážili, že dbáš o maličkosti a hneď sa urazíš.

³ Mar 9, 32 — ⁴ Luk 22, 26 — ⁵ Mat 20, 27

Sv. Ján Klimak hovorí, že ctibažnosť často býva príčinou hanby. Ľudia sa pre ňu dopúšťajú vecí, ktoré odokryjú ich márnomyseľnosť a ctibažnosť, a hanba a potupa je hotová. Pyšný nepozerať na to, že v tom, čo hovorí a robí, javí sa jeho nezriadená túžba pýchy. Takto z čoho chcú mať úctu, majú hanbu a potupu. Sv. Bonaventura dodáva, že pýcha tak zatemňuje rozum, že sa človek tým menej zná, čím je pyšnejší. Pyšný je ako slepý: robí a hovorí veci, ktoré by nikdy nerobil a nepovedal, keby nehľadel na Boha a na čnosť, ale len na úctu a na dobré meno, po ktorom túži. Koľko ráz sa ponosuje taký, že si ho vtedy a vtedy nevšímali, alebo že druhému dali prednosť pred ním. Zdá sa mu, že mu to a to patrí, že v tom mu krivdu robia, to mu slúži na hanbu, druhí budú pozerieť na neho a ohovárať ho. Takto dá na javo citlivosť a smýšľanie, pre ktoré ho naozaj nebudú mať za nič. Teraz ho totiž budú považovať za pyšného, ktorý sa pre hocičo urazí, čo je v reholi ohavné. Keby sa pri takej príležitosti premohol a nedbal by toľko o seba, ale všetko predstaveným ponechal, nadobudol by si viac úcty a chvály.

Teda nielen so stanoviska duchovného života, ale so stanoviska múdrosti a dobrého úsudku a svetského smýšľania opravdivá a istá cesta je, aby človeka ctili, vážili a radi mali, oddať sa čnosti a poníženosti. O Agezilaosovi, kráľovi Lacedemončanov, ktorý bol veľmi múdry rozprávajú, že keď sa ho pýtal Sokrates, ako to dosiahol, že si ho všetci vážia a radi ho majú, odpovedal: Buď taký, za akého chceš, aby ťa pokladali. Druhý raz

sa ho pýtali, a vtedy odpovedal: Hovor, čo je dobré, a rob, čo je čestné. — O inom filozofovi rozprávajú, že mal akéhosi priateľa, ktorý ho všade chválil. Raz sa však ozval a povedal mu: Ty si mi veľa dlžen, lebo ja ťa pred každým chválim a tvoje čnosti vyvyšujem. Ale mudrc mu odpovedal: Ja ti draho platím tým, že tak žijem, aby si v ničom necigánil, čo o mne povieš.

Nechceme tým povedať, že preto sa máme odňať čnosti a poníženosti, aby nás iní za niečo mali a ctili, lebo to by bola pýcha a prevrátenie poriadku. Len to hovoríme, keď sa budeš usilovať naozaj a zo srdca ponížený byť budú ťa ctíť a vážiť, hoci to nechceš. Ba čím viac budeš vyhybovať úcte, a budeš chcieť, aby ťa za nič nemali, tým viac bude bežať za tebou úcta ako tieň. Sv. Hieronym píše o sv. Paule: Vyhybovaním chvále, zaslúžila chválu, ktorá ako tieň sleduje čnosť, a opúšťa tých, čo po nej túžia, a hľadá, čo ňou opovrhujú.

Toto nás učí Kristus Pán v evanjeliu, keď vysvetľuje, ako možno na hostinách čestné miesto dostať. *„Keď budeš pozvaný na svatbu, neulož sa na predné miesto aby snáď vzácnejší nežli ty nebol pozvaný od neho; a prišiel by ten, ktorý teba i toho povolal, neriekol ti: Daj tomuto miesto; a vtedy by si s hanbou zaujímal posledné miesto. Ale keď budeš povolaný, id, ulož sa na poslednom mieste, aby, keď príde ten, ktorý ťa pozval, riekol ti: Priateľu, postúp vyššie. Vtedy budeš mať slávu pred spolustolujúcimi.“*⁶ To isté hovorí aj Duch svätý skrze Mudrca: *„Neukazuj sa slávnym pred kráľom, a nestávaj na mieste zámožných. Le-*

⁶ Luk 14. 8—10

bo je lepšie, keď sa ti povie: Postúp sem: než abys bol ponížený pred kniežatom."⁷ Kristus Pán končí svoje poučenie slovami: „*Lebo každý, kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponízuje, bude povýšený.*“⁸ Poníženého teda, ktorý si ostatné miesto volí, nielen Boh ctí, ale aj ľudia, kým pyšného, ktorý túži a hľadá lepšie a čestnejšie miesto, za nič nemajú a opovrhujú ním. Sv. Augustín zvolá: Ó, svätá poníženosť, aká si celkom iná, ako pýcha! Pýcha, bratia moji, shodila s neba Lucifera, poníženosť však stelesnila Syna Božieho. Pýcha vyhnala z raja Adama, kým poníženosť voviedla lotra do raja. Pýcha pomútila jazyky obrov, poníženosť zas všetky shromaždila. Pýcha premenila Nabuchodonozora na zviera, kým poníženosť urobila Jozefa kniežatom Izraela. Pýcha utopila Faraona, kým poníženosť povýšila Mojžiša.

⁷ Prísl 25, 6, 7 — ⁸ Luk 14, 11

HLAVA XXII

PONIŽENOSŤ JE PROSTRIEDKOM NADOBUDNÚŤ SI DUŠEVNÝ POKOJ

„Učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom, a nájdete odpočinok pre svoje duše.“¹ Jeden z najhlavnejších dôvodov, ktoré nás majú povzbudzovať nohami šliapať svetskú úctu, a usilovať sa poníženými byť, je to, čo Kristus Pán v týchto slovách spomína, že to je jediný prostriedok nadobudnúť si duševný pokoj, vec, po ktorej tak túžia duchovní ľudia, a ktorú sv. Pavel kladie medzi ovocia Ducha svätého: „Ovocie ducha je pokoj.“² Aby sme lepšie porozumeli pokoj, ktorému sa teší ponížený, dobre bude pozrieť nepokoj, ktorý v srdci nosí pyšný.

Sv. Písmo stále spomína, že zlí nemajú pokoja. „Bezbožní nemajú pokoja.“³ „Pokoj, pokoj, a nebolo pokoja.“⁴ „Zkaza a nešťastie na ich cestách, a neznali ciest pokoja.“⁵ Neznajú, čo je to mať pokoj, a hoci niekedy sa nazdajú, že ho majú, nie je opravdivý pokoj, lebo v srdci majú stále boj, ktorý svedomie vedie proti nim. „Hľa v pokoji ma nadišla moja horkosť najhorkejšia.“⁶ Zlí neprestajne žijú v horkosti, ale najmä pyšní majú veľký nepokoj. Príčinu toho môžeme najst u sv. Augustína, ktorý hovorí, že z pýchy sa rodí, ako

¹ Mat 11, 29 — ² Gal 5, 22 — ³ Iz 48, 22 — ⁴ Jer 6, 14 —
⁵ Žlm 13, 3 — ⁶ Iz 38, 17

zákonná dcéra závist, a že bez tejto zlej dcéry nikdy nie je: Pre tieto dve veci, t. j. pre pýchu a pre závist je diabol diablom. Z toho môžeme porozumieť, čo robia v človeku. Keď takýto človek plný pýchy a túžby po úcte a po váženosti vidí, že nie všetko ide, ako by si to on žičil; tiež plný aj závisti, lebo tá ako dcéra všade ide za pýchou, vidí, že druhých si ľudia ctia a prednosť im dávajú pred ním, vtedy musí sa roztrpčiť a naplniť veľkým nepokojom, lebo nič nemôže viac trápiť pyšného a srdce mu raniť, ako také niečo.

Sv. Písmo nám to živo opisuje na príklade Amanovom. Kráľ Asuer vážil si ho nad všetké kniežatá a popredných ľudí v krajine. Mal v hojnosti všetkého. Každý ho aj ctil. Zdalo sa, akoby už nemohol si nič iného žiadať. Pri tom všetkom však strašne ho to trápilo, že obyčajný človek, Mardocheus, ktorý stál vo dverách paláca, nevšimol si ho, neodkryl si pred ním hlavu, nevstal, ani nepohnul sa s miesta, keď on prešiel popri ňom. To, čo mal, nič nebolo v porovnaní s trápením a so smútkom, čo cítil nad tým. Vyznal to aj pred ženou a pred priateľmi so žiaľom: „*A ačkoľvek toto všetko mám, zdá sa mi, že nemám ničoho, dokiaľ vidím Mardochea, Žida, sedieť pred bránou kráľovskou.*“⁷ Z toho vidno nepokoj pyšného, a vlny a búrky, ktoré sa dvíhajú v jeho srdci. „*Bezbožní sú ako vzbúrené more, ktoré sa nemôže uspokojiť.*“⁸

Aman sa nad tým rozhneval, že mu nebolo dost na tom jednom človeku sa vypomstiť, ale vediac

⁷ Es 5, 13 — ⁸ Iz 57, 20

že je Žid, vyprosil si od kráľa splnomocnenie a rozkaz pozabíjať všetkých Židov, čo boli v krajine. Pre Mardochea dal v svojom dome vysokú šibenicu postaviť, aby ho na ňu obesil. Vec sa však ináč skončila, ako si to on vybájlil. Lebo Židia vykonali súd, ktorý bol proti nim vyrieknutý, na svojich nepriateľoch. Sám Aman visel na šibenici, ktorú mal pre Mardochea. Predtým však musel pretrpieť inú boľasť. Raz včas ráno, zaoberajúc sa pomstlivými myšlienkami šiel do paláca ku kráľovi, aby dostal dovoľenie. Tú noc však kráľ nemohol spať, preto dal si čítať z dejín svojho panovania. Ako prišli k službe, ktorú Mardocheus preukázal kráľovi, keď odokryl sprísahanie niektorých ozbrojených sluhov proti nemu, pýtal sa kráľ, akú odmenu dostal tento človek za túto službu a za túto veľkú vernosť. Odpovedali mu: Nijakú. Pýtal sa kráľ: Kto je vonku? prišiel niekto do paláca? Hej, Aman je tu. Nech vstúpi. Aman vstúpil, a kráľ sa ho pýtal: Čo urobiť tomu, koho kráľ chce uctiť? Aman myslel, že kráľ jeho chce uctiť, preto odpovedal: Toho, koho kráľ chce uctiť, treba obliecť do kráľovských šiat, posadiť na kráľovského koňa a korunu mu položiť na hlavu, z najprvších dvorných pánov má pred ním jeden ísť, koňa viesť a po ulicah volať: Tak treba uctiť toho, koho kráľ chce uctiť.

Nato povedal kráľ: Íď k Mardocheovi, ktorý je pred bránou paláca, a urob mu všetko, čo si povedal. Dávaj však pozor, aby si v ničom nechýbil. — Pomysli si boľasť, ktorú to pobúrené a pyšné srdce cítilo. Nemohol si však pomôcť; musel všetko do písma splniť. Väčšieho trápenia si ani

pomyslieť nemožno pre neho. A predsa hneď nasledovalo horšie, lebo ho obesili na šibenicu, ktorú on pre Mardochea dal postaviť. Tak sa svet odpláca. Z čoho to všetko to povstalo? Že Mardocheus neodkryl si hlavu a nevstal, keď on prešiel.

Takáto maličkosť stačí pyšným, aby boli nespokojní a rozhorčení. To isté badáme aj dnes na svetských ľuďoch, a to tým viac, čím vyššie stoja. Všetké tie maličkosti sú pre nich pichláče, ktoré im rania srdce, a viac ich bolia, ako keby ich kopijou prepichli. A toho sa pyšným vo svete ujde, či sú menej alebo viac ctení. Preto je im srdce neprestajne trpkéjšie, ako žlč, a vždy žijú v nepokoji. To isté je aj v reholi, ak je niekto pyšný. Aj tam cíti, keď o neho menej dbajú, jako o druhých, keď druhých poveria rozličnými úradmi, a na neho zabúdajú. Tieto a podobné veci znepokojujú ho, ako svetských ľudí nároky na úctu.

Z toho porozumieme, čo obyčajne zkusujeme. Pravda je síce, že smútok je choroba, ale často nie je ona telesná, ale duchovná choroba a pýcha. Zarmútený si a smutný, lebo na teba zabudli, obišli ňa, nedbajú o teba. Smutný si, lebo z čoho očakával si pochvalu dostať, zdá sa ti, že hanbu máš. Nepodarilo sa ti to a to, jako si myslel, kázeň ti nešla, ani dokazovanie, ani zakľučovanie, ako by si bol rád býval; zdá sa ti, že si utratil dobré meno, a preto si smutný a zarmútený. Keď ti zas prichodí pred verejnosťou vystúpiť, bojíš sa, či to pôjde, či získaš pochvalu, a či naopak, a preto si smutný a zarmútený. To sú veci, ktoré zarmucujú pyšného. Zo srdca však ponížený, kto-

rý nežiada si pochvaly a úcty, ktorý sa uspokojí aj s ostatným miestom, ten je slobodný od takýchto obáv a nepokojov; teší sa pokoji, dľa slov Krista Pána. Kempíš tiež hovorí: Ak je pokoj na zemi, to ho má zo srdca ponížený. Preto čoby poníženosť nebola prostriedkom duchovného pokroku a dokonalosti, iba cestou mať v srdci pokoj, už pre to samo mali by sme sa o ňu starať; lebo to je život, tamto je len živorenie.

Sv. Augustín rozpráva o sebe jednu vec, z ktorej mu Pán dal poznať jeho zaslepenosť a núdzu. Raz mi treba bolo, hovorí, pred cisárom reč povedať. Veľa som rozmýšľal nad ňou a nad pochvalami, ktoré zväčša mali byť falošné, prečo som zas ja očakával pochvalu od tých, čo to zbadajú. Z toho vidno, aký je márnomyseľný a bláznivý svet. Ako tak chodím s tou starosťou a hlava mi horí od myšlienok, prídem do jednej uličky Milána, kde vidím žobráka, ktorý sa bol práve najedol a napil, a teraz smial sa a robil gašparka, bol veselý. Ako som ho zbadal, vzdychol som si, a povedal svojim priateľom, čo boli so mnou: Boľastné sú naše blázonstvá. Pri všetkých trápeniach, berieme na seba ešte farchu klamstva. Sme poranení od tisíc žiadostí, hromadíme farchu na farchu, a nehľadáme a nechceme nič iného, ako mať bezpečnú radosť. V tomto nás ten žobrák predišiel, a možno nikdy ani nedosiahneme to. Čo on dosiahol malou almužnou, to ja hľadám toľkým trápením, totiž radosť zemskeho šťastia.

Je síce pravda, hovorí sv. Augustín, ten žobrák nemal opravdivej radosti, ale ja svojimi žiadosťami hľadal som ešte klamlivejšiu. On sa zato tešil,

kým som ja bol smutný. On nemal starosti, kým ja som mal strach. Keby sa ma bol niekto pýtal, či chcem byť radšej veselý, a či smutný, bol by som odpovedal, že radšej chcem sa radovať. A keby bol sa ďalej pýtal, či chcem byť taký, ako ten, a či ako som sám, bol by som si volil radšej byť, ako tamten, bez všetkého trápena a starosti. Nemal som pravdu? Čože som mal viac, ako tento chudobný? Učenosť nemôžem rátať, lebo tá ma neuspokojila. Ja učenosťou iba páčiť som sa chcel ľuďom, a nie ich poučiť. Doista ten bol šťastlivejší, ako ja, nielen že bol veselý, kým mňa starosti sožieraly, ale viac preto, že aspoň dobrými prostriedkami zarobil si víno, kým ja klamstvom som hľadal márnú slávu.

HLAVA XXIII

INÉ LEPŠIE PROSTRIEDKY NADOBUDNÚŤ SI PONÍŽENOSŤ

Doteraz sme hovorili o obyčajných prostriedkoch poníženosti, o Božských a ľudských dôvodoch. Ale my sme tak náchylní na pýchu, toto: „*budete ako bohovia*“¹ našich prvých rodičov má také silné korene v našom srdci, že nestačia nijaké rozmýšľania oslobodiť nás od túžby a žiadosti po úcte a po váženosti. Čosi podobného sa nám prihodí, ako bojazlivým. Darmo im hovoriš všeličo, aby sa nebáli. Povedia ti: Vidím, že je to pravda a rád by som sa nebát; ale pri tom všetkom nemôžem sa oslobodiť od strachu. Tak hovoria aj niektorí: Uznáme, že všetko je pravda, čo si povedal o úcte ľudskej, a sme presvedčení, že všetko to je iba vector a márnosť; ale pri tom všetkom nemôžeme len tak prejsť popri nej. Ja by som rád bol slobodný od ctibažnosti, ale bez toho, aby som to chcel a vedel, ťahajú ma tieto veci a nedajú mi pokoja.

Dôvody a rozmýšľania nestačia oslobodiť bojazlivého od strachu. Takému kážeme sa aj cvičiť, povieme mu, aby chytil tie mátohy, aby večer šiel na tmavé a samotné miesta. Takto sa sám presvedčí, že mátoh niet, že to všetko je iba v jeho fantázii, a pomaly ztratí strach. Práve tak,

¹ Gen 3, 5

keď chceme nedbať o úctu a o mienku ľudskú, hovoria svätí, nestačí len rozmýšľať, ale treba sa dať do roboty, cvičiť sa v poníženosti. To je najhlavnejšie a najlepšie, čo so svojej stránky môžeme urobiť, aby sme nadobudli túto čnosť.

Sv. Bazil hovorí, že ako učenosť a umenie nemožno si osvojiť, iba cvičením, práve tak aj mravné čnosti. Kto chce sa stať dobrým muzikantom, alebo dobrým mechanikom, dobrým rečníkom, alebo filozofom, tomu treba sa aj v tom cvičiť, len tak preukáže niečo. Podobne kto chce si nadobudnúť zvyk v poníženosti a v ostatných čnostiach, tomu treba sa v skutkoch tých čností cvičiť, len tak dosiahne niečo. A keď by niekto povedal, že na usporiadanie a na miernenie náruživostí a náchylností duše dosť je rozmýšľať, pamätať na napomenutia a na príklady Písma sv. a svätých, ten by sa veľmi klamal. Ten by dľa slov sv. Bazila tak robil, ako kto by sa učil budovať, ale nikdy by nebudoval, učil by sa vyrezávať, ale čo sa učil, to by nikdy nerobil. Takýmto činom by iste nikdy nestal sa majstrom. Práve tak ani v poníženosti a v iných čnostiach ničoho nedosiahne ten, čo sa v nich necvičí. Potvrdzujú to slová sv. Pavla: „*Nie poslucháči zákona sú spravедliví u Boha, ale činitelia zákona budú spravедlivými.*“² Nestačí veľa dôvodov a príkladov počúvať, treba aj robiť. V tej veci viac stojí cvičenie, ako hocjaké rečenie. Je síce pravda, že každá čnosť a všetko dobré z rúk Božích pochádza, a my z vlastných síl nič nevládzeme, ale sám Pán chce, aby sme si takto pomáhali.

² Rim 2, 13

„Keď teda ja, Pán a Učiteľ váš, umyl som vám nohy, i vy máte jedendruhému nohy umývať.“³

O týchto slovách píše sv. Augustín: Tomu chcel nás Spasiteľ učiť umývaním nôh, to je to, Petre, čo si nevedel, keď si sa protivil; slúbil ti, že neskoršie sa dozvieš. Teraz je to neskoršie. Ak chceme nadobudnúť si čnosť poníženosti, treba sa nám cvičiť vo vonkajších skutkoch poníženosti. *„Dal som vám totižto príklad, aby ste i vy činili tak, ako som ja učinil vám.“⁴* To hovorí Pán. Najvyšší a Najmocnejší uponížil sa, Syn Boží sa zaoberal nízkou a poníženou robotou, umýval učeníkom nohy, posluhoval svojej Matke a sv. Jozefovi, bol im poddaný a poslušný vo všetkom, čo mu rozkázali, nuž učme sa od neho: cvičme sa v nízkych a ponížených skutkoch, a takto dosiahneme poníženosť.

To hovorí aj sv. Bernard: Uponíženie je cestou k poníženosti, ako trpezlivosť k pokoju, čítanie k učenosti. Ak chceš poníženosť, nevyhybuj uponíženiu, lebo keď sa nevieš uponížiť, nikdy nedosiahneš poníženosti.

Sv. Augustín dokazuje a udáva príčinu, prečo pomáha vonkajšie uponíženie nadobudnúť opravdivú poníženosť srdca a prečo je ono tak vážne potrebné: *„Keď sa totiž telo schýli k nohám bratovým, aj v srdci sa vzbudí náchylnosť poníženosti alebo keď už bola v ňom, posilní sa.“* Vonkajšok a dnukejšok človeka je tak spojený, že jedno závisí od druhého; keď sa telo uponíži, vtedy aj v srdci povstane pocit poníženosti. Nedá sa vyjadriť, čo sa deje vo mne, keď sa pred bratom

³ Ján 13, 14 — 4 Tam 15

uponížim, keď mu posluhujem a bozkám mu nohy. Nedá sa vysloviť, čo je v tom, keď človek nosí chudobný oblek, robí nízke a ponížené povinnosti. Zdá sa, že sa v srdci rodí poníženosť alebo, keď je už v ňom, zachováva sa a rastie. To isté odpovedá aj sv. Doroteus na otázku: Ako môže dávať chatrná šata na tele duši poníženosť? Tak že z tela prechodí dobrá alebo zlá nálada na dušu. Vieme, že ináč sa cíti duša, keď je telo zdravé a ináč, keď je nezdravé, ináč, keď je hladné, ináč, keď je nasýtené. Práve tak, iná nálada panuje v duši, keď kto sedí na tróne alebo na pekne vystrojenom koni, a iná, keď sa cíti na zemi alebo na oslí. Iný pocit je v duši, keď je človek oblečený do drahých šiat, a iný, keď ho prikrývajú chudobné a chatrné.

Sv. Bazil to tiež spomína. Hovorí, že ako svetským ľuďom pekný a drahý oblek dvíha srdce a budí v nich pocit márnomyseľnosti, pýchy a hrdosti, tak zas v rehoľníkoch a v služobníkoch Božích ponížený a chudobný oblek budí pocit poníženosti a svojej nehodnosti. A dodáva ten svätý, že ako svetskí ľudia chcú mať pekné a drahé šaty, aby ich pre ne lepšie znali a viac cenili, tak služobníci Boží a naozaj ponížení chcú nosiť chatrné a chudobné šaty, aby ich ľudia nectili, za čím menej mali. V tom, zdá sa, vidia silný prostriedok zachovať sa v opravdivej poníženosti a rásť v nej. Medzi vonkajšími uponíženiami najhlavnejšie je chudobný oblek, preto ho tak užívajú zo srdca ponížení. O sv. Františkovi Xaverskom vieme, že sa vždy veľmi chudobne šatil, aby ostal ponížený, lebo sa bál, že do lepšieho obleku vošmykne sa

nejaká ctibažnosť a samocenenie, ako sa to stáva.

Z iného dôvodu tiež jasné je, prečo pomáha vonkajšie cvičenie nadobudnúť poníženosť srdca alebo inú čnosť. Cvičenie totiž viac pohýňa vôľu, ako samé túžby. Predmet, ktorý je predo mnou viac ma pohne, ako ďaleký; ako aj to, čo vidíme viac nás pohýňa, ako čo čujeme. Preto hovoria Španieli: Čo nevidím, to mi srdce neraní. Vonkajší skutok, pri ktorom je predmet pred človekom, viac pohýňa vôľu, ako dnukajšie myšlienky a žiadosti, ktorých predmet nie je prítomný, iba v myšli a v obrazotvornosti. Viac sa ti upevní v duši čnosť trpezlivosti, keď vôľou strpíš veľkú urážku, ako keď vzbudíš v sebe veľa žiadostí, ktoré neuskutočníš. Väčší pokrok urobíš v čnosti ponížnosti, keď jeden deň budeš robiť nízku a poníženu robotu, a nosiť chudobný oblek, ako keď budeš celé týždne samé túžby v sebe vzbudzovať. Na každom kroku zkusujeme to, že dnes s odporom sa umrtvujeme v týchto veciach, zajtra však nijakej ťažkosti necítíme v nich. A čo by sme jak veľmi boli túžili po niečom, samá túžba nevládze premôcť ťažkosť. Preto má Spoločnosť niekoľko verejných mrtvení, aké užívali svätí. Lebo kto raz sa v takýchto premôže, ten bude vedieť panovať nad sebou aj v ťažších prípadoch. K tomu možno ešte dodať, čo teologi hovoria, že dnukajší skutok, keď sa k nemu pripojí aj vonkajší, býva silnejší a účinlivejší. Teda z mnohých dôvodov veľmi pomáha nadobudnúť si čnosť ponížnosti cvičiť sa vo vonkajších nízkych a ponížných veciach.

A že tie isté prostriedky a príčiny, ktorými sa čnosť nadobúda, ju aj zachovávajú a zveľaďujú,

preto je vonkajšie cvičenie potrebné nielen na nadobudnutie poníženosti, ale na jej zachovanie a zveladenie. Z toho nasleduje, že toto cvičenie vážne je pre všetkých, nielen pre začiatočníkov, ale aj pre veľmi pokročilých, ako sme to povedali pri umrtvovaní. Sv. Ignác odporúča to všetkým veľmi v Konštituciách a v pravidlách: „Veľmi osožné bude, dľa možnosti so sbožnou myslou oddať sa službám, v ktorých sa viac cvičíme v poníženosti a láske. Predísť treba pokušenia, použivúc protivných prostriedkov, tak na pr. keď sa badá, že je kto náklonný k pýche, treba ho cvičiť vo veciach, ktoré sa zdajú užitočné jemu na upokorenie. To isté platí i o iných zlých náklonnostiach. Z opovrhnutých a nízkych služieb tie treba radšie na seba brať, ktoré sa smyslom viac protivia, zvlášte keby sa prikázalo, aby sa kto v nich cvičil.“ — Tieto dve veci, poníženosť a uponíženie, musia sa napomáhať. Z dnukajšej poníženosti, ktorá v tom pozostáva, že človek sám seba necení, za nič nemá a žiada si, aby ho aj iní málo cenili, má vyplývať vonkajšie uponíženie: človek sa navonok takým ukáže, akým sa cíti dnuká. Ako teda vo svojich očiach neváži sám seba a má za nehodného všetkej úcty, tak aj navonok treba mu postupovať a také majú byť aj jeho skutky. V týchto musí sa javiť poníženosť, ktorá je v srdci. Voľ si teda, ako Spasiteľ káže, ostatné miesto, nehanbi sa s ľuďmi nízkeho postavenia shovárať; teš sa nízkym prácam. Toto vonkajšie uponíženie, ktoré vyplýva z dnukajšieho, obohatí samé žriedlo, z ktorého tečie.

HLAVA XXIV

NIEKOLKO PRÍKLADOV.

Peter z Kluni rozpráva, že v reholi Kartuziánov žil mních svätého života. Pán ho tak čistého zachoval, že sa mu ani vo sne nič nepekného nezjavilo. Ako sa mu blížila ostatná hodinka, prišli k nemu všetci rehoľníci. Prior, ktorý tiež tam bol, rozkázal mu povedať, čím sa asi páčil v živote svojmu Pánovi. Odpovedal: Ťažkú vec mi kážeš. Nepovedal by som, keby ma poslušnosť neviazala. Ako chlapca veľmi ma trápil a prenasledoval zlý duch. Ale ako sa množily kríže a trápenia, ktoré trpelo moje srdce, tak sa množila aj potecha, ktorú mi Kristus Pán a Matka Božia sošielala. Jeden deň veľmi ma trápily ťažké pokušenia. Tu sa mi zjavila Panna Maria. Diabli zutekali, veštké pokušenia prestaly. Potom ma Matka Božia tešila a povzbudzovala vytrvať a napred ísť v čnosti a v dokonalosti. Povedala mi: Aby sa ti to lepšie podarilo, udám ti z pokladov môjho Syna tri cvičenia ponížnosti, ktoré keď budeš robiť, budeš sa páčiť veľmi Bohu a zvíťaziš nad svojimi nepriateľmi. Uponíž sa vždy v týchto troch veciach: v jedle, v obleku a v robote. Žiadaj si a staraj sa o horšie jedlo, nos chudobné a ošúchané šaty a čo sa týka roboty, postaraj sa

vždy o nízku a poníženú. Maj to za veľkú česť, že sa môžeš zaoberať nízkou a opovrhnutou robotou, ktorej sa iní boja a vyhybujú jej. Ako to povedala, zmizla. Ja som si však jej slová zaštepil hlboko do srdca. Robil som, ako ma poučila a takto veľmi pokročila mi duša.

Sv. Cassian rozpráva o Pafnuciusovi, opátovi jedného kláštora v Egypte, ktorého mnísi pre pozitívne šediny a pre podivný život veľmi ctili ako otca a učiteľa, že jemu táto úcta nebola po vôli. On by radšej bol býval, keby ho boli uponižovali, na neho zabudli a málo si ho vážili. Preto jednu noc potajomky utiekol z kláštora. Preobliekol sa do svetských šiat, a šiel do ďalekého kláštora Pachomiusovho, v ktorom vtedy prísnosť a horlivosť panovala. Tu ho nepoznajú, budú s ním zachádzať ako s novákom, málo si ho budú vážiť. Prosil aj veľa dní pred bránou o rehoľné rúcho a kľačal pred všetkými mníchmi. Tí veľa nedbali o neho, a vytýkali mu, že iba na starosť prichodí Pánu Bohu slúžiť, keď sa už svetských radostí nasytil; prichodí jesť a dať sa obsluhovať, lebo sám už nevládze slúžiť. Naostatok však ho prijali, dali mu kláštorskú záhradu obrábať. Postavili nad neho druhého, ktorého mu treba bolo vo všetkom poslúchať. Svoju povinnosť plnil veľmi presne a ponížene. Čo bolo najťažšie v dome a čomu ostatní vyhybovali, to brával na seba. Ba neuspokojil sa tým, čo cez deň robil, vstával potajomky v noci, a robil po dome, čo mohol. Ráno každý sa divil, kto to všetko porobil. Tri roky trvalo to. Bol veľmi spokojný, že môže robiť a nijakej úcty nemať. Splnilo sa mu, čo si tak žiadal. Ale jeho mníchom

fažko bolo byť bez takého otca. Niektorí sa roz-
išli hľadať ho, ale ztratili nádej, aby ho kedy na-
šli. Ku konci tretieho roku prišiel jeden z jeho mní-
chov do kláštora Pachomiusovho. Ten sa už tiež
zriekol, aby ho našiel. Tu zbadá a pozná svätého,
ako hnojil zem. Hneď mu padol k nohám. Ostatní
veľmi sa divili tomu. Ešte viac sa divili, keď sa
dozvedeli, kto je ten starec, lebo počuli o ňom a
o jeho živote, a prosili o prepáčenie. Starec však
plakal nad svojím nešťastím, že ho pre závisť dia-
blu našli a teraz príde o poklad, ktorý mal.
Nasilu odviekli ho do svojho kláštora. Tam ho
prijali s veľkou radosťou a starostlivo ho strážili.
To sa mu však nepáčilo. Veľmi si žiadal, aby ho
neznali a málo cenili. Živo mu stál pred očami ži-
vot v druhom kláštore. Znovu sa rozhodol utiecť
jednu noc, a to na lodi do Palestíny, ktorá bola
ďaleko. Tak aj urobil a prišiel do kláštora Cassia-
na. Ale Pán má starosť, aby poníženi boli povýše-
ní. Ako v prvom kláštore ho našli, tak aj tu ho
poznali jeho mnísi, ktorí prišli navštíviť tieto svä-
té miesta. Potom starca ešte viac mali v úcte.

V Životoch Otcov je reč o jednom mníchovi,
ktorý už dlhý čas žil v pustatine v samote. Vefa
sa postil a modlil. Raz mu prišla myšlienka, že
on je už dokonalý. Preto modlil sa a prosil Boha:
Pane, ukáž mi, čo mi ešte chybuje z doko-
nalosti. Boh chcel uponížiť tieto jeho myšlienky.
Mních počul hlas, ktorý mu povedal: Id' k tomu
človeku (bol to sviňský pastier), a rob, čo ti on
povie. V tom istom čase bolo aj tomu človeku zja-
vené, že príde k nemu pustovník, nech mu dá bič a
nech mu káže svine pásť. Prišiel starý pustovník.

Ako sa pozdravil, povedal: Chcem slúžiť Bohu, nuž povedz mi, čo robiť. Pýtal sa ho druhý: Urobíš, čo ti poviem? Odpovedal starec, hej. Tu máš vtedy bič a pás svine. Poslúchol, lebo chcel Bohu slúžiť a dosiahnuť, čo mu ešte chybovalo z dokonalosti. Starec teraz strážil svine. Tí, čo ho znali, a takých bolo dosť, lebo chýr o jeho svätom živote zašiel ďaleko, keď ho videli svine pásť, povedali si: Videl si toho starého pustovníka, o ktorom toľko divných vecí sme počuli? Ten ti sošialel, a teraz svine pasie. Od veľa pôstu a od pokánia akiste vyschol mu mozog a zbláznel. Dobrý starec trpezlivo a ponížene trpel tieto reči, vytrval niekoľko dní takto. Keď Boh videl jeho poníženosť, ako spokojne prijíma tieto urážky a potupenia, kázal mu sa vrátiť na predošlé miesto.

V Duchovnej Lúke je reč o akomsi svätom biskupovi, ktorý opustil biskupstvo a hodnosť, šiel do Jeruzalema, aby ho tam ľudia za nič nemali. Tu ho nikto neznal, šatil sa chudobne a najal sa k mestským robotám, a z toho žil. Bol tam šľachtic, menom Efrem, človek milosrdný a rozumný, ktorý mal povinnosť popravovať mestské budovy. Ten často videl svätého biskupa na zemi spať a nad ním ohnivý stĺp, ktorý až po nebo siahal. To mu bolo veľmi divné, lebo nevidel v ňom iba chudobného človeka, ktorý je od blata zababraný, zarastený a živí sa z nízkej a opovrhutej roboty. Jedného dňa sa však už nemohol zdržať, zavolať ho na bok, a pýtal sa ho, kto je. Svätý odpovedal, že je zpomedzi chudobných tohto mesta a živí sa touto robotou, lebo inej nemá. Efrema táto odpoveď neuspokojila. Boh chcel, aby na chválu jeho

služobníka vyšla na javo poníženosť tohto robotníka. Efrem sa ho častejšie pýtal, a to tak dolievavo, že sa naostatok vyznal. Ale len pod dvoma podmienkami bol hotový na to. Po prvé, že nikomu nepovie, čo sa dozvie, kým on žije, po druhé, že sa nebude meno pýtať. Druhý prisľúbil. Vtedy porozprával, že je on biskup, a preto sem prišiel, aby vyhol úcte a váženosti.

Sv. Ján Klimak rozpráva, že raz popredný človek z Alexandrie prišiel sa hlásiť do ktoréhosi kláštora. Opátovi naoko zdal sa surovým, namyselným a od svetskej márnosti nafúkaným človekom, preto chcel ho viesť istou cestou poníženosti. Povedal mu: Ak si naozaj hotový vziať na seba jarmo Kristovo, dovoľ, aby sme ťa cvičili v poslušnosti. Odpovedal ten: Ako železo sa na všetko poddá v rukách kováčov, aby z neho urobil, čo chce, tak, otče, ja sa ti poddávam na všetko, čo mi rozkážeš. Vtedy buď pri bráne kláštora, padaj každému mníchovi k nohám, čo vyjde alebo vchodí, a pros ich, aby sa za teba modlili, lebo si veľký hriešnik. Poslúchol a takto sa cvičil sedem rokov, čím si nadobudol veľkej poníženosti. Opät ho teraz chcel prijať do kláštora medzi ostatných, a dať ho vysvätiť, lebo to zasluhuje. Na prosby však mnohých orodovníkov, medzi ktorými bol sám sv. Ján Klimak, dosiahol u opáta, že ho nechal na tom istom mieste a v tom istom cvičení, ktoré doteraz mal, dokiaľ nedokončí život. Tým dal na javo, že deň konca je už blízko. A tak aj bolo. O niekoľko dní vzal ho Pán k sebe. O sedem dní povolal aj vrátnika toho istého kláštora. Prisľúbil mu totiž za živa, že keď po smrti bude môcť

niečo u Boha, vykoná mu, aby čím skôr boli spolu, a tak sa aj stalo. Svätý ešte spomína, že kým sa cvičil v poníženosti, pýtal sa ho, čím sa tak zaoberá, o čom rozmýšľa za ten čas. Odpovedal, že sa v mysli zaoberá svojou nehodnosťou byť v kláštore medzi mníchmi, tešiť sa ich pohľadu; preto ani nepodvihol na nich oči.

V Životoch Otcov rozpráva opát Ján, že ktorýsi filozof mal učeníka, ktorý sa nejakej chyby dopustil. Mudrc mu povedal: Neodpustím ti, keď nebudeš trpezlivo znášať urážky iných za tri roky. Urobil, čo mu kázal, a prichodil o prepáčenie prosiť. Tu mudrc zas povie: Neodpustím ti, keď nebudeš odmeňovať urážky za tri roky. Aj to urobil. Teraz mu odpustil a povedal: Môžeš ísť do Atény múdrosť sa učiť. V Aténe ktorýsi mudrc hrešil nových poslucháčov, aby videl, ktorý má trpezlivosti. Ako jeho začal hrešiť, on sa začal smiať. Mudrc sa ho pýtal: Čo sa smeješ, keď ti nadávam? Akože by som sa nesmial, keď som tri roky za urážky musel platiť, a tu ich zadarmo dostanem? Potom mu mudrc povedal: Poď, ty si súci pre múdrosť. Z toho uzatvára Ján opát, že trpezlivosť je bránou múdrosti.

P. Mafeus v živote sv. Ignáca rozpráva nasledujúcu udalosť. Raz išli pešo s P. Lainezom z Vencie do Paduy. Obidvaja mali staré, ošúchané šaty. Akýsi pasák ich zbadal. Priblížil sa k nim, a začal sa z nich smiať. Sv. Ignác veselo si zastal pred ním. Keď sa ho potom spoločník pýtal, prečo nešiel ďalej, a nenechal toho šarvaňa, odpovedal: Čo by sme pripravili toho chlapca o takúto radosť? Preto ostal stáť, aby sa mohol

na neho dosť napozerať a do sýta sa na ňom nasmiať. Svätý prijal toto zneuctenie s väčšou radosťou, ako svetskí ľudia prijímajú vyznačenia a dôkazy úcty.

O sv. Borgiášovi z jeho životopisu vieme, že raz bol na ceste s P. Bustamentom. Prišli do hospody, kde iba maličká izbička bola so slamníkmi. Pátri sa uložili na odpočinok. P. Bustamente bol už starý a mal astmu, celú noc kašľal a odplúval. Myslel si, že na stenu pluje, ale to padalo všetko na P. Borgiáša, ktorého často do tváre trafil. Svätý nepovedal ani slova, ba sa ani nepohol, ani nevyhol. Ako ráno P. Bustamente zbadá, čo urobil v noci, veľmi sa zahanbil a pomútil. Ale sv. František Borgiáš veselo mu povedal, aby ho potešil: Netráp sa, Otče, buď istý, v celej izbe nebolo miesta, ktoré by bolo lepšie zaslúžilo, aby si ho oplul, ako ja.

HLAVA XXV

CVIČENIE V PONÍŽENOSTI V REHOLI

Sv. Bazil dáva prednosť životu v kláštore, pred životom v samote. Život v samote popri tom, že je nebezpečný, nestačí, aby si človek nadobudol potrebné čnosti, lebo samému nemožno sa cvičiť v nich. Akože sa môže človek cvičiť v poníženosti, keď niet nikoho, pred kým by sa uponížil? Akože sa môže cvičiť v láske a v milosrdenstve, keď sa s nikým nestýka? Akože sa bude cvičiť v trpezlivosti, keď nemá nikoho, kto by sa jeho žiadosti protivil? Rehoľníkovi zas, ktorý žije spolu s inými, ľahko je nadobudnúť si všetké potrebné čnosti, lebo má dosť príležitosti cvičiť sa v nich. V poníženosti, lebo má, komu sa poddať. V láske, lebo jest, komu ju preukázať. V trpezlivosti, lebo v styku s druhými nikdy nechýba na to príležitosť. A tak by sme mohli prebrať všetké ostatné čnosti. Nám treba veľmi ďakovať Pánu Bohu za veľkú milosť, že nás do rehole povolal, kde je toľko prostriedkov nadobudnúť si čnosť; lebo rehoľa je vlastne školou dokonalosti.

My, čo patríme do Spoločnosti Ježišovej, sme ešte viac povinní ďakovať Bohu, lebo tu okrem iných spoločných prostriedkov máme zvláštne, a najmä na nadobudnutie poníženosti, a to už dľa

pravidál a dľa Konštitúcií. Ak zachovávame pravidlá, staneme sa veľmi poníženými, lebo v nich je dosť cvičenia na to. Také je to pravidlo, ktoré patrí medzi najhlavnejšie a najvážnejšie vo Spoločnosti, a ktoré nám odporúča odkryť svedomie pred predstaveným alebo spovedníkom, počť mu dať o všetkých svojich pokušeniach, náruživostiach a zlých náklonnostiach, o chybách a o nedostatkoch. Hoci toto pravidlo má iný cieľ, predsa je dobrým cvičením v poníženosti. Také je i toto pravidlo: „Pre väčší duchovný pokrok, a zvlášte pre väčšie sebaopodriadenie a uponíženie každý nech je spokojný, aby sa všetky jeho chyby a poklesky, i všetko, čo by sa na ňom spozorovalo, a zočilo vyjavilo predstavenému, od kohokoľvek, kto by sa o tom okrem spovedi dozvedel.“ Udáva sa dôvod: pre väčšie sebaopodriadenie a uponíženie, o ktorom hovoríme. Keď chceš ozaj ponížený byť, budeš sa tešiť, že všetky chyby oznámia tvojim predstaveným. Preto dobrý a ponížený rehoľník sám povie svoje chyby predstavenému, a pýta za ne pokutu, a usiluje sa, že by on bol prvý; od koho sa predstavený dozvie o jeho chybách.

Vo Spoločnosti máme ešte lepšie cvičenie poníženosti. Tu každý verejne povie svoje chyby pred všetkými, aby si ho nevážili, lebo to je cieľ toho cvičenia poníženosti, a nie to, aby ňa za poníženého a za umŕtveného mali, lebo to by bola pýcha, a nie skutok poníženosti. Tým istým duchom treba ti prijímať karhanie, a to nielen medzi štyrmi očami, ale aj verejne pred všetkými. So svojej stránky máš sa tešiť, že je to pravda, že aj ostatní tak o tebe myslia a za takého ňa

majú. Vôbec všetky pokuty a vonkajšie umŕtvovania, ktoré sú vo zvyku v Spoločnosti, veľmi pomáhajú nadobudnúť a zachovať opravdivú poníženosť, ako bozkať nohy, jesť pri malom stole, kľaknúť si pred dvermi jedálne, atď. Kto tieto veci robí duchom, akým treba, ten najde v nich veľkú pomoc nadobudnúť si opravdivú poníženosť a zachovať si ju.

Keď jieš kľačacky pri malom stole, rozmýšľaj nad tým, že nie si hoden, aby si pri stole jedol s ostatnými spolubratmi. Keď im nohy bozkávaš, pomysli si, že nezaslúžiš, aby si bozkal zem, po ktorej chodia. Keď pri dverách kľaciš, myslí na to, že zaslužiš, aby všetci stúpali po tebe. A máš chcieť a žiadať si, aby všetci tak mysleli o tebe. Dobre by bolo, keby každý pri týchto umŕtvovaniach o tom rozmýšľal, o čom ten mních, o ktorom bola reč v predošlej hlave. Takto by mal každý veľký ošoh, a v srdci by sa mu zakorenila poníženosť. Kto však iba na vonok ich robí, bez ducha, bude mať z nich malý ošoh. „*Telesné cvičenie máločo je osožné,*“¹ hovorí sv. Pavel. Kto len vonkajšie niečo robí, bez ducha, bez toho, aby chcel cieľ, pre ktorý je vec, ten to iba zo zvyku robí. Keď teraz bozkáš spolubratom nohy a kľakneš pred nimi, potom však hovoríš im ostré a surové slová, vtedy nemáš ani ty, ani druhí nijakeho úžitku: to je znak, že to bolo farizejstvo.

Tieto a podobné cvičenia poníživosti máme v Spoločnosti dľa pravidiel a dľa Konštitúcií. Prípomínáme ich, hoci už inde bola o nich reč s iného stanoviska, aby sme na ne pamätali a najmä

¹ I. Tim 4, 8.

skrze ne sa cvičili v poníženosti. Lebo rehoľníci hlavne v tom sa treba cvičiť a preukázať čnosť a umŕtvovanie, čím dobre zachová pravidlá a stanov svojey rehole; v tom je totiž náš pokrok a dokonalosť. Keď nemáš sily uponížiť sa a umŕtvovať v tom, na čo si povinovaný z pravidla a zo stanov, vtedy všetko ostatné nič nestojí. To isté môžeme povedať o každom kresťanovi. Jemu hlavne na to je potrebná poníženosť a umŕtvovanie, aby zachoval príkazy Božie. Keď jej na to nemá, vtedy mu je na nič. Keď na to nemá poníženosti a umŕtvenosti, aby sa pri spovedi vyznal z nejakej nepeknej veci, a z hanblivosti, alebo skôr z pýchy vynechá ju, a prestúpi vážny príkaz, čo mu osoží ostatok? Sám seba odsúdi. — To možno povedať aj o rehoľníkovi. Keď na to nemá poníženosti, aby si pred predstaveným odokryl svedomie, a splnil tak vážne pravidlo, ako je toto, vtedy čo máš z poníženosti a z umŕtvenosti? Ak nemôžeš strpieť, aby predstaveného druhý upozornil, aby ťa napomenul, čo je z tvojej poníženosti? Keď nechceš prijímať karhania a pokuty, nechceš mať nízky a ponížený úrad, nechceš byť prijatý do Spoločnosti na tom stupni, na akom ona chce, načo ti je poníženosť a hotovosť na všetko, a načo ju vyžadujú predstavení? Takto môže každý rehoľník prebrať jednotlivé veci svojey rehole, svojho stavu a úradu.

HLAVA XXVI

NECHVÁLME SAMI SEBA

Svätí a učítelia duchovného života, sv. Bazil, Gregor, Bernard a iní nás napomínajú, aby sme sa veľmi chránili chváliť seba. Na to napomínal aj Tobiáš svojho syna: „*Pýche nikdy nedaj panovať v svojej mysli, alebo v svojom slove.*“¹ Sv. Bernard rozmýšľa o slovách sv. Pavla. Apoštol bol povedal o sebe veľké veci, lebo to osožilo poslucháčom a bolo na slávu Božiu, a mohol povedať ešte väčšie, lebo bol povýšený do tretieho neba, kde videl a počul slová, ktoré nemožno vyjadriť. Hovorí však: „*Ale sa zdržím, aby si niekto nemyslel o mne viac nad to, čo na mne vidí, alebo čo odo mňa počuje.*“² Jak pekne hovorí apoštol: „*Zdržím sa*“, zvolá sv. Bernard. Namyslený a pyšný sa nezdrží. Nezamešká ani jednej príležitosti, kde by mohol ukázať, čo on je a čo robí. Ba niekedy ešte dodá a povie viac, aby ho mali za niečo a ctili ho. Len ozaj ponížený necháva takéto príležitosti, a často ukrýva aj to, čo má, aby ho za väčšieho nemali, ako je. Svätý ide do podrobností a hovorí: Nikdy nepovedaj nič takého, z čoho by možno bolo myslieť, že si učený alebo veľmi duchovný. Vôbec nehovor ničoho, čo by

¹ Tob 4, 14 — ² II. Kor 12, 6

ti bolo na pochvalu. To je veľmi nebezpečné, čo by to aj pravda bola, a druhým k povzbudeniu slúžilo, a tebe by sa videlo, že z toho budú mať iní veľký ošoh. To je dostatočná príčina ničoho nehovoríť o sebe. Tu ti treba veľmi pozor dávať, aby si neutratil, čo si azda dobrého vykonal.

Sv. Bonaventura píše: Nech sa rehoľníci nikdy nechvália učenosťou alebo postavením, čo vo svete mali. Nikdy nehovor ani o svojich vedomostiach, ani o obratnosti, ani o vlohách a o zvláštnom talente, ani o ničom inom, z čoho by iní mohli myslieť, že si vo svete niečo bol. Rehoľníkovi nesvedčí vystatovať sa vysokým pôvodom a stavom svojich, lebo všetko to nie je nič iné, ako trochu vetra. Dobre povedal ktosi: Vieš, načo je vysoký rod? aby človek ním opovrhoval ako bohatstvom. V reholi iba čnosť a poníženosť má ceny. To si vážime. Čím si bol alebo nebol vonku, to je bublina. Kto sa v reholi takýmito vecmi vystatuje alebo si ich cení, ten svoju márnomyseľnosť a duchovnú chudobu dáva na javo. Ten ešte nezanechal svet a neopovrhuje ním. Sv. Bazil hovorí: Kto sa dľa slov Pánových z ducha narodil, a obsiahol moc synom Božím sa stať, ten sa hanbí rodiny dľa krvi a zabúda na ňu.

Samochvála sa obyčajne nepáči. Preto hovorí porekadlo: samochvála smrdí. Ešte lepšie sa vyjadruje Mudrc: „*Nech ťa chváli iný, a nie tvoje ústa: cudzí, a nie tvoje rty.*“³ V ústach rehoľníkových je to o veľa horšie, lebo sa to protíví jeho sľubom. Práve preto si ho nevážia a nemajú ho za nič, prečo očakával úctu.

³ Prísl 27, 2

„*Podivaj sa na moje poniženie a zachráň ma.*“⁴
Pri týchto slovách hovorí sv. Ambróz: Čo aj je niekto chorý, chudobný a nízkeho pôvodu, ak nie je pyšný a nepovyšuje sa nad iných, každý ho rád má a každý si ho váži. To mu vynahradzuje všetko. A naopak, hoci je niekto bohatý, vysokého rodu, mocný, učený a veľmi nadaný, ak sa s tým chváli a pýši sa, toho budú málo cenit, budú ním opovrhovať, lebo ho považujú za pyšného.

Arzenius opát pre veľkú učenosť vo svete bol učiteľom dvoch synov Teodoziusa cisára, ktorí sa tiež stali cisármi. Ako sa však stal mníchom, nikto nepočul z jeho úst, čo bol predtým. Nikdy nepovedal ničoho, z čoho by bolo možno poznať, že je učený. Tak ponížene a prostučko sa shováral s ostatnými mníchmi, jako keby sa nijakej vede nerozumel. Prosil o radu najprostejších mníchov v duchovných veciach, a povedal, že v tejto vysokej vede nezaslúži byť ich učeníkom. Sv. Hieronym bol tiež vysokého pôvodu, ale v jeho spisoch niet ani znaku o tom.

Sv. Bonaventura dáva nám dobrú radu. Pomyšli si, hovorí, že ťažko môže byť v tebe niečo dobrého a chvály hodného, čo by aj iní nezbadali. Ak to utajíš a ukryješ, ešte viac sa budeš páčiť a budú ťa viac chváliť, jedno pre čnosť, druhé, že ju chceš ukryť. Ale keď to budeš ukazovať, budú z teba žarty robiť. Miesto toho, aby sa na tebe povzbudili a vážili ťa, budú ťa málo cenit a opovrhovať tebou. S učenosťou je to tak, ako s nejakým voňavým olejčekom. Čím viac ho skrývaš,

⁴ Žlm 118, 153

tým viac ho prezradzuje vôňa, keď ho zas odkryješ, hneď ztratí všetku vôňu.

Sv. Gregor rozpráva, že opát Eleuterius na ceste musel prenocovať v kláštore mníšok. Dali ho do izby, v ktorej bol chlapec, ktorého diabol veľmi trápil. S tým bol celú noc. Svitlo ráno. Mníšky sa pýtajú, či sa niečo chlapcovi neprihodilo. Nič. Potom mu porozprávajú, že ho diabol každú noc strašne trápieva. Prosily svätého opáta, aby ho vzal sebou do kláštora. Starec urobil im po vôli. Chlapec už bol dlhý čas v kláštore, a zlý sa neopovážil ho napadnúť. Tu starec začal byť pyšný na zdravie chlapcovo, a pochválil sa pred ostatnými mníchmi. Pozrite, bratia, zlý duch tými mníškami žarty robil, a trápil chlapca. Odedy je však v kláštore sluhov Božích, neopováži sa priblížiť k nemu. Ako povedal tieto slová, hneď pred všetkými začal diabol trápiť chlapca. Ako to zbadal starec, horko zaplakal, lebo vedel, že jeho pýcha bola príčinou toho nešťastia. Mníchom, ktorí ho chceli potešiť, rozkázal, aby ani jeden z nich ničoho nevložil do úst, dokiaľ chlapec neuzdravie. Všetci sa dali na modlitbu, a nevstali prv, až chorý vyzdravel. Z toho vidno, ako nenávidí P. Boh slová, ktoré len trochu páchnu samochválou, čo by kto ich len zo žartu, na rozveselenie bol povedal, ako ten svätý, zdá sa, povedal.

HLAVA XXVII

MODLITBA A DRUHÝ STUPEŇ PONÍŽENOSTI

Sv. Ignác pokladá to pravidlo v Konštituciách, o ktorom bola už reč, za najhlavnejšie a za cestu k dokonalosti. „Jako svetácki ľudia . . . milujú a s veľikou horlivosťou sa sháňajú za hodnotami, ctou a slávnym menom tu na zemi, jako ich svet vyúča; tak zas tí, čo v duchu pokračujú a opravdive nasledujú Krista Pána nášho, milujú a vrúne si žiadajú to, čo je tamtým veciam naskrz protivné, t. j. — hotoví by boli pohanenie, krivé svedoctvá a krivdy utrpieť, a za sprostých považovaní byť, nedajúc pri tom so svojej stránky nijakej príležitosti, jedine preto, lebo si žiadajú podobní byť Stvoriteľovi a Pánu nášmu, Ježišovi Kristovi.“ A káže všetkých, čo chcú vstúpiť do Spoločnosti, najprv sa spýtať, či majú takéto žiadosti. Zdá sa to ostrým, skúmať nováka, ktorý prichodí zo sveta a ešte krváca, ako sa hovorí, dľa tohto prísneho a veľmi dokonalého pravidla. Z toho vidno veľkú dokonalosť, ktorú od nás Inštitut vyžaduje. Chce mať ľudí, čo sa naozaj oslobodili od samolásky a sú celkom mŕtvi svetu.

Že je to ťažké a veľkej dokonalosti, preto dodáva sv. Ignác, kto by pre ľudskú slabosť a krehkosť takéto ohnivé túžby necítil v sebe, toho nech sa spýtajú, či by aspoň rád po tom túžil. Ak hej,

a k tomu je hotový trpezlivo prijať, keby sa niečo takého prihodilo, to stačí. Taký je súci učiť sa a pokrok robiť. Stačí, keď sa učeň chce naučiť remeslo, a chytí sa do neho. Takto pôjde napred. Rehoľa je školou čnosti a dokonalosti. Vstúp do nej touto túžbou, a dosiahneš, po čom túžiš.

Začnime toto cvičenie, a idme pomaly napred. Hovoríš, že necítiš v sebe žiadosť, aby tebou opovrhovali, za nič ňa nemali, ale rád by si ju mal. Začni sa v modlitbe cvičiť v čnosti poníženosti. Volaj s prorokom: *„Túžobne žiada moja duša ustanovenia tvoje v každom čase.“*¹ Ó, Pane, jaako som ja ďaleko od tých živých a ohnivých túžob, čo mali tí veľkí svätí a ozaj ponížení, aby svet mnou opovrhoval. Rád by som mal takéto žiadosti, túžim po túžbe. Na dobrej ceste si. To je dobrý začiatok a príprava na to. Vytrvaj a ostaň pri tom v modlitbe. Pros Pána, aby ti obmäkčil srdce, a to niekoľko dní. Pánovi sa takéto žiadosti veľmi páčia a veľmi rád ich vyslyší. *„Žiadosť úbohých Pán vyslyšal: túžbu ich srdca počulo tvoje ucho.“*² Onedlho dá ti Pán žiadosť z lásky k nemu trpieť a robiť nejakú pokutu za svoje hriechy. A keď ti ju dá, akože by si mohol lepšie vyplniť túto túžbu trpieť? Akože by si mohol väčšiu pokutu robiť, ako z lásky k nemu a za svoje hriechy opovrhnutým byť? Tak robil aj Dávid, keď ho preklínal a hrešil Semei. Nechajte ho, povedal, hádam Pán prijme za moje hriechy tieto nadávky a urážky, a to by bolo pre mňa veľké šťastie.

¹ Žlm 118, 20 — ² Žlm 9, 38

Keď ti Pán dá túto milosť, že žiadaš si, aby ťa za nič nemali, lebo chceš byť podobný Kristu Pánu a nasledovať ho, nemysli si zato, že už si hotový, že už máš čnosť poníženosti. Teraz ti treba znovu začať sadiť do duše čnosť. Dbaj o to, aby si chytro neprešiel ponad tieto túžby, ale dlho v nich ostal. Cvič sa v nich dlhý čas počas modlitby, dokiaľ nestanú sa tak silnými a účinnými, že môžu prejsť v skutky. Keď to dosiahneš, keď sa ti zdá, že by si spokojne prijímal príležitosti, ktoré sa ti nadhodia, v tom sú ešte mnohé stupne a schodky, po ktorých treba vystúpiť k dokonalosti poníženosti. Najprv treba sa ti cvičiť, aby si treznelivo prijímal prípady, ktoré sa ti nadhodia a svedčia o tom, že ťa iní nevážia a za nič nemajú. V tom budeš mať dosť roboty nejaký čas, ba možno dlhý. Potom pôjdeš napred a neuspokojíš sa prv, kým sa nebudeš tešiť urážkam a nadávkam a nebudeš mať v nich toľko radosti ako svetskí ľudia vo vyznačeniach, bohatstvách a rozkošiach. „*Na ceste tvojich svedoctví mám radosť ako na všetkom bohatstve.*“³ Keď po niečom ozaj túžime, tešíme sa, keď to dosiahneme; ak veľká bola naša túžba, veľká je potom naša radosť, keď zas bola malá, bude aj radosť malá. Maj to teda za znak, aby si vedel, či ozaj túžiš, aby tebou opovrhovali, a či ideš napred v čnosti poníženosti a podobne v iných čnostiach.

Ak chceme mať veľký úžitok z modlitby a čím hlbšie zaštepíť si do srdca čnosť, treba sa nám prizrieť ťažkým a zvláštnym prípadom, ktoré sa nám môžu prihodiť, povzbudiť sa na ne, vžiť sa do nich

³ Žlm 118, 14

a dotiaľ sa v nich zdržovať, dokiaľ nič nám nebude v ceste, dokiaľ všetko nepôjde. Takto sa dá hriech vytrhať, a čnosť do srdca zasadiť a zdokonaľiť. Nato je dobré podobenstvo zo zlatníckovej dielne, keď čistí zlato. V nádobe roztopí zlato. Ako ho roztopil, hodí do neho zrnko živého striebra. Zlato začne zúrivo a chytro behať, dokiaľ sa živé striebro celkom neobráti na paru. Potom sa zlato uspokojí. Zlatník hodí druhé zrnko živého striebra, zlato znovu začne behať, ale už nie tak zúrivo, ako prvý raz. Ako sa živé striebro pomínie, zlato znovu sa utíši. Potom zas hodia niečo živého striebra, zlato začne vriieť, ale už celkom ticho. Keď štvrtý raz hodia máličko živého striebra, zlato ostane spokojné, ako keby sa nič nebolo stalo. Teraz je už celkom čisté, a to je znak toho.

To isté treba aj nám robiť pri modlitbe. Treba nám hodiť živého striebra, pomyslieť si na nejaký prípad, v ktorom ťa za nič nemajú. Ak ťa to pobalamúti a pobúri, ostaň pri tom, dokiaľ horúčnosť modlitby nestrojí to zrnko živého striebra, a ty znovu si spokojný a veselý. Druhý deň hoď znovu niečo takého. Predstav si iný prípad, s ktorým je spojené veľké uponíženie a umŕtvenie. Ak sa príroda bude hýbať a mútiť, vytrvaj v tom, dokiaľ to nestráviš a neuspokojíš sa. Hoď ešte niekoľko ráz po zrnku živého striebra, a keď nevyvolá v tebe zmätok, ale keď pri každom prípade, čo sa ti nadhodí a príde pred oči, ostaneš spokojný, vtedy je zlato už čisté. To je znakom, že si dosiahol čnosť poníženia.

HLAVA XXVIII

ZVLÁŠTNE SPYTOVANIE SVEDOMIA O PONÍŽENOSTI

Zvláštne spytovanie svedomia, ako sme to povedali na svojom mieste, treba vždy odbavovať iba o jednej veci. Takto má tento prostriedok viac sily, ako keby sme naraz brali viac vecí. Preto sa aj volá zvláštnym, lebo ho o jednom predmete odbavujeme. Toto je tak vážne, že zväčša, ba obyčajne, rozdelíme hriech alebo čnosť na čiastky. Takto ľahšie dosiahneme to, čo chceme. Takto je aj s touto čnosťou. Ak spytovaním chceš vytrhať pýchu zo srdca a nadobudnúť si čnosť poníženosti, vtedy neber vec vo všeobecnosti, lebo pýcha alebo poníženosť obsahuje veľa. Keby si všeobecne pred seba vzal byť pyšným, ale vo všetkom poníženým, to by bolo veľa na spytovanie, to by bolo viac, ako keby si naraz dve alebo tri veci bral, a nič by si nevykonal. Ale ber vec pomaly po čiastkach. Pozri, v čom hlavne cítiš nedostatok poníženosti, v čom si pyšný, a tým začni. Keď si s jednou zvláštnou vecou hotový, vezmi druhú čiastku, potom zas inú a takto pomaly vykoreniš v sebe hriech pýchy, a dosiahneš čnosť poníženosti. Rozdrobme teda a rozdelme tieto veci, aby sme lepšie a s väčším úžitkom mohli odbavovať zvláštne spytovanie svedomia o tejto tak potrebnej čnosti.

Prvé nech bude, nehovoríť ničoho, za čo by nás mohli chváliť a ctiť. Túžba po úcte a po váženosti je nám tak vrodená, zakorenená v srdci, že ani nezbadáme, keď nám jazyk hovorí slová, za ktoré nás môžu chváliť. „Z hojnosti srdca mluvia ústa.“¹ Ako nejaká čestná udalosť sa prihodí, hneď chceme mať v nej účasť. I ja som tam bol. Keby mňa tam nebolo bývalo, nebolo by sa to stalo. Hneď na začiatku som si to myslel, atď. Som istý, že by si čušal, keby sa vec nebola podarila, hoci by si bol tam býval a mal v nej účasť. Často hovoríme takéto slová, a nezbadáme ich, až keď sme ich už povedali. Preto dobré bude spytovať sa o tejto veci, aby sme dávali pozor, a premohli dobrým zvykom zlý a svoju prírodu.

Druhé je, čo nám sv. Bazil pripomína. Na to isté upozorňuje nás aj sv. Hieronym, Augustín a Bernard. Nepočúvajme radi, keď nás chvália alebo niečo dobrého o nás hovoria, lebo v tom je tiež veľké nebezpečenstvo. Sv. Ambróz hovorí, že diabol, keď nás nevládze chytiť bojzlivosťou a nedôverou, usiluje sa nás do rúk dostať namyslenosťou a pýchou. Keď nás nemôže dostať hanbou, postará sa, aby nás ctili a chválili, aby nás takto lapil. O sv. Pachómiusovi v jeho živote čítame, že chodieval z kláštora na samotné miesta sa modliť. Keď sa vracal, často prišli diabli ako nejaké vojsko s kapitánom na čele. Vo veľkom rade išli pred ním, ako keby mu miesta robili a s cesty prekážky odpratúvali. Kričali: Miesta Božiemu človekovi! Miesta Božiemu človekovi! Na bok! Na bok! Prichodí sluha Boží! Pozerali, či sa nena-

¹ Mat 12, 34

myslí a nespyšnie. Ale Pachomius sa z nich smial. Tak rob aj ty. Keď ťa chvália alebo keď ti prídu myšlienky samoúcty, pomysli si, že počúvaš diabla, a vysmievaj sa mu, a takto sa oslobodíš od tohto pokušenia.

Sv. Ján Klimak rozpráva o tom niečo zvláštneho. Raz vraj diabol povedal ktorémusi mníchovi, jakými myšlienkami trápi on druhého mnícha, aby ten, ktorého mučil, keď počuje druhého hovoriť o tom, čo sa mu v srdci robí, pokladal ho za proroka, chválil ho a mal za svätého, od čoho by spyšnel. Z toho vidno, ako dbá diabol, aby sa v nás vzbudila pýcha a ctibažnosť, keďže sa o to toľkými podvodmi stará. Preto hovorí sv. Hieronym: Ponáhľame sa domov. Musíme však hluchí prejsť popri speve sirén, lebo tie pripravujú ľudí o rozum. Od ľudských pochvál taká milá a sladká hudba prichodí nám do uší, že ani spev sirén nevládze človeka tak omámiť. Preto musíme byť hluchými a uši si zapchať. Keď nás chvália, myslime na svoje hriechy, radí nám sv. Ján Klimak. Takto čoskoro uznáme, že nezaslúžime tieto pochvaly, a ešte viac sa pre ne uponížime a zahanbíme. — To môže byť druhá vec, o ktorej by sme sa spytovali: netešiť sa, keď nás chvália alebo o nás niečo dobrého hovoria. S tým možno spojiť tešiť sa, keď chvália a dobre hovoria o druhom, lebo to je tiež vážna vec. Keď cítiš v sebe závisť, že druhého chvália alebo dobre hovoria o ňom, alebo sa ti páči a tešíš sa, keď o tebe dobre hovoria, maj si to za chybu.

Tretí predmet, o ktorom môžeme odbavovať zvláštne spytovanie svedomia, je: nič nerobiť, aby

nás iní videli a ctili. Sám Kristus Pán napomína nás na to. „*Dajte si pozor, aby ste nekonali svojej spravodlivosti pred ľuďmi, že by vás videli; ináč nebudete mať odmeny u vášho Otca, ktorý je na nebesách.*“² Tento predmet je veľmi užitočný, a možno ho rozdeliť na viac častok. Najprv nerobme nič z ľudského ohľadu, potom robme čisto pre Boha, ďalej usilujme sa všetko dobre robiť, ako by sme všetko pred samým Bohom robili, ako ktorí Bohu slúžime, a nie ľuďom. Takto dosiahneme to, že viac sa zdáme milovať, ako pracovať, ako sme povedali v oddiele o čistom a dobrom úmysle, ktorý máme mať pri robotách.

Štvrtá vec je nevyhovárať sa. To tiež pochádza z pýchy. Ako sme sa nejakej chyby dopustili alebo nás na niečo upozorňujú, hneď sa usilujeme vyhovoriť a prinášame jednu výhovorku za druhou. Job píše: „*Či som zakrýval ako iný človek svoj hriech, a tajil som v svojom lone moju nepravosť?*“³ K týmto slovám píše sv. Gregor: Všimnime si dobre: „*ako človek*“, našou vlastnosťou je chcieť zakryť svoj hriech a vyhovárať sa. To je naša spoločná chyba, ktorú sme zdedili po prvých rodičoch. Ako zhrešil prvý človek, hneď sa išiel skryť medzi stromy v raji, a ako ho karhal Boh pre neposlušnosť zaraz sa vyhovárať so ženou: „*Žena, ktorú si mi dal za spoločnicu, dala mi s toho stromu a tak som jedol.*“⁴ Žena sa zas vyhovárala s hadom: „*Had ma podviedol, a jedla som.*“⁵ Boh sa ich pýtal na hriech, aby uznali a vyznali sa z neho, a tak obsiahli od neho odpustenie. Sv. Gregor hovorí: Boh sa nepýtal hada, lebo

² Mat 6, 1 — ³ Job 31, 33 — ⁴ Gen 3, 12 — ⁵ Tam 13

tomu nebolo treba odpustiť. A oni miesto toho, aby boli uznali svoj hriech a uponížili sa a obsiahli prepáčenie, ešte ho zväčšili tým, že sa vyhovárali. Takto totiž chceli nejako na Bohu svaliť vinu. Pane, žena, ktorú si mi dal, bola vina tomu. Ako by bol povedal: Keby si mi ju nebol dal za spoločnicu, nebolo by sa to stalo. Had, ktorého si stvoril a pustil do raja, ten ma sviedol, keby si ho nebol pustil sem, nebolo by sa to stalo. Svätý dodáva: obidvaja počuli od hada, že budú Bohu podobní. Keďže sa mu nemohli stať podobní v Božstve, chceli ho sebe podobným urobiť v hriechu. Týmto svoju vinu zväčšili. Výhovorka bola horšia, ako sám skutok. Takýchto rodičov synovia sme my. Sme obťažení touto chorobou, týmto hriechom a zlým zvykom: ako nás prichytia pri nejakej chybe, hneď sa usilujeme prikryť ju výhovorkami ako nekajkými listami a haluzami.

Ale často sa človek neuspokojí výhovorkami, ale chce vinu na druhého svaliť. Ktorýsi svätý prirovnáva tých, čo sa vyhovárajú, ježovi. Ako jež cíti, že ho ide lapiť niekto, chytro vtiahne hlavu a nohy. Teraz je s každej strany samý pichláč, podobný gule. Nemôžeš ho chytiť bez toho, žeby si sa nepopichal. Prv uvidíš svoju krv, ako jeho hlavu. Takí sú, hovorí svätý, čo sa vyhovárajú. Ako sa ich chceš dotknúť, na nejakú chybu upozorniť, bránia sa, ako jež. Niekedy ťa aj popichajú. Dajú ti na vedomie, že ty sám potrebuješ, aby ťa napomenuli. Druhý raz ti povedia, že regula zakazuje druhých karhať. Inokedy zas nadhodia, že iní dopúšťajú sa väčších chýb, a tie nikto nezbadá. Dotkni sa len ježa, uvidíš, že ťa popichá.

Všetko to je pýcha, ktorá je v nás. Nechceme, aby naše chyby zbadali, aby nás za chybných mali. Viac nás trápi, že naše chyby znajú a že pre ne utratíme úctu, ako že sme sa ich dopustili. Preto sa ich usilujeme zakryť a vyhovoriť, ako len možno. Niektorí sú v tom natoľko neumýtní, že skôr, ako by bol niekto niečo povedal, už sa vyhovárajú, vysvetľujú to, čo by bolo možno proti nim spomenúť. Ja som to preto a preto urobil — hovoria. Čože ťa k tomu pohýňa? Trň pýchy, ktorý je v našom srdci. Ten ich ženie, že skáču pred časom. Keď teda badáš v sebe tento hriech a zlý zvyk, rob o tom spytovanie, dokiaľ ťa neminie vôľa zakrývať svoju chybu, a nebudeš sa tešiť, že si niečo vykonal, prečo ťa za chybného budú pokladať. To je náhrada a pokuta za ňu. Keď ťa karhajú, hoci si sa nedopustil nijakej chyby, nevyhovárať sa zato. Ak predstavený bude chcieť vedieť dôvod a príčinu, prečo si to urobil, bude sa dopytovať, ba možno vie, len chce tvoju poniženosť na prábu postaviť a vidieť, ako prijímaš karhanie a napomínanie.

Piaty dobrý predmet je na spytovanie: udusovať myšlienky pýchy. Nieko je tak pyšný a namyslený, jednostajne prichodia mu márne a pyšné myšlienky. Predstavuje si, že má taký a taký vysoký úrad. Teraz sa ti zdá, že kážeš v rodisku, a to s veľkým úžitkom. Zas máš hádku, pri ktorej ti poslucháči tľapkajú a tomu podobné veci. Všetko to vyplýva z veľkej pýchy, ktorá je v nás. Ona budí v nás tieto myšlienky. Preto dobré je tieto vysoké a márne myšlienky spytovaním hneď udu-

sif, ako udusujeme hneď nepekne a posudzovačne myšlienky, keď nám nedajú pokoja.

Po šieste, môžeme brať za predmet spytovania, čo nám pravidlo odporúča, považovať všetkých za predstavených. Aby sme sa zachovali v poníženosti, „usilujme sa a žiadajme si vo všetkých veciach druhým prednosť dávať, všetkých v duchu za vyšších od seba považujúc a dávajúc im i na vonok ich stavu patriacu česť a úctu s rehoľníckou prostotou a miernosťou.“ Toto pravidlo je vyňaté zo sv. Pavla. Na vonok treba robiť nejaký rozdiel zodpovedne stavu a osobe, ale čo sa týka opravdivej a dnukejšej poníženosti sv. Ignác chce, aby sa každý za najmenšieho považoval, každého za svojho predstaveného a od seba za lepšieho pokladal, ako sa aj naša Spoločnosť a rehoľa za najmenšiu pokladá. To bude veľmi dobré a užitočné spytovanie, keď nielen v myšli, ale aj v skutkoch budeš sa usilovať mať poníženosť a úctu ku každému, ako by bol tvojím predstaveným. Lebo keď ho budeš považovať za predstaveného, nebudeš s ním hovoriť tak slobodne a surovo, použiješ menej takých slov, ktoré by ho mohli uraziť a boľieť. Ani ho ľahko neodsúdiš, ani zas ty sa neurazíš, keď tak alebo inak hovorí s tebou alebo zachádza. Všetké tieto veci maj za chyby pri tomto spytovaní.

Siedma vec, o ktorej môžeme spytovanie odbať, je: spokojne prijímať všetky príležitosti uponížiť sa. Bolieva ťa, keď druhý povie slovíčko, keď ti niečo rozhodne a rozkazovačne káže, alebo keď sa ti zdá, že nehladá na teba toľko, ako na druhých? Rob spytovanie o tom. Prijímaj tieto a iné

príležitosti, v ktorých sa javí, že fa iní nevážia vysoko. To je veľmi užitočné cvičenie nadobudnúť si poníženosť. Okrem toho, že sa pripravíme na všetko, čo sa nám môže prihodiť a čoho potrebujeme cez deň, môžeme v tom spytovaní ísť napred, vyššie, tými troma stupňami, ktoré sme označili v predošlej hlave. Napred usiluj sa všetké tieto veci prijímať spokojne, potom ľahko, dokiaľ si z nich nebudeš nič robiť. Napokon prijímať ich s radosťou, a teš sa, že tebou opovrhujú, lebo v tom pozostáva dokonalosť poníženosti.

Ôsmy predmet spytovania v tejto ako aj v podobných materiách, je: robiť niekoľko skutkov poníženosti alebo inej čnosti, o ktorej odbavujeme spytovanie. Cvičiť sa vo vonkajších a v dnukajších aktoch, toľko ráz ráno, toľko ráz večer, začínúc s menším počtom, potom dodávajúc viac, kým si nenadobudneme v tej čnosti zvyku. Keď si takto rozdelíme nepriateľov, a po jednom ich vezmeme, ľahšie ich premôžeme, a skôr dosiahneme to, čo chceme.

HLAVA XXIX

POPRI PONÍŽENOSTI OBSTOJÍ AJ ÚCTA LUDSKÁ

Pri poníženosti často príde nám pochybnosť, ktorej riešenie je vážne, aby sme vedeli, ako máme postupovať. Všeobecne hovoríme, a to je spoločná nauka svätých, aby sme si žiadali, aby nás druhí za nič nemali, málo si nás vážili a opovrhovali nami. S druhej stránky však prichodí nám otázka: akože môžeme u ľudí niečo dosiahnuť, keď nami budú opovrhovať, za nič nás mať? Na to je potrebné, aby sme mali u nich vážnosť, dobré meno, aby si nás ctili. Takto sa zdá, že nie je zlé, ale dobré, žiadať si, aby si nás ľudia ctili a vážili. S touto otázkou zaoberali sa sv. Bazil, Gregor a Bernard a odpovedajú na ňu. Je pravda, hovoria, treba vyhybovať ľudskej úcte pre nebezpečenstvo, ktoré je v nej. Nakoľko sa to nás týka, vždycky treba nám túžiť po tom, aby nás za nič nemali, ale pre nejaký dobrý cieľ, pre väčšiu slávu Božiu, slobodno si žiadať, aby si nás ľudia ctili a vážili. So svojej stránky, hovorí sv. Bernard, máme si žiadať, aby nás ľudia tak znali a mysleli o nás, ako sami myslíme a známe seba, žeby nás potom za takých mali, za akých sami seba považujeme, ale niekedy, hovorí, lepšie je, keď nás neznajú.

Niekedy je teda dovoleno žiadať si, aby druhí naše chyby neznali, aby nejakú škodu neutrpeli a neboli hatení v duchovnom pokroku.

Ale toto treba nám dobre rozumieť. V tom nám treba veľmi opatrne a múdro postupovať. Lebo takéto pravdy, ako je táto, pod zámienkou pravdy, niektorým sú na škodu, lebo ich nerozumejú. Tí istí svätí vysvetľujú túto nauku, aby sme sa nepomýlili. Sv. Gregor hovorí: Niekedy aj svätí tešia sa dobrému menu, keď totiž na to myslia, že takto viac osožia dušiam poslucháčov. Nie zo svojho dobrého mena majú radosť, ale z úžitku bližného. To je veľký rozdiel. Keď niekto rád má úctu a váženosť ľudskú samú v sebe a v nej má potechu a radosť, lebo je veľkým v očiach ľudí, to je zlé. Iné je však, keď niekto má to rád pre nejaký dobrý cieľ, aby bližný mal väčší duchovný osoh. To nie je zlé, ale dobré. Takto aj my môžeme si žiadať, aby nás svet ctil, dobrú mienku mal o nás, keď to vyžaduje väčšia sláva Božia a povzbudenie bližného, žeby sme mohli niečo dosiahnuť u neho. Vtedy sa človek neteší úcte a dobrému menu, ale osohu bližného a väčšej sláve Božej. Človek nemá rád horké, ale keď je chorý, berie horký liek, lebo miluje zdravie. Aj úctu ľudskú, ktorej vyhybuje a ktorú si neváži jedine preto chce a prijme, lebo je potrebným a užitočným prostriedkom slúžiť Bohu a pomáhať dušiam. Taký ozaj môže povedať, že chce a žiada jedine slávu Božiu.

Viďme však, po čom poznať, či kto čisto pre slávu Božiu a pre osoh bližného teší sa úcte, a či sa jej teší pre samú, že ho iní vysoko cenia a vá-

žia. To je veľmi jemná vec, a v tom je celá ťažkosť celej veci. Sv. Gregor nám dáva vysvetlenie. Vtedy sa tešíme úcte čisto pre Boha, keď nás na duchu nedvíha, ale trápí, ak neosoží poslucháčom. So svojej stránky máme sa vždy kloniť k tomu, aby nás za nič nemali. Preto keď sa nám na to príležitosť prihodí, treba nám ju celým srdcom prijať a tešiť sa jej, lebo sme našli, po čom sme túžili. Úctu a váženosť máme si len natoľko žiadať a radovať sa jej, nakoľko je ona potrebná; aby sme povzbudili bližného, pomohli mu, napred potisli česť a slávu Božiu.

Sv. Ignác hovorieval, že keby šiel len za svojou túžbou a za svojou horlivosťou, že by chodil po uliciach v obleku bláznov, zablatený, aby ho tiež za blázna mali. Ale láska a túžba pomáhať bližnému zdržuje ho od tohto uponíženia a núti ho zachovať vážnosť a slušnosť, ktorá zodpovedá jeho stavu a osobe. Ale túžil a klonil sa k tomu, aby ním opovrhovali, za nič ho nemali, a keď sa prihodila nejaká príležitosť uponížiť sa, prijal ju celým srdcom, ba hľadal ju. Z nasledujúcich znakov poznáš, či sa tešíš váženosti a dobrému menu pre dobro duší a pre slávu Božiu, a či pre samého seba, pre vlastnú česť a váženosť. Ak prijmeš príležitosť uponížiť sa a opovrhnutým byť vďačne, celým srdcom a tešíš sa jej, to je dobrý znak. Alebo na pr. podarí sa ti kázeň alebo iná povinnosť, a začnú ňa vysoko vážiť, keď sa tomu netešíš pre vlastnú úctu a váženosť, ale čisto pre slávu Božiu a pre úžitok bližného, ktorý z toho nasleduje. Keď zas vyhneš príležitosti a neprijmeš ju, nechceš, aby ňa za nič nemali; keď je úcta a

dobré meno nie potrebné pre úžitok bližného, a ty sa predsa tešíš jej a hľadáš ju, to je znakom, že aj inokedy tešíš sa pre ňu samú, pre vlastnú česť, a nie pre slávu Božiu a pre osov bližného.

Takto, pravda, úcta a česť nie je zlá, ale dobrá, a môžeme po nej sväto túžiť. Sv. František Xaverský tiež s veľkým sprievodom a s veľkou pompou sa zjavil pred kráľom Bunga. Ba chváliť sa môže byť dobrá a svätá vec, ak sa robí, ako treba. Sv. Pavel v liste Korintanom tiež sa chváli a rozpráva o sebe veľké veci. Spomína, aké veľké milosti dal mu Pán. Hovorí, že viac robil, ako ostatní apoštoli. Rozpráva i o zjaveniach a pozdvihnutiach do tretieho neba. Robil to preto, lebo to sa svedčilo, a bolo potrebné pre slávu Božiu a pre úžitok bližných, ktorým písal, aby ho považovali za apoštola Kristovho, a prijali jeho učenie a mali z neho osov. Rozpráva to všetko duchom, ktorý nielen neváži si česť, ale ktorý miluje potupu pre Krista Pána. Keď totiž nebolo to potrebné pre dobro bližných, vtedy sa vedel snížiť. Povedal, že nezaslúži, aby ho volali apoštolom, lebo prenasledoval Cirkev. Menuje seba nedochôdčatom a najväčším hriešnikom. A keď ho zneuctili a potupili, bol rád a tešil sa. Takéto duše spokojne môžu prijať úctu a niekedy niečo na svoju pochvalu povedať. Zaiste nikdy to neurobia, ak to nebude vyžadovať sláva Božia. Potom to tak urobia, že sa tomu srdcom neodovzdajú, lebo nemilujú svoju česť, ale slávu Božiu a dobro duší.

Ťažko je však mať úctu, a nespýšniť a nemať v nej potechu a radosť. Svätí sa báli nebezpečenstva, ktoré je v úcte a vo váženosti, v hodnostiach

a vysokých úradoch. Preto vyhybovali tomu všetkému, ako len mohli. Šli, kde ich neznali a nectili, a zaoberali sa nízkou a opovrhnutou robotou. Videli, že takto ľahšie pokročia a zachovávajú sa v poníženosti. To bola pre nich istejšia cesta. Sv. František udáva dobrú príčinu. Nebol by som rehoľníkom, hovorí, keby som neprijímal jednakou vonkajšou a dnukajšou radosťou úctu a potupu. Lebo keď sa teším úcte, ktorú mi ľudia preukážu, keď im kážem alebo niečo dobrého im urobím, a tým vystavím dušu svoju nebezpečenstvu pýchy, o veľa viac treba sa mi tešiť pokroku svojej duše a jej spaseniu, čo je isté, keď ma hania.

Jasné je, že sa máme viac tešiť svojmu dobru a pokroku, ako dobru a pokroku bližných, lebo usporiadaná láska začína sa u samého seba. Ak sa teda tešíš, osohu bližného, keď sa ti reč alebo iná povinnosť podarila, alebo keď ňa za to chvália a uctia, čo sa netešíš svojmu osohu, keď ňa pri všetkej tvojej usilovnosti nevážia? To je lepšie a istejšie pre teba. Ak by si sa tešil, že si dostal veľké vlohy na veľké veci pre Boha a pre bližného, čo sa netešíš, že ti Boh nedal takéto vlohy pre tvoj pokrok a poníženosť? Ak sa raduješ, keď si zdravý a silný, že vládzeš robiť pre druhých a pre ich úžitok, čo sa neraduješ, keď Boh chce, aby si bol slabý a nezdravý, aby si nebol na nič, aby ňa na bok sotili ako neužitočného? To je pre teba dobré, to ti pomôže byť poníženým. V tom sa budeš Bohu viac páčiť, ako keby si bol veľký rečník, lebo to on chce od teba.

Z toho vidno, ako sa mýlia tí, čo len na úctu sveta pozerajú, pod zámienkou, že je to potrebné,

aby mohli pomôcť bližnému. Pod tým titulom žiadajú si čestné úrady a vysoké postavenia a vôbec všetko, čo im dodáva vážnosti, a vyhybujú zas všetkému, čo je nízke a ponížené, lebo sa nazdajú, že to škodí ich váženosti. V tom je veľký omyl. Práve tým, čím kto myslí nadobudnúť si úcty, utratí ju, a čím sa nazdá utrať ju, získa ju. Niektorí si myslia, že chudobným oblekom a nízkym, poníženým úradom tratia úctu a dobré meno u ľudí, že nemôžu potom s úžitkom medzi nimi pracovať. To len pýcha klame ich. Práve tým si ju nadobudnú, a naopak tým, o čo sa starajú, utratia ju.

Sv. Ignác nám toto veľmi na srdce kladie. Hovorí, že opravdivá poníženosť viac pomáha obrátiť duše, ako hocjaký znak autority, ktorá akosi svetom páchne. Takto robil on sám a to isté žiadal aj od tých, ktorých posielal do vinice Pánovej. Poučil ich poníženosťou a nevážením seba vykonávať ťažké a veľké veci. Len tá robota je istá, ktorá má silný základ v poníženosti, lebo Pán volil túto cestu na vykonávanie veľkých vecí. Zodpovedne tomu, keď poslal sv. Františka Xavera a Simona Rodrigueza do Portugalska, kázal im z almužny sa živiť, a chudobou a poníženosťou otvoriť si bránu ku všetkému ostatnému. A pátrovi Salmeronovi a Paschásiusovi, keď išli do Irska ako apoštolskí vyslanci, tiež rozkázal vyučovať katechizmu deti a obyčajný ľud. Tomu istému pátru Salmeronovi a Lainezovi, keď ich pápež, III. Pavel, ako svojich bohoslovcov poslal na trident-ský snem, dal poučenie, aby napred šli do špitála, tam slúžili chudobným chorým, vyučovali maličkých viere, a keď takto už pustili korene, nech sa

zjavia na sneme, lebo iba tak bude mať ich robota zdaru a výsledu. Vieme, že z milosti Božej mala.

Nuž, čo sa toľko ohliadame, čo sa obávame a toľko mudrujeme, že týmto činom utratíme autoritu? Neboj sa, že znevážiš kazateľnicu, keď budeš katechizmu vyučovať, keď budeš na uliciach rečniť, po špitáloch a po väzniciach kázať. Neboj sa, že ztratíš vážnosť u veľkých, keď ťa uvidia sponedať chudobných, chodiť v chudobných rehoľných šatách. Ba budeš mať viac autority, viac dôvery a úcty, viac vykonáš za duše. Pán dvíha ponížených a skrze nich robieva veľké veci.

Ale nechajme tento hlavný dôvod. Idme len cestou rozumnosti a ľudskej múdrosti. Povedám ti: niet lepšieho prostriedku nadobudnúť si váženosti a dobrého mena, osožiť dušiam, ako použiť tieto veci, ktoré sa nám zdajú nízkymi a poníženými, a to tým viac, čím je vyššie tvoje postavenie. Príčina je tá. Práve preto, že svet tak veľmi dbá o úctu a o veľké veci, obdivuje toho, kto si všetko toto neváži, kto sa zaoberá nízkymi a poníženými vecmi, hoci by sa mohol zaoberať vysokými a čestnými. Ľudia si urobia vysokú mienku o svätosti takýchto, a prijímajú ich učenie ako z neba.

Sv. František, keď sa strojil do Indie, nechcel ničoho brať sebou na cestu. Tu ho gróf Kasteňada, ktorý bol poverený vystrojiť lode, veľmi prosil, aby aspoň jedného sluhu vzal sebou, ktorý by ho obsluhoval na mori. Ináč by pred ľuďmi, ktorých chcel vyučovať, ztratil dobré meno, keby ho videli s ostatnými prať šaty na lodi a variť jedlo. Sv. František odpovedal: Pane, Cirkev a kňazstvo práve preto sa dostalo do toho stavu, v ktorom je

dnes, lebo hľadalo dôveru a váženosť tým prostriedkom, ktorý vy odporúčate. Dôveru a váženosť získa si človek tým, že si sám pere šaty, varí jedlo, nikoho nepotrebuje, a pritom usiluje sa pomáhať dušiam. Gróf bol tak povzbudený tou odpoveďou, že nevládal odpovedať. Takouto poníženosťou a pravdou dá sa nadobudnúť váženosť a možno pomáhať bližným. V Indii tiež tak postupoval. Vyučoval dievky katechizmu, večer so zvončekom napomínal ľud modliť sa za duše v očistci, posluhoval a potešoval chorých a zaoberal sa inými nízkymi a poníženými prácami. Takýmto činom získal si váženosť a dôveru, a tým aj srdcia všetkých, že ho volali svätým otcom. Táto váženosť je potrebná, aby človek mohol pracovať za duše: váženosť a dobré meno, aké majú ponížení, svätí kazatelia evanjeliuma. O túto treba sa nám starať. Iná váženosť a úcta, ktorá páchne svetom, iba škodí a pohoršuje bližných i vonkajších i dnukajších.

*„Ja nehľadám vlastnej slávy, jesto, kto hľadá, a bude súdiť.“*¹ Pri týchto slovách hovorí istý učiteľ: Keďže náš Otec nebeský hľadá a stará sa o našu slávu a úctu, preto nám sa netreba starať o ňu. Dbaj o to, aby si bol ponížený a taký, aký máš byť, starosť však o svoju váženosť a úctu, o úžitok bližných prepust' Bohu. Čím viac sa uponížiš, tým viac ňa on povýši. Tá sláva bude inakšia, ako ktorú by si ty sám si nadobudol ľudskou múdrosťou a prostriedkami.

Nemaj tiež na hlave starosť o dobré meno a o váženosť rehole. Táto zámienka je iba kepien-

¹ Ján 8, 50

kom našej nedokonalosti a neumŕtvenosti. Ja to nerobím pre seba, ale pre rehoľu, pre jej dobré meno, o ktoré treba dbať! Nechaj tieto ohľady. Tvoja rehoľa tiež viac získa, keď budú vidieť, že si ponížený. Dobré meno rehole v tom pozostáva, že jej členovia sú ponížení, umŕtvení, že sú oslobodení od všetkého, čo páchne svetom.

P. Mafeus rozpráva v Dejinách Indie nasledujúcu udalosť. Ktorýsi páter ohlasoval vieru v Japonsku na ulici mesta Firando. Jeden pohan, ktorý prechodil popri ňom, začal sa vysmievať z neho samého a z toho, čo kázal, ba nasbieral si hodne sliny a napľul do očí misionárovi. Kazateľ vybral si šatku, utrel si tvár bez všetkého nepokoja a bez slova, a ďalej pokračoval v reči tým istým hlasom, akoby sa nebolo nič prihodilo. Jedného poslucháča to veľmi zarazilo. Keď videl trpezlivosť a poníženosť kazateľovu, začal v sebe myslieť: nie je možné, aby náuka, ktoré učí človeka toľkej trpezlivosti, poníženosti a vytrvalosti, nepochádzala z neba; tá musí byť od Boha. Toto malo na neho taký účinok, že sa obrátil. Po kázni šiel ku pátrovi, prosil ho, aby ho poučil, a dal sa pokrstiť.

HLAVA XXX

TRETÍ STUPEŇ PONÍŽENOSTI

Na tretom stupni ponížnosti je ten, ktorý dostal od Boha veľké milosti a dary, požíva veľkú úctu, má dobré meno, a predsa nie je pyšný na nič, nepripisuje sebe nijakej veci, ale všetko pripisuje večnému žriedlu, ktorým je Boh, a z ktorého vyplýva všetko dobré a dokonalé. Na tom tretom stupni ponížnosti, hovorí sv. Bernard, stoja veľkí a svätí ľudia, ktorí sa tým hlbšie uponížu, čím väčší sú. Nie je to niečo veľkého, keď sa zlý a nedokonalý zná a má za takého. Je to pekné a chvalitebné, ale ne na obdiv. Je to, ako keď syn roľníka nechce byť synom kráľovým, keď sa chudobný považuje za chudobného, chorý za chorého, keď chcú, aby ich aj ostatní za takých mali. Ale keď sa bohatý stane chudobným a veľký sa uponíži, stane sa maličkým, to už musíme obdivovať. Práve tak, hovorí svätý, nemožno obdivovať toho, čo je zlý a nedokonalý, a uzná, že je taký. Iba vtedy by sme ho obdivovali, keby sa mal za dobrého a za dokonalého. To by bolo ako keby sa prašivý za čistého uznával. Ale keď sa niekto, čo v čnosti veľmi pokročil, od Boha obsiahol veľa darov, teda je ozaj veľký pred obličajom Božím, pokladá za malého, to je veľká ponížnosť, ktorú treba obdivovať. Sv. Bernard hovorí: Veľká a

zriedkavá čnosť je nemať sa za veľkého, keď veľké veci vykonávaš, nevedieť ničoho o svojej svätosti, ktorá je každému známa, byť v svojich očiach chatrným, kým iní všetci ňa obdivujú. To je nad samé čnosti podivnejšie.

Táto poníženosť je najdokonalejšie v Kráľovnej anjelov, ktorá hoci vedela, že je vyvolená za matku Božiu, v najhlbšej poníženosť uznáva sa za slúžku jeho. „*Ajha, dievka Pánova.*“¹ Sv. Bernard hovorí: Za Matku Božiu je vyvolená, a dievkou sa menuje. Sv. Alžbeta chváli ju ako blahoslavenú medzi ženami, a ona nič nepripisuje sebe z milostí, ktoré obsiahla, ale všetky Bohu pripisuje, jeho chváli a vebí za ne, ona samá ostane pevná v poníženosť. „*Zveľbuje duša moja Pána, a zaplesal duch môj v Bohu Spasiteľovi mojom. Preto, že shliadol na poníženosť svojej dievky.*“² To je nebeská poníženosť, akú blahoslavení majú. Toto videl dľa sv. Gregora sv. Ján v Zjaveniach na tých štyriadvadsať starcoch, ktorí padli na tvár pred trónom Božím, klaňali sa mu, koruny s hláv sňali a pred trón ich položili. Tým, že koruny položili pred trón, vraj dali na javo, že nie sebe pripisujú víťazstvá, ale všetko privlastňujú Bohu, ktorý im dal sily a smelosti zvíťaziť, a jemu dávajú za všetko slávu a úctu. „*Hoden si, Pane, Bože náš, prijať slávu a česť i moc, lebo ty si stvoril všetko a z tvojej vôle bolo a stvorené je.*“² V tom je teda tretí stupeň poníženosť, že človek nepripisuje sebe dary a milosti, ktoré dostal od Boha, ale všetko privlastňuje a odnáša Bohu, od ktorého je a dostávame všetko dobré.

¹ Luk 1, 38 — ² Tam 46 — 48 — ³ Zjav 4, 11

Môže však niekto nadhodiť: Keď v tom je poníženosť, vtedy všetci sme ponížení. Veď ktože by neznal, že všetko dobré od Boha pochádza? Ktože by sa nepovažoval za hriešnika a za biedneho? Každý povie: Ak by ma Boh opustil, stal by som sa najpodlejším človekom na svete. „*Sám sebe si záhubou, Izraelu! Len u mňa je pomoc pre teba.*“⁴ Každá milosť a všetko dobré prichodí z veľkodušnosti Božej. To učí viera katolícka. Zdá sa teda, že sme všetci ponížení. Všetci totiž veríme túto pravdu, s ktorou sa v Písme na každom kroku stretávame. Sv. Jakub píše: „*Každý dobrý údel a každý dokonalý dar je shora a zostupuje od Otca svetla.*“⁵ A sv. Pavel: „*Čo máš, čo by si nebol dostal?*“⁶ „*Nie, že by sme boli dostatoční niččo myslieť od seba, jako by zo seba, ale dostatočnosť naša je z Boha.*“⁷ „*Veď Boh je to, ktorý spôsobuje vo vás i chcieť i konať dľa dobrej vôle.*“⁸ My nemôžeme ani robiť, ani chcieť, ani myslieť, ani začať, ani dokončiť ničoho pre svoje spasenie bez Boha, od ktorého je všetka naša dostatočnosť. Jakým podobenstvom možno by bolo to lepšie vyjadriť, ako čo spomína Kristus Pán v Evanjeliu-me? „*Ako ratolesť nemôže donášať ovocia sama od seba, jak len nezostane na viniči, tak ani vy, jak len nezostanete vo mne. Ja som vinič, vy ste ratolesti; kto zostáva vo mne a ja v ňom, ten donesie mnoho ovocia; lebo bezo mňa nič nemôžete činiť.*“⁹ Čo je užitočnejšie, ako ratolesť na viniči? A čo je menej užitočné a menej potrebné, ako ratolesť odrezaná s viniča? Načo je? Pýta sa Boh proroka

⁴ Oz 13, 9 — ⁵ Jak 1, 17 — ⁶ I Kor 4, 7 — ⁷ II Kor 3, 5
⁸ Fil 2, 13 — ⁹ Ján 15, 4—5

Ezechiela. „Synu človeka! Čo bude z dreva révo-
vého?“¹⁰ Ani tesár ho nemôže upotrebiť, ba ani
do steny nemožno ho zabiť, a šaty vešať naň. Ré-
vové drevo je iba na oheň súce. Tak je to aj s na-
mi. Ak nie sme spojení s opravdivým viničom,
s Kristom Pánom, vtedy nie sme na nič, iba na
oheň. „*Jestli kto vo mne nezostane, vyhodí sa
von ako ratolesť, i uschne, a soberú ho a hodia
na oheň, a bude horieť.*“¹¹ Ak sme niečím, z milo-
sti Božej sme, ako apoštol hovorí: „*Milostou Bo-
žou som to, čo som.*“¹² — Zdá sa, všetci sme zo
srdca presvedčení, že všetko, čo máme, je od Bo-
ha, že sami od seba máme iba hriechy, ničoho
nesmieme sebe pripisovať, ale Bohu, ktorému pa-
trí všetka česť a sláva. Veriacemu nezdá sa to
ťažkým, tento ostatný a najdokonalší stupeň po-
nížnosti, lebo je to pravda viery. Na prvý po-
hľad zdá sa to ľahkým tomu, kto povrchno pozerá,
ale nie je to ľahké, ale ťažké.

Cassian hovorí: Začiatočníkom zdá sa ľahkým
ničoho sebe nepripisovať, neopierať sa o svoju ná-
mahu a usilovnosť, ale všetko na Boha odnášať,
jemu všetko pripisovať; ale to je predsa veľmi
ťažké. „*My sme spolupracovníci Boží*“¹³ dľa apo-
štola. Pri dobrých skutkoch niečo aj zo svojho
dávame. Jako tak s Bohom spolupracujeme, po-
maly potajomky začneme v sebe dôverovať. Voj-
de nám do srdca tajná namyslenosť a pýcha, lebo
si myslíme, že svojej usilovnosti a námahe môž-
me ďakovať tú alebo inú vec. Čoskoro sme nadu-
tí a pyšní na to, čo robíme, ako by sme to z vla-
stnej sily robili, ako by to iba naše bolo. Nie je

¹⁰ Ez 15, 2 — ¹¹ Ján 15, 6 — ¹² I Kor 15, 10 — ¹³ I Kor 3, 9

to tak ľahká vec, ako sa zdá. Svätí pokladajú to za najdokonalší stupeň poníženosti, za poníženosť veľkých duchov. Z toho vidno, že v tom je viac ťažkosti a dokonalosti, ako sa zdá. Mať od Boha veľké dary, robiť veľké veci, a velebiť Boha ako treba, sebe zas ničoho nepripisovať, ani márnú radosť nemať v ničom, je vec veľkej dokonalosti. Byť cteným a za svätého považovaným, a nepripúšťať do srdca úctu a váženosť, ako by to nič nebolo, je ťažké, čo len málokto dosiahne. Na to je potrebná veľká čnosť.

Sv. Chrysostom hovorí: Byť cteným, a netešiť sa tomu v srdci, je ako chodiť medzi peknými ženami, a nepozrieť na ne ani raz žiadostivými očami. To je ťažké a nebezpečné, a veľká čnosť je na to potrebná. Kto vysoko chodí, musí mať dobrú hlavu, aby nedostal závrat. Dobrej hlavy však každý nemá, aby mohol vysoko chodiť. Ani anjeli nemali jej v nebi. Preto Lucifer a jeho spoločníci spyšneli a padli do pekelnej priepasti. Hriech anjelov vraj v tom pozostával, že dostali toľko pekných prírodných a nadprírodných darov, a neostali v Bohu, nechválili ho za všetko, ale obrátili sa k sebe. Diabol „*nestál v pravde*“.¹⁴ Vedeli teda, že sami od seba nemajú ničoho, že všetko od Boha prichodí, vedeli, že od neho závisia, lebo uznali sa za stvorenia. Ale ako prorok píše: „*Pozdvihlo sa srdce tvoje pre krásu tvoju a pre múdrosť tvoju.*“¹⁵ Namysleli sa pre krásu, naduli sa pre dary, ktoré od Boha dostali. Tešili sa v nich, akoby ich sami od seba boli mali. Neodnášali a nepripisovali všetko Bohu, nechválili a ne-

¹⁴ Ján 8, 44 — ¹⁵ Ez 28, 17

velebili ho preto, ale spyšneli márne radujúc sa v sebe, ako by mali od seba dobro. Rozumom teda poznali, že sláva patrí Bohu, ale vôľou ukradli mu ju a pripisovali ju sebe.

Vidíš, ten stupeň poniženosti nie je tak ľahký, ako sa zdá, keďže samým anjelom bol tak ťažký, že spadli s výšky, na ktorú ich Boh bol pozdvihol, lebo nevedeli sa na tom stupni udržať. Keď teda anjeli nemali dobrej hlavy chodiť vysoko, ale sa potočili a spadli, tým viac treba sa nám báť závratu, ak by sme sa vysoko vyšvihli. My sme biedni ľudkovia, o ktorých Dávid prorok píše: „*Sotva že . . . začínajú byť ctení a vyvyšovaní: miznú, ako dym zmiznú.*“¹⁶ Ako dym, čím vyššie ide, tým skorej mizne, práve tak aj biedny a pyšný človek, čím viac ho ctia a čím vyššie ho postavajú, tým skorej sa naduje.

Jak nás napomína Kristus Pán na toto! Ako sa vrátili dvaasedemdesiati učeníci, ktorých bol poslal kázať, s radosťou mu zvestovali: „*Pane, i diabolstvá sa nám poddávajú v tvojom mene.*“¹⁷ Pán im však prísno povedal, aby sa chránili márnej radosťou, lebo to bola záhuba Luciferova. „*Videl som satana jako blesk padnúť s neba.*“¹⁸ Bol pyšný na ten vysoký stav, v ktorom ho Boh stvoril, a na dary, čo dostal. Nepreukazoval Bohu slávu a úctu, ako bolo treba, ale pre seba chcel ju mať. Nech sa vám toto neprihodí. Nebuďte pyšní na divné a veľké veci, ktoré ste v mojom mene vykonalí, ani sa im márne netešte. Tieto slová aj nám povedá. Dávaj pozor, aby si nespýšnel, že skrže teba veľa dobrého sa stáva, veľa duší sa

¹⁶ Žlm 36, 20 — ¹⁷ Luk 10, 17 — ¹⁸ Tam 18

obráti. Dávaj pozor, nemaj zaľúbenie v pochvale a v mienke ľudí. Nenamysli sa a nepušť do srdca úctu a váženosť, lebo to shodilo Lucifera a spravilo z anjela diabla. Z toho vidíš, hovorí sv. Augustín, jaká zlá je pýcha, keďže z anjelov robí diablov, a naopak, jaká dobrá je poníženosť, keďže robí človeka podobným svätým anjelom.

HLAVA XXXI

LEPŠIE VYSVETLÍME, V ČOM POZOSTÁVA TRETÍ STUPEŇ PONÍŽENOSTI

Posiaľ sme ešte nevysvetlili dosť, v čom pozostáva tento tretí stupeň poníženosti. Treba to lepšie vysvetliť, aby sme ho ľahšie mohli do života uviesť, lebo to máme na mysli. Tento stupeň poníženosti, hovoria svätí, je v tom, že vieme rozdiel robiť medzi zlatom, ktoré od Boha pochádza, medzi jeho darmi a dobrôdeniami, a medzi blatom a svojou núdzou, ktorou sme my, a každému dávame, čo mu patrí. Bohu pripisujeme, čo je jeho, sebe zas, čo je naše, a to prakticky, lebo okolo toho sa krúti celá vec. Nie je to ešte poníženosť, keď vieme, že sami od seba nič nevládzeme a nič nestojíme, že všetko dobré od Boha pochádza, že on dáva nám chcieť, začať a dokončiť podľa svojej slobodnej a dobrej vôle, ako hovorí apoštol. To je ľahká vec. Tomu nás viera učí. Všetci to vieme a veríme. Ale znať to prakticky a cvičiť sa v tom, byť tým tak plní a preniknutí, ako by sme to vlastnými očami videli, rukami chmatali. To je dľa sv. Ambróza najzvláštnjší dar a milosť Božia. A odvoláva sa na slová sv. Pavla: „*My sme nedostali ducha tohoto sveta, ale Ducha, ktorý je z Boha, aby sme vedeli, čo sa nám od Boha daro-*

*valo.*¹ Uznať dary, ktoré kto od Boha dostal, za cudzie, za prijaté a dané z veľkodušnosti a z milosrdenstva Božieho, je zvláštna jeho milosť. Šalamon hovorí, že to je najväčšia múdrosť. „*Keď som zvedel, že ináč nemôžem byť zdržanlivým, len keď mi to Boh dá, a už toto bola múdrosť, vedieť, či je to dar.*“² Iný preklad znie: „*A už toto bola najväčšia múdrosť.*“ V tom teda, čo sv. Augustín má za zvláštny dar a milosť Božiu, a Šalamon považuje za najväčšiu múdrosť, pozostáva tento tretí stupeň poníženosti. „*Čo máš, čo by si nebol dostal? A keďže si dostal, čo sa chvastáš, ako by si nebol dostal?*“³ Apoštol hovorí, všetko, čo máme, sme dostali, je cudzie, sami od seba nemáme ničoho. Ale keď si to dostal, keď je to cudzie, čo sa vystatuješ, ako by si nebol dostal, ako by to tvoje vlastné bolo?

To bola poníženosť svätých. Boli obohatení darmi a milosťami Božími, boli pozdvihnutí na vrchol dokonalosti, svet ich ctí a vážil, a pri tom všetkom vo vlastných očiach boli tak nízki, duch im bol poníženosťou tak preniknutý, ako by nič neboli mali z tých darov. Nijaká pýcha sa im nevkradla do srdca, nič sa neprilepilo na nich z tej úcty, v ktorej ich svet mal, lebo vedeli dobrý rozdiel robiť medzi tým, čo bolo cudzie, a čo bolo ich. Na všetky dary, na úctu pozerali ako na cudzie veci, ktoré od Boha dostali, a jemu dávali všetku slávu a jeho chválili. Sami ostali v svojej nízkości, lebo videli, že sami od seba ničoho nemajú a nič nevládu. Preto hoci celý svet ich chválil, nespýšneli, nemysleli viac o sebe, neprilepilo sa im na

¹ 1 Kor 2, 12 — ² Múd 8, 21 — ³ 1 Kor 4, 7

srdce nič z toho. Té pochvaly, čo o nich povedali, na toho prenášali, komu patrily, na Boha, v ktorom bola ich sláva a radosť.

Právom hovoria teda, že je to poníženosť veľkých a dokonalých ľudí. Predpokladá totiž veľké čnosti a dary Božie, čo robia človeka ozaj veľkým v očiach Božích. Po druhé zas preto, lebo byť v očiach Božích ozaj veľkým, byť napred v čnosti a v dokonalosti, byť cteným za to od ľudí a od Boha, a predsa v svojich očiach byť malým a chatrným, je veľká a predivná dokonalosť. To obdivujú sv. Chrysostom, sv. Bernard v apoštoloch a v iných, že hoci boli veľkí svätí, Boh ich obsypal darmi; robili toľko zázrakov, kriesili mŕtvych, za čo ich celý svet ctí, pritom všetkom predsa ostali tak pevní v svojej nízkosti a poníženosti, ako by z toho nič nemali, ako by tieto veci iný bol robil, a nie oni, ako by táto úcta a chvála bola cudzia, inému sa preukazovala, a nie im.

Sv. Bernard hovorí: Nie je niečo veľkého byť poníženým v potupe, ale veľká a zriedkavá čnosť je uctená poníženosť. Byť cteným od každého, považovaným za svätého človeka, a predsa byť preniknutým pravdou svojej ničoty, ako by z toho nič nemal človek, je zriedkavá a vznešená čnosť, veľká dokonalosť.

V tých, dľa rozkazu Spasiteľovho, svieti svetlo ľuďom, aby nie ich chválili, ale Otca nebeského. Takí sú opravdiví nasledovníci sv. Pavla apoštola a evanjeliumských kazateľov, ktorí nie seba hlásajú, ale Ježiša Krista. To sú dobrí a verní sluhovia, čo nehľadajú svoju pohodlnosť, nie sú pyšní na

nič nepripisujú sebe, nič, ale všetko Bohu, ktorého chvália za všetko. Tí počujú z úst Pánových slov: „*Dobre, sluho dobrý a verný, že si nad málom bol verný, nad mnohým ťa ustanovím.*“⁴

⁴ Mat 25, 21

HLAVA XXXII

LEPŠIE VYSVETLENIE PREDOŠLÉHO

Povedali sme, že na trefom stupni poníženosti je ten, čo má veľké čnosti a dary od Boha, požíva veľkú úctu a váženosť, a na nič nie je pyšný, ničoho sebe nepripisuje, ale všetko odnáša a pripisuje tomu istému žriedlu, ktorým je Boh, jemu dáva slávu za všetko, sám zas ostane v svojej poníženosti, ako by ničoho nemal, ničoho nebol vykonal. Tým nechceme povedať, že my nerobíme, že nemáme čiastku v dobrých skutkoch, ktoré vykonávame, to by bola nevedomosť a omyl. Jasné je, že my a naša slobodná vôľa spolupracuje s Bohom v dobrých skutkoch. Človek totiž slobodne pristane na ne, a preto robí, z vlastnej a slobodnej vôle chce, čo chce, robí, čo robí, a v jeho moci je nerobiť. A práve toto robí takým ťažkým tento stupeň poníženosti. S jednej stránky totiž musíme napnúť všetky sily, použiť všetky prostriedky dosiahnuť čnosť, protivíť sa pokušeniu, ako by to samo už stačilo. S druhej stránky zas, keď sme už všetko urobili, musíme nedôverovať sami sebe, ako by sme neboli ničoho urobili, považovať sa za neužitočných sluhov, a všetku svoju úfnosť v Bohu skladať. Tomu nás učí evanjelium: *„Keď vykonáte všetko, čo sa vám rozkázalo, povedzte: Sluho-*

*via neužitoční sme; čo sme boli podlžní spraviť, to sme urobili.*¹ Ale kým človek sem príde, potrebuje čnosti, a to nie malej. Cassian hovorí: Kto sa presvedčí, že je neužitočným sluhom, že všetké jeho prostriedky a námahy nestačia dosiahnuť niečo dobrého, ale že všetko je z milosti Božej, ten nespýšnie, keď niečo dosiahne. Taký vie, že to nie zo svojej usilovnosti, ale z milosti a z milosrdenstva Božieho dosiahol. To povedal aj sv. Pavel: „*Čo máš, čo by si nebol dostal?*“²

Sv. Augustín hovorí, že bez milosti Božej sme nič iné, ako telo bez duše. Ako mŕtve telo nevládze sa hnúť, tak ani my bez milosti Božej nevládzeme urobiť nijakého živého skutku, ktorý by pred Bohom ceny mal. Ako by bol nesmysel od tela, keby sebe pripisovalo život a pohyb, a nie duši, ktorá je v ňom a dáva mu život, práve tak slepá by bola duša, keby sebe pripisovala dobré skutky, ktoré robí, a nie Bohu, ktorý do nej vliat ducha života, milosť, aby mohla té skutky uskutočniť. Inde zas hovorí ten svätý: Ako telesné oči nemôžu vidieť, keď nemajú svetla, hoci sú zdravé, práve tak aj človek, keď mu nepomáha svetlo a milosť Božia, čo by bol aj spravodlivý, nemôže žiť dobre. „*Jestli Pán nechráni mesta, darmo bdie ten, kto ho stráži.*“³ hovorí Dávid prorok. Pri týchto slovách zvolá sv. Augustín: Ó, keby všetci ľudia znali sami seba, a ktorí sa chvália, keby sa v Pánu chválili! Keby Boh aj nám soslal svetla s neba, ktorým by sme poznali tmú a presvedčili sa, že vo všetkých stvoreniach nič dobrého, nijakého bytu, nijakej sily niet okrem tej, ktorú im

¹ Luk 17, 10. — ² I Kor 4, 7 — ³ Žlm 126, 1

Pán zo svojej milostivej vôle chce dať a chce v nich udržať!

V tom teda pozostáva tretí stupeň poníženia. Ale naše slová nestačia vysvetliť tú veľkú hĺbkosť a dokonalosť, ktorá je v nej, hoci sa usilujeme raz tak, druhý raz tak vec vysvetliť; lebo tu nielen praxis, ale aj teória je ťažká. Je to ono znivočenie samého seba, čo tolko ráz spomínajú a tak odporúčajú učitelia duchovného života. Je to ono považovanie samého seba za nehodného a za neužitočného na všetko, čo sv. Bernard a iní svätí majú za najdokonalší stupeň poníženia. Je to tá nedôvera v samom sebe a to závisenie od Boha, ktoré tak odporúča Písmo sväté. Je to ono považovanie samého seba za nič, o čom na každom kroku počujeme a hovoríme. Keby nám to zo srdca šlo! Keby sme naozaj boli o tom presvedčení, ako keď niečo očami vidíme a rukami chmatáme, že so svojej stránky nič nemáme a nič nemôžeme, iba zahubiť sa a hrešiť, že všetko dobré, čo máme a čo robíme, nie od seba máme a robíme, ale od Boha, ktorému patrí za všetko česť a sláva.

Nediv sa, keď po tom všetkom nerozumieš dokonalosti tohto stupňa poníženia, lebo to je veľmi vysoká náuka, preto nie je div, keď ju ľahko nepochopíme. Ktorýsi učiteľ hovorí, že obyčajné a jasné veci každý porozumie v umení a vo vede, ale vysoké a ťažké nie každý pochopí, iba čo sa vyznačia v tom umení alebo vede. Podobne je to i tu. Obyčajné veci čnosti hockto porozumie, ale zvláštne a vysoké iba tí, čo sa vyznačia, čo sú ďaleko v tej čnosti. To isté hovorí aj sv. Vavrinec Justipian. Vraj nikto nevie dobre, čo je poníženie.

nosť, iba ten, čo od Boha dostal milosť poníženým byť. Niektorí svätí v hlbokej poníženosti také veci povedali o sebe, že ich nemôžeme porozumieť; a máme to za prepínanie, ako že boli najväčší hriešnici, akí boli na svete, a iné podobné veci, o ktorých hneď bude reč. My také niečo nemôžeme o sebe povedať, ba ani rozumieť, lebo nemáme tej poníženosti, čo oni, preto ani nechápame vysoké veci tejto čnosti. Buď ponížený, napreduj v tejto nauke, rasti v nej stále, potom porozumieš, ako možno povedať o sebe takéto veci z presvedčenia.

HLAVA XXXIII

PONIŽENÝ MÁ SA ZA NAJMENŠIEHO ZPOMEDZI VŠETKÝCH

Ak chceme lepšie porozumieť tento tretí stupeň poníženia a upevniť sa v ňom, musíme sa znovu vrátiť. V 6. hlave sme povedali, že celé naše prírodné bytie a všetky naše prírodné činnosti od Boha máme, lebo sme ničím neboli, a nemali sme sily hýbať sa, vidieť, počúvať, chutnať, rozumieť, chcieť. P. Boh s prírodným bytím dal nám aj tieto sily a mocnosti. Jemu máme pripisovať i bytie i prírodné činnosti. To isté ešte väčším právom musíme povedať o bytí nadprírodnom a o skutkoch milosti, a to tým viac, čím väčšie a vznešenejšie sú. Nadprírodne bytie nemáme od seba, ale od Boha. Je to bytie milosti, lebo z milosti bolo pridané prírode. „*Boli sme od prirodzenosti synmi hnevu.*“¹ Narodili sme sa v hriechu, ako synovia hnevu, nepriatelia Boha, ktorý nás z tmy povolal „*do svojho podivného svetla*“,² ako hovorí apoštol. Boh urobil nás z nepriateľov priateľov, zo sluhov synov, z ničomných stvorení v jeho očiach milé stvorenia.

Príčinou toho neboly naše zásluhy, alebo ohľad na službu, ktorú mu preukážeme, ale jedine jeho dobrota a milosrdenstvo a zásluhy Ježiša Krista,

¹ ·Ei 2, 3 — ² I Pet 2, 9

jediného prostredníka nášho. „*Ospravedliveni zadarmo jeho milosťou, skrze vykúpenie, čo je v Kristu Ježišovi.*“³ Ako sme nemohli vystúpiť z ničoho do prírodného bytia a nemohli sme nič robiť, ani vidieť, ani počuť, ani cítiť; ako je to všetko milostivým darom Božím, a jemu máme všetko pripisovať bez toho, žeby sme mohli pre seba nejakú slávu zadržať; tým menej sme mohli vystúpiť z temnosti hriechu, v ktorom sme sa počali a narodili, keby nás Boh v svojej nekonečnej добрote a milosrdenstvu nebol vytrhol. My by sme nemohli nič robiť, keby nám on nedal milosti, lebo cena a zásluha skutkov nezávisí od nás, ale od milosti Božej, jako aj cena peniaza nie od toho závisí, z čoho je, ale čo je na ňom vytlačené. Preto sebe nesmieme nijakú slávu pripisovať, ale všetku Bohu, od ktorého máme nielen prírodný, ale aj nadprírodný život. Ústa a srdce stále majú nám hovoriť so sv. Pavlom: „*Milosťou Božou som to, čo som.*“⁴

Ešte viac. Boh nás stvoril z ničoho, ako sme povedali. Ale nemohli by sme ďalej sami od seba žiť a byť, ak by nás Boh svojou silnou rukou neudržiaval a nezachovával, aby sme neupadli do hlbokkej priepasti ničoty, z ktorej nás prv vytrhol. Podobne je to aj s nadprírodným životom. Boh nás nielen vytrhol z temnosti hriechu, a postavil nás do predivného svetla milosti, ale nás neprestajne udržuje a zachováva svojou rukou, aby sme znova neupadli. Keby Boh len na chvíľku odňal ruku od nás a nechránil nás a dovolil by zlému pokúšať nás, ako chce, hneď by sme sa vrátili

³ Rim 3, 24 — ⁴ I Kor 15, 10

k predošlým hriechom, ba upadli by sme aj do horších. „*Lebo mi je po pravici, aby sa nepohnul.*“⁵ píše Dávid prorok, Ty si ma, Pane, oslobodil od hriechu, a ty ma chrániš, aby som znova neupadol do neho. Keď som vstal, to bolo preto, lebo si mi podal ruku. Keď teraz stojím, to je odtiaľ, že ma držiš, aby som nepadol. Ako to, čo sme sami od seba, čo sme boli a čo by bolo z nás keby nás Boh nechránil, stačí, aby sme sa za nič nemali; práve tak to, akí sme so svojej stránky a akí sme boli a jakí by sme boli, keby nás Boh neudržiaval svojou rukou, stačí nám, aby sme sa vždy považovali za hriešnikov a za zlých.

Sv. Albert Veľký hovorí, že kto chce dosiahnuť poníženosť, ten si musí v srdci zasadiť koreň poníženosti. Má totiž poznať svoju slabosť a núdzu, treba mu uvažovať nielen nad tým, jaký ničomný a biedny je teraz, ale jaký ničomný a biedny by bol ešte dnes, keby ho Boh svojou premocnou rukou nechránil od hriechov, neodďaloval od neho príležitosti a v pokušeniach mu nepomáhal. — Do akých hriechov by som už bol upadol, keby si ma ty, Pane, nebol zachránil pre svoje nekonečné milosrdenstvo! Z koľkých hriešnych príležitostí si ma vytrhol, ktoré by boli stačily strhnúť ma, ako strhly Dávida, keby si ich ty nebol odďalil, ktorý si znal moju slabosť! Koľko rás si sviazal diablovej ruky, aby ma nepokúšal, ako by sa mu páčilo, alebo keď ma pokúšal, aby ma nepremohol? Koľko rás by som mohol ozaj s prorokom zvolať: „*Keby mi Pán nebol spomohol: bez mála bola by bydlela moja duša už na druhom*

⁵ Zlm 15, 8

svete.“⁶ Koľko rász som bol v boji. a ty, Pane, držal si ma, podal si mi dobrotivú a silnú ruku, aby som nijakú škodu neutrpel! „Keď riekam: *Potáca sa moja noha: milosrdenstvo tvoje, Pane, mi pomáha.*“⁷ Koľko raz boli by sme už zahynuli, keby nekonečne dobrý a milosrdný Boh nebol by nás zachránil! — Tak nám treba smýšľať, lebo to sme a to máme sami od seba, tým sme boli a tým by sme sa stali, keby odňal od nás Boh svoju ruku a nechránil nás.

Preto sa svätí tak hanbili a za nič nepovažovali a tak sa uponížili, že sa neuspokojili pokladať sa za zlých a za hriešnikov, ale sa mali za najhorších a za najväčších hriešnikov na svete. O sv. Františkovi čítame, že Boh ho tak oslávil, že jeho spoločník, keď sa svätý modlil, medzi serafmi uzrel krásny trón, vyložený drahokamy, ktorý bol pre neho pripravený. Keď sa ho potom pýtal, čo myslí o sebe, odpovedal mu: Nemyslím, že by vo svete bolo väčšieho hriešnika, ako som ja. To isté povedal o sebe aj sv. Pavel apoštol: „Ježiš Kristus prišiel na tento svet spasíť hriešnikov, z ktorých prvý som ja.“⁸ Tým aj nás povzbudzuje usilovať sa dosiahnuť túto poníženosť: považovať sa za najmenších z pomedzi všetkých, na každého pozerať ako na predstaveného a na lepšieho. Sv. Augustín hovorí: Apoštol nechce nás klamať, ani lichotiť nám nekáže, keď píše Filipanom: „Aby . . . v poníženiach jeden druhého za vyššieho vzájomne pokladali“⁹ a Rimanom: „Úctivosťou sa vospolok predchádzajte.“¹⁰ Svätí

⁶ Žlm 93, 18 — ⁷ Tam — ⁸ I Tim 1, 15 — ⁹ Fil 2, 3
¹⁰ Rim 12, 10

necigánili, ani sa za ponížených nepretvárali, keď povedali, že sú najväčší hriešnici sveta. Oni povedali pravdu, lebo zo srdca hovorili. Nám tiež kážu podobne myslieť a hovoriť, nie však pretvárať sa.

„Keď budeš povolaný (na svadbu), ulož sa na poslednom mieste.“¹¹ O týchto slovách rozmýšľa sv. Bernard. Pán vraj nehovorí, aby si si volil miesto v stredku, alebo medzi ostatnými, alebo preostatné, ale káže ostatné miesto voliť. Nielen predchádzať nesmieš nikoho, ale ani sa porovnať, ani rovnakým urobiť nikomu. Treba ti voliť ostatné miesto, považujúc sa za najbiednejšieho hriešnika zpomedi všetkých. Neprídeš do nijakého nebezpečenstva, keď sa veľmi uponížiš a hodíš sa k nohám všetkým, ale môžeš veľkú škodu utrpieť, ak sa len nad jedného postavíš. Prináša obyčajné porovnanie. Keď ti treba prejsť nízkymi dvermi, neškodí, čo sa aj veľmi schýliš, ale keď sa len trochu menej schýliš, ako treba, udreš si hlavu. Podobne, keď sa v duchu priveľmi uponížiš, neškodíš si, ale keď sa len trochu neuponížiš, keď sa čo len nad jedného chceš postaviť, alebo sa mu rovným urobiť, môžeš pochodiť. Kto vie, človečku, či ten, ktorého ty nielen za horšieho od seba považuješ, ale za najhoršieho zpomedi zlých, za najväčšieho hriešnika zpomedi hriešnikov, nemôže byť lepším od teba a od všetkých, ba či nie je už teraz lepší pred Bohom?

Kto vie?, či Boh ako Jakub nepreloží ruky a nepremení osudy, že ty budeš zatratený, a on spasený? Ako môžeš to vedieť. čo urobil Boh

¹¹ Luk 14, 10

v jeho srdci od včera a v tej chvíli? „*Snadno je v očiach Božích náhle obohatiť chudobného.*“¹² Boh môže za chvíľu premeniť mýtnika a prenasledovateľa Cirkvi na svojho apoštola, ako to urobil s Matúšom a s Pavlom. „*Boh môže z týchto kameňov vzbudiť synov Abrahámovi.*“¹³ Zatvrdlivých hriešnikov, ktorí sú tvrdší ako diamant, môže premeniť na synov Božích. Ako sa mýlil ten farizej, ktorý myslel o Magdalene, že je zlá, a jako ho pokarhal Spasiteľ a dal mu vedieť, že je lepšia ako on, hoci ju mal za verejnú hriešnicu. Sv. Benedikt, sv. Tomáš a iní svätí pokladajú za jeden z dvanástich stupňov poníženosti: Myslieť a hovoriť o sebe, ako o najhoršom z pomedzi všetkých. Nestačí len povedať ústami, ale treba aj v srdci tak mysliť. Nemysli si, že si pokročil, keď sa nepovažuješ za horšieho od všetkých, hovorí Kempis.

¹² Sir 11, 23 — ¹³ Mat 3, 9

HLAVA XXXIV

AKO MÔŽU DOBRÍ A SVÄTÍ O SEBE NAOZAJ POVEDAŤ, ŽE SÚ NAJVÄČŠÍ HRIEŠNICI NA SVETE

Nie pre zvedavosť, ale pre duchovný úžitok vysvetlíme, ako sa môžu dobrí a svätí za horších pokladať od všetkých, a povedať o sebe, že sú najväčší hriešnici na svete. Spomenuli sme, že treba sa nám usilovať sem dôjsť. Niektorí svätí nechcú o tom hovoriť. Im stačí tak myslieť v srdci o sebe. Podľa Doroteusa rozprával raz Zozim opát o poníženosti. Akýsi sofist, klamný mudrc, pýtal sa ho: Akože sa môžeš za tak veľkého hriešnika považovať, keď vieš, že všetky príkazy zachovávaš? Odpovedal svätý opát: Viem, že čo hovorím, je pravda. Tak aj cítim. Viac sa ma nepýtaj. Ale sv. Augustín, Tomáš a iní svätí odpovedajú na túto otázku, pravda, rozlične. Sv. Augustín a Tomáš hovoria, že kto pozerá na svoje chyby a zná seba, a pozerá tiež na tajné dary bližného, ktoré má alebo môže mať, ten môže naozaj o sebe povedať, že je najhorší a najväčší hriešnik, lebo svoje chyby zná, ale skryté dary bližného nezná. Ó, koľko hriechov vidím sa ho dopúšťať, ktorých sa ja nedopúšťam! A vieš, čo urobil Boh v jeho srdci odvtedy? V jedinej skrytej chvíli mohol od Boha nejaký dar a milosť ob-

siahnuť, ktorou ťa už predišiel. To sa prihodilo tomu farizejovi a mýtnikovi, ktorí išli sa do kostola modliť. „*Povedám vám: Sostúpil tento ospravedlivený do svojho domu, a nie ten.*“¹ To by nám malo stačiť neopovážiť sa, nad druhého sa postaviť alebo sa prirovnať, ale ostať na ostatnom mieste, ktoré je najistejšie.

Kto je naozaj a zo srdca ponížený, tomu je ľahko pokladať sa za najmenšieho. Ozajstne ponížený pozerá u druhých na čnosti a na ich dobré stránky, u seba však na chyby. A tak je zaujatý nimi, aby ich poznal a napravil ich, že nemá ani kedy pozeráť na cudzie chyby. Je presvedčený, že má dosť u seba čo oplakávať, preto druhých má za dobrých, seba však za zlého. A čím svätejší je kto, tým je mu to ľahšie. Ako totiž rastie v ostatných čnostiach, tak rastie aj v poníženosti, v poznaní samého seba a v nevážení samého seba, lebo všetko toto je spojené. Čím viac svetla dostane od dobroty a milosrdenstva Božieho, tým hlbšie pozná aj svoju núdzu a ničotu. „*Jedna priepasť ozýva sa druhej.*“² Priepasť dobroty a veľkosti Božej odkrýva priepasť a hĺbokosť našej núdze, že zbadáme množstvo prachu svojich nedokonalostí. Keď sa za niečo považujeme, to je odtiaľ, že málo známe Boha, málo svetla sme dostali s neba. Ešte nevošly nám líčce slnka spravodlivosti do duše, preto nevidíme prach, ktorým sú naše chyby, nedokonalosti. Sme krátkozrakí, ba slepí, že ani veľké chyby nevidíme.

K tomu treba dodať, že Boh tak rád má toho, ktorý sa málo cení a v tom vytrvá. Preto veľkým

¹ Luk 18, 14 — ² Žlm 41, 8

služobníkom svojim, ktorým dáva veľké milosti a dobrodenia, tak skryto a tajne dáva svoje dary, že ani ten to nebadá, čo ich dostáva, že si myslí, že nič nemá. Sv. Hieronym hovori: Všetka krása stánku prikrýta je kožami a srstou. Tak prikrýva Boh krásu čnosti, svojich darov a dobrodení rozličnými pokušeniami a niekedy aj chybami a nedokonalosťami, ktoré dopustí, aby sa človek lepšie zachoval, ako aj žeravé uhlie popolom prikrývame. Sv. Ján Klimak hovori, že ako diabol usiluje sa nám predstavovať naše čnosti a dobré skutky, aby sme spyšneli, lebo chce našu záhubu, tak naopak Boh, lebo chce naše dobro, dáva svojim sluhom zvláštne svetlo poznať svoje chyby a nedokonalosti, a prikrýva a skrýva tak svoje dary, že ich ani ten nezbadá, čo ich dostane. To je spoločná nauka svätých. Sv. Bernard hovori: Na zachovanie poníženosti Božská dobrota tak postupuje, že čím viac kto pokročí, tým menej vie sám, že pokročil. Lebo aj tomu, čo dosiahol najvyšší stupeň v duchovnom živote, necháva niečo z nedokonalosti prvého stupňa, aby sa nazdal, že sotva prvý dosiahol. To isté učí aj sv. Gregor na mnohých miestach.

Preto prirovnávajú niektorí poníženosť slnku a ostatné čnosti hviezdám. Ako sa totiž slnko zjaví, hneď zmiznú ostatné hviezdy. Práve tak ako je poníženosť v duši, hneď sa schovajú ostatné čnosti: poníženému sa zdá, že nemá nijakej čnosti. Sv. Gregor hovori: Iba dobrí nevidia v sebe dobré, kým iným svietia príkladom. O Mojžišovi spomína Písmo, že keď prichodil z rozhovoru s Bohom, tvár mu svietila. Židia to videli, ale on

nie. „*Nevedel, že jeho tvár sa skvela od spoločného rozmluvania s Pánom.*“³ Práve tak ani ponížený nevidí v sebe nijakej čnosti. Všetko, čo vidí, zdá sa mu, že sú to jeho chyby a nedokonalosti, a myslí si, že je to iba malá čiastka, ktorú zná, a veľa je tých chýb, ktoré nezná. Takto potom ľahko je pokladať sa za najmenšieho a za najväčšieho hriešnika na svete.

Pravda je (aby sme úplní boli), že Boh mnohými a rozličnými cestami vedie svojich vyvolených. Niektorých vedie cestou, o ktorej sme hovorili: prikryje im dary, aby ich nevideli, ba aby sa ani nenazdali, že ich majú. Druhým zas to ukáže, aby ich znali, vážili si ich a povďační boli za ne. Sv. Pavel apoštol píše: „*No my sme nedostali ducha tohoto sveta, ale Ducha, ktorý je z Boha, aby sme vedeli, čo sa nám darovalo.*“⁴ A Matka Božia tiež dobre znala tie veľké dary a milosti, ktoré mala a dostala od Boha: „*Zvelebuje duša moja Pána, lebo veľké veci učinil mi ten, ktorý je mocný.*“⁵ To sa neprotiví poníženosti a dokonalosti, ale skôr ide spolu s veľkou a vysokou poníženosťou, preto ju aj volajú svätí poníženosťou veľkých a dokonalých ľudí.

Tu je však veľké nebezpečenstvo a omyl, na ktorý nás svätí upozorňujú. Niektorí si totiž myslia, že majú väčšie dary, ako dostali. V tom omyle bol aj ten biedny, ktorému Boh odkázal v Zjaveniach: „*Hovoriš: „Som bohatý a mám hojnosť, a ničoho nepotrebujem“, a nevieš, že si ty biedny a úbohý a chudobný a slepý a nahý.*“⁶ V tom istom omyle bol aj ten farizej, ktorý ďakoval Bohu, že nie je

³ Ex 34, 29 — ⁴ I Kor 2, 12 — ⁵ Luk 1, 46—49 — ⁶ Zjav 3, 17

ako iní ľudia. Myslel si, že má, čo nemal, že je preto lepší, ako druhí. Niekedy tak tajne a skryto sa vkradne v nás tá pýcha, že ani nebadáme, akí sme namyslení, ako vysoko ceníme sami seba. Preto dobré je zavše mať otvorené oči na cudzie čnosti, a na svoje zavreté. Žime stále v svätej bo-
jazlivosti, ktorou istejšie zachránime si dary Bo-
žie.

Naostatok však náš Pán nie je viazaný týmto pravidlom, on vedie svojich rozličnými cestami. Niekedy ako sv. Pavel píše, chce svojim sluhom preukázať tú zvláštnu milosť, že im dá poznať dary, ktoré z jeho ruky dostali. Vtedy zdá sa ťažšou táto otázka. Akože môžu títo svätí a duchovní ľudia, čo vedia a vidia, aké veľké dary dostali od Boha, považovať sa naozaj za najmenších, a povedať o sebe, že sú najväčší hriešnici na svete? Keď niekoho Pán tou cestou vedie, na ktorej zakryje mu svoje dary, aby nevidel v sebe nijakej čnosti, len samé chyby a nedokonalosti, vtedy vec nie je tak ťažká. Ale pri tých druhých ako je to možné? Všetko toto je možné. Len buď ponížený, ako sv. František, a porozumieš, ako. Spoločník sa ho pýtal, ako môže o sebe také niečo myslieť a hovoriť. Serafický otec odpovedal: Naozaj verím, keby Boh bol nejakému lotrovi alebo najväčšiemu hriešnikovi toľké milosrdenstvá a toľké dobrodenia preukázal, ako mne, ten by bol o veľa lepší, ako ja, a viac by mu bol ďakoval. A tiež naopak verím, keby Boh odňal odo mňa ruku a opustil by ma, robil by som horšie veci, ako všetci ľudia, a stal by som sa zpomedzi všetkých najhorším. A

preto som väčší hriešnik a väčší nevďačník, ako všetci ľudia.

To je dobrá odpoveď, hlboká poníženosť a predivná nauka. Že svätí tak znali sami seba a tak smýšľali, snížili sa až po zem a k nohám iným, a považovali sa naozaj za najväčších hriešnikov na svete. Zasadili a dobre polievali v srdci poníženosť, ktorá je poznaním svojej slabosti a núdze. Dobre vedeli, čo sú a čo majú sami od seba. Boli presvedčení, že keby ich Boh opustil a neudržiaval stále, boli by najväčší hriešnici na svete. Preto sa aj mali za takých. A na dary a milosti, ktoré obsiahli od Boha, pozerali nie ako na vlastné, ale ako na cudzie a na vypožičané. To nielen ich nehatilo a nebalamútilo, aby vytrvali v poníženosti a v nízkosti, aby sa považovali za najmenších zmedzi všetkých, ale im ešte pomáhalo na to, lebo sa im zdalo, že ich neužívajú, ako treba. Takýmto činom môžeme sa obrátiť v hocktorú stranu a pozerat', či na to, čo je naše vlastné, či na to, čo máme od Boha, a najdeme dosť príležitosti uponižiť sa a považovať sa za najmenších.

Sv. Gregor rozmýšľa nad slovami, ktoré povedal Dávid Saulovi, keď ho v jaskyni, do ktorej vošiel, zabiť mohol, ale mu prepáčil a nechal ho odísť. Tu mu totiž Dávid zďaleka privolával: „*Koho prenasleduješ, kráľu izraelský? Koho prenasleduješ? Psa mŕtveho prenasleduješ a jednu blchu.*“⁷ Svätý píše: Dávid už bol za kráľa pomazaný. Od proroka Samuela, ktorý ho pomazal, vedel, že Boh chce odňať kráľovstvo Saulovi a jemu ho dať. Pritom všetkom však uponižil sa pred

⁷ I Kráľ 24, 15

ním, hoci vedel, že Boh ho nad neho povýšil, že je pred Bohom lepší, ako on. Učme sa z toho mať za menších od druhých, o ktorých nevieme, na akom stupni sú pred Bohom.

HLAVA XXXV

TRETÍ STUPEŇ PONÍŽENOSTI JE PROSTRIEDKOM PRE- MŔT VŠETKÉ POKUŠENIA A NADOBUDNÚT SI ČNOSTI

Cassian hovorí, že medzi dávnymi otcami zakorenilo sa toto presvedčenie, ktoré bolo ako prvou zásadou, že nikto nemôže dosiahnuť čistotu srdca ani dokonalosť v čnostiach, kto prv nepoznal a neuznal, že všetka jeho usilovnosť a námaha nestačí na to bez osobitnej pomoci a milosti Božej, ktorý je hlavný pôvodca a darca všetkého dobrého. Táto vedomosť, hovorí, nesmie byť iba myšlienková, ako keby sme to boli počuli alebo čítali alebo ako by nás tomu viera učila, ale musí byť zo života a zo skúsenosti čerpaná, a musí nás tak preniknúť, musíme sa v nej tak upevniť, ako keby sme ju videli očami a chmatali rukami.

To je to isté, ako čo sme za tretí stupeň poníženia označili. O tejto poníženi treba rozumieť tie mnohé miesta sv. Písma, ktoré sľubujú poníženým milosti bez počtu. Preto svätí plným právom stavajú tento stupeň poníženia za najvyšší a za najdokonalší, za základ všetkých čností a za prípravu obsiahnuť od Boha všetky dary. Cassian ide tu dopodrobna. Hovoriac o čistote spomína, že na nadobudnutie čistoty nestačí nijaká námaha, doiaľ sa zo skúsenosti nepresvedčíme, že z vlast-

ných síl nevládzeme si ju nadobudnúť, iba veľkodušnosť a milosrdenstvo Božie môže ju nám dať. Sv. Augustín je tiež toho náhľadu. Prvým a najhlavnejším prostriedkom nadobudnúť si a zachovať dar čistoty je poníženosť, keď nemyslíš, že môžeš niečo, že tvoja usilovnosť stačí, ale uznáš, že zasluhuješ ztratit ju, ak sa o to opieraš; poníženosť, keď uznáš, že je to dar Boží, ktorý má prísť shora, a na to sa opierať v úfnosti.

Preto povedal ktorýsi stavec zpomedzi dávnych otcov, že človek dotiaľ trpí pokušenia v tele, do kiaľ neuzná, že čistota je dar Boží, a nie vlastná sila. Potvrďuje to Paladius príkladom o Mojžišovi opátovi, ktorý silný telom, ale hriechy dušou zo srdca sa obrátil k Bohu. Na začiatku mal veľké pokušenia, najmä so stránky nečistoty. Na radu otcov užíval prostriedky, aby ich premohol. Modlil sa toľko, že šesť rokov v noci dlho ostal na nohách, aby nezaspal, a modlil sa. Vefa robil, iba trochu chleba jedol, chodil do ciel starších mníchov a nosil im vodu, ťažko sa umŕtvoval. Tým všetkým nepodarilo sa mu premôcť pokušenia, horel v nich, a bol v nebezpečenstve padnúť a opustiť mníšsky život. V tomto trápení prišiel opät Izidor a povedal mu v mene Božom: Odteraz tvoje pokušenia v mene Ježiša Krista nech prestanú! A tak sa aj stalo: nikdy viac sa nevrátily.

Svätý mu potom vysvetlí, prečo mu Boh nedal zvíťaziť nad pokušeniami prv: Aby si sa nechválil a nespýšnel, že vlastným cvičením si ich premohol, preto Boh dopustil toto pre tvoj pokrok. Mojžiš nenadobudol si dar nedôvery oproti sebe, aby si ho nadobudol a neupadol do pýchy, Boh

ho opustil tak dlhý čas, že pri takých svätých a ťažkých cvičeniach nezmáhal úplne nad pokušeniami, nad ktorými iní menšou námahou zvíťazia.

Dľa Paladiusa to isté sa prihodilo opátovi Pachomiusovi. Šesťdesiat rokov trápily ho nečisté pokušenia. Prísahou tvrdil, že pred päťdesiatym rokom neprestajne mu prichodilo bojovať za dvanásť rokov, a to tak že nebolo dňa ani noci, kedy by ho tento hriech nebol napadol. Robil všeličo, aby sa oslobodil od týchto pokušení, ale nič nepomohlo. Jedného dňa, ako práve bedákal myslieť si, že ho Pán opustil, počul v srdci hlas, ktorý mu povedal: Vedz, že Boh preto dopustil na teba tento prudký boj, aby si poznal svoju slabosť a chudobu, jak málo alebo skorej nič nevládzeš sám, preto sa pred ním uponížil, neúfal v sebe, ale vo všetkom k nemu sa utiekal a jeho prosil o pomoc. Povedal, že toto poučenie ho tak potešilo a posilnilo, že viac necítil nijakého takého pokušenia. Boh chce, aby sme všetku svoju úfnosť v ňom skladali, a nie v sebe, ani v svojich prostriedkoch a usilovnosti.

To je učenie nielen sv. Augustína, Cassiana a dávnych otcov, ale samého Ducha svätého, ktorého slová práve ideme uviesť. V knihe Múdrosti dáva nám ho výslovne teoreticky a spolu i prakticky. *„Keď som zvedel, že ináč nemôžem byť zdržanlivým, len keď mi to Boh dá, a už toto bola múdrosť, vedieť, či je to dar: pristúpil som k Pánovi a prosil som ho . . . z celého srdca.“*¹ *„Zdržanlivým byť“* značí všeobecne úzdiť a premáhať všetky náruživosti a zlé náchylnosti, nielen náru-

¹ Múdr 8, 21

živost proti čistote. To značí aj inde: „*Nijaká cena nevyváži zdržanlivú dušu.*“² Písmo tým chce povedať, nič nie je tak cenné, nič neváži tolko, ako duša, ktorá na úzde drží všetky žiadosti a náklonnosti, aby neprekročily hranice čnosti a rozumu. Šalamon teda hovorí: Keďže som vedel, že bez osobitného daru Božieho nemôžem tieto žiadosti a náruživosti duše a tela držať na prostrednej ceste pravdy a čnosti, aby niekedy ju neprekročily, a toto bola už veľká múdrosť, preto som sa obrátil k Pánovi a prosil som ho zo srdca. To je jediný prostriedok byť zdržanlivým, úzdiť a spravovať náruživosti, držať ich v medziach, zviazať nad všetkými pokušeniami a nadobudnúť si všetky čnosti. Dobre vedel to prorok, lebo hovorí: „*Jestli Pán nestavia domu, darmo sa ti namáhajú, ktorí ho stavajú. Jestli Pán nechráni mesta, darmo bdie ten, kto ho nestráži.*“³ On nám dal všetko dobré, on nám aj bráni a chráni, čo nám dal, bez neho daromná je všetka naša námaha.

² Sir 26, 20 — ³ Žlm 126, 1

HLAVA XXXVI

PONIŽENOSŤ NEPROTIVÍ SA PODUJÍMAVOSTI

Sv. Tomáš toto hovorí o podujímavosti. S jednej stránky svätí a Evanjelium spomínajú, že poníženosť je potrebná. S druhej stránky zas veľmi je potrebná aj podujímavosť, najmä tým, čo majú vážne povinnosti a úrady. Tieto čnosti zdajú sa protiviť jedna druhej. Podujímavosť je čnosť podobraf sa a vykonať veľké a vznešené veci, ktoré sú hodné úcty. I jedno i druhé zdá sa protiviť poníženosti. Podobraf sa na veľké veci nezodpovedá jej, lebo jeden stupeň poníženosti je: uznať a vyznať, že nie som hoden a nie som súci na nič. Podujaf sa však na čestné veci, zdá sa tiež protiviť, lebo ozajstne ponížený má byť ďaleko od každej úcty a túžby po váženosti.

Na toto dobre odpovedá sv. Tomáš. Hovorí, že na oko protivia sa tieto dve čnosti, ale v ozajstnosti nijaká čnosť nemôže sa protiviť druhej. A najmä čo sa tých dvoch týka, poníženosti a podujímavosti, keď si ich pozorne, dôkladne pozremo, uvidíme, že nielen nie sú protivné, ale sú veľmi blízke a jedna od druhej veľmi závisí. Čo sa týka totiž prvého, podoberať sa na veľké veci, čo je vlastnosťou podujímavého, nielen sa neprotiví poníženému, ale je skorej jeho vlastnosťou, a iba on môže niečo takého dobre vykonať. Keby sme

pri podujatí veľkých vecí v svojich silách dôverovali, to by bola opovážlivosť a pýcha. Lebo na aké veľké veci, ba na aké malé môžeme sa podobrať opierajúc sa na vlastné sily, keď sami od seba nestačíme mať ani jednu dobrú myšlienku? „*Nie, že by sme boli dostatoční niečo myslieť od seba, ako by zo seba,*“¹ píše sv. Pavel. Silným základom tejto čnosti podoberať sa na veľké veci je nedôverovať v seba, ani v nijakých ľudských prostriedkoch, ale úfať v Bohu, čo je opravdivá poníženosť.

„*Kto je tá, čo tam vychádza z púšti, oplývajúc rozkošami, opretá na svojho milého?*“² Sv. Bernard vysvetľuje tieto slová a hovorí, že všetká naša čnosť a sila a dobré skutky majú sa opierať o nášho milého. Spomína aj príklad sv. Pavla. Apoštol v Liste Korintanom rozpráva, koľko sa natrápil, koľko narobil za rozšírenie Evanjeliuma a za upevnenie Cirkvi a naostatok povie, že viac pracoval, ako všetci ostatní apoštoli. Sv. Bernard zvolá: Dávaj pozor, svätý apoštolu, aby si to mohol povedať, a nebol zatratený. Pozri, hneď sa opiera o svojho milého: „*No nie ja, ale milosť Božia so mnou.*“³ A v Liste Filipanom hovorí o sebe: „*Všetko môžem.*“ Ale hneď sa oprie o svojho milého: „*Skrze toho, ktorý ma posilňuje.*“⁴ V Bohu všetko vládžeme, s milosťou Božou na všetko sme súci, na to sa nám treba opierať, to má byť základom našej podujatosti a duchovnej veľkosti. To isté hovorí aj prorok Izaiáš: „*Ti, ktorí dúfajú v Pánovi, obnovujú sily.*“⁵ Zamenia silu ľudskú,

¹ II Kor 3, 5 — ² Pies 8, 5 — ³ I Kor 15, 10 — ⁴ Fil 4, 13
⁵ Iz 40, 31

ktorá je iba slabosť, s Božou silou. Zamenia svoje slabé rameno z tela s ramenom Pánovým. Takto stanú sa silnými a mocnými na všetko, lebo v Bohu môžu všetko. Pekne hovorí preto sv. Lev pápež: Nič nie je ťažké poníženým, nič ostré tichým. Naozaj ponížený je smelý a silný podobrat sa na veľké veci, nič nie je mu ťažké, lebo nedúfa v sebe, ale v Bohu a o neho sa opiera. „*My v Bohu dokážeme silu: a on na nivoč tých obráti, ktorí nás sužujú.*“⁶ Ponížený v Bohu všetko vládze. My potrebujeme smelého a silného ducha, dôvery v Bohu, ktoré nám dodávajú vôle plniť svoje povinnosti. Sami v sebe máme teda byť ponížení, lebo vieme, že nič nestojíme a na nič nie sme, ale v Bohu, jeho pomocou a milosťou máme byť smelí a posilnení podujat sa na veľké veci.

Sv. Bazil prízvukuje to vo vysvetlení slov Izaiáša: „*Hľa, tu som ja, a pošli ma.*“⁷ Boh chcel niekoho poslať k ľudu kázať. Keďže však on účinkuje v nás s našou vôľou a s našim súhlasom, pýtal sa ho: „*Koho pošlem? A kto nám pôjde?*“ Odpovedal prorok: „*Hľa, tu som ja, a pošli mňa.*“⁸ Sv. Bazil podotýka, že prorok nepovedal: Pane, ja pôjdem, ja to vykonám; on bol ponížený, znal svoju slabosť, videl, že podobrat sa na takúto veľkú vec, ktorá presahuje jeho sily, bola by opovážlivosť. Preto povedal: Pane, tu som, som hotový prijať, čo mi sveríš. Pošli ma, ak ma pošleš, pôjdem. Ako by bol povedal: ja nie som súci na takúto vysokú úlohu, ale ty ma môžeš urobiť súcim, ty môžeš dať do úst slová, ktoré obrátia srdcia. Keď ma pošleš, môžem ísť, a budem súci, lebo

⁶ Žlm 59, 14 — ⁷ Iz 6, 8 — ⁸ Tam

pôjdem v tvojom mene. Boh povedal: „*Id.*“ Vidíš, podotýka sv. Bazil, ako bol prorok Izaiáš povýšený za kazateľa a za apoštola, lebo vedel ponížene odpovedať. Neopovážal sa sám od seba ísť. Znal svoju nesúcosť a slabosť. V Bohu skladal všetku svoju úfnosť. Bol presvedčený, že v ňom všetko môže, a keď on ho pošle, môže ísť. Preto ho Boh prijíma a posielala ako kazateľa, vyslanca a apoštola svojho. To má byť našou smelosťou a podujatosťou, čo sa týka veľkých vecí. Preto sa nezarmúť a neztrať vôľu pre svoju slabosť a nesúcosť. Pán povedal Jeremiášovi: „*Nehovor: Dieťa som; lebo k všetkému, k čomu ťa pošlem, pôjdeš; a všetko, čo rozkážem, budeš hovoriť. Neboj sa ich tvári, lebo ja som s tebou.*“⁹ V tomto ohľade teda poníženosť neprotiví sa podujímavosti, ale skôr je jej koreňom a základom.

Podujímavý túži po veľkých veciach, ktoré sú hodné úcty. To sa tiež neprotiví poníženosťi. Lebo ako sv. Tomáš hovorí, podujímavý netúži po tom pre ľudskú úctu, ani nie to je jeho cieľom: zasluhuje ju síce, ale nestará sa o ňu, ani si jej neváži. On si natoľko neváži ani úctu ani neúctu, že okrem čnosti nepovažuje nijakú vec za ozať veľkú, a len z lásky k nej dá sa na veľké veci, nevážiac si úcty ľudskej. Čnosť je čosi tak vznešeného, že ľudia ju nemôžu dostatočne uctiť, ani odmeniť, iba Boh môže jej dať česť a odmenu. Podujímavý teda za nič nemá svetskú česť; jemú je ona nízka, bez ceny. Jeho túžba vyššie siaha. Jedine láska k Bohu a k čnosti pohýňa ho robiť veľké veci, všetkým ostatným opovrhuje.

⁹ Jer 1, 7, 8

Aby kto mal srdce, ktoré tak vysoko a šľachetne smýšľa, ako podujímavého, na to je potrebná veľká poníženosť. Musíš byť veľmi ponížený, aby si dosiahol dokonalosť, v ktorej by si so sv. Pavlom mohol povedať: „*Viem sa i uskromniť, viem i hojnosťou oplývať (všade a všetkému som navykol), i nasýteným byť, i hladovať, i hojnosťou oplývať, i núdzu trpieť.*“¹⁰ Silný základ poníženosti a nebeskej múdrosti je potrebný, aby sa nás tak prudké a protivné vetry, ako je česť, a potupa, pochvaly, a očerňovania, priazeň a prenasledovanie nedotkli a nepomútili nás, že by sme ostali v tom istom stave. „*V oslave i potupe, pri zlopestnosti i dobrej povesti, jako sudcovia, a predsa pravdomluvní, jako neznámi, a predsa známi, jako umierajúci, hľa, žijeme, jako skárani, ale nie usmrtení.*“¹¹ Nevieš, či by si sa i v hojnosti vedel uskromniť, jako apoštol. Byť chudobným a žobovať, putovať a ostať poníženým, lebo ťa nectia a vysmieávajú sa ti, hádam to ti ide. Ale byť poníženým v úcte, na katedre, na kazateľnici a vo vysokých úradoch, neviem, či vieš. Ah! ani anjeli v nebi nevedeli to, spyšneli, a upadli.

Boetius hovorí: Každé položenie budí v nás obavu, ale viac sa treba báť šťastia, ako nešťastia. Ťažšie je zachovať sa v poníženosti pri úcte a vážnosti sveta, vo vysokých úradoch a povinnostiach, ako v nízkych a ponížených, ako v potupe, lebo tieto veci dýchajú poníženosťou, kým prvé pýchou: „*Znalosť nadýma.*“ Učenosť a iné vysoké veci robia človeka namysleným a pyšným. Preto hovoria svätí, že poníženosť veľkých a dokona-

¹⁰ Fil 4, 12 — ¹¹ II Kor 6, 8, 9

lých ľudí je vedieť ostať poníženým pri veľkých daroch a milostiach, ktoré dostali od Boha a pri úcte a váženosti sveta.

O sv. Františkovi rozprávajú jednu udalosť, ktorá zdá sa inakšou, ako tá, keď sa pustil nohami blato miesiť, aby mohol vyhnúť úcte, ktorú mu chceli preukázať. Raz prišiel do ktoréhosi mestečka, kde ho pre veľký chýr jeho svätosti veľmi slávnostne prijali. Každý bežal mu rúcho, ruky a nohy bozkaf, čomu sa on vôbec nespieral. Spoločník sa nazdal, že svätý sa tejto úcte teší. Táto myšlienka ho tak pokúšala, že naostatok ju povedal. Svätý mu odpovedal: Tento ľud, bratku, nič nerobí v porovnaní k úcte, ktorú by mal preukázať. Táto odpoveď ešte viac zarazila spoločníka, lebo jej nerozumel. Potom mu svätý vysvetlil ju: Bratku, túto slávu, čo mne dávajú, nepripisujem sebe, ale Bohu, komu aj patrí. Ja ostávam v svojej nízkości. Ľudia sa tešia tomu, lebo uznávajú a ctia Boha v jeho stvorení. To uspokojilo spoločníka, ktorý obdivoval dokonalosť svätého. A plným právom, lebo byť považovaným a cteným ako svätý (čo je najväčšia úcta, akú kto môže dostať), a vedieť dať Bohu slávu, ktorému patrí, sebe však nepripisovať ničoho, nemá v tom nijakej márnej potechy, ale ostať v svojej poníženosti a nízkości, akoby človek nemal ničoho, a tá česť nepatrila jemu, ale druhému, — to je veľká dokonalosť a hlboká poníženosť.

Túto poníženosť treba sa nám usilovať dosiahnuť milosťou Božou. A najmä nám, ktorí sme povolani, nie aby sme dakde v kúte sedeli, ale aby sme vysoko, ako mesto na hore, alebo svieca na

svietniku, stáli, a svietili svetu. Ale na to je potrebný silný základ v poníženosti a so svojej stránky veľká túžba po opovrhnutí a po potupe. To zas vyplýva z poznania vlastnej núdze, nízkosti a ničoty, aké mal sv. František, keď sa dal hlinu miesiť, aby ho mali za blázna. Z toho hlbokého poznania, čo o sebe mal, povstala v ňom tá túžba, aby ho nemali za nič. Tak sa potom stalo, že keď ho oslavovali, bozkali mu šaty a nohy, nespýšnel, ani viac nemyslel o sebe, ale ostal taký ponížený, ako keby nič sa nebolo s ním stalo: všetkú úctu pripisoval Bohu. Čo sa jak protivnými zdajú tieto dve veci u sv. Františka, predsa vyrástly ony z toho istého koreňa a z toho istého ducha poníženosti.

HLAVA XXXVII

INÉ DOBRÉ STRÁNKY TRETIEHO STUPŇA PONÍŽENOSTI

Ako Dávid nashromaždil veľa zlata a striebra a veľa materiálu na chrám, obetoval to Bohu a povedal: „*Tvoje sú všetky veci: a čo sme z tvojej ruky prijali, dali sme tebe.*“¹ Tak treba i nám postupovať a hovoriť pri všetkých dobrých skutkoch. Všetké naše dobré skutky tvoje sú, Pane, my ti iba to dávame, čo si nám ty dal. Pekné sú slová sv. Augustína: Kto ti vypočíta svoje zásluhy, čo iného ti vyčítuje, ako tvoje dary? Tvoja nekonečná veľkodušnosť a dobrota chce, aby tvoje dary staly sa našimi zásluhami. Preto keď nás odmeňuješ, svoje dobrodenie odmeňuješ, za jeden dar dávaš nám druhý, za jednu milosť druhú. „*Milosť na milosť.*“² Pán ako kedysi Jozef neuspokojí sa tým, že nám dá zbožie, on dá i peniaze a cenu, za ktoré sme zbožie kúpili. „*Milosť a slávu Pán dáva.*“³ Všetko je od Boha, preto všetko máme jemu pripisovať a vrátiť.

Dobry a výborný zisk je na tom trefom stupni ponížnosti: je to opravdivé uznanie a ďakovanie za dobrodenia Božie. Každý vie, ako odporúča Písmo sv., aby sme ďakovali Bohu. Vidíme, že ako Pán preukázal ľudu nejaké väčšie dobrodenie, hneď nariadil nejaký sviatok na pamiatku toho. Povďačnosť totiž veľmi pomáha dostať nové dary

¹ II Par 29, 14 — ² Ján 1, 16 — ³ Žlm 83, 12

a milosti. A to sa robí na tomto trefom stupni poníženosti, ktorý, ako vieme, v tom pozostáva, že človek nepripisuje sebe ničoho, ale všetko Bohu a jemu dáva slávu za všetko. A práve v tom je opravdivá povďačnosť a ďakovanie, a nielen povedať ústami: Ďakujem ti, Pane, za tvoje dary. Pravda, i ústami treba nám Boha chváliť a ďakovať mu. Ale keď len ústami budeš mu ďakovať, to sa mu iba poďakuješ, a nie ďakuješ. Ak sa teda chceš nielen poďakovať Bohu, ale i ďakovať mu, a nielen ústami, ale i srdcom i skutkom, musíš uznať, že všetko dobré, čo máš, od Boha je, a jemu pripisovať všetko a za všetko jemu slávu vzdávať, nič pre seba nezadržiaca. Takto sa človek vyzlečie zo slávy, ktorá nie je jeho, a oddá ju Bohu, ktorému vlastne patrí.

Tomu nás učí i Spasiteľ, keď po uzdravení desať prašivých, z pomedzi ktorých iba jeden prišiel sa poďakovať za dobrodenie, povedal: „*Nenašiel sa, čo by sa bol vrátil a vzdal chválu Bohu, leda tento cudzozemec?*“⁴ Boh zas takto napomína synov izraelských, aby boli povďační a nezabudli na obsiahnuté dobrodenia: „*Dávaj pozor a chráň sa, aby si niekedy nezapomenul na Pána Boha svojho . . . nepozdvihlo sa tvoje srdce a nepamätal by si na Pána Boha svojho . . . aby si nepovedal vo svojom srdci: Moja sila a moc mojej ruky toto všetko mi zaopatřily.*“⁵ Bolo by to zabudnutie na Pána Boha a najväčšia nevďačnosť pripisovať sebe dary Božie. Takáto myšlienka ani ti na um nech nepríde: „*Avšak pamätaj na Pána, svojho Boha, že on dal ti sily, aby splnil svoju*

⁴ Luk 17, 18 — ⁵ Deut 8, 11, 14—17

smluvu.“⁶ On ti dal sily na to, nie pre tvoje zásluhy, ale že to slobodne sľuboval dávnym otcom. To je povďačnosť a vďaka, ktorú od nás žiada Boh za svoje dobrodenia a za milosti: „*Obef chvály ma ctí.*“⁷ „*Kráľu však vekov nesmrteľnému, neviditeľnému, samému Bohu, česť a sláva.*“⁸

Z toho nasleduje iné dobro a veľký ošoh. Opravdive ponížený, hoci má veľa darov od Boha, a hoci ho celý svet ctí a vysoko váži, necení zato sám seba viac, lebo silne je presvedčený o svojej nízkosti, ako by nič nemal z toho, čo iní vidia v ňom. Vie dobrý rozdiel robiť medzi tým, čo je cudzie, a čo je jeho vlastné, a každému dá, čo mu patrí. Preto na dary a na dobrodenia, ktoré dostal od Boha, nehľadá ako na svoje veci, ale ako na cudzie a na vypožičané. Stále má pred očami svoju slabosť a núdzu a to, čo by sa s ním stalo, keby ho Boh opustil a neprestajne neudržiaval a nechránil. Čím viac darov má od Boha, tým viac sa uponíži a zahanbí. Sv. Doroteus pekné podobenstvá má o tom. Keď je veľa ovocia na strome, konáre sa sohnú pod ťarchou a niekedy sa aj zlomia. Na ktorom stromu však nieto ovocia, na tom konáre stoja rovno hore. Keď sú klasy plné zŕn, sohnú sa, že sa nazdáme, ako by sa išly zlomiť. Ktoré klasy však rovno stoja, tie sú prázdne. Práve tak je to aj v duchovnom živote. Tí, čo sú prázdni, tí si vykračujú, nosia hore hlavu a myslia o sebe, že sú niečo veľkého. Tí zas, čo sú plní ovocia a darov Božích, tí chodia ponížení a zahanbení.

⁶ Tam 18, — ⁷ Žlm 49, 23 — ⁸ I Tim 1, 17

Sluhovia Boží pre tie isté dary, ktoré dostali, len sa viac uponížuju a hanbia a obávajú. Sv. Gregor hovorí, že ako toho radosť, čo dostal veľkú pôžičku, mierni to vedomie, že je povinný to vrátiť, a starosť, či bude môcť na čas dlžobu zaplatiť, tak je to aj s poníženým: čím viac darov dostal od Boha, tým väčším dlžníkom sa cíti a väčšiu povinnosť má vernejšie mu slúžiť. Zdá sa mu, že za väčšie milosti neslúži mu lepšie, ani mu väčšiu povďačnosť nepreukazuje. Je istý, že keby Boh druhému bol dal, čo jemu dal, ten by bol lepšie to použil, bol by sa stal lepším, ako on, a bol mu vrúcnejšie ďakoval. Tieto myšlienky veľmi pohýňajú sluhov Božích, aby sa uponížili a zahanbili. Vedia, že budú počť dávať nielen z hriechov, ale i z dobrodení, vedia, že komu dali veľa, od toho budú aj žiadať veľa, a komu viac sverili, od toho aj viac budú vyžadovať. *„Od každého totiž, ktorému sa mnoho dalo, bude sa mnoho požadovať; a komu mnoho sverili, na tom budú viac pohľadávať.“*⁹ Opát Makarius hovorí, že ponížený pozerá na dary Božie, ako nejaký pokladník. Ani na um nepríde mu pýšiť sa nimi, ale skôr trápi ho starosť pre počet, ktorý budú žiadať od neho, keby jeho vinou niečo sa ztratilo.

Z toho vyplýva iný osoh. Naozaj ponížený níkým neopovrhne, nikoho necení málo pre hriechy, do ktorých druhý upáda. Ani nespýšnie, ani sa viac neváži, ako druhého, skorej býva mu to príležitosťou uponížiť sa, keď vidí druhého upadnúť. Vie, že on a ten, čo upadol, tvoria jedon celok, že keď upadol druhý, upadol i on so svojej stránky.

⁹ Luk 12, 48

Lebo, ako sv. Augustín hovorí, niet hriechu, ktorého sa jeden dopustí, aby sa toho nemohol druhý dopustiť, ak ho premocná ruka Božia nechráni. Preto ktorísi zo starých otcov, keď počul o niekom, že upadol, horko zaplakal a povedal: Dnes on, zajtra ja. Ako on mohol upadnúť, tak môžem i ja, lebo som krehký človek ako on. Človek som, a preto nič nemám na sebe cudzie, čo je ľudské. Je to osobitný dar Pánov, že som neupadol. Svätí nám dobrú radu dávajú. Keď vidíme slepého, hluchého, chromého alebo chorého, považujeme to za dobrodenie a ďakujeme Bohu, že nás nestvoril slepých, hluchých, chromých, nemých ako iných. Podobne treba nám myslieť, keď vidíme iných dopúšťať sa hriechov, do ktorých by sme i my boli upadli, keby nás nekonečne milosrdný Pán nebol od nich zachránil. Takto sa sluhovia Boží zachovávajú v poníženosti, neopovážia sa druhých menej ceniť a hnevať sa na nich pre ich chyby a hriechy. Dobre hovorí sv. Gregor: Opravdivá spravodlivosť ľutuje hriešnika, klamná sa hnevá na neho. Takí sa môžu obávať, ako sv. Pavel píše: „*Hľaď na seba, aby si ty nebol pokúšaný.*“¹⁰ Nech P. Boh takých chráni, aby v tom, čo u druhých odsudzujú, sami boli pokúšaní, žeby zo skúsenosti vedeli, aká je ľudská krehkosť; lebo obyčajne to býva trestom za tento hriech. Ktorísi zo starých otcov v troch veciach odsúdil spolubratov, a sám do tých istých upadol: „*Aby poznali pohani, že sú ľudia.*“¹¹ Učme sa zo skúsenosti, že i my sme ľudia, a neodsudzujme nikoho, ani nikým neopovrhujme.

¹⁰ Gal 6, 1 — ¹¹ Žlm 9, 21

HLAVA XXXVIII

AKÉ MILOSTI DÁVA BOH PONÍŽENÝM

Šalomon hovorí o Božskej múdrosti: „*Spolu s ňou prišlo mi všetko dobré.*“¹ To isté možno povedať aj o poníženosti, lebo ten istý mudrc hovorí: „*Kde je pokora, tam je aj múdrosť*“² a inde píše, že byť poníženým je najväčšia múdrosť. Dávid zas nám pripomína, že Boh „*dáva múdrosť maličkým.*“³ To učí sv. Písmo v Starom a Novom Zákone; sľubuje nám veľké dary a milosti od Boha. Pravda raz spomína ponížených, druhý raz maličkých, zas chudobných duchom, ale tými výrazmi myslí opravdive ponížených. „*Na kohože mám hľadiť, len na chudobného a skrúšeného duchom a trasúceho sa pred mojím slovom?*“⁴ Na týchto pozerá Boh, a dáva im milosti a dary. A sv. Peter a Pavel píše: „*Boh sa protiví pyšným, ale poníženým dáva milosť.*“⁵ To isté povedá i Matka Božia v chválospeve: „*Sosadil mocných s prestola, a povýšil ponížených. Hladných nakrmil dobrými vecmi, a bohatých prepustil na prázdno.*“⁶ Dávid prorok podobne píše: „*Ty pomáhaš ľudu súženému: ale oči pyšných ponižuješ.*“⁷ A Spasiteľ hovorí: „*Kto sa povyšuje, bude ponížený, a kto sa ponižuje, bude povýšený.*“⁸ Ako be-

¹ Múd 7, 11 — ² Prísł 11, 2 — ³ Žlm 18, 8 — ⁴ Iz 66, 2 —
⁵ I Pet 5, 5 — ⁶ Luk 1, 52—53 — ⁷ Žlm 17, 28 — ⁸ Luk 14, 11

žia potoky po dolinách: „*Ktorý vypúšťaš prame-
ne v údolí*“⁹ tak sa valia vody milosti na poníže-
ných. A ako doliny od veľa vody stávajú sa úrod-
nými: „*údolia rozhojňujú sa obilím*“¹⁰ práve tak
i nížki, t. j. poníženi napredujú a prinášajú veľa
ovocia pre dary a milosti, ktoré dostávajú od Bo-
ha. Sv. Augustín hovorí, že poníženosť priťahuje
vysokého Boha: Vysoko je Boh. Keď sa však upo-
nížiš, sostúpi k tebe, ale keď sa k nemu pozdvi-
hneš, odíde od teba. Prečo? „*Lebo vznešený je
Pán a na ponížené hľadí, a vysoké z ďaleka po-
zná.*“¹¹ Ako toho nepoznáme, kto je ďaleko, tak
nepozná Boh pyšných, aby im dal milosti: „*Veru,
povedám vám, nepoznám vás.*“¹² Sv. Bernard ho-
vorí, že ako teplý vosk dobre je pripravený, aby
do neho vtlačili znak, tak pripravuje i poníženosť
dušu, aby prijala čnosti a dary Božie. Na hostine,
ktorú dal Jozef bratom, najmenší dostával naj-
lepšiu čiastku.

Ale vidme príčinu, prečo dvíha tak Boh poníže-
ných a dáva im toľko darov. Príčina je tá, že tak-
to všetko ostane doma. Ponížený sa nepovyšuje,
nič nepripisuje sebe, ale všetko úplne oddáva Bo-
hu a jeho oslavuje a chváli za všetko: „*Veliká je
moc Boha samého, a od ponížených ctený bý-
va.*“¹³ Takým môžem dobre robiť, myslí si Boh,
takým môžem majetok sveriť, odovzdať im svoje
dary a bohatstvo, tí nepovstanú proti mne, ani mi
neujdú s vecmi. Preto Boh zachádza s nimi ako so
svojimi. Všetka sláva a úcta ostane jeho. Veľký
pán alebo kráľ pokladá si za niečo krásneho, keď

⁹ Žlm 103, 10 — ¹⁰ Žlm 64, 14 — ¹¹ Žlm 137, 6 — ¹² Mat 25,
12 — ¹³ Sir 3, 21

dvihne niekoho z prachu, ako hovoria, a urobí ho, čím predtým nebol, dá mu, čo predtým nemal. V tom sa lepšie javí veľkodušnosť a spanilomyseľnosť kráľova. Sv. Pavel píše: „*Tento poklad máme v hlinených nádobách, aby vznešenosť bola z moci Božej, a nie z nás.*“¹⁴ Treba nám vedieť, že dar patrí Bohu, lebo hlina nemá nič takého v sebe. Preto dvíha tak Boh ponížených a dáva im toľko milosti, a pyšných necháva prázdnych. Pyšný totiž veľmi dôveruje sebe, dúfa v svojej usilovnosti a námahe, veľa sebe pripisuje, teší sa, keď veci sa daria, ako keby to všetko jeho sily a usilovnosť boli spravily. Všetko odoberie Bohu a utečie s úctou a so slávou, ktorá Božskej Velebnosti patrí. Ledva sa začneme modliť, trochu pobožne, a zjaví sa nám slzička v očiach, hneď si myslíme, akí sme my duchovní a ľudia modlitby, a niekedy sa i povyšujeme nad iných a nazdáme sa, že druhí nie sú tak ďaleko v duchovnom živote, ani neidú tak napred ako my.

To je príčina, prečo nám Pán nedáva väčších milostí, ba niekedy nám odoberie i tie, čo nám dal: aby sa dobro neobrátilo na zlo, zdravie na chorobu, liek na otravu, aby sme pre väčšie dary neboli prísnejšie súdení, ak by sme ich zle užívali. Kto je chorý a slabý na žalúdok, tomu ani z dobrého mäsa, na pr. z kuraciny, nedajú iba kúšтик, lebo viac by nestrovil, len sa pokazil. Ten olej proroka Elizea neprestal tiecť, kým boli nádoby, a keď už viac nádob nebolo: „*prestal olej.*“¹⁵ Taký je aj olej Božieho milosrdenstva, so stránky P. Boha nie je ohraničená: jeho milosti a milosrdenstvá ne-

¹⁴ II Kor 4, 7 — ¹⁵ IV Král 4, 6 — ¹⁶ Iz 59, 1

majú hraníc. „*Nie je ukrátená ruka Pánova.*“¹⁶ Ruka Pánova sa nemení, lebo Boh sa nemení, ani sa nemôže meniť, on je vždy ten istý. On je viac hotový nám dať, ako my prijať. Chyba je v nás: nemáme prázdnych nádob na olej milostí a milosrdenství Božích. Namyslení sme a veľa dúfame v svojich prostriedkoch. Poníženosť a poznanie samého seba vyzlečie človeka zo samého seba, a nedá mu dúfať v sebe a v ľudských prostriedkoch, sebe niečo pripisovať, ale všetko Bohu. Takýmto rozdáva Boh plnou rukou dary a milosti. „*Pokor sa pred Bohom, a očakávaj jeho ruku.*“¹⁷

¹⁷ Sir 13, 3

HLAVA XXXIX

PONIŽENOSŤOU DOPLNÍME TO, ČO NÁM CHYBUJE

Sv. Bernard hovorí: Nerozumný je ten, čo v inom dôveruje, ako v poníženosti, lebo u Boha, bratia, nemáme nijakého práva, keďže ho často urážame. Nemáme na nič práva, iba na trest. Keby sa človek chcel s Bohom hádať, píše Job, „*nemohol by mu odpovedať jedno na tisíc.*“¹ Čože nám teda zbýva, ako celou dušou sa poníženosti oddať, a ňou doplniť, v čom máme nedostatok? A že je tento prostriedok tak vážny, preto ho svätý často opakuje tými alebo inými slovami. Keď nemáš dost horlivosti, hovorí, dopln to poníženosťou zahanbenia. A sv. Doroteus spomína, že Ján opät tiež veľmi to odporúčal. Uponížme sa trochu, aby sme dosiahli spasenie duše. Keď pre slabosť nemôžeme robiť, aspoň sa usilujme uponížiť. Vtedy, úfam, budeme medzi tými, čo robili. Keď pre mnohé hriechy nemáš sily prisno sa kažať, kráčaj cestou poníženosti, lebo iného prostriedku niet, aby si bol spasený. Keď ti nejde modlitba, zahanb sa, keď sa nazdáš, že pre veľké veci nemáš vloh, uponíž sa, a tým doplníš, čo ti chýbuje.

Pozrime len, jak málo žiada od nás Pán, jak málom sa uspokojí. Zodpovedne našej krehkosti

¹ Job 9, 3

iba to chce od nás, aby sme znali sami seba a uponížili sa. Keby Boh od nás chcel, aby sme sa prísne pôstili, veľké pokuty robili, vysoko sa modlili, niektorí mohli by sa vyhovárať, že nemajú na to sily, nie sú súci na to. Ale uponížiť sa každý môže. Tu nemôže byť nijakej výhovorky. Tu nemôžeš povedať, že nemáš zdravia, sily, aby si sa uponížil, nie si na to súci. Niet nič ľahšieho, ako sa uponížiť, keď sa človek chce, hovorí sv. Bernard. To všetci môžeme, a sami v sebe máme dosť príčin na to: „*Poníženie tvoje . . . uprostred teba.*“² Nuž siahnime po poníženosti, a doplníme zahanbením, čo nám chýba z dokonalosti, a takýmto činom pohneme Boha k milosrdenstvu a k prepáčeniu. Ak si chudobný, ale ponížený, Boh sa tým uspokojí, ale keď si chudobný, a pritom pyšný, obrazíš ho veľmi. Zpomedzi troch vecí, ktoré dľa Mudrca nenávidí Boh, toto je prvá: „*Pyšného bedára.*“³ Ale ani ľudia ho nemajú radi.

Uponížme sa, aby nás Boh neuponížil, čo on obyčajne robieva. „*Kto sa povyšuje, bude ponížený.*“⁴ Ak nechceš, aby ťa Boh uponížil, uponíž sa sám. To je vážna vec, preto venujeme jej viac času. Sv. Gregor hovorí: Vieš, ako miluje Boh poníženosť, a ako nenávidí pýchu a namyslenosť? Zväčša privádza duše spravodlivých k dokonalosti, ale v jednom-druhom nechá ich nedokonalé, aby ich to mrzelo, hoci sa jagajú v čnostiach, aby pre veľké veci nespýšneli, keďže maličkosti nevládzu ešte premôcť. Takto sa potom, že úplne nezvíťazia, neopovážia namyslieť pre iné zdary.

To isté učí aj sv. Bernard a iní svätí všeobecne.

² Mich 6, 14 — ³ Sir 25, 4 — ⁴ Luk 18, 14

Tak sa vyjadruje sv. Augustín pri slovách: „*A bez neho nič sa nestalo.*“⁵ Sv. Hieronym zasa pri výklade slov proroka Joela: „*A nahradím vám roky, ktoré zožraly kobylky, chrobáky, sneh a húsenice.*“⁶ Boh nato stvoril tieto zvieratká, týchto malých červíkov, ktoré nás tak domrzajú, aby nás uponížil. Toho pyšného mohol Boh tiež krotiť a uponížiť medveďmi, levmi a hadami, ale chce ho skrotiť maličkými vecmi, muchami, komármi a žabami, aby takto lepšie ho uponížil v pýche. Preto, aby sme poníženi a zahanbení kráčali, dopúšťa Boh, že padneme do menších chýb, že nám niekedy maličké pokušenie, muška, také nič nedá pokoja. Keď tak pozremo, čo nás obyčajne znepokojuje a rozčulí, uvidíme, že sú to veci, ktoré nijakého významu nemajú: slovíčko, čo mi povedali, alebo ako mi to povedali, alebo že si zo mňa nič nerobia. Z komára, ktorý preletí v povetří, spravíme si tvrdzu; jedno s druhým spájame, a mrzíme sa. Čo by bolo, keby Boh bol poslal tígra alebo leva? Keď ťa komár tak uštipne, čo by bolo, keby prišlo na teba ťažké pokušenie? Z takýchto prípadov treba nám čerpať veľa poníženi a zahanbenia. Ak to dosiahneme, vtedy je to milostivé riadenie Božie, že takéto maličkosti neprestanú, hovorí sv. Bernard. Tie nám stačia, aby sme ostali ponížení.

Keď tieto maličkosti nestačia, vedz, že Boh pôjde ďalej, ale to, čo urobí, bude pre teba zlé. On tak nenávidí pýchu a namyslenosť, a tak rád má poníženosť, že v svojom spravodlivom a tajnom súde dopustí, aby kto upadol do ťažkých

⁵ Ján 1, 3 — ⁶ Joel 2, 25

hriechov, a uponížil sa, a to do nie hocjakých, ale do telesných hriechov, ktoré sú najohavnejšie, aby sa viac uponížil. Boh tresce, hovoria svätí tajnú pýchu známou nečistotou. Potvrdzujú to slovami sv. Pavla o pyšných filozofoch, ktorých Boh prepustil žiadostiam ich srdca: „*Nečistote, aby zhanobili svoje telá na sebe samých . . . hanebným žiadostiam.*“⁷ To dopustil Boh pre ich pýchu, aby sa zahanbili a uponížili, vidiac, že sa stali zvieratmi, ako Nabuchodonozor, so zverským srdcom, postupovaním a životom. „*Kto by sa nebál teba, o kráľu národov?*“⁸ Ktože by sa netriasol pred takýmto trestom, od ktorého väčšieho okrem pekla niet? Ba hriech je horší, ako peklo. „*Kto pozná silu tvojho hnevu: a z bázne pred tebou vie hnev tvoj sčítať?*“⁹

Svätí hovoria, že Boh užíva oproti nám dvojaké milosrdenstvo, veľké a malé. Malé milosrdenstvo navštevuje nás v malej núdzi, v dočasnej, ktorá sa iba tela týka; veľké nás zas navštevuje vo veľkej núdzi, aká je duchovná, ktorá sa duše týka. Keď sa Dávid vo veľkej núdzi cítil a nazdal sa, že ho Boh opustil a odsotil od seba, hlasno volal: „*Smiluj sa nado mnou Bože, podľa svojho veľkého milosrdenstva.*“¹⁰ Podobne je dľa svätých v Bohu malý a veľký hnev. Malým tresce, keď utratíme majetok, česť, zdravie a iné podobné veci, ktoré sa týkajú iba tela. Veľkým tresce dušu, dľa slov Jeremiáša: „*Hľa, meč preniká až do duše.*“¹¹ To isté hovorí Boh u Zachariáša proroka: „*Zahorel som hnevom veľkým proti bohatým*

⁷ Rím 1, 24, 26 — ⁸ Jer 10, 7 — ⁹ Žlm 89, 11 — ¹⁰ Žlm 50, 3 — ¹¹ Jer 4, 10 — ¹² Zach 1, 15

Boh opustí niekoho, a dá mu upadnúť do ťažkých hriechov z trestu za iné hriechy, vtedy sa Boh veľmi hnevá. To je trest nie otca, ale spravodlivého a prísneho sudcu. „*Ranou nepriateľa ranil som ťa, trestom ukrutným.*“¹³ A Mudrc píše: „*Hlboká jama sú ústa cudzej: na koho sa rozhneval Pán, padne do nej.*“¹⁴

Napokon pýcha je taká zlá vec, že niekedy je dobré a užitočné pre pyšného, že ho Boh takýmto trestom tresce, aby ho vyliečil z nej. Sv. Augustín hovorí: Opozím sa povedať, že pyšným užitočné je padnúť do niektorého jasného hriechu, aby sami sebe sa zhnusili, keď už padli, že sami sebe sa páčili. Mudrc tiež píše: „*Záhuby predchádza pýcha: a pred úpadkom nadúva sa duch.*“¹⁵ To isté hovoria i sv. Gregor a Bazil. Sv. Gregor pri hriechu Dávidovom sa pýta: Prečo nechal Boh tých, ktorých vyvolil na večný život, a ktorých obsypal veľkými milosťami, niekedy upadnúť do hriechov, a to do telesných hriechov? Preto, hovorí, lebo takíto niekedy pre veľké dary, ktoré dostali, upadnú do pýchy, a tá sa im tak hlboko vžerie do srdca, že to ani oni sami nezbadajú. Myslia si, že toto zaľúbenie, čo majú ohľadom seba, je tiež i Božie. To sa prihodilo Petrovi, ktorý sa ani nenazdal, že jeho slová: „*I keď sa všetci pohoršia nad tebou, ja sa nikdy nepohorším*“,¹⁶ neboly iba pýchou. On ich pravda mal za výraz duchovnej sily a za znak veľkej lásky k Učiteľovi.

Pán teda chce takúto tajnú a ukrytú pýchu, do ktorej kto upadol, a o tom nevie, vyliečiť, preto potom nechá takýchto padnúť do vonkajších a ha-

¹³ Jer 30, 14 — ¹⁴ Prísł 22, 14 — ¹⁵ Prísł 16, 18 — ¹⁶ Mat 26, 33

nebných hriechov. Takto človek lepšie vidí a ľahšie zbadá druhé zlo, ktoré z tajnej pýchy povstalo, o ktorej však on nevedel, preto ani lieku nehľadal, a bol by do zatratenia prišiel. Po úpadku zbadá ju, uponíži sa pred Bohom, robí pokánie i za jedno i za druhé, a oslobodí sa od oboch. U sv. Petra tiež to badáme. Po vonkajšom a jasnom úpadku zbadá v sebe tajnú pýchu, oplakáva a kaja sa za oba hriechy. Úpadok teda pre neho bol užitočný. To isté sa prihodilo i Dávidovi: „*To je mne dobre, že si ma pokoril, aby sa naučil ustanovenia tvoje.*“¹⁷ Naučil som sa, ako ti mám slúžiť a nedôverovať sebe. Múdry lekár, keď nemôže celkom premôcť chorobu, usiluje sa na povrch tela vytiahnuť zlé šťavy, aby sa chorý ľahšie vyliečil. Tak lieči i Pán namyslené a vzdorujúce duše, dá im upadnúť do vonkajších a ťažkých hriechov, aby poznali sami seba a uponížili sa. Vonkajším úpadkom musia sa vyliečiť od chorobnej šťavy, ktorá je dnu. „*Hľa, ja učiním vec v Izraeli, ktorú keď kto počuje, hučať mu bude v oboch ušiach.*“¹⁸ To sú tie veľké tresty Božie, pred ktorými sa trasieme, keď o nich len počujeme.

Pritom všetkom však Pán je tak dobrotivý a milosrdný, že sosiela na človeka tento strašný trest, tento smutný prostriedok, iba po upotrebení iných ľahkých a milých prostriedkov. Najprv posielá nám milé príležitosti a lieky, aby sme sa uponížili; raz chorobu, druhý raz očerňovanie, inokedy zas zneuctenie alebo ztratu úradu. Keď tieto časné veci nevládu nás uponížiť, ide k duchovným. Napred k malým veciam, potom dopu-

¹⁷ Žalm 118, 71 — ¹⁸ I. Kráf 3, 11

stí tuhšie a ťažšie pokušenia a také, že sa dostaneme pri nich do úzkeho: privolíme k nim alebo aspoň pochybujeme, či sme neprivolili. Takto sa musí človek zo skúsenosti presvedčiť, aký je slabý, že sám od seba nevládze zvíťaziť, ale potrebuje pomoci Božej, uponížiť sa, a nedúfať v svojich silách. Keď toto nestačí, vtedy príde iné silnejšie liečenie, upadnutie do ťažkého hriechu, premôženie od pokušenia. Vtedy príde rad na to železo pekelným ohňom rozhorúčené, ktorým začnú človeka páliť, aby už raz otvoril oči a rozvážil, čo je, a uponížil sa, keď mu iné nič nepomáhalo.

Z toho vidno, aké je vážne, aby sme boli ponížení, veľa si netrúfali. Nech si každý rozváží, ako užíva príležitosti, ktoré mu Boh poslal ako dobrý otec a lekár, aby sa uponížil, a nebolo treba siahnuť k iným silnejším prostriedkom. Trestaj ma, Pane, ako otec! Lieč ma z pýchy krížmi, chorobami, potupou a krivdami, hocjakými uponíženiami, len mi nedaj do ťažkého hriechu upadnúť. Dovoľ Satanovi, aby siahol po mojom mene a po zdraví mi, ako siahol po Jobovom, len dušu mi zachovaj. Keď ty, Pane, neodídeš odo mňa, ani mne nedáš odísť od teba, vtedy môže prísť na mňa čo aké trápenie. Všetko mi bude iba na pomoci dosiahnuť poníženosť, ktorá sa tebe tak veľmi páči.

HLAVA XL

NIEKOĽKO PRÍKLADOV

Sulpicius Severus a Surius rozprávajú v živote opáta Severina o akomsi svätom človekovi, ktorý sa čnosťami a zázrakmi vyznačil: uzdravoval chorých, vyháňal diablov a veľa iných zázrakov robil. Z celého sveta prichodili ľudia k nemu: vysokí úradníci, biskupi, a pokladali si za veľké šťastie, keď sa mu len rúcha mohli dotknúť a dostali od neho požehnanie. Tu svätý zbadal, že pomaly pýcha vkráda sa mu do srdca. Ale nemohol ani ľudí zastaviť, aby neprichodili k nemu, ani od pyšných myšlienok sa oslobodiť, ktoré dorážaly na neho. To ho veľmi zarmútilo. Dal sa teda modliť a veľmi prosil Boha, aby ho oslobodil od tohto pokušenia a zachoval ho v poníženosti. Nech teda dovolí satanovi, aby vošiel do neho a trápil ho ako iných trápi. Pán ho vyslyšal a zlý vošiel do neho. Strašné bolo na neho pozerieť. Nedávno k nemu privádzali posadlých, aby ich uzdravil, a teraz on sám zúrila a bol posadlý. Teraz jeho vodili k druhým, aby sa nad ním modlili a pomáhali mu, ako sa takýmto ľudom pomáha. V takomto stave ostal päť mesiacov. Potom vraj znovu uzdravel a oslobodil sa nielen od zlého ducha, ktorý ho mal v moci, ale aj od pýchy a nadústosti, ktorá sa mu bola vkradla do duše.

Surius rozpráva ešte iný, podobný príklad. Sv. Severin mal v kláštore troch namyslených a pyšných mníchov. Napomínal ich na chyby, ale to nič nepomohlo. Veľmi by bol ich rád napraviť a poníženými urobiť. Preto prosil Pána plačom, aby ich napomenul a potrestal, aby sa napravili a uponížili. Ledva vstal od modlitby, tu traja zlí duchovia vošli do mníchov a strašne ich začali trápiť. Pritom hlasne vyznali nadutosť a pýchu svojho srdca. Bol to hriechu zodpovedný trest, že duch pýchy do týchto nadutých a ctibažných mníchov vošiel a v nich ostal. Boh videl, že nič ich neuponíži, preto ostali v tomto stave štyridsať dní. Naostatok však svätý orodoval za nich k Bohu, aby ich oslobodil od moci diablovej. Pán ho vyslyšal. Mnisi na tele a na duši uzdraveli a stali sa od trestu Pánovho poníženými.

Cäzarius rozpráva, že raz do kláštora cisterciotov priviedli posadlého. Prišiel prior s mladým rehoľníkom, ktorého za čnostného mali a o ktorom vedel, že je pannenskej čistoty. Prior takto oslovil zlého ducha: Či sa opovážiš ostať, keď ti tento mních rozkáže vyjsť? Satan odpovedal: Jeho sa nebojím, lebo je pyšný.

Sv. Ján Klimak rozpráva: raz začali dvaja zlí duchovia pochvalami strhávať ktoréhosi dobrého vojaka Kristovho. Boh ho však osvietil, že našiel krátku cestu vyhnúť zlosti týchto duchov záhuby. Napísal si na stenu svojej cely niekoľko výborných čností: dokonalú lásku, čo najhlbšiu poníženosť, anjelskú čistotu, najdokonalejšiu modlitbu atď. Keď ho pokúšaly zlé myšlienky, odpovedal padlým duchom: Dobre, poďme, uvidíme. Potom dal

sa čítať čnosti. Čo, najhlbšia poníženosť? Tej ešte nemám. Rád by som bol, keby som len hlbokú mal. Dokonalá láska? Čosi lásky mám, ale ako je s dokonalou? Ó, ešte ďaleko som od dokonalej, lebo často hovorím so spolubratmi pyšne a hlavate. Anjelská čistota? Nič takého nebadám, lebo cítim v sebe veľa zlých myšlienok, ba niekedy aj hriechne hnutia. Najdokonalejšia modlitba? Ani reči o tom, lebo často driemem pod modlitbou a bývam v nej roztrasený. Potom by som rád ešte sám sebe povedať: A čo by si aj bol dosiahol všetké tieto čnosti, musel by si si povedať, že si neužitočný a nesúci sluha a za takého sa považovať dľa slov Krista Pána: „*Keď vykonáte všetko, čo sa vám rozkázalo, povedzte: Sluhovia neužitoční sme.*“¹ Čo som teda teraz, keď od toho ďaleko stojím?

¹ Luk 17, 10

O B S A H

ODDIEL PRVÝ: UMŔTVOVANIE

I	Umŕtvovanie a modlitba	7
II	V čom pozostáva umŕtvovanie	16
III	Najväčší trest Boží	22
IV	Nenávisť samého seba	25
V	Náš pokrok a dokonalosť je v umŕtvovaní	23
VI	Najmä rehoľníkom treba sa umŕtvovať	33
VII	Dvojaké umŕtvovanie	36
VIII	Umŕtvovanie nie je nenávisťou, ale láskou	48
IX	Kto sa neumŕtvojuje, ten nežije duchovne, ani rozumne	52
X	Tažšie je neumŕtvovať sa, ako umŕtvovať	55
XI	Začína sa nauka o umŕtvovaní	60
XII	Ako sa treba cvičiť v umŕtvovaní	65
XIII	Umŕtvojujme sa i vo veciach dovolených	69
XIV	Umŕtvojujme sa v najsilnejšej naruživosti	75
XV	Nesmieme zanedbať umŕtvovanie ani v maličkostiach	78
XVI	Škoda zo zanedbania maličkostí	82
XVII	Tri vážne pripomenutia	86
XVIII	Treba sa ustavične umŕtvovať	93
XIX	Milosť a láska Pánova obľahčuje umŕtvovanie	98
XX	Iný prostriedok, ktorý nám obľahčuje umŕtvovať sa	103
XXI	Niekoľko príkladov	107
XXII	Príklad Krista Pána obľahčí nám umŕtvovanie	111
XXIII	Tri stupne umŕtvovania	115

ODDIEL DRUHÝ: SKROMNOSŤ

I	Skromnosť povzbudzuje druhých	122
II	Skromnosť je potrebná pre náš pokrok	127
III	Omyl je myslieť, že vonkajšie veci nič neznačia	130
IV	Mlčanie a jeho úžitky	134
V	Mlčanie je prostriedkom stať sa človekom, modlitby	138
VI	Mlčanie je hlavný prostriedok nadobudnúť si dokonalosť	142
VII	Život v mlčaní nie je smutný, ale veselý	146
VIII	Okolnosti na ktoré treba dbať v reči	148
IX	Hriech utľhania	158
X	Nepočúvajme očerňovania	162
XI	Chráňme sa každého cigánstva	167
XII	Vyhybujme ľahkomyseľným rečiam	171
XIII	Rozprávajme sa o Bohu	175
XIV	Iná príčina rozpráva o Bohu	180

ODDIEL TRETÍ: PONÍŽENOSŤ

I	Jaká vznešená a potrebná je poníženosť — —	187
II	Poníženosť je základom všetkých čností — —	191
III	Lepšie vysvetlíme pravdu: Poníženosť je základom všetkých čností — — —	194
IV	Najmä tí potrebujú túto čnosť, čo sa starajú o duševnú spásu bližného — — —	200
V	Prvý stupeň poníženosť: skromne smýšľať o sebe	211
VI	Poznať seba samého je koreňom poníženosť —	214
VII	Hlavný prostriedok poznať samého seba: pozerat na hriechy — — —	217
VIII	Ako sa cvičiť v poznaní seba samého bez škody	222
IX	Jak užitočné je poznať seba — — —	226
X	Poznanie seba dodáva sily — — —	230
XI	Iné úžitky tohto cvičenia — — —	233
XII	Treba sa usilovať znať seba — — —	236
XIII	Druhý stupeň poníženosť — — —	242
XIV	Schody na druhý stupeň poníženosť — — —	248
XV	Štvrtý schod — — —	254
XVI	V čom pozostáva dokonalosť poníženosť — —	259
XVII	Lepšie vysvetlíme dokonalosť druhého stupňa —	263
XVIII	Niekoľko prostriedkov: druhý stupeň poníženosť	267
XIX	Ľudské pohnutky a dôvody — — —	272
XX	Iné ľudské dôvody — — —	276
XXI	Istá cesta mať úctu u ľudí je: byť ponížným —	280
XXII	Poníženosť je prostriedkom nadobudnúť si duševný pokoj — — —	285
XXIII	Iné lepšie prostriedky nadobudnúť si poníženosť	290
XXIV	Niekoľko príkladov — — —	296
XXV	Cvičenie v poníženosť v reholi — — —	303
XXVI	Nechváľme sami seba — — —	307
XXVII	Modlitba a druhý stupeň poníženosť — —	311
XXVIII	Zvláštne spytovanie svedomia o poníženosť —	315
XXIX	Popri poníženosť obstoí aj úcta ľudská — —	323
XXX	Tretí stupeň poníženosť — — —	332
XXXI	Lepšie vysvetlíme, v čom pozostáva tretí stupeň poníženosť — — —	339
XXXII	Lepšie vysvetlíme predošlého — — —	343
XXXIII	Ponížný má sa za najmenšieho zpomedi všetkých	347
XXXIV	Ako môžu dobrí a svätí o sebe naozaj povedať že sú najväčší hriešnici na svete — — —	353
XXXV	Tretí stupeň poníženosť je prostriedkom premôcť všetké pokušenia a nadobudnúť si čnosť — —	360
XXXVI	Poníženosť neprotiví sa podujímavosť — —	364
XXXVII	Iné dobré stránky tretieho stupňa poníženosť —	371
XXXVIII	Áké milosť dáva Boh ponížným — — —	376
XXXIX	Poníženosťou doplníme to, čo nám chybuje — —	381
XL	Niekoľko príkladov — — —	387

